DE SACRA POESI HEBRÆORUM.

PRÆLECTIONES ACADEMICÆ

OXONII HABITÆ

A ROBERTO LOWTH A. M.

COLLEGII NOVI NUPER SOCIO,

ET POETICÆ PUBLICO PRÆLECTORE.

SUBJICITUR

METRICÆ HARIANÆ BREVIS CONFUTATIO:

ET

ORATIO CREWIANA.

OXONII

E TYPOGRAPHEO CLARENDONIANO.

M DCC LIII.

Imprimatur,

J. BROWNE,

VICE-CAN. OXON.

Feb. 1. 1753.

HONORATISSIMO VIRO

HENRICO LEGGE,

REI NAVALIS BRITANNICÆ THESAURARIO,

REGIÆ MAJESTATI A SECRETIORIBUS CONSILIIS,

ROBERTUS LOWTH,

QUOD SE AB INEUNTE ÆTATE PERPETUA AMICITIA COMPLEXUS FUERIT; DOMI FORISQUE, IN OTIO, IN NEGOTIO, IN OPTIMARUM LITERARUM STUDIIS, COMITEM, PARTICIPEM, SOCIUM, ADHIBUERIT; JUCUNDISSIMAQUE CONSUETUDINE, SINGULARI CARITATE, MAXIMIS BENEFICIIS, DEVINXERIT;

SUAS HASCE PRÆLECTIONES,

IN SUMMI AMORIS

ANIMIQUE GRATISSIMI TESTIMONIUM,

LUBENS, MERITO, DAT, DICAT, DEDICAT.

ORATIO INAUGURALIS;

SIVE

PRÆLECTIO PRIMA:

DE POETICÆ FINE ET UTILITATE.

OCCASIONEM hanc, ultro jam, quanquam paulo maturius, ſe præbentem, libenter tamen amplector, Academici, qua vobis teſtari poſſim me ad ſuſcipiendum hoc quicquid eſt, ſive impoſiti oneris, ſive muneris delati, ſi nihil aliud, ſtudium ſaltem et induſtriam, et promptiſſimam voluntatem attuliſſe. Etenim deſiderari in me ingenii celeritatem et facultatem orationis facile patior; ægre ferrem vel minus diligens haberi in eo officio exercendo, quod auctoritate veſtra mihi demandatum eſſet, vel parum gratus in accipiendo beneficio, quod quantumcunque eſt, cum a Vobis in me confertur, eſt certe magnum. Nam hujuſmodi beneficia hoc modo recte æſtimari arbitror, ſi cum ipſius muneris, tum illorum qui id conferunt, tum etiam ejus in quem confertur, habeatur ratio. Cum igitur reputo eam mihi provinciam adminiſtrandam dari, quam Viri ingenio et doctrina ornatiſſimi antehac illuſtrârunt; cum Vos reſpicio quorum ex favore vel ampliſſimis dignitas accederet; cum denique meipſum cogito, qui publicam aliquam veſtræ voluntatis ſignificationem promereri poſſe nunquam ſperaverim; profecto hoc quicquid eſt officii adeo mihi honorificum contigiſſe exiſtimo, ut nulla me unquam obſervantiæ

 aſſiduitate

aſſiduitate aut laboris diligentia parem vobis relaturum gratiam putem. Hanc certe officii mei partem, utcunque exiliter, lubentiſſime tamen et nunc exequor, et in poſterum exequi ſtudebo: nihil enim animo vere grato poteſt eſſe jucundius, quam vel referre gratiam, vel etiam habere; nec tam oneri mihi erit, quam ſtimulo, beneficii memoria. Cætera autem ſane me haud mediocriter ſollicitum et commotum habent, hæc vehementer perturbat cogitatio; id mihi munus ſuſcipiendum eſſe, quod ſtudio veſtro et frequentia ſemper ornaviſtis; eam materiam tractandam, quam cum auribus veſtris et hujuſce Academiæ luce dignam judicaviſtis, tum pro ſua dignitate ornatam audîſtis: quod ſi in poſterum neglectui et ſolitudini relinquatur, vereor ut diſſimulare poſſim, id meo, non ipſius diſciplinæ aut inſtitutionis vitio obtigiſſe.

Verum enimvero, utcunque noſtri conatus ceciderint, ecquid magis ipſarum literarum interfuit, vel hujus Academiæ inſtitutis erat accommodatius, quam ut ea tandem Ars inter cæteras hic locum haberet, cujus opera et auxilio reliquæ omnes ſemper libentiſſime uterentur? qua ut nulla antiquior, ita nulla jucundior; cum homini quodammodo inſita ſit et ingenita, ſecumque afferat gratiſſimam naturæ ipſius commendationem: quæ apud rudes, doctos, remiſſos, graves, gratiam, amorem, admirationem, ſemper conſecuta eſt. Quid porro vel homine ingenuo vel erudito dignius, quam ut in ea Arte, cujus recondita quædam eſt venuſtas, ſentiat, quid rectum ſit, quid ſecus, quid conveniat, quid deceat, et in quo poſitum ſit id, quod pulchrum eſt et decorum; quæ denique a vulgari ſenſu ſunt remotiora, ea ut perſpiciat et intelligat? Neque vero exiſtimandum eſt, eum qui in hac elegantiarum ſubtilitate explicanda judicium ſuum aliquando exercitatum habuit et excultum, non inde aliquid adjumenti aut acuminis ad ſeveriores etiam literas illuſtrandas allaturum. Atque hoc quidem vel maxime in animo habuiſſe arbitror Virum ornatiſſimum,[1] cujus munificentiæ debetur quod in cæterarum Scientiarum chorum hic loci jamdudum recepta ſit Poetica. Hic enim cum ipſe animum ſuum non modo utiliſſimarum

1 Inſtituta erat Lectio Poetica ab HENRICO BIRKHEAD L. L. D. Collegii OMNIUM ANIMARUM olim Socio.

rerum

rerum cognitione optimiſque diſciplinis inſtruxiſſet, ſed et artibus elegantiſſimis omnique literarum humanitate ornaviſſet; atque in iis etiam Ædibus inſtitutus eſſet, in quibus maxime ſemper viguerunt, et etiamnum vigent, graviſſimarum rerum et ſanctiſſimarum ſtudia, omni politioris doctrinæ ſuavitate condita et commendata; vidit profecto et expertus eſt, quam vim haberet ad illam ſeveriorem eruditionem vel adjuvandam vel illuſtrandam harum elegantiarum ratio; quam arcta inter Philoſophiam et Poeſim cognatio intercederet.

Admonet me igitur, Academici, cum ipſius Auctoris conſilium, qui hanc nobis diſciplinæ rationem inſtituit, tum hujuſcemodi orationis conſuetudo, ut quæ de Poeticæ Fine et Utilitate veriſſime dici poſſe exiſtimo, quanquam vobis notiſſima, paucis exponam.

Poeticæ itaque propoſitum aut duplex, aut ex duobus alterum, vulgo ſtatuitur; nimirum aut Prodeſſe, aut Delectare, aut etiam Utrumque. Mallem equidem Utilitatem ſolummodo, quaſi ultimum ejus finem, ſtatuiſſent; Delectationem vero, quaſi rationem et viam, per quam ad iſtum finem unice perveniret: ita ut judicaretur Prodeſſe Delectando. Hoc enim maxime videtur intereſſe inter Philoſophum et Poetam, quod cum utriuſque idem ſit conſilium, alia tamen alii id quod velit conſequendi ſit ratio. Uterque Docentis perſonam ſuſtinet; quam quidem alter ita optime tueri cenſetur, ſi clare doceat, ſi ſubtiliter, ſi enucleate; alter, ſi jucunde, ornate, ſuaviter, eleganter. Ille ab Affectibus ad Rationem unice provocat; hic ita Rationem appellat, ut Affectus etiam in ſuas partes ſtudeat pertrahere. Ille ad Virtutem et Veritatem proxima et compendiaria ſemita utitur; hic per itinerum flexiones quaſdam et diverticula, ſed amœniore via, eodem ducit. Illius denique eſt utramque ita exponere et nudare, ut neceſſario eas agnoſcamus; hujus ita eaſdem ornare et veſtire, ut amemus ultro et amplectamur.

Poeticam igitur eo præcipue utilem eſſe ſtatuo, quod ſit jucunda: et dabunt mihi veniam, ut ſpero, Philoſophi, homini fortaſſe ſuis, ut fit, nimium tribuenti, ſi addidero, tanto nonnunquam utiliora eſſe Poetæ quam Philoſophi ſcripta, quanto jucundiora. Nam, ut exemplis quibuſdam in hac parte notiſſimis utar, quis eſt, qui exiſtimet doctiores

Romanos, cum diſciplinæ Epicureæ impenſe dediti eſſent, non magis in deliciis, in manibus etiam, et in quotidiano uſu, habuiſſe Lucretii luculentiſſimum poema, quam aut Catium, aut Amafanium, aut Epicuri demum ipſius commentarios? Quis credat vel rudiores etiam homines aut doctiſſimi Varronis, aut (ut priſcum illum Catonem omittam) Columellæ ſatis elegantis auctoris, ſcripta de Rebus Ruſticis pari diligentia et ſtudio evolviſſe, ac Virgilii pulcherrimum et abſolutiſſimum opus? præſertim qui graviſſimos ſcriptores auctoritatis pondere æquaret,[1] cum incredibili carminis ſuavitate elegantiſſimis longe antecelleret. Contra vero ſi Manilius, quem ſcriptoribus qui ſub Auguſto floruerunt, et vere quidem, ſi ipſi credendum eſt, annumerant, ſi is pulcherrimum de Aſtrorum Scientia argumentum adeo exiliter et inornate verſibus tractet, ut Julius Firmicus, ſequioris ævi ſcriptor, rem eandem ſoluta oratione explicans haud multo minorem legentibus afferat delectationem; næ illum, etſi Philoſopho et Aſtronomo ſuas laudes concederem, Poetam tamen omnino eſſe negarem. Quid enim quæſo eſt Poeta expers ſuavitatis, expers gratiæ, omnibus illecebris, omni voluptatis inſtrumento deſtitutus? vel quis reliquus eſt utilitati vel documento locus, ex eo ſcriptore hauriendis, quem ne legere quidem quiſquam omnino ſuſtineat? Quod itaque ſtudeat Poeſis lætiori quadam amœnitate orationem ſuam perfundere,

"Et quaſi Muſæo dulci contingere melle,

hoc plane ejus eſt conſilium, hæc ratio, ut talibus condimentis doctrinæ ſuæ gratiam conciliet: quod etiam medicis uſu venit, qui medicamentis inſuavioribus lenimenta quædam excogitant,

1 Elevat Virgilii auctoritatem in Georgicis SENECA: "Virgilius noſter, qui non quid veriſſime, ſed quid decentiſſime diceretur, aſpexit; nec agricolas docere voluit, ſed legentes delectare." EPIST. LXXXVI. Verum longe aliter de eo opere ſentire videtur COLUMELLA, harum rerum multo magis idoneus æſtimator; Georgica perpetuo citat, cum reprehenſione ne ſemel quidem, ſæpiſſime multa cum laude: "Hæc autem conſequemur, ſi veriſſimo Vati velut oraculo crediderimus, dicenti, *Ventos et varium.*—" Lib. I. 4. "Utamurque ſæpius auctoritate divini carminis.—" Lib. VII. 3. Qua autem in re ſola Virgilium reprehendit Seneca, de tempore ſationis Milii, in ea, qui videre velit, quam imperite Philoſophus Poetam calumnietur, adeat COLUMELL. II. 9. PLIN. H. N. XVIII. 7. PALLAD. III. 3.

"Ut

" Ut puerorum ætas improvida ludificetur
" Labrorum tenus, interea perpotet amarum
" Absinthî laticem, deceptaque non capiatur;

prout eleganter illustrat Lucretius non sui magis ipsius, quam universæ Poeticæ institutum.

Hoc autem si patet in iis scriptoribus, qui se Docere & Prodesse palam profitentur, ut qui delectent magis ii melius et efficacius præcipiant, idem multo etiam apparebit manifestius, in iis, qui dissimulato monendi consilio delectationis lenocinium unice ostentant; qui cum de rebus agant gravissimis, omnemque vitæ rationem, omnes virtutum atque officiorum locos tractent, deposita tamen magisterii severitate, omnia simul elegantiarum ornamenta et jucunditatis illecebras adhibent: qui hominum actiones, mores, studia, affectus, quasi tabula depictos oculis subjiciunt; et imitatione et fabula, numerorum dulcedine et imaginum gratia et varietate, lectoris animum capiunt, et ad omnem honestatem vel inscium vel etiam invitum deducunt? Quid enim aliud agit Poesis Epica? quid nobis usu venit Homerum legentibus? Quis est tam iners, tam inhumanus, quem non incredibili voluptate perfundat, quem non moveat et percellat, suoque veluti afflatum instinctu secum abripiat divinum illud ingenium? Quis tam excors, qui non videat atque animadvertat, non percipiat etiam, atque in animo inscribi sibi et quasi inuri sentiat, vitæ morumque pulcherrima documenta? Possis a Philosophia frigida virtutis præcepta petere; possis in Historia exsanguia ac demortua quædam morum exempla inspicere: vivas hic Virtutis voces audimus, vivam effigiem cernimus. Præcepta non rationi solum commendat Poesis, sed infundit et admiscet affectibus: exempla non ostendit modo, sed mentibus imprimit; ceram suo calore emolliens simul, et fingenti facilem et sequacem reddens. Illud itaque verissimum ac justissimum sane præconium Poetæ tribuit Horatius;

" Qui quid sit pulchrum, quid turpe, quid utile, quid non,
" Plenius ac melius Chrysippo & Crantore dicit:

Plenius, qui non partitionum ac definitionum formulas jejune explicet, sed morum atque affectuum humanorum imaginem, vitæque commu-

nis

nis et civilis univerſam rationem, tot tamque variis in omni genere exemplis tam accurate perfectèque exprimat, ut qui ex Philoſophorum ſcholis ad illius acroamata ſe conferat, ſentiat ſeſe ex implicatiſſimis anguſtiis in ampliſſimi cujuſdam et florentiſſimi campi ſpatia delatum: Melius, qui non monitis ſolum et præceptionibus et nudis ſententiis doceat, ſed ſuavitate carminis, pulchritudine imaginum, fabulæ artificio, veritate imitationis, lectoris animum alliciat, penetret, delectet, percellat, ad omnem virtutis habitum formet, atque ipſius honeſti ſpiritu quodam imbuat.

Quod ſi ab Epopœia ad Tragœdiam tranſeamus, cui primas tribuit Ariſtoteles [1] propter imitationem veram et præcipue efficacem, adhuc facilius obtinebimus, Poeſin Philoſophiæ utilitate antecedere, eo quod jucunditate præſtet. Quid enimvero aliud eſt Tragœdia quam Philoſophia in ſcenam producta, quæ ſua ſunt et propria retinens, nec de gravitate quicquam remittens, ſed alienis inſuper aucta atque ornata adjumentis? Quem enim Moralis diſciplinæ locum intactum aut inornatum reliquerunt Tragœdiæ Græcæ ſcriptores? Quod vitæ officium, quæ pars politici muneris, quæ ratio temperatioque perturbationum, quæ virtutum commendatio, quam non illi varie, copioſe, erudite tractaverunt? Quid Æſchylus, non Poeta modo, ſed et Pythagoreus? quid Sophocles, quid Euripides, uterque ſapientiæ laude clarus; hic quidem Anaxagoræ et Socratis auditor, et apud ſuos Philoſophi Scenici cognomento notus? Adeo in his viris acceſſio quædam Philoſophiæ erat Poetica facultas: neque ſane quiſquam adhuc Poeſin ad faſtigium ſuum ac culmen evexit, niſi qui prius in intima Philoſophia artis ſuæ fundamenta jecerit.

Quod ſi quis objiciat, nonnullos in hoc ipſo Poeſeos genere excelluiſſe, qui nunquam habiti ſunt Philoſophi, ac ne literis quidem præter cæteros imbuti; ſciat is, me rem ipſam quærere, non de vulgari opinione, aut de verbo laborare: qui autem tantum ingenio conſecutus eſt, ut naturas hominum, vimque omnem humanitatis, cauſaſque eas, qui-

1 POET. cap. ult.

bus

bus aut incitatur mentis impetus aut retunditur, penitus perſpectas habeat, ejuſque omnes motus oratione non modo explicet, ſed effingat planeque oculis ſubjiciat; ſed excitet, regat, commoveat, moderetur; eum, etſi diſciplinarum inſtrumento minus adjutum, eximie tamen eſſe Philoſophum arbitrari. Quo in genere affectum Zelotypiæ, ejuſque cauſas, adjuncta, progreſſiones, effectus, in una Shakeſpeari noſtri fabula, copioſius, ſubtilius, accuratius etiam veriuſque pertractari exiſtumo, quam ab omnibus omnium Philoſophorum ſcholis in ſimili argumento eſt unquam diſputatum.

Quod ſi autem Tragœdia ſit ipſa φιλοσοφωτάτη, et ad omnem ſapientiæ vim ac gravitatem ſua quædam ornamenta adjiciat, et proprias venuſtates conciliet, carminis dulcedinem, fabulæ condimentum, imitationis evidentiam, actionis veritatem; utrum dicemus, Philoſophiam Poeſi utilitate victam concedere, an potius maximo ejus beneficio obſtrictam teneri, cujus opera et commendatione ad propoſitum utilitatis finem conſequendum ſummo cum fructu ſuo utatur?

Si vero tanta ſit Imitationis et Fabulæ vis, major videri poſſit ipſius Veritatis auctoritas; adeoque Hiſtoria demum potius quam Poeſi magiſtra ac duce utendum. Quod tamen multo aliter ſe habet: etenim nimium anguſtis finibus continetur Hiſtoria, nimium ſeveras habet operis ſui leges. Res geſtas tradit, eventorum veſtigiis inſiſtit; quod contigit, non quod contigiſſe potuit aut oportuit, narrandum; nec quo documenti opportunitas, vel probabilitatis ratio vocat, ſed quo facti neceſſitas cogit, eundum. Hiſtoria res et perſonas certas et conſtitutas tractat, infinitas et univerſales Poeſis: altera rerum cauſas incertis conjecturis conſectatur; altera evidenter certeque demonſtrat: altera fortuito elucentem Veritatis imaginem captat; altera ſimplicem ejus formam intuetur: illa præſcriptum iter certa via conficit; hæc liberis naturæ ſpatiis fruitur: illa demum argumento ſuo inſervit; hæc dominatur. Quocirca Ariſtoteles [1] Poeſin Hiſtoria et gravius quiddam et Philoſophiæ propius eſſe affirmat: nec aliter ſenſit Ariſtotele non minor Baconus

1 Καὶ ΦΙΛΟΣΟΦΩΤΕΡΟΝ καὶ σπουδαιότερον ΠΟΙΗΣΙΣ ἱστορίας ἐστίν. ARIST. POET. cap. 9.

noſter.

noſter. Et res ipſa, & ſumma Viri auctoritas, poſtulat, ut ſententiam ejus ipſius verbis integram vobis exponam: [1] "Cum mundus ſenſibilis "(inquit ille) ſit anima rationali dignitate inferior, videtur Poeſis hæc "humanæ naturæ largiri, quæ Hiſtoria denegat; atque animo umbris "rerum utcunque ſatisfacere, cum ſolida haberi non poſſint. Si quis e- "nim rem acutius introſpiciat, firmum ex Poeſi ſumitur argumentum, "magnitudinem rerum magis illuſtrem, ordinem magis perfectum, et "varietatem magis pulchram, animæ humanæ complacere, quam in "natura ipſa poſt lapſum reperire ullo modo poſſit. Quapropter cum "res geſtæ et eventus, qui veræ Hiſtoriæ ſubjiciuntur, non ſint ejus am- "plitudinis in qua anima humana ſibi ſatisfaciat, præſto eſt Poeſis, quæ "facta magis heroica confingat. Cum Hiſtoria vera ſucceſſus rerum "minime pro meritis virtutum et ſcelerum narret, corrigit eam Poeſis, "et exitus et fortunas ſecundum merita et ex lege Nemeſeos exhibet. "Cum Hiſtoria vera obvia rerum ſatietate et ſimilitudine animæ huma- "næ faſtidio ſit, reficit eam Poeſis, inexpectata et varia et viciſſitudi- "num plena canens. Adeo ut Poeſis iſta non ſolum ad delectationem, "ſed etiam ad animi magnitudinem et ad mores, conferat. Quare et "merito etiam divinitatis cujuſpiam particeps videri poſſit, quia ani- "mum erigit et in ſublime rapit; rerum ſimulachra ad animi deſideria "accommodando, non animum rebus (quod Ratio facit et Hiſtoria) "ſubmittendo."

Nec tamen ea ſpiritus elatio et quaſi participatio divinitatis, neque ea profecto in moribus conformandis utilitas, ita eſt propria Epopœiæ, (de qua ſolummodo iſthic agit Vir Magnus) ut cæteræ omnes Poeticæ ſpecies harum virtutum expertes eſſe cenſendæ ſint: adſunt aliæ nonnullæ, quæ in hujus laudis ſocietatem cupiunt venire. Inſtat imprimis Ode,

"Ingentes animos anguſto in pectore verſans;

quæ etſi cætera inferior, vi tamen, impetu, ardore, gravitate etiam interdum et ſeveritate, nulli profecto cedit. Alia quidem alii agendi eſt ratio; par fortaſſe effectus. Epopœia lentius, cautius, conſideratius,

[1] DE AUGM. SCIENT. Lib. II. 13.

ideoque

ideoque forſan et certius, finem ſuum conſequitur; ſenſim ſeſe inſinuat, penetrat, movet, delectat, nunc impetum faciens, nunc deinde recedens; et per jucundas rerum ambages lectorem circumducens, animo lenem quandam vim adhibet, et cum pondere ſuo, tum potiſſimum mora imprimitur: Ode contra ferit continuo et percellit, ipſamque affectuum arcem protinus expugnat. Altera flammæ ſimilis, quæ vento adjuta undequaque paulatim ſerpit, et cuncta demum incendio corripit: altera inſtar fulminis, quod ſubito erumpit,

" magnamque cadens, magnamque revertens
" Dat ſtragem late, ſparſoſque recolligit ignes.

Quam autem vim habeat hoc genus Poeſeos in vita civili tuenda, et in formandis moribus; præcipue autem in generoſa illa animi ac ſenſuum elatione, qua maxime virtus continetur, excitanda atque alenda quantum valeat, intelligemus, ſi Græcorum monumenta revocemus in memoriam. Ut Pindari carmina ſpectemus, quæ etſi neutiquam in hoc genere prima, tamen neſcio quomodo prope ſola jam ſuperſunt: quem Græco homini ſæpe ea canenti, paſſim cantitata audienti, nam hujuſmodi omnia non ſolum doctis et delicatioribus jucunda erant, ſed uſu populi quotidiano trita et pervulgata; quem, inquam, ſenſum fuiſſe credamus? An cum Deos ſuos, cum Heroas, cum majores in Deorum numerum relatos, cum loca, regiones, urbes, et cujuſque populi primordia, tantis honoribus tantaque gloria celebrari toties ſentiret, non flagraſſe ejus pectus laudis ſtudio, virorum excellentium æmulatione, amore patriæ etiam immodico fortaſſe, ſed nec inhoneſto nec inutili; adeoque ut fit, utque fieri expedit, ea animi elatione dicam, an ſuperbia atque inſolentia inflatum fuiſſe, ut præ ſe ſuiſque barbaros omnes nihili putaret, ſummeque deſpiceret? Quid quod Ludis Sacris, quibus non minimum Græcorum virtus bellica ſuſtentabatur, [1] ex poetarum carminibus haud exigua acceſſit dignitas et pretium: neque ampliorem victoriæ mercedem certantibus oſtendebat Corona Olympica, quam

1 Conſule Viri Doctiſſimi GILBERTI WEST *Diſſertationem de Ludis Olympicis.* Sect. XVII.

Pindari aut Stesichori Encomium? Utinam profecto Stesichorum non invidisset nobis vetustas, cujus gravitatem et magnificentiam omnes prædicant; quem præ cæteris laudat Dionysius, [1] quod et argumenta sumeret grandia imprimis et splendida, et in iis tractandis mores et personarum dignitatem egregie servaret. Alcæo autem præcipue *το των πολιτικων πραγματων ηθος* idem tribuit: [2] at cui viro? quam strenuo civi? quam animoso reipublicæ et legum propugnatori? quam acri tyrannorum insectatori et vindici? qui gladium suum pariter et lyram Patriæ et Libertati consecraverat; cujus minaces Camœnæ per ora populi volitantes et præsenti et perpetuo erant, non modo suæ civitati, sed et universæ Græciæ, contra malorum civium conatus præsidio. Equidem tam vehemens tamque animosum Poeseos genus, a tali ingenio tractatum, permultum habuisse momenti necesse est, in hominum mentibus cum ad omnem honestatem erigendis, tum a scelere absterrendis; maxime vero in fovendo et sustentando illo vigore animi, atque generosa *αξιωσει*, quæ Libertatis et alumna est eadem et custos. Num verendum erat ne quis tyrannidem Pisistratidarum Athenis instaurare auderet, ubi in omnibus conviviis, et æque ab infima plebe in compitis, quotidie cantitaretur *Σκολιον* illud Callistrati nescio cujus, sed ingeniosi certe poetæ, et valde boni civis? [3]

1 DION. HALICAR. Tom. II. pag. 123. edit. Hudson.

2 Ibid.

3 ATHENÆUS. LIB. XV. *Σκολιον* hoc nonnulli Alcæo tribuerunt: quod temporum ratio non fert. Floruit enim Alcæus annis circiter octoginta ante Hipparchi necem. Sed et Auctoris nomen ab interitu vindicavit HESYCHIUS: *Αρμοδιου μελος· το επι Αρμοδιῳ ποιηθεν σκολιον υπο Καλλιστρατου ουτως ελεγετο.* Erat autem hoc *Σκολιον* Athenis ita celebre, ut in omnibus conviviis cantari solitum esset. ARISTOPHANES, ΑΧΑΡΝ. 977.

Ουδεποτ' εγω πολεμον οικαδ' υποδεξομαι,
Ουδε παρ' εμοι ποτε τον Αρμοδιον ασεται,
Συγκατακλινεις, οτι παροινιος ανηρ εφυ.

"Nunquam apud me Harmodium canet:" hoc est, nunquam apud me conviva erit. Ubi SCHOLIASTES: *εν ταις των ποτων συνοδοις ηδον τι μελος Αρμοδιου καλουμενον· ου η αρχη, Φιλτατε Αρμοδιε, ουτι που τεθνηκας.* Item ibid. 1092. inter cætera in apparatu cœnæ numerantur,

Ορχηστριδες, τα φιλταθ' Αρμοδιου, καλαι

Huc etiam allusum ΛΥΣΙΣΤ. 633.

Εν μυρτȣ κλαδι το ξιφος φορησω,
Ωσπερ Αρμοδιος κ' Αρισογειτων,
Οτε τον τυραννον κτανετην,
Ισονομȣς τ' Αθηνας εποιησατην.
Φιλταθ' Αρμοδι' ȣτι πȣ τεθνηκας,
Νησοις δ' εν μακαρων σε φασιν ειναι,
Ινα περ ποδωκης Αχιλευς,
Τυδειδην τε φασιν Διομηδεα.
Εν μυρτȣ κλαδι το ξιφος φορησω.
Ωσπερ Αρμοδιος κ' Αρισογειτων,
Οτ' Αθηναιης εν θυσιαις
Ανδρα τυραννον Ιππαρχον εκαινετην.
Αει σφων κλεος εσσεται κατ' αιαν,
Φιλταθ' Αρμοδιε κ' Αρισογειτον,
Οτι τον τυραννον κτανετον,
Ισονομȣς τ' Αθηνας εποιησατον.

Quod si post Idus illas Martias e Tyrannoctonis quispiam tale aliquod carmen plebi tradidisset, inque Suburram, et fori circulos, et in ora vulgi intulisset, actum profecto fuisset de partibus deque dominatione Cæsarum: plus mehercule valuisset unum Αρμοδιȣ μελος, quam Ciceronis Philippicæ omnes.

Και φορησω το ξιφος το λοιπον εν μυρτȣ κλαδι,
Αγορασω τ' εν τοις οπλοις εξης Αρισογειτονι.

Liquet autem ex ipso Σκολιω, conjuratos, cum Hipparchum adorirentur, pugiones suos abdidisse in illis myrti ramis, quos, opinor, solenne erat gestari ab omnibus qui Sacrificio Panathenaico interessent: quod etiam diserte testatur Aristophanis Scholiastes ad locum proxime citatum, ȣτοι γαρ (Αρμοδιος και Αρισογειτων) απο μυρσινων κλαδων τα ξιφη ανασπασαντες τον τυραννον κατεσχον. Hinc fortasse ductus est mos, ut qui in convivio Σκολιον aliquod cantaret, semper manu teneret myrti ramum, (vide PLUTARCH. I. *Symp. Quæst.* I.) quod in hoc Σκολιω ex re initium habuisse videtur. Cæterum Σκολιον hoc celeberrimum in versiculos suos distinxi; metroque consului, legendo, Tetrasticho 2do, pro ȣπω, ȣτι πȣ, cum Scholiaste Aristophanis, (sunt qui legunt ȣτι πω;) pro Αχιλλευς, Αχιλευς; et omittendo otiosum epithetum τον εσθλον ante Διομηδεα. Porro autem suaserunt rationes Grammaticæ legendum, Tetrasticho 4to, Αρισογειτον pro Αρισογειτων; et κτανετον, εποιησατον, pro κτανετην, εποιησατην.

 Sunt

Sunt et aliæ Poeſeos ſpecies, quæ quanquam nobiſcum comiter plerumque et familiariter verſantur, graviorem tamen perſonam nonnunquam induunt. Talis eſt Elegia; non hanc levem dico et amatoriam, ſed antiquam illam, ſapientem, ſanctam, ſeveram; ducem vitæ, magiſtram morum, civitatum adminiſtratricem, virtutis antiſtitem. Ne plures Auctores nominem, quorum nullæ jam ſuperſunt reliquiæ de quibus judicare poſſimus, ecce vobis Solon, vir ſanctiſſimus, legum lator ſapientiſſimus, poeta optimus: qui ſi quid in reip. adminiſtratione ardui objiceretur, ad poeticam facultatem ſemper confugiebat.[1] Num vindicandæ ſunt leges ſuæ, caſtiganda civium vel licentia vel ſegnities, concitandi eorum animi et ad libertatis deſiderium erigendi? Continuo carmen aliquod populo impingitur, acre, ſeverum, fervidum, et in illa gravitate cenſoria tamen elegans:

Εκ νεφελης πελεται χιονος μενος ηδε χαλαζης,
Βροντη δ' εκ λαμπρης γιγνεται αστεροπης·
Ανδρων δ' εκ μεγαλων πολις ολλυται· εις δε μοναρχου
Δημος αϊδρειη δουλοσυνην επεσε.

Notum eſt Athenienſes Salamina ex hoſtibus receptam Solonis carminibus unice debuiſſe, etiam invito atque ingratiis: cum multis cladibus acceptis in ſummam deſperationem incidiſſent, adeo ut capitale eſſet, ſi quis de bello inſtaurando deque vindicanda inſula ferret; tantam profecto vim habuit Carmen illud, Ιομεν εις Σαλαμινα --- quaſi a vaticinante ſub furoris ſpecie pronuntiatum, ut populus veluti aliquo numinis afflatu inſtinctus, ad arma concurreret, bellum flagitaret, aciem poſceret, et impetu facto, cæſis hoſtibus, victoriam exoptatiſſimam reportaret.

Habemus etiam aliquas Tyrtæi illius reliquias, qui

" mares animos in martia bella
" Verſibus exacuit;

omnes de bellica fortitudine, de amore patriæ, de immortali gloria virorum in acie ſtrenue occumbentium; quæ timidis etiam audaciam addere poſſent: quibus ipſis hortationibus Lacedæmonios, debilitatos jam-

1 Vide PLUTARCH. et DIOG. LAERT. in SOLONE.

dudum

dudum et fractos animo, ad certam ſpem victoriæ erexit. Nota res eſt, multorumque auctorum teſtimonio celebrata: quod ni ita eſſet, nonnullis iſthæc omnia fabuloſa forſan haberi poſſent; mihi quidem videntur non magis hiſtoriæ fide, quam rei ipſius ratione comprobari. Nonne enim credibile eſt ſummo animi ardore, ſumma firmitate atque pertinacia virtutis, ab iis hominibus fuiſſe dimicatum, qui in acie ſtantes, gradientes, manum jam cum hoſte conſerentes, perpetuo canebant ad tibiam iſtiuſmodi carmina:

Θυμῳ γης περι τησδε μαχωμεθα, και περι παιδων
Θνησκωμεν, ψυχων μηκετι φειδομενοι,
Ω νεοι· αλλα μαχεσθε παρ' αλληλοισι μενοντες,
Μηδε φυγης αισχρας αρχετε, μηδε φοβου.
Αλλα τις ευ διαβας μενετω ποσιν αμφοτεροισι
Στηριχθεις επι γης, χειλος οδουσι δακων.
Δεξιτερῃ δ' ενι χειρι τινασσετω οβριμον εγχος,
Κινειτω δε λοφον δεινον υπερ κεφαλης·
Και ποδα παρ ποδι θεις, και επ' ασπιδος ασπιδ' ερεισας,
Εν δε λοφον τε λοφῳ, και κυνεην κυνεῃ,
Και στερνον στερνῳ πεπλημενος ανδρι μαχεσθω,
Η ξιφεος κωπην, η δορυ μακρον ελων.
Ουδεποτε κλεος εσθλον απολλυται, ουδ' ονομ' αυτου,
Αλλ', υπο γης περ εων, γιγνεται αθανατος,
Οντιν' αριστευοντα, μενοντατε, μαρναμενοντε
Γης περι και παιδων, θουρος Αρης ολεσῃ.

Leviores Poeticæ ſpecies ne omnino prætermittamus, iis profecto ſatis ſuperque tribuiſſe multis videbimur, ſi illarum utilitatem in ipſa quem afferunt delectatione poſitam ſtatuamus. Verum ne hanc quidem contemnendam fortaſſe judicabitis, Academici, ſi cogitetis hos luſus, hanc ipſam levitatem, præbere vobis ubi reſpiret animus operoſa veritatis indagatione defeſſus; unde ingenia a vehementi contentione relaxentur, attrita reparentur, debilitata reficiantur, et vel ipſa ſtudiorum viciſſitudine et varietate recreentur. Qua quidem in re uti poſſitis graviſſimorum virorum exemplo atque auctoritate; inter Græcos, Solonis,

Platonis,

Platonis, Ariſtotelis; inter Romanos, Scipionis et Lælii, Julii et Auguſti Cæſarum, M. Varronis, M. Bruti; qui maximis negotiis ſtudiiſque ſeveriſſimis hanc poeticæ facultatis ſuavitatem et hilaritatem crebro ac libenter aſperſerunt. Equidem præclare nobis conſuluiſſe videtur natura, quæ cum nos ad veri cognitionem longe a nobis remotam, nec ſine magnis laboribus aſſequendam, vehementer impelleret, hæc nobis invenit et paravit oblectamenta, ut haberet mens noſtra, quo defatigata identidem confugeret; ubi conquieſceret, omnemque illum languorem et moleſtiam deponeret.

Nec vero illud quoque in his ſtudiis prætereundum eſt, Academici, quod ut veſtrorum laborum ſolatia quædam ibi repoſita habetis, ita ex eiſdem multa literarum ornamenta deprómere poſſitis. Primum equidem eſt, res ipſas earumque rationes clare animo concipere et cogitatione complecti; tum huic proximum, animi ſenſus non modo dilucide, ſed et ornate, oratione explicare. In hoc enim omnes aliquantulum delicati ſumus, ut nuda et jejuna etiam graviſſimarum rerum expoſitione parum ſimus contenti: aſſumenda ſunt artis aliqua condimenta, quæ faſtidium illud vincant; adhibendus flos quidam orationis, aliqua ſententiarum lumina; etiam aurium voluptati modis quibuſdam et numeris conſulendum. Quibus omnibus quanquam Poetæ longe aliter ac cæteri ſcriptores utuntur, nihilominus qui in eorum ſcriptis et legendis et imitandis aliquid temporis et operæ collocaverit, id ei uſu venturum arbitror, ut ſentiat, hac quaſi palæſtra excoli et formari ſibi ingenium, vires animi et celeritatem augeri, orationem etiam ſuam hac conſuetudine atque commercio ſimilem quendam habitum et colorem aſſumere. Cujuſmodi quiddam iis accidere videmus, qui ſaltationi aliquando operam dederunt; nam etſi geſtum et inceſſum ad certos motus minime componant, ſubeſt tamen aliquid ex hac exercitatione, unde eos non id agentes decor ille furtim proſequitur. Neque vero incredibile eſt, ad ſummam oratoriæ eloquentiæ laudem perficiendam nonnihil ex poetica facultate adjumenti attuliſſe tum C. Cæſarem, tum M. Tullium; [1] al-

[1] "Ne carmine quidem ludere contrarium fuerit: — ideoque mihi videtur M. Tullius tan-

"tum

terum Romanorum diſertiſſimum, alterum eloquentiſſimum; utrumque et legendis carminibus deditum, et in ſcribendis exercitatum. Hoc in Platonis ſcriptis ita apparet, ut non modo de re ipſa male ac perverſe judicaviſſe, ſed et hominis ingrati crimen in ſe admiſiſſe videatur, cum Poeſin ex commentitia ſua civitate ejecerit, cui ipſe ingenii ſui nitorem et cultum deberet, cujus ex fontibus dulcem illam orationis ubertatem et flumen eloquentiæ derivâſſet.

Sed ut ad majora illa redeamus; hoc certe præcipue inter cæteras diſciplinas eminet Poetica, quod excelſum quiddam ac pœne divinum ſapiat; quod animum non modo defeſſum recreet, turbatum leniat, oppreſſum erigat; ſed ad pulchra, decora, ardua evehat atque accendat; nec tantum optima vitæ præcepta ita tradat, ut reddat etiam jucundiſſima, ſed ipſum etiam Honeſtum menti quodammodo inſerat atque infundat. Præterea cum ea laudis ac gloriæ cupiditas animis noſtris innata ſit, quæ nos ad præclara et excelſa acerrime ſtimulet, id ſedulo agit Poeſis, ut hoc naturæ conſilium plene exequatur, ut hos virtutum igniculos foveat nutriatque. Cumque id imprimis ſui muneris eſſe ſemper duxit, ut res bene, præclare, fortiterque geſtas celebraret; ut egregia maximorum virorum exempla poſteris traderet, eorumque immortalem memoriam ſuis conſecraret monumentis: hæ certe Poeſi debentur gratiæ, quod non ſolum animum ad virtutem præceptis informet, exemplis dirigat, et vi quadam inſita atque ſua concitet atque incendat, verum etiam quod ipſi virtuti ampliſſimam et jucundiſſimam ſuorum laborum mercedem perſolvat.

Verum de Poetica adhuc levius omnino et humilius, quam ejus dignitas poſtulat, exiſtimabimus, niſi eo demum convertamus animos, unde ejus magnitudo maxime elucet; niſi eam in ſacris verſantem, et Religioni miniſtrantem contemplemur. Hoc primum ei negotium datum eſt; hoc ita feliciter exequitur, ut in cæteris rebus impoſitam quandam perſonam gerere videatur, hic ſolummodo ſuam; alibi enim ad artis

"tum intuliſſe eloquentiæ lumen, quod in hos quoque ſtudiorum ſeceſſus excurrit." QUINTIL. Lib. x. 5.

ſubſidia

ſubſidia ſemper confugere, hic propria vi niti, aut potius ſpiritu vere divino ſuſtentari. Quid enim habet univerſa Poeſis, quid concipere poteſt mens humana grandius, excelſius, ardentius; quid etiam venuſtius et elegantius, quam quæ in ſacris Hebræorum Vatum ſcriptis occurrunt? qui magnitudinem rerum fere ineffabilem verborum pondere et carminis majeſtate exæquant; quorum cum nonnulli vel ipſis Græcorum poetarum fabulis ſunt antiquiores, ita omnes tantum eos ſublimitate exſuperant, quantum vetuſtate antiquiſſimi antecedunt. Quod ſi ipſius Poeſeos ultima origo quæratur, ad Religionem omnino videtur referenda. Nam cum ſit facultas a natura profecta, præceptis et legibus non niſi ſero conformata, non ætatis alicujus aut gentis propria, ſed univerſi humani generis; vehementioribus humanæ mentis Affectibus neceſſario tribuenda eſt: quorum ea eſt natura, ut ſeſe efferant vocibus elatis, ardentibus, maximeque a vulgari ſermonis uſu abhorrentibus; nec minus æquabilem illum continuæ locutionis tenorem impetu ſuo dirumpunt et diſtinguunt intervallis; ſententias acres, incitatas, vibrantes, crebris veluti ictibus contorquent; et orationem pro motu et habitu animi varie intercidunt, et quodammodo modulantur. Hoc in Admiratione et Gaudio vel maxime locum habet; et quid erat quod hominis jam tum creati mentem, opinionum vanitate nondum depravatam, adeo vehementer potuit percellere, ac, quæ tum ei plane obverſata eſt, Dei Optimi Maximi bonitas, ſapientia et magnitudo? quid veriſimilius, quam primum inconditi carminis conatum in Creatoris laudes ipſo exardeſcentis animi impetu erupiſſe? Id certe minime dubium eſt, eiſdem in ſacris enutritam fuiſſe Poeticam, in quibus nata videtur: obire templa, adeſſe altaribus, prima ei et propria quædam occupatio fuit: et cum religiones in variis gentibus atque ætatibus diverſiſſimæ obtinuerint, in hoc tamen omnes conſenſiſſe accepimus, ut hymnis et carminibus celebrarentur.[1] Hujuſce originis non obſcura indicia etiamnum præ

1 Antiquiſſimum ſecundum PLATONEM Muſicæ ſive Poeſeos genus erant ευχαι προς θεους· ονομα δε υμνοι επεκαλουντο. DE LEG. Lib. III. Rem ipſam eleganter illuſtrat SUETONIUS; in Nominis etymologia infelicior, ut accidit nonnunquam veteribus Grammaticis. "Cum primum homines exuta feritate rationem vitæ habere cæpiſſent, ſeque ac Deos ſuos noſſe, cul-

"tum

ſe fert Poeſis, eo quod ſacram et cæleſtem materiam veluti parentem ſuam et educatricem ardentiſſimo affectu ſemper amplectatur; huc veluti ad germanam patriam amat recurrere, ibique et lubentiſſime verſetur, et maxime vigeat.

Verum iſthæc attigiſſe ſolummodo et quaſi prælibaſſe jam ſufficiat, plenius forſan aliquando diſcutienda. Quod autem ſit in poſterum inſtituti mei conſilium, quæ propoſitæ materiæ forma, veniam mihi ut ſpero facile concedetis, Academici, ſi nondum auſim in medium proferre. Eſſet ſane hominis et veſtrum de ſe judicium parum reverentis, et ſuo plurimum tribuentis, quæ apud animum ſuum paululum agitata haberet, nec ſatis ad liquidum cogitatione perducta, coram vobis protinus effutire. Ego vero ſic mecum ſtatuo, nihil huc ſubitum, nihil niſi mea qualicunque induſtria elaboratum afferri oportere; id mihi ſedulo enitendum, ut ingenium, eruditionem, copiam, cæteraque quæ mihi ſentio deeſſe omnia, ea quantum poſſim cura, diligentia, labore compenſem. Hæc ſi præſtem, altera illa ut mihi remittatis et condonetis rogo, Academici; ut quem ſtudio veſtro et favore ornaviſtis, eundem porro humanitate et indulgentia proſequamini.

"tum modicum ac ſermonem neceſſarium commenti ſibi, utriuſque magnificentiam ad religio-"nem Deorum ſuorum excogitaverunt. Igitur ut templa illis domibus pulchriora, et ſimulachra "corporibus ampliora faciebant: ita eloquio etiam quaſi auguſtiore honorandos putaverunt, lau-"deſque eorum et verbis illuſtrioribus et jucundioribus numeris extulerunt. Id genus, quia for-"ma quædam efficeretur, quæ ποιοτης dicitur, Poema vocitatum eſt, ejuſque fictores Poetæ." Ex opere deperdito DE POETIS citatum ab ISIDORO, *Orig.* Lib. VIII. cap. 7.

DE SACRA POESI HEBRÆORUM.

PRÆLECTIO SECUNDA:

ARGUMENTI PROPOSITIO ET DISTRIBUTIO.

Socrates, ut apud Platonem [1] legimus, cum ſæpius per inſomnium eſſet admonitus, ut Muſicæ operam daret, officio quaſi divinitus ſibi delato ſatisfaciendum ratus, primo quidem carmen in Apollinis laudes compoſuit, ac poſtea aliquas ſumpſit fabellas Æſopi verſibus illuſtrandas: id, credo, ſecum reputans, primitias Poeticæ, quam ille præcipuam quandam Muſicæ partem [2] eſſe exiſtimabat, Diis immortalibus conſecrari debere; nec ſibi, homini in his ſtudiis minime exercitato, niſi ea ſe religione prius exſolviſſet, ad leviorem materiam ſuoque forſan ingenio accommodatiorem licere deſcendere. Sequar, Academici, graviſſimi Philoſophi auctoritatem; et cum hoc mihi ab Academia munus demandatum eſt, ut Poeticæ naturam et rationem vobis exponam, id ex ea potiſſimum parte ingrediar, unde ille ad ejuſdem Artis ſtudium et exercitationem accedendum ſibi putavit. Statui enim in primis quædam de Sacra Poeſi diſſerere, ea nimirum quæ a veteribus Hebræis exculta eſt, et in rebus vere divinis unice occupata; ut ſi materiæ arduæ ac difficili parum ſatisfécero, ad minora ſaltem quaſi auſpicato poſſim tranſire. Ego vero hoc negotium ea mente ſuſcipio, ut non ſolum pro ratione officii diligenter, ſed et pro mandantis

1 IN PHÆDONE ſub init.

2 Τις ουν η παιδεια; — εςι δε πȣ η επι σωμασι, γυμναςικη· ȣ δ' επι ψυχῃ, μȣσικη. PLAT. DE REP. Lib. II.

amplitudine

amplitudine honorifice exequendum existimem; nec mihi videndum modo esse, quid hujusce instituti propositum et studiosæ juventutis utilitas, sed et quid hujus Academiæ dignitas requirat. Quandoquidem autem ipsa etiam Academia, cum hanc nobis disciplinam decreto suo confirmaret, Poeticæ studium eo præcipue nomine commendavit, "quod "ad severioris literaturæ, tam Sacræ quam Humanæ, incrementum con- "ducat;[1]" nihil sane occurrebat, quod tractari posset, vel utilius, vel ad hujus institutionis consilium, et Academiæ nostræ mentem, etiam accommodatius, quam ea Poeticæ species, quæ cum Sacrarum literarum magnam partem conficit, tum cæteris omnibus et rerum dignitate et magnificentia spiritus longe antecellit.

Enimvero quid est cur Homeri, Pindari, Horatii scriptis celebrandis omnique laude cumulandis toties immoramur, Mosem interea, Davidem, Isaiam, silentio præterimus? An rem ipsam censebimus ab his scholis abhorrere? in quibus tamen hæ literæ semper primas obtinuerunt: an ab hoc florentissimorum juvenum cœtu alienam esse? quorum tamen plurimi his ipsis studiis operam suam et labores consecraverunt. An id tandem statuendum est, eorum quidem hominum scripta, qui tantum modo effecerunt, quantum ingenio et facultate consequi potuerunt, ratione et via tractari oportere, et ad artis præscriptum et normam exigi: quæ vero altiorem habent originem, et Divini Spiritus afflatui vere tribuuntur, eorum vim quidem et venustatem suo lumine quodammodo elucere; sed nec doctrinæ institutis constare, neque Artis finibus circumscribi posse? Verissimum quidem est, Poesin sacram, si ejus originem spectamus, humanam et artem et naturam longe superare: nihilo tamen minus, si ejus sublimitatem cæterasque virtutes recte æstimare velimus, hoc est, quantum in concitandis animi humani affectibus valeat, intelligere; ad utramque est recurrendum: videndum enim, quænam sint istæ mentis affectiones, et quibus potissimum modis excitandæ. Præterea cum, ut in cæteris disciplinis, ita in Poetica, Ars omnis sit cognitio quædam ex natura deprompta, rerum observa-

1 STATUTUM DE LECTURA POETICA.

tione

tione percepta, uſu confirmata; cum in iis homines docti deprehenderent, quid decorum eſſet, quid conveniens, et ad inſtituti operis finem conſequendum recte comparatum; eaque ſparſim notata, lateque diffuſa, ratione quadam inter ſe conſtringerent, et ad certum ordinem certaſque leges revocarent: patet Artem ex ingeniorum excellentium monumentis ſuam originem ducere, non excelluiſſe ingenia eo quod artis ſubſidiis eſſent inſtructa, recteque adhiberi ejus præcepta in illuſtrandis etiam illorum ſcriptis, qui ea vel neſcirent, vel non attenderent. Cumque Poeſeos Sacræ conſilium ſit, mentem humanam ad omnem veræ virtutis et pietatis habitum formare, et vehementiores animi affectus ita concitare, ut eos ad proprium finem uſumque legitimum dirigere poſſit; ſi quis inſtrumenta illa, et quaſi machinas, quibus inſtitutum ſuum abſolvit, perſpexerit, is profecto haud exiguum ipſi Arti ſubſidium eſt collaturus. Quamvis igitur ad occultos hujuſce veluti Nili cæleſtis fontes haud fas ſit penetrare, licebit tamen ſancti fluminis curſum et flexiones ſequi, aquarum auctus et receſſus notare, ac rivos etiam quoſdam tanquam in ſubjacentes campos deducere.

Primum certe in hac diſciplina locum merito ſibi vendicant Sacra Poemata, cum ex iis et ipſius Artis origo repetenda eſt, et ejuſdem dignitas veriſſime æſtimanda. Cæterarum artium initia, utcunque rudia et imperfecta, et circa res tenues et minutas occupata, juvat tamen plerumque eruere et contemplari: hic Poeſin in ipſis primordiis intueri licet, non humano ingenio excogitatam, ſed e cœlo delapſam; non parvis incrementis paulatim creſcentem, ſed ab ipſo ortu plenam quandam habentem et decoris et roboris maturitatem; non nugis ancillantem et vanitati ſua præbentem lenocinia, ſed divinæ veritatis miniſtram, inter Deum atque homines quandam internuntiam. Hoc enim primum et præcipuum habet munus, ut et hominum vota actioneſque gratiarum Deo commendet, ejuſque laudes celebret, utque ex altera parte hominibus divinorum conſiliorum myſteria patefaciat, et prænuntiet futura: quod quidem officium Poeſis imprimis ſibi honorificum et illuſtre ducit contigiſſe. Illud enimvero haud perfunctorie attendi velim, quod ex univerſa ſacrorum voluminum ſerie conſtare arbitror; eventuum futu-

rorum ſignificatiònes ſemper fere verſu et numeris enuntiari; et ejuſdem fuiſſe Spiritus rerum præſenſionem ſuo inflatu impertire, iiſque magnificos poeſeos ſenſus et carminis ornatum inducere; ut cum rebus ipſis longe humanos conceptus ſuperantibus quædam etiam eloquii divinitas conſentiret. Quid autem eſt ex iis omnibus, quæ in honorem Poeticæ fautores ejus ſtudioſiſſimi vel ediderunt unquam, vel conceperunt, vel etiam finxerunt, quod non infra hanc laudem, infraque ejus merita reique veritatem conſiſtat? Quid ex omnibus, quæ in eandem acerrimi ejus obtrectatores unquam conjecerunt, opprobriis, quod non Hebrææ Poeſeos exemplo penitus refutetur atque obruatur? Deſinant itaque ex quorundam hominum vitio, qui rebus optimis peſſime abutuntur, honeſtiſſimæ facultati invidiam conflare: deſinant eam artem, ut in ſe levem futilemque contemnere, ut profanam atque etiam impiam criminari, quam in ſanctiſſimos uſus Dei ipſius munere hominibus conceſſam fuiſſe videmus, Deique ipſius auctoritate atque exemplo auguſtiſſimis miniſteriis conſecratam.

Utrum Poeſin ſuam Græci ex naturæ primum fontibus ipſi hauſerint, an aliunde ex remotiore aliqua origine derivatam acceperint, nec magni momenti videtur, nec exitum habitura diſputatio: hoc certe conſtat, eam ſemper apud Græcos invaluiſſe de Poeticæ natura et origine opinionem, quæ, ſi ipſorum tantum Poeſin ſpectamus, eſſet vaniſſima; cum Hebræorum vero Poeſi re et veritate congrueret. Etenim Poeſin ſanctum et cæleſte quiddam exiſtimabant, neque artis aut facultatis eſſe humanæ, ſed divini omnino muneris: apud eos itaque ſancti habiti Vates et deorum interpretes, ut quibus conſuetudo et commercium quoddam cum cœlo intercederet; cæremoniæ, et religiones, deorumque laudes carminibus celebratæ; et quod habet eorum Poeſis antiquiſſimum, oracula ſemper verſibus edita, quo et auguſtiora et credibiliora populo viderentur; quippe qui exiſtimabat, æque divini cujuſdam inſtinctus eſſe, res et præſentire, et verſibus protinus exprimere. Retinuiſſe itaque videntur conſignatam quondam in animis hominum antiquæ et veræ Poeticæ notionem aliquam et formam, poſteaquam rem ipſam amiſiſſent; cum vaniſſimis commentis ſeſe invicem corrupiſſent Religio et Poeſis.

Cum

Cum igitur unicas primævæ et germanæ Poeseos reliquias nobis Sacri Codices servârunt, ipsa vetustate venerandas, divinitate etiam adorandas, de iis mihi in primis quærendum existimavi; quantum nimirum patitur hujusce disciplinæ ratio: ut meminerim me, non Theologiæ studiosis divinæ veritatis oracula exponere, sed juventuti in politiori doctrina et literarum elegantiis exercitatæ commendare lectissima Poemata. Debuit fortasse me ab hoc incepto omnino dehortari rei ipsius difficultas; verum hanc, ut spero, apud vos, Academici, excusationem habebit meum audacius forsan consilium, ut me existimetis eam potissimum materiam tractandam suscepisse, quam maxime et per se egregiam et huic instituto accommodatam judicarem; atque id saltem vidisse, quid hoc loco dignum esset, si parum considerate expenderim, quid meæ vires possent sustinere.

Eam autem in hac disquisitione viam insistam, quam ultro videtur ostendere rei ipsius ratio. Tria enim sunt in omni poemate præcipue advertenda: primum quidem res ipsa, ejusque tractandæ ratio; quæ dispositio, quis ordo, quæ pro vario poematis genere totius forma: tum elocutio sive stylus; in quo continentur sensus elati atque ardentes, sententiarum lumina, figurarum atque imaginum pulchritudo et varietas, verborum denique vis, pondus, elegantia: postremo carminis suavitas, numerique, non solum ad aurium delectationem compositi, sed ad res ipsas exprimendas, omnemque animi motum concitandum efficaces. Videndum itaque quid in harum partium singulis præstari possit, et quousque in Hebraica Poesi discutienda et tuto et cum fructu aliquo versari liceat.

Quod ad Versuum rationem attinet, ut de posteriore prius dicam; vereor ne is locus pœne sit omittendus, cum pateat non modo ex irritis doctissimorum virorum conatibus, sed ex rei ipsius natura, omnem fere carminis Hebraici cognitionem intercidisse: nisi forte operæ pretium sit hac in parte certa, si quæ sunt, ab incertis conjecturis secernere, et hoc ipsum ostendere, quantillum id sit, quod sciamus. Et profecto, quanquam abjicienda quidem fuerit omnis de Metrorum ratione disquisitio, cum tamen aliqua appareant carminis vestigia, erunt fortasse nonnulla

quæ

quæ de univerſa ejus natura breviter primo animadverti poterunt, et prout occaſio fert, particulatim etiam poſtea notari.

Verum ſatis uberem diſquiſitioni noſtræ materiam præbebit ea pars quæ de Stylo Hebrææ Poeſeos agit; qui cum præcipuas habet virtutes, quæ in Poetica ſunt communes ac veluti publici juris, tum multas poſſidet tanquam proprias et ſuas.

In altera illa parte, quæ natura et dignitate prior ultimo reſtabit tractanda, diligenter ut in re perquam difficili erit verſandum, et caute ſimul, ut ſemper, inſiſtendum; ne ſi in ſpatiis Poeticis nimis licenter vagamur, in Theologiæ ſacraria imprudentes irruamus; quod ne unquam temere fiat ſedulo mihi cavendum ſtatui. Hujus vero loci erit, Poemata Hebræa in certas claſſes ſecundum varias eorum Species, quantum commode fieri poterit, diſtribuere; quid in ſingulis maxime advertendum ſit videre; fortaſſe etiam cum Græcis ac Latinis comparare, ſi quæ ejuſdem generis eſſe videantur.

PARS PRIMA,

מזמור

SIVE DE METRIS HEBRÆIS:

PRÆLECTIO TERTIA,

POESIN HEBRÆAM METRICAM ESSE.

INGREDIENTI mihi propofitam de Sacra Hebræorum Poefi difputationem in ipfo aditu occurrit difficilis ac perobfcura quæftio de Natura Carminis Hebraici; quam fane libenter defugiffem, fi per inftituti rationem licuiffet. Sed cum omni Poefi hæc fit veluti propria quædam lex et neceffaria conditio conftituta, a qua fi difcedat, non folum præcipuam elegantiam defiderabit et fuavitatem, fed ne nomen quidem fuum obtinebit; nimirum ut fit numeris adftricta, atque aliquo conftet metrorum genere: idcirco qui Poefin Hebraicam tractat, ei hujufce difquifitionis quædam impofita eft neceffitas, ut oftendat faltem ifthæc Hebræorum fcripta, fiquidem Poemata funt, effe Metrica; utque porro inquirat, numquid certi de hujufce carminis ratione definiri poffit. Hunc itaque locum ita aggredior, non ut rem ipfam multum illuftraturum me fperem, fed ut quæram potius quatenus omnino poffit illuftrari; atque id ipfum breviter cauteque, ut qui hujus argumenti, veluti freti cujufdam doctorum naufragiis infamis, extremam tantum oram aufim legere.

Ac primum quidem Hebræorum fcripta quædam non modo fpiritu poetico animata effe, fed numeris etiam et metro aliquo adftricta, quanquam in contrariam fententiam abierint eruditorum nonnulli, fatis ta-

men clare opinor conſtabit, ſi ea vel paulo attentius advertimus. Nam ubique fere apparent eæ ſaltem reliquiæ et quaſi veſtigia carminis, quæ vix potuiſſent in ulla alia lingua ſupereſſe, cujus, ita ut nunc Hebrææ, ſonus ac pronuntiatio propter varios caſus, quos tanta fert vetuſtas, penitus obſoleviſſet.

Erat apud Hebræos Vates in uſu carminis quoddam genus memoriæ præcipue juvandæ cauſa, ut videtur, inventum, quo res aut ſententias, aliquantum diſſipatas plerumque, nec ſatis ipſa naturæ et diſpoſitionis neceſſitate inter ſe connexas, ita exprimerent, ut ſinguli vel verſus vel ſtrophæ literis primoribus Alphabeti ordinem repræſentarent. Cujus rei multa etiamnum inter ſacra Poemata exempla extant.[1] Hic itaque prodeunt, ac veluti ultro ſeſe nobis offerunt verſiculi certis quibuſdam notis ſignati, ſuiſque limitibus circumſcripti; quod in membris tantum orationis omnino ſolutæ fieri unquam potuiſſe plane incredibile eſt: præſertim, ſi hos ipſos verſus animadvertimus, interque ſe comparamus, æqualibus plerumque ſpatiorum intervallis decurrentes, atque ita veluti in quadrum redactos, ut ſæpe vocibus voces adnumeratæ, ac pœne ſyllabis ſyllabæ pares reſpondeant. Quæ cum ita ſe habeant, quamvis aurium judicio in hac re vix uti licet, ipſo tamen prope aſpectu agnoſcemus, omnia non modo numeris poeticis eſſe diſtincta, ſed etiam accuratam aliquam in iis dimetiendis adhibitam fuiſſe diligentiam.

Habet etiam aliud Poeſis Hebræa quod metricæ orationis omnino eſt proprium. Iis enim ſolummodo ſcriptoribus, qui certa quadam numerorum ac pedum moderatione ſunt adſtricti, ea licentia conceditur, ut vocibus utantur a communi loquendi uſu ac lege diſcedentibus, et a linguæ analogia paulum detortis; utque eas nonnunquam vel detractis quibuſdam ſyllabis diminuant, vel adjectis augeant. Quæ res eam vim habet, non tam ut in promptu ſint quædam numerorum complementa, quam ut ſonorum varietas ſatietati occurrat, utque univerſæ elocutioni proprius quidam color inducatur, et ſua conſtet tanquam a plebe ſemota dignitas. Hujuſmodi igitur artificio aliquo pro vario cujuſque lin-

1 PS. XXV. XXXIV. XXXVII. CXI. CXII. CXIX. CXLV. PROV. XXXI, a Commate decimo ad finem. JEREMIÆ THRENI per totum excepto ultimo Capite.

guæ

guæ ingenio ſemper utitur Poeſis. Cernitur autem id duobus potiſſimum: primo Gloſſarum, ſive peregrini ſermonis, uſu; tum vocum receptarum Anomaliis quibuſdam, ſive formis inſolentioribus.[1] Notum eſt quantum in hoc genere ſibi permiſerunt Poetæ Græci; quorum lingua præ cæteris omnibus, propter Dialectorum, quæ in diverſis Græciæ Rebuſpublicis obtinuerunt, varietatem et copiam, hujuſmodi licentiis erat maxime opportuna. Secundum illos nulli fortaſſe eas liberius admiſerunt quam Hebræi; qui cum Gloſſis, tum vocum Anomaliis, maxime autem Particulis[2] quibuſdam orationi metricæ propriis, et in

1 Vide ARISTOT. POET. Cap. 22.

2 Particulæ Poeticæ, quas fere Paragogicas vocant Grammatici:

ו Nominibus additum: NUM. XXIV. 3. PS. CXIV. 8. CIV. 11, 20. ISAI. LVI. 9, bis. ZEPH. II. 14. quanquam in his locis noviſſimis fieri poteſt, ut ו loco ſuo motum fuerit, et pro חיתו legendum ſit חיות; quod amiciſſime ſubmonuit Vir harum literarum peritiſſimus, cujus conjecturæ favent LXX Interpretes.

י additum Nominibus, Adverbiis, Præpoſitionibus, in Poeticis paſſim: item Participiis Benon. Sing. Maſc. et Fœm. GEN. XLIX. 11. PS. CI. 5. PROV. XXVIII. 16. JER. XXII. 23. XLIX. 16. LI. 13. EZECH. XXVII. 3. hoc autem Maſoretæ aliquoties perperam expunxerunt.

De י addito Verbis ſecundæ Perſ. Fœm. Sing. Præt. mendum ſit necne nonnihil dubito: Maſoretæ certe ſemper expungendum cenſuerunt. Vide JER. XIII. 21. XXII. 23. XXXI. 21. et EZECH. XVI, ubi decies reperitur. Non eſt veriſimile in uno Capite eodem modo toties potuiſſe errari. Poteſt etiam eſſe Gloſſa Syriaca, quæ LUD. CAPPELLI ſententia eſt; CRIT. SACR. Lib. III. Cap. XIII. 8. Quanquam eſt locus ubi eadem forma effertur eadem Perſ. Maſculina: כי אמרתי "Quoniam dixiſti" — PS. LXXXIX. 3. ita ſane acceperunt Veteres Interpretes omnes præter Paraphraſtem Chaldæum; et recte quidem, ſi aut ſententiæ, aut locorum parallelorum habenda eſt ratio. Verum hoc mendum potius eſſe exiſtimo, quanquam Maſoretæ non notarunt.

מו pro כם, vel הם, in Poeticis paſſim; PS. II. 3, 4, 5, quinquies: nonnunquam ſingulariter pro ו. vide ISAI. XLIV. 15. LIII. 8. JOB. XX. 23. XXII. 2. XXVII. 23. PS. XI. 7. Et Paragogicum ſæpe. כמו ſimplex videtur omnino Poeticum, (quod occurrit NEHEM. IX. 11. ſumptum eſt ex Cantico Moſis EXOD. XV. 5.) cum Affixis non item.

Harum Particularum, quas Poeticas voco, occurrunt in ſcriptis Proſaicis exempla, ſingularum ſingula, in ſequentibus locis, ac neſcio an alias ulla: ו, GEN. I. 24. ſed abeſt litera Paragogica in Codice Samaritano. י, GEN. XXXI. 39, bis: ſed deeſt item in Codice Samaritano: quanquam hoc poteſt etiam eſſe Pronomen Affixum. מו denique EXOD. XXIII. 31. ſed pro גרשתמו Codex Samaritanus habet גרשתים; ita etiam legerunt LXX. INTT. VULGAT. CHALD. &c. et huic lectioni favet loci ſententia.

Huc forte referri poſſunt ה et ן Paragogica, et ש Relativum, quæ in Poeticis frequentius quam alibi occurrunt.

fine vocum identidem additis, ſtylum diſtinxerunt, et Dialectum quandam Poeticam ſibi confecerunt.

Hoc igitur opinor ſatis tuto affirmare poſſumus, Poeſin Hebræam Metricam eſſe. Ipſorum porro verſuum proprietatem unam aut alteram liceat adnotare, quas uti quivis deprehendat in iis carminibus, quorum verſiculi per literas initiales certo definiuntur, ita ad reliqua inde transferri conjectura ſaltem poſſunt. Primum quidem, verſus eo inter ſe diſſimiles eſſe, quod alii aliis multo ſunt productiores; breviſſimos ſex aut ſeptem fere ſyllabis conſtare; longiſſimos ad bis totidem circiter excurrere; ita tamen ut unum atque idem poema verſiculis (ut plurimum) non valde inter ſe imparibus continuetur; ibi denique fere incidere verſiculorum clauſulas, ubi diſtinguuntur ſententiarum membra.

Quod autem ad veros horum verſuum numeros, ad rhythmum et modulationem attinet, id omne et penitus ignotum eſſe, et nulla unquam arte aut induſtria humana inveſtigari poſſe, ex ipſa rei natura ſa-

ʻ Hæc ſunt plerarumque ſi non omnium Anomaliarum exempla, quibus præcipue conſtat Dialectus Poetica. Quam libere autem iis utantur Sacri Vates, ut melius appareat, apponam earundem ſpecimen, quod ex uno loco collectum, nimirum ex Cantico Moſis EXOD. XV, exhibet Abarbanel: "Vides, inquit, in iſto Cantico menſuræ cauſa quandoque contrahi *voces*, quan-"doque extendi et protrahi per additionem quarundam literarum, ad juſtam faciendam menſu-"ram et modulationem; prout aliquando etiam una et altera hujus rei cauſa deficit. Literæ quæ "in præſenti Cantico ſunt ſuperadditæ ſunt iſtæ: duo Vau et Jod in voce יכסימו, ſuffeciſſet e-"nim כסם: Jod item in נאדרי: Vau in תאכלמו: Vau in תורישמו: Vau in כסמו: Vau in "תבלעמו: Vau in יאחזמו: Thau in אימתה:" (ſane mihi videtur hæc nominum forma eſſe omnino Poetica; multa ejus exempla profert GLASSIUS PHIL. SACR. pag. 269, ex libris autem Poeticis et Propheticis omnia:) "Vau in תביאמו: Vau in תטעמו. Deficientes ſunt Jod "in וזמרת יה: ſic in תמלאמו pro תמלא מהם: Vau in נהלת pro נהלתו: ſic etiam deficit "vox לבב in verſu נמוגו כל ישבי כנען. Non enim exiſtimandum Principem Prophetarum er-"râſſe circa accuratam literarum rationem, et ordinem ſcriptionis illarum: verum Carminis ra-"tio et melodiæ neceſſitas ſic poſtulârunt." ABARB. in *Mantiſſa Diſſertationum ad Libr.* COSRI a BUXTORFIO edit. BASIL. 1660. pag. 412. Quibus exemplis addere potuiſſet ex eodem Cantico, מו Paragogicum in כמו bis, נ Epentheticum in ארממנהו, Paragogicum in ירגזון.

De Gloſſis autem, ſive de vocibus peregrinis, quæ in Hebræorum Poeſi occurrunt, in hac linguæ Hebrææ vetuſtate atque anguſtiis, vicinarumque Dialectorum quæ una vigebant pœne ruina, haud licet nimis fidenter pronunciare: cum fieri poſſit, ut quæ pro Chaldaicis (puta) vulgo habentur, fuerint fortaſſe utrique linguæ communes; contra, ex iis quæ rarius uſurpantur, quarumque origo ignoratur, aliquæ a vicinis Dialectis fuerint mutuatæ. Cum vero ſint voces nonnullæ, quæ ſæpius occurrunt in eorum monumentis Poeticis, nec alibi, niſi apud Chaldæos; de his

tis apparet. Manifeſtum eſt antiquam et veram Hebraica pronuntiandi rationem omnino eſſe ignotam. Quæ enim de hac re præcepta excogitaverunt recentiores Judæi, multis poſt ſeculis quam majorum ſuorum lingua in deſuetudinem abiiſſet, eis auctoritatem ac fidem jamdudum derogaverunt eruditi: quod ſi revera ex horum hominum decretis conformanda ſit pronuntiatio, fatendum jam erit, non modo, id quod experti ſentimus, Hebræorum carmina nihil reliqui habere, ſed nihil etiam unquam habuiſſe, harmoniæ ac poeticæ ſuavitatis. Sed nec iis tum integrum erat obſoletæ linguæ ſonos jamdiu elapſos revocare, et veras pronuntiandi leges inſtaurare; nec cuiquam jam mortalium fas eſt ſperare, ſe vel minimum in re tam tenui, et ab noſtris ſenſibus omnino remota, tamque funditus deperdita, conjectura conſecuturum. Equidem linguarum omnium hac in parte ſubtiliſſima quædam eſt ratio: poſtquam obſoleverunt, literis quidem conſignatæ vocem aliquam retinent, ſed, ut ore alieno prolatam, abſonam eam omnino ac barbaram: abeſt illa vitalis gratia, defloruit nativa ſuavitas, evanuit primævæ ve-

his probabiliter judicare poſſumus, eas vel a vicinis Dialectis adſcitas fuiſſe in Hebræam, vel ſaltem poſtquam in vulgari ſermone penitus obſoleviſſent, in uſum revocatas: cujuſmodi ſunt, quæ ſequuntur. בר filius, קשט veritas, קטל occidit, שגא crevit, שבח laudavit, זקף erexit, עוק (quod Hebraice effertur צוק) arctavit: &c. Ecce autem Moſes ipſe in exordio ſupremæ Benedictionis, DEUT. XXXIII. nonne Chaldaiſmum ſæpius admiſit?

ואתה מרבבת קדש
מימינו אש דת למו
אף חבב עמים

quid אתה? quod iterum etiam occurrit v. 21. quid חבב? et forma et notione Chaldaicum: quid דת? vocabulum in vulgarem Hebræorum ſermonem vix receptum niſi poſt captivitatem Babylonicam; præſertim cum ſermo Hebræus abundaret ſynonymis quibus Dei legem exprimere potuiſſet. Porro forma Chaldaica eleganter utitur ISAIAS, de Babylone loquens, in voce מדהבה, quod Hebraice eſſet מזהבה, Cap. XIV. 4. nec minus appoſite in eodem argumento Pſaltes adhibet vocem תוללינו PS. CXXXVII. 3. quod eſt Chaldaicum pro שוללינו, ut accepit ipſe Paraphraſtes Chaldæus, qui reddit per vocem ſynonymam בזוזנא; nec ſani quidquam huc afferunt cæteri Interpretes. In Anomaliis item quibuſdam Grammaticis Gloſſarum exempla quædam certo deprehenduntur: qualia ſunt ſequentia, Syriaca vel Chaldaica: כי pro ך, PS. CXVI, ter; CIII, quater occurrens; item CANT. II. 13. JER. XI. 5. והי pro י, PS. CXVI. 12. ין Terminatio Plur. Nom. Maſc. pro ים, JOB. IV. 2 XXIV. 22. XXXI. 10. et alibi ſæpe; item PROV. XXXI. 3. THREN. IV. 3. ISAI. XLV. 10. EZECH. XXVI. 18. MICH. III. 12.

nuſtatis

nuſtatis color. Græca proculdubio et Latina multum jam priſtinæ ac patriæ dulcedinis amiſerunt, et prout nunc efferuntur, ſonum edunt, apud diverſos populos diverſum, ſed ubique barbarum, quemque olim Atticæ et Romanæ aures nullo modo ferre potuiſſent. Sed in his manet utcunque rhythmus, ſui utriſque numeri, ſui pedes conſtant: Hebræi vero ſermonis longe deterior eſt conditio, qui ſuis vocalibus deſtitutus per annos ſupra bis mille mutus omnino et, ut ita dicam, elinguis jacuit. Itaque ne numerus quidem ſyllabarum, quibus ſingulæ ejus voces conſtant, plerumque certo definiri poteſt; ac multo minus earum Tempora, ſive, ut vocant, Quantitas, unquam inveſtigari. Cum vero in omni lingua metrorum ratio omnis ab his duobus neceſſario pendet, Syllabarum dico et Numero et Quantitate, quorum in Hebræa cognitionem intercidiſſe, nec revocari poſſe, ipſa rei natura clare indicat; profecto qui Metricam Hebræam veram illam et genuinam inſtaurare conatur, is ædificium extruit, cui fundamentum in quo nitatur plane deeſt. Illorum quidem nonnullis, qui in hoc negotio ſtudium ſuum atque operam poſuerunt, ea forſan laus debetur; ut judicentur, Poeſin Hebræam, dure antea et barbare ſonantem, aliquanto jam molliorem et humaniorem effeciſſe, et aliquos ſaltem numeros ei utendos dediſſe, cum veros ac ſuos quos ei reſtituerent invenire non poſſent. Ut majus aliquod iis tribuamus, nec rei ratio patitur, nec argumenta, quibus conjecturas ſuas munire aggreſſi ſunt, evincunt. [1] Id potius ſuadere videntur eorum omnes conatus, ut deſinamus tandem quærere, quod viri ingenio et doctrina inſtructiſſimi fruſtra quæſiverunt; ut quod videmus periiſſe, perditum ducamus.

Verum quanquam de verſuum ſingulorum numeris nihil certo definiri poſſit, eſt tamen aliud pluribus ſimul ſumptis animadvertendum, quod ad carminis artificium pertinet. Habet Hebræorum Poeſis, quod ſupra attigi, peculiarem quandam ſibique accommodatam ſententiarum conformationem; cujus ea ratio eſt, ut plena comprehenſio in ſuas partes fere æqualiter diſtribuatur, utque integra ejus membra integros ver-

1 Vide METRICÆ HARIANÆ BREVEM CONFUTATIONEM.

ſus

ſus conficiant. Itaque ut poemata in periodos plerumque æquales quaſi ſua ſponte ſe diſpertiunt, ita periodi ipſæ per ſe dividuntur in ſuos verſiculos; multo frequentius quidem binos, ſed ſæpe etiam plures. Hoc in iis maxime locis cernitur, qui apud Hebræos vates ubique fere occurrunt, ubi rem unam multis modis verſant, et in eadem ſententia commorantur; ubi idem ſæpius diverſis verbis exprimunt, aut diverſa eadem verborum forma includunt; cum paria paribus referuntur, adverſis opponuntur contraria: quæ cum efficiant plerumque, ut apte et numeroſe cadat etiam ſoluta oratio, vix dubitari poteſt, quin eadem præcipuam quandam hiſce numeris venuſtatem et gratiam conciliaverint. In hoc igitur, quod in horum poematum longe maxima parte obtinet, ſi non legem aliquam, at certe generalem quandam indolem et charactera Hebræorum poeſeos deprendimus: adeoque apud eos ipſum Carminis vocabulum מזמור [1] eam vim habet, ut deſignet orationem, peculiari quodam modo in breves, crebras, certiſque intervallis demenſas, ſententias interciſam.

Græcæ pariter ac Latinæ poeſeos hac in parte contraria eſt ratio; illic diligenter vitatur, quod hic ſtudioſe quæritur: utrumque ex linguarum natura atque ingenio. Nam Græca lingua omnium maxime, et proxime illam Latina, multiplex eſt, numeroſa, volubilis, magnam habens pedum et metrorum varietatem; quorum tam certæ ſunt impreſſiones, tamque notabiles ictus, ut ſi vel verſus particulam aliquam man-

1 זמר, "incîdit, ſecuit, putavit, amputavit;" ſuperflua nimirum et luxuriantia ex arboribus: hinc זמורה, "palmes, ſurculus;" מזמרה, "falx vinitoris." Item, "cecinit, modulatus "eſt:" et notat modulationes artificioſas certis numeris et cæſuris inciſas. שיר ſignificat "voce "cantare;" נגן "inſtrumenta pulſare:" זמר "pſallere vel voce vel inſtrumento:" ſic שיר מזמור בנגינות, (vid. PS. LXVII. 1.) opinor denotare "Cantionem, Metricam, chordis ſociandam:" ita ut מזמור metrum, vel numeros, ſive quem Græci ῥυθμον vocant, ſignificet. Poteſt etiam ad priorem radicis notionem propius referri, ut denotet Carmen in breves ſententias conciſum, et ab omni verborum luxurie reſectum, quæ Hebræorum præcipue carminum eſt ratio. Proſa oratio eſt שלוחה, ſoluta et libera, ſine lege temere diffuſa; quaſi Arbor ſylveſtris in ramos et frondes undequaque luxurians: Metrica oratio eſt זמורה, præciſa undique et amputata, ſententiis, veluti palmitibus, in certum ordinem et formam diſtributis; quaſi Vitis, quam vinitor luxuriantem falce compeſcit, fingitque putando.

cam et imperfectam recites, vel plures ſimul verſiculos uno ſpiritu devolvas, numeri nihilominus clare percipiantur: adeoque in his univerſi carminis varietati ſine metrorum ſingulorum injuria ac diſpendio, pene ut libet, licebit conſulere. In Hebræa vero lingua contraria eſſe his omnia videntur: nam univerſa ejus conformatio omnium maxime eſt ſimplex; primæ vocum formæ uniuſmodi ſunt et inter ſe fere ſimiles; earumque nec multæ nec admodum diverſæ flexiones: ex quibus ſatis intelligitur, ejus etiam numeros nec varios nec multiformes fuiſſe; ſed potius ſimplices, temperatos, graves, non tam ad mobilitatem, quam ad dignitatem et pondus compoſitos: ut forſan neceſſe habuerint verſiculorum ſpatia ſententiarum reſpirationibus diſtinguere, ne implicata et permixta inter ſe carmina penitus obruerentur.

Duo hic occurrunt adnotanda, quæ ex jam dictis quaſi conſectaria quædam enaſcuntur. Primo quidem, Poema ex Hebræa in aliam linguam converſum, et oratione ſoluta ad verbum expreſſum, cum ſententiarum formæ eædem permaneant, multum adhuc, etiam quod ad numeros attinet, priſtinæ dignitatis retinebit, et adumbratam quandam carminis imaginem. Hoc itaque in vernacula ſacrorum poematum interpretatione cernitur, ubi plerumque

"Invenias etiam disjecti membra poetæ:

quod in Græcis aut Latinis eodem modo converſis longe aliter eveniret.[1] Alterum eſt, quod poema Hebræum Græcis aut Latinis verſibus redditum, ſententiarum formis ad peregrini ſermonis indolem jam accommodatis, id eſt, confuſis perditiſque, nativi ornatus et propriæ venuſtatis non exiguam faciet jacturam. Nam in exprimendis alia lingua egregiorum poetarum operibus, multum in eo poſitum eſt, ut non tantum iidem ſint intimi ſenſus, par in ſenſibus explicandis vis et ve-

1 "Neque tamen (i. e. quanquam Carmina Sacra non habent modos certarum ſyllabarum et pedum, quæ eſt hujus Magiſtri ſententia:) "diffitemur illa habere proculdubio menſuras alias "quæ dependent a rebus ipſis. — Nunquid vides, ſi quædam illorum transferas in aliam lin- "guam, quod retineant menſuram ſuam ſi non totam ſaltem aliqua ex parte? quod non poſſu- "mus facere in illis carminibus quorum menſuratio conſtat certo ſyllabarum numero et quantita- "te." R. AZARIAS, in *Mantiſſ. Diſſert. ad Libr.* COSRI, pag. 420.

nuſtas,

nuſtas, ſed ut quantum fieri poteſt externa etiam oris lineamenta effingantur, ut ſuus cuique color atque habitus, ſuus etiam motus et inceſſus tribuatur. Qui itaque ſacros Vates Græco vel Latino carmine exprimere, adeoque eorum veluti perſonam ſuſtinere conati ſunt, fieri non potuit quin toto genere et forma, ſi non inferiores, multum certe ab iis diſſimiles eſſent: an ex altera parte ad eorum vim, majeſtatem, ſpiritum propius acceſſerint, non eſt hujus loci quærere.

PARS SECUNDA,

משל.

SIVE DE STYLO PARABOLICO.

PRÆLECTIO QUARTA:

STYLI PARABOLICI ORIGO, USUS, CHARACTERES;

AC DE SENTENTIOSO GENERE.

SEQUITUR, ut de Stylo Poeſeos Hebrææ dicendum ſit: quo intelligi velim non nudam ſolum Vatum Sacrorum dictionem, ſed ſenſus etiam, et rationem cogitandi; unde tanquam ex fonte neceſſario derivetur, ſuumque quendam ſaporem ducat oratio. Illud quidem in promptu eſt notare, eam eſſe cum omnis Poeſeos, tum imprimis Hebrææ indolem, ut a vulgari ſermonis uſu maxime abhorreat, utque verborum non ſolum delectu, ſed et conſtructione, proprium quoddam et exquiſitius dicendi genus affectet. Id ex eo ſatis intelligitur quod uſu venit literas Hebræas diſcenti; ut qui in Hiſtoricis jam probe fuerit verſatus, idem tamen in Poeticis ſeſe plane hoſpitem ſentiat. Verum locutiones Vatibus proprias, audaciſſimas Ellipſes, præcipites temporum, generum, perſonarum immutationes, atque ejuſmodi cætera, niſi aliter aliquando occaſio ſuadeat, Grammaticis relinquam tractanda; ſeu potius, quandoquidem illi, quantum video, nullum inter dictionem Poeticam et merum ſermonem diſcrimen agnoſcunt, uſu ac diligenti lectione obſervanda. Nec minus eſſet proclive per omnes

illas

illas Troporum et Figurarum formulas decurrere, quas dicendi magiſtri ambitioſe, ne dicam inutiliter, congeſſerunt: quis enim eſt, qui non videt horum omnium exempla, non modo Sacram Poeſin, ſed omnem fere cujuſcunque ſit generis orationem abunde præbere? Iis itaque utemur parcius, quantum neceſſe erit, non quantum licebit. Quærimus enim, non quæ ſit in univerſum Styli Poetici ratio, ſed quænam Poeſeos Hebrææ in hac parte peculiares notæ et characteres. Videamus itaque annon ipſæ Hebræorum literæ ejuſmodi ſpeciem aliquam ac formam nobis oſtendant, in quam rem de qua agitur univerſam includere, adeoque uno ſub conſpectu ponere poſſimus; quaque etiam in ſuas partes diſtributa, diſquiſitioni noſtræ certum quoddam ac definitum curriculum deſignetur.

Carmen Hebræis vocatur מזמור, hoc eſt, ut prius obſervatum, oratio brevis, conciſa, certis membrorum intervallis et cæſuris demenſa: ea Verſus et Numerorum propria eſt appellatio. Idem ratione Dictionis et Senſuum משל[1] dicitur, quod ipſum eſſe arbitror Styli Poetici

1 NUM. XXI. 27. XXIII et XXIV ſæpius. MIC. II. 4. ISAI. XIV. 4. PS. XLIX. 5. LXXVIII. 2. JOB. XXVII. I. XXIX. I.

משל, "aſſimulavit, comparavit, parabolice loquutus eſt; proverbia, ſententias graves et acu-"tas, orationem comparationibus et figuris ornatam, edidit:" item "dominatus eſt, eminuit, "antecelluit, habuit auctoritatem;" delegatam fortaſſe et vicariam primo et reſtrictiore ſenſu, unde demum laxius de quovis dominio uſurpatum: Abrahami certe ſervus ſenior, quem familiæ ſuæ præfecerat, dicitur המשל בכל אשר לו GEN. XXIV. 2. Erat nimirum Procurator Domini vices gerens, ipſumque auctoritate delegata repræſentans; unde elucet inter duas hujus Radicis notiones aliqua cognatio, in eo poſita, quod tam imago Parabolica, quam Procurator deputatus, alterius cujuſdam vice fungatur. משל itaque eſt oratio elata et gravis, magna vi et auctoritate pollens, comparationibus, imaginibus, figuris, multum ornata; qualis eſt Pſalmorum, Prophetarum, et Jobi ſtylus: eſt dictio, quæ ſub una imagine atque exemplo alia quam plurima includit, et ad cætera omnia ejuſdem generis facile transferri poteſt; quæ Proverbiorum plerumque eſt ratio: eſt denique quævis Sententia ſive Axioma ſcite graviterque dictum, paucis concinnatum, et ad γνωμων formam compoſitum, uti ex I. SAM. XXIV. 18. et multis exemplis Parabolarum Salomonis conſtat.

Cum משל ſæpe conjungitur חידה, denotatque "Dictum aliquod ſcitum, acutum, obſcurum;" quale ut vel edatur vel intelligatur, multo ingenii acumine opus eſt. Eſt a חוד, "problema, æ-"nigma, vel ſcitum aliquod dictum proponere;" quod convenit cum חדד, "acuere, acutum eſſe."

vocabulum. Parabolam vocant plerique interpretes; verbo aliqua ex parte non incommodo, ſed quod totum Hebrææ vocis ambitum minime complectitur; cujus ſi vim atque uſum inveſtigemus, ea inveniemus Tria potiſſimum ſignificari; Sententioſum, Figuratum, et Sublime dicendi genus. Ad has itaque tanquam partes ſuo generi ſubjectas ordine referenda erunt quæcunque de Hebræorum Stylo Parabolico ſive Poetico occurrent animadvertenda: cujus diſtributionis ratio melius forſan intelligetur, ſi prius de hujuſce Styli origine uſuque primævo breviter quæſiverimus.

Dictionis Poeticæ primus ac præcipuus fons eſt vehemens mentis affectus. Quid enim eſt aliud ille Poetarum proprius furor, quem Græci divino afflatui tribuentes ενθουσιασμον vocant, quam oratio ex ipſo naturæ habitu deprompta, animique motu aliquo vehementer concitati veram atque expreſſam imaginem exhibens? cum mentis quaſi ultimos receſſus ac penetralia aperiunt, intimoſque oſtendunt ſenſus turbide confluentes, nec ſuo ordine diſpoſitos, nec ſuis inter ſe vinculis connexos? hinc ſubitæ exclamationes, interrogationes crebræ, rerum etiam inanimarum compellationes; cum qui valde ipſi commoventur, iis univerſa rerum natura eodem affici motu debere videatur. Omnes autem animi motus non modo ſuum orationis genus, ſed et ſuum quendam habent a natura ſonum vocis et geſtum corporis: atque ex his affectibus quidam nudo ſermone parum contenti cantum ei et ſaltationem adhibent; quibus forſan, ſiquidem iis cum Poetica arcta erat antiquitus neceſſitudo, verba debemus certis intervallis accuratius demenſa, numerorum tandem et pedum juſtam moderationem; ut cum vocis corporiſque motu ac rhythmo orationis modulatio conſentiret.

Poeticam, hoc modo, ut videtur, rudi quodam initio ab natura fuſam, mature excepit ars, atque ad delectationem et utilitatem tranſtulit. Nam quemadmodum ex Affectibus mentis ſuam originem duxerat, numeroſque etiam ſibi adſciverat, ita ad omnem animi motum concitandum, ſeque ei penitus inſigendum egregie erat comparata; cum rerum omnium imagines in animo eminenter expreſſas ſignaret et effingeret, ſenſus percelleret, delectaret aures, efficeretque, ut mens attente

ſingula

ſingula perciperet, nec percepta facile elabi pateretur. Si quod igitur erat, quod expediret vulgo cognoſci percipique, memoriæ hominum mandari, atque omnium ſermone paſſim celebrari; id viri ob hanc ipſam rem primum habiti dictique Sapientes, [1] jucundiore ſtylo ornatum dabant, variis ſplendidiſque orationis coloribus illuminabant, ſententiis brevibus, argutis, numeroſis, concludebant. Hæ itaque erant Poeticæ partes, grandia, pulchra, honeſta ſignare et depingere; præcepta ad religionem et virtutem ſpectantia commendare; res præclare graviterque dictas geſtaſque, Dei opera, benefacta, laudes, memoriam præteritorum, futurorum prædictiones, poſteris tradere. In quibus omnibus ſingularem habuit a principio utilitatem, cum priuſquam ulla vocum ſigna eſſent inventa, aut ſaltem vulgo recepta, videatur percrebuiſſe, et idem prope miniſterium rudi Scientiæ diu præſtitiſſe quod literæ poſtea explebant: ſiquidem præconis cujuſdam publici munus in ſe ſuſcepit, cujus voce clariſſima quædam rerum monumenta per diverſas ætates genteſque tuto tranſmitterentur.

Hanc fuiſſe apud exteras nationes Poeticæ originem, hunc uſum, auctorum teſtimonio abunde liquet. Conſtat Græcos per multas ætates

1 A SIRACHIDE Viris illuſtribus et Sapientibus ſuperiorum ætatum adnumerantur Vates ſive Poetæ:

Σοφοι εν λογοις παιδειας αυτων,
Εκζητουντες μελη μουσικων,
Διηγουμενοι επη εν γραφη. ECCLUS. XLIV. 5.

Vide etiam annon quatuor illi, quorum Sapientia tantopere celebrabatur, I. REG. IV. 31. בני מחול dicti, ſint filii *chori*, i. e. Muſici ſive Poetæ: erant enim (non filii *Maholis*, ut Interpretes reddunt, nomen appellativum pro proprio ſumentes, ſed) filii Zerachi, ut liquet ex I. PARALIP. II. 6. Apud Græcos etiam Poetæ Sapientes et Sophiſtæ antiquitus appellabantur: ANACREON;

Ροδοχρους δε κ' Αφροδιτη
Παρα των Σοφων καλειται.

hoc eſt, παρα των ποιητων. Item PINDARUS;

——— μελεταν δε Σοφισταις
Διος εκατι προσβαλλον σεβιζομενοι. ISTH. V. 36.

ad quem locum Scholiaſtes: σοφιστας μεν και σοφους ελεγον τους ποιητας. "Poetæ et priores multo "fuerunt [Philoſophis,] et ante natum Philoſophiæ nomen pro Sapientibus habebantur," inquit LACTANTIUS, Lib. V. 5.

nulla

nulla alia habuiſſe literarum monumenta præterquam Poetica: primus enim, qui operæ pretium eſſe duxit proſam orationem in vulgus edere, Pherecydes erat inſula Syro oriundus, Cyri regis ætate, aliquot poſt Homerum et Heſiodum ſæculis: aliquanto ſerius Hiſtoriam condere inſtituit Cadmus Mileſius. 1 Ipſæ Leges metricæ erant, et ad modos quoſdam muſicos compoſitæ: tales erant Charondæ leges, quæ Athenis inter pocula canebantur: 2 tales, quas pueris ingenuis cum concentu quodam et melodia perdiſcendas tradebant Cretenſes, 3 ut ex muſica voluptatem caperent, eaſque memoriæ facilius mandarent. Hinc fiebat, ut appellarentur Νομοι carmina quædam, ſeu cantionis quoddam genus in conviviis uſitatum: quod notat Ariſtoteles, 4 aitque eundem leges ſuas canendi morem apud Agathyrſos ſua etiam ætate adhuc viguiſſe. Etiam Turdetani, Hiſpaniæ populus, leges metrice conditas habebant, ſi Straboni 5 credendum. Germanos autem nullum aliud habuiſſe memoriæ et annalium genus, præterquam carmina quibus majores ſuos et heroas celebrabant, teſtatur Tacitus. 6 Nimirum id unum præceptionis

1 STRABO. GEOGR. Lib. I. PLIN. HIST. NAT. Lib. VII. 56. et V. 29. Hanc rem, quam perperam intellexerunt docti quidam Viri, bene expreſſit Iſidorus: "Sciendum, inquit, "tam apud Græcos, quam Latinos, longe antiquiorem *curam* carminum fuiſſe, quam proſæ. "Omnia enim prius verſibus condebantur: proſæ autem *ſtudium* ſero viguit. Primus apud Græ-"cos Pherecydes Syrius ſoluta oratione ſcripſit; apud Romanos autem Appius Cæcus adverſus "Pyrrhum ſolutam orationem primus exercuit." ISIDOR. HISPAL. ORIG. Lib. I. 27.

2 Ηδοντο δε Αθηνησι και οι Χαρωνδου νομοι παρ' οινον, ως Ερμιππος φησιν. ATHENÆUS Lib. XIV. 3. vid. BENTLEII *Diſſert. in Phalarim* pag. 373.

3 ÆLIAN. VAR. HIST. Lib. II. 39.

4 Δια τι νομοι καλουνται ους αδουσιν; η οτι πριν επιστασθαι γραμματα ηδον τους νομους, οπως μη επιλαθωνται· ωσπερ εν Αγαθυρσοις ετι ειωθασι; PROBL. Sect. 19. Quæſt. 28.

5 GEOGR. Lib. III.

6 DE MOR. GERM. cap. 2. — His de primævo Poeticæ uſu teſtimoniis adjungam inſignem Plutarchi locum, qui pleraque quæ huc pertinent ſummatim complectitur: Αμοιβη γαρ εοικε νομισματος η του λογου χρεια, και δοκιμον μεν αυτου το συνηθες εστι και γνωριμον, αλλην εν αλλοις χρονοις ισχυν λαμβανοντος. Ην ουν οτε λογου νομισμασιν εχρωντο μετροις και μελεσι και ωδαις, πασαν μεν ιστοριαν και φιλοσοφιαν, παν δε παθος, ως απλως ειπειν, και πραγμα, σεμνοτερας φωνης δεομενον, εις ποιητικην και μουσικην αγοντες· α γαρ μονον νυν ολιγοι μολις επαϊουσι, τοτε δε παντες ηκροωντο, και εχαιρον αδομενοις, αροται τε, ορνιθολογοι τε, κατα Πινδαρον. Αλλα υπο της προς ποιητικην επιτηδειοτητος, οι πλειστοι δια λυρας και ωδης ενουθετουν, επαρρησιαζοντο, παρεκελευοντο, μυθοις και παροιμιαις επεραινον· ετι δε υμνους, θεων ευχας, παιανας εν μετροις εποιουντο και μελεσιν, οι μεν δι' ευφυϊαν, οι δε δια συνηθειαν.

genus populorum rudium et indoctorum, quibus aut nulla omnino aut minime pervagata erat literarum cognitio, utilitati accommodatum erat, quod aures animosque capturum, et memoriæ firmiter inhæsurum esset; quod non tradendum esset manibus, sed mentibus infundendum.

Eodem modo apud Hebræos etiam se rem habuisse, usumque Poeticæ cum valde antiquum, tum mature fuisse communem et pervagatum, ut ex rei natura verisimile est, ita clare etiam apparet ex reliquiis et vestigiis quibusdam dictionis poeticæ, quæ in scriptis Mosaicis extant. Primum quod ibi occurrit hujus rei exemplum remotissimæ atque intimæ est vetustatis, Lamechi ad Uxores effatum, eo quidem obscurissimum, quod, qua occasione esset editum, omnino reticetur; cætera autem, aptam verborum constructionem, concinnam totius periodi in tria disticha distributionem, sententias in singulis distichis binas parallelas, alteramque alteri quasi recinentes; isthæc, inquam, si spectetis, agnoscetis, credo, primævi carminis clarissimum specimen: [1]

עדה וצלה שמען קולי
נשי למך האזנה אמרתי :
כי איש הרגתי לפצעי
וילד לחברתי :
כי שבעתים יקם קין
ולמך שבעים ושבעה :

"Hadah et Sillah, audite vocem meam;
"Uxores Lamechi, auscultate eloquium meum:
"Quod virum occîdi in vulnus meum,
"Et puerum in livorem meum:
"Quia septempliciter vindicabitur Cain,
"Et Lamech septuagesies septies.

συνηθειαν. Ουκουν ουδὲ μαντικην κοσμου και χαριτος εφθονει ο θεος, ουδὲ απηλαυνεν ενθενδὲ τιμωμενην μουσαν του τριποδος, αλλα επηγετο, μαλλον εγειρων τας ποιητικας ασπαζομενος φυσεις, αυτος τε φαντασιας ενεδιδου, και συνεξωρμα το σοβαρον και λογιον, ως αρμοττον και θαυμαζομενον. PLUTARCH. *Comment. Cur nunc Pythia non reddat oracula carmine.* sub fin.

1 GEN. IV. 23, 24. Cum plane nesciam quæ sit hujus loci sententia, contentus sum subjunxisse Versionem Interlinearem SANTIS PAGNINI.

Alterum

Alterum eſt, idque haud dubium, nolo enim conjecturis indulgere, Noachi Chamum execrantis, fratribuſque ejus, Shemo præcipue, proſpera et magna præſagientis, cæleſti ſpiritu inſtinctæ preces: tribus item verſiculorum paribus expreſſæ, unoque inſuper verſiculo cum indignatione repetito deſinentes: [1]

ארור כנען
עבד עבדים יהיה לאחיו:
ברוך יהוה אלהי שם
ויהי כנען עבד למו:
יפת אלהים ליפת
וישכן באהלי שם
ויהי כנען עבד למו:

" Maledictus Chanaan!
" Servus ſervorum erit fratribus ſuis.
" Benedictus Jehova Deus Shemi!
" Et ſit Chanaan ſervus illis.
" Dilatet Deus Japhetum,
" Et habitet in tentoriis Shemi;
" Et ſit Chanaan ſervus illis.

Atque ejuſdem omnino ſunt generis Iſaaci et Jacobi Patriarcharum poſteris ſuis divinitus editæ Benedictiones. Quæ cum tanti eſſent momenti, ut in iis poſitæ fuerint, non modo Iſraeliticæ gentis, ſed et humani etiam generis fortunæ, credibile prorſus eſt, iſthæc omnia et prius apud Hebræos fuiſſe pervulgata, eademque ſcriptorem divinum ſumma fide et religione, quemadmodum a majoribus accepiſſet, literis mandaviſſe, nec ſacratiſſimis oraculis peregrinum quemvis ornatum, aut fucatos ullos Poeticæ colores, voluiſſe inducere.

Quod conſtabit etiam certius, ſi alia quædam carmina generis paulum diverſi adverterimus, quæ adhibet idem Hiſtoricus tanquam vulgo nota paſſimque celebrata, quibuſque veluti teſtimoniis utitur ad faciendum rebus ab ſe narratis fidem. Primum enim Iſraelitarum in Amo-

[1] GEN. IX. 25,—27.

ræos

ræos incurſum narrans, quo certius hujuſce populi fines notaret, et victorias de Moabitis haud ita pridem reportatas exponeret, duas citat Poematum quorundam particulas; alteram [1] ex Libro Bellorum Jehovæ, alteram [2] ex dictis των מושלים, "eorum qui Parabolis utuntur," hoc eſt, ut ex re ipſa apparet, ex Amoræorum Carmine quodam επινικιῳ, deſumptam. Quibus ſi addamus, quæ proxime ſequuntur, Balaami Aramæi Vaticinationes, Stylo item Parabolico enuntiatas; hoc eſt, ſi compoſitionem ſpectamus lectiſſimam, ſententias numeroſas et parallelas, dictionis ſenſuumque ſublimitatem, carmine longe elegantiſſimo editas: ex his omnibus colligere licebit, genus hoc Poeticæ, cui prorſus concinit quicquid jam reſtat Hebraici carminis, nec Moſem habuiſſe auctorem primum, nec proprium fuiſſe Hebrææ gentis; ſed eam, tanquam primitias quaſdam humani ingenii, ab ipſis mundi primordiis ad ſe delatam Hebræos accepiſſe, et cum cæteris orientis populis communi ſtudio coluiſſe, cuſtodem memoriæ, magiſtram vitæ, teſtem anteactorum, futurorum prænuntiam.

De Poeticæ itaque hac in parte utilitate eadem per omnes Hebrææ nationis ætates invaluit opinio. Ea maxima ſemper ſcientiæ atque eruditionis laus habebatur, verſari in dictis prudentium, veterum Parabolas atque Ænigmata callere. [3] Quorum nominum utrovis æque notare videntur duo Carminum genera; quæ quanquam ex aliqua parte multum inter ſe diſtarent, aliqua tamen haberent communia. Alterum vo-

1 NUM. XXI. 14, 15.

2 Ibid. 27,—30. Confer JER. XLVIII. 45, 46. Οἱ Αἰνιγματισταί, LXX. Intt. "Ænigmatiſtæ autem qui ſunt (inquit AUGUSTINUS) ideo non apparet, quia non ſunt in conſuetudine literaturæ noſtræ (ſc. Latinæ;) nec in ipſis divinis ſcripturis (nimirum apud LXX. Intt.) fere alio loco reperitur hoc nomen: ſed quia videntur quaſi Canticum dicere quo cecinerunt bellum inter Amorræos et Moabitas geſtum, in quo Seor Rex Amorræorum Moabitas ſuperavit, non incredibiliter putantur iſti Ænigmatiſtæ ſic tunc appellati, quos Poetas nos appellamus, eo quod Poetarum ſit conſuetudo atque licentia miſcere carminibus ſuis ænigmata fabularum, quibus aliquid ſignificare intelligantur: non enim aliter eſſent ænigmata, niſi illic eſſet Tropica locutio, qua diſcuſſa perveniretur ad intellectum qui in ænigmate latitârat." QUÆST. XLV. IN NUM.

3 Vide PROV. I. 6. SAPIENT. VIII. 8. ECCLUS. I. 25. VI. 35. XVIII. 29. XXXIX. 1, 2, 3.

co Didacticum, verſibus eleganter et acute concinnatis præcepta includens, et comparationibus ſive apertis ſive occultis ſæpe illuſtratum; quales erant Sapientium γνωμαι atque Adagia: alterum erat vere Poeticum, omnibus grandioris ſtyli coloribus ornatum, elatione ſenſuum magnificum, incitatiſſimis affectuum motibus animatum, figuris et imaginibus varium; qualia ſunt cætera fere Vatum monumenta. Erat utrumque breve plerumque et ſubobſcurum; utrumque ſemper numeroſis conſtabat ſententiis: quam præcipue ob cauſam videntur dictionem Poeticam, et Proverbialem, ſive Didacticam, uno atque eodem nomine deſignâſſe: atque his duobus generibus omnis rerum humanarum et divinarum cognitio contineri exiſtimabatur.

Sententioſum itaque dicendi genus primum ſtatuo Hebræorum ſtyli Poetici Charactera, ut qui omnium maxime eſt inſignis, et latiſſime patet. Nam etſi ſpeciem tantum illam Didacticam quaſi jure naturæ poſſediſſe videatur, in reliquas tamen immigravit, et univerſam Hebræorum Poeſin occupavit. Plurima quidem ſunt in ſacris Carminibus et egregie Figurata, et ſupra modum Sublimia; at ſententioſe concluſa ſunt plane omnia. Sunt etiam nonnulla, neque ea ſane inelegantia Poemata, quæ nihil fere aliud habent poeticum præter numeros, atque eam, ex qua ipſa numerorum ſuavitas magna ex parte conſtat, ſententiarum concinnitatem: hoc in Pſalmis fere omnibus Didacticis cernitur; hoc in aliis nonnullis, in quibus Hiſtorica plane eſt res, ordo, dictio, conceptus, conformatio ſententiarum Poetica. Ea profecto eſt numerorum cum ſententiarum conformatione conjunctio et neceſſitas, ut ubicunque harum, quod nonnunquam fit, paulo obſcurior et minus ordinata ſit diſtributio, ibi etiam de verſiculorum diviſione, quæ una pars ex univerſa Metricæ Hebrææ ratione haud prorſus obſolevit, vix ullus relinquatur conjecturæ locus. Ideoque neceſſe habui, cum de Carminis artificio diſſererem, pleraque etiam quæ ad hunc locum pertinerent, prius annotare.

Hujus autem rei (ut breviſſime jam expediam quod ex omni prope ſacrorum Poematum pagina haud obſcure elucet) iſthæc fere eſt ratio. Pleraque Hebræi Vates breviter primo ac ſimpliciter enunciant, nullis

adjunctis

adjunctis illustrata, nullis, quibus rarissime omnino utuntur, exornata Epithetis: accersunt postea ac subjiciunt ornamenta; idem iterant variant, augent; unaque addita, vel pluribus etiam sententiis, paribus pariterque constructis, rem vel eandem, vel similem, vel contrariam, eadem forma includunt. His saltem tribus omnium frequentissime utuntur ornandi formulis; unius rei multiplicatione, plurium congerie, et oppositione diversarum: sententias binas fere ordinatim disponunt, aptas et æqualibus decurrentes intervallis, in quibus res plerumque rebus, verbis verba, invicem respondent. Hæ figuræ ipsæ variantur pluribus modis; admiratione, comparatione, inficiatione, cæterisque hujusmodi; sed præcipue interrogatione, unde sæpe singularis orationi vis et elatio accedit.

Sua cujusque linguæ est indoles et ingenium, ex quo pendet universa carminis ratio, et magna ex parte etiam styli poetici color. In Hebræa crebra seu potius perpetua sententiarum lumina, clausulæque debitis intervallis accurate cadentes, ad versus distinguendos necessariæ videntur: ut quod in alia quavis lingua modum forsan omnino excederet, hic sine dispendio carminis non possit deesse. Hoc igitur primum et præcipuum habet in Poesi Hebræa Sententiosum dicendi genus, ut orationem solutam et diffluentem coerceat, numerisque distinguat; quod est ejus rei consequens: "Formæ enim quædam sunt orationis, (uti notavit [1] Cice-"ro) in quibus ea concinnitas inest, ut sequatur numerus necessario. "Nam cum aut par pari refertur, aut contrarium contrario opponitur, "aut quæ similiter cadunt verba verbis comparantur; quicquid ita con-"cluditur, plerumque fit ut numerose cadat." Habet vero et in cæteris magnam vim, et multas in se continet easque insignes virtutes. Nam ut sæpe ex hoc fonte eximiam elegantiam dulcedinem et nitorem ducunt sacra poemata, ita in multis eidem suam debent sublimitatem et pondus: crebræ sibique instantes sententiæ vel maxime concisam, gravem, et incitatam faciunt orationem; nervis eam quibusdam intendit ipsa brevitas, contractamque in arctissimum spatium acrius contorquet.

Horum omnium, quæ dixi, abunde suppetent exempla ex iis ipsis quæ alias ob causas posthac adducentur: et erit fortasse cum fusiorem ordinatioremque de hac ipsa re disquisitionem instituti nostri ratio postulabit.[2]

1 ORATOR. 2 Vide infra PRÆL. XIX.

PRÆLECTIO QUINTA:

DE GENERE FIGURATO;

EJUSQUE PARTITIO.

PRÆLECTIONE proxima ſententiam meam propoſui, Academici, Stylum Poeticum eo apud Hebræos vocabulo appellari, cujus notio, quam ex vi ſua atque uſu non unam nec plane ſimplicem haberet, in tres partes commode ſatis diſtribui poſſe videbatur; ita ut in ea contineri cenſerentur Sententioſum, Figuratum, et Sublime dicendi genus. Ac de Sententioſo quidem genere, quænam eſſet ejus origo, quæ ratio, quis in Hebræa Poeſi effectus, breviter tum, quæ occurrebant, adnotabam. De Genere Figurato jam dicturus, video mihi pœne infinitam rerum materiam ſubjici, et immenſum quendam campum patere; in quo ne latius evagetur, aut etiam incerte fluctuet diſquiſitio noſtra, itineris hujuſce aditus exituſque, locorum ordo, viarum flexiones et compendia, diligenter mihi in anteceſſum ſunt inquirenda. Atque ut melius etiam intelligantur quæ in hac parte dicenda erunt, ab uſu communi paulum fortaſſe abhorrentia, non incommodum erit prius conſilii mei rationes, quibus principiis, quo ordine et modo, quem in finem, Figuras Poeſeos Hebrææ tractaturus ſum, quantum poſſum plane et aperte, eoque paulo fuſius, exponere.

Vox משל ſignificatione uſitatiſſima notat ſimilitudinem; et eatenus dictionem Figuratam proprie denotat, quatenus ratio et natura Figurarum ponitur in Vocum, vel Idearum potius ſive Imaginum, inter ſe ſimilium mutatione: quæ in nonnullis Figuris, quales etiam a Rhetoribus conſtituuntur, locum habet. Hanc itaque notionem dictionis Figuratæ, ex ipſorum Hebræorum literis ac ſenſu depromptam, in explicanda eorum Poeſi unice ſequendam duxi: atque eo quidem libentius,

quod

quod diſputationem hanc eo modo arctioribus terminis poſſim definire. Miſſis itaque Græcorum Rhetorum formulis, quas conſtituerunt prope innumerabiles, ut quibus nomina fingere ſemper erat promptiſſimum; ac neglectis etiam primariis eorum partitionibus, quibus Tropos a Figuris ſecernunt, Figuras deinde alias λέξεως, alias διανοίας ſtatuunt; (in quo quidem poſſem me tueri exemplo C. Artorii Proculi, qui cum aliis nonnullis auctoribus Tropo Figuræ nomen impoſuit, uti nos docet Quinctilianus; 1 aut ipſius Quinctiliani auctoritate ſaltem excuſare, qui utrumque et eundem uſum et multa habere inter ſe communia agnoſcit:) his autem, utcunque ſuo in loco nec veritate nec uſu carent, miſſis, cum mihi ſit propoſitum non Græcorum ſed Hebræorum ſenſa explicare, per Dictionem Figuratam eam intelligo, qua una pluresve Voces vel Imagines in aliarum locum transferuntur, aut etiam aliis illuſtrandis inſerviunt, ex aliqua quam cum iis habent Similitudine. Ea Similitudo ſi innuitur tantum, idque una atque altera modo voce, fit Metaphora; ſi oratione continuata, dicitur Allegoria: ſi aperte exprimitur, collatis inter ſe utriſque Imaginibus, fit Comparatio: fundatur etiam in ejuſmodi Similitudine Proſopopœia, cum vel rebus fictis aut ſenſu carentibus datur actus et Perſona, (quæ ſpecies quædam eſt audacioris Metaphoræ,) vel cum veræ Perſonæ probabilis Oratio tribuitur.

De his itaque Figuris eo quo dixi ordine diſſeram: non quaſi aut hoc ſit unicum Figurarum genus, quod ab Hebræis Vatibus uſurpatur; aut hæ ſolæ ſint ejus generis Figuræ: ſed primum quod hæ maxime cadunt ſub notionem Parabolicæ Dictionis; tum quod harum uſus in Sacra Poeſi ſit et frequentiſſimus et longe pulcherrimus, ita ut nuſquam fere alias vis earum ac virtus æque appareat. Nec vero ſatis erit eas ita illuſtrare, ut ſingularum exempla quædam ſolummodo expromantur; quaſi res quæreremus ignotas aut reconditas, ac non in promptu poſitas paſſimque occurrentes: ulterius ſi fieri poteſt progrediendum; quærendus præcipue ſi qui ſit earum uſus Hebræis proprius; perſcrutandæ peculiares atque interiores elegantiæ: ad quas ni fallor facilior plerumque

1 Vide QUINCTIL. Lib. IX. I.

aditus

aditus concedetur, ſi eam viam conſtanter perſequamur, quam rei ipſius ratio hac in parte palam oſtendit atque aperit.

Etenim Dictionis Figuratæ, in eum quem modo expoſui ſenſum acceptæ, id conſilium eſt, ea vis, ut Imaginibus aliunde tranſlatis res vel evidentius ac clarius, vel grandius etiam atque elatius exprimantur: cum igitur quod illuſtrandæ vel augendæ alterius rei gratia aſſumitur, id ipſum oporteat eſſe quam maxime notum et manifeſtum vel etiam inſigne et magnificum, earum potiſſimum rerum in hunc finem neceſſe eſt adducantur Imagines, quæ et ipſi Scriptori, et iis pariter quos in ſcribendo quaſi alloquitur, in oculis atque animo plurimum verſentur, aut maximi ſemper viſæ ſunt ponderis ac dignitatis. Quod ſi aliæ Scriptori, aliæ Lectori res in communi vita plurimum occurrant, adeoque aliæ animo obverſentur Imagines, fieri non poteſt quin multa quæ alter clare atque eleganter illuſtravit, feliciter etiam ac magnifice amplificavit, alteri nihilominus obſcura fortaſſe vel humilia, vel dure inſolenterque dicta videantur. Atque hoc eo magis par eſt accidere, quo longius alter ab altero disjuncti ſunt atque diſcrepant, tempore, loco, moribus, rebus ſacris ac profanis, vitæ denique publicæ ac privatæ inſtitutis et conſuetudine. Igitur in omni genere ſcriptorum id aliqua ex parte legentibus uſu veniet; in Poeticis maxime, in quibus omnia diſtinguuntur et illuminantur ſumma Imaginum copia et varietate; ac in Poetarum ſcriptis tum præcipue, ſi peregrini ſunt, ſi veteres; ex peregrinis autem maxime Orientalium, ut qui a nobis ingenio et moribus longiſſime diſtant; atque ex Orientalibus maxime Hebræorum, ut quos habemus multo omnium qui extant vetuſtiſſimos. Horum itaque Poemata legentibus ex omnibus quas dixi cauſis incommoda ac difficultates obveniunt; officit eorum claritati cum multis modis ipſa antiquitas, tum uſus vivendi, loquendi, ſentiendi, ab noſtra conſuetudine omnino abhorrens; ita ut maximum periculum ſit, ne veluti iniquo in loco poſiti omnia perperam ſpectemus, ne noſtro ut ſit modulo aliena metientes male æſtimemus.

Ab hoc errore ſemper cavendum, et incommoda iſta quantum licet diligentia compenſanda ſunt: nec modo perdiſcendus eorum ſermo,

mores,

mores, ritus, diſciplinæ; ſed intimi etiam ſenſus perveſtigandi, cogitationum modi nexuſque eruendi; eorum oculis, ut ita dicam, cernenda ſunt omnia, eorum opinionibus æſtimanda: id denique enitendum, ut Hebræa, quantum fieri poteſt, tanquam Hebræi legamus. Idem propemodum hic nobis faciendum eſt, quod Aſtronomi ſolent in ea ſuæ diſciplinæ parte quam vocant Comparativam: qui ut clariorem in animo forment imaginem et totius mundi et ſingularum ejus partium, fingunt ſeſe Univerſum obire et perluſtrare, de alio Planeta in alium migrare, et uniuſcujuſque pauliſper incolas fieri; atque ita clare contemplantur et accurate æſtimant, quid quiſque ſibi habet proprium cum ex loco, celeritate, et ſatellitio ſuo, tum ex conſpectu cæterorum; quale et quam diverſum cuique Mundi ſpectaculum pro diverſo cujuſque ſitu exhibetur. Similiter is quoque qui Poematum Hebræorum proprias et interiores elegantias percipere velit, ita ſe comparet oportet, ut ſeſe putet eodem in loco poſitum, quo ii quorum cauſa ea ſcripta ſunt, aut qui ipſi ſcripſerunt; ut cogitet, non quas rerum Imagines ſuo protinus animo jam offerrent certæ quædam voces, ſed quænam Hebræo iis temporibus in ea regione conſtituto eaſdem dicenti aut audienti obverſari debuiſſent. Quoad id poterit conſequi, eatenus vim earum ac venuſtatem intelliget: id quidem in multis perquam difficile erit, in nonnullis nullo modo fieri poterit; in omnibus tamen unice erit ſpectandum, ac præcipue in iis locis qui maxime Figuris exornantur.

Etenim in Metaphora, (ut de ea dicam quæ ad cæteras fere quas dixi Figuras referri etiam poſſunt, cum omnes communem habeant naturam,) duo præcipue ſpectanda ſunt, ex quibus pendet ejus vis omnis atque elegantia: primum quidem ea Similitudo, propter quam Imagines invicem commutantur, quæque unicum Parabolicæ dictionis fundamentum eſt; quæ fortaſſe ſatis apparebit ex vulgari et craſſa rerum ipſarum cognitione: deinde Imaginis in alterius locum tranſlatæ vel venuſtas vel dignitas; cujus rei ſubtilior quædam eſt ratio: naſcitur enim ſæpe opinio decoris et dignitatis, non tam ex ipſis rebus quibus ineſſe exiſtimantur, quam ex animo æſtimantis, aut ex tenui aliqua et recondita cognatione qua res alias attingunt. Itaque nonnunquam fit, ut ex-

ternæ

ternæ rerum ſpecies et craſſa quædam lineamenta ſatis etiamnum appareant, cum tamen priſtinus nitor et flos ille elegantiæ vetuſtate penitus evanuit.

Non igitur inutile fortaſſe erit, ita de Metaphoris Sacræ Poeſeos diſſerere, ut ſimul latiorem ineamus diſquiſitionem de Imaginibus Poeticis, quatenus Metaphorarum copiam præbent; in eum finem, ut hujus Figuræ uſum apud Hebræos Vates non modo in ſe elegantiſſimum plerumque eſſe videamus, ſed ſæpiſſime etiam peculiarem habere elegantiam, modo cogitemus, quid habuerit momenti apud Hebræorum animos, quem cum eorum rebus, ſenſubus, opinionibus, nexum et neceſſitudinem; ut quæ in ſe pulchra ſunt eo modo ſpectata multo videantur pulchriora, utque quæ videri ſolent dura, deformia, humilia, eorum contra gratia, honeſtas, ſublimitas appareat.

Omnis natura, immenſa hæc rerum univerſitas, humanæ mentis contemplationi offertur atque objicitur; ſuppetitque infinitam notionum varietatem, confuſam quandam materiem atque ſylvam, unde Imagines, veluti quædam Poetica ſupellex, colliguntur, et delectu habito, prout uſus fert, expromuntur. Animus hominis eſt illud Platonis [1] Speculum, quod cum pro libitu undequaque circumfert, protinus ſolem alium efficit, alias ſtellas, terram, plantas, animalia, atque etiam ſeipſum. In hac ſui ipſius umbra atque imagine, quam converſo in ſe animi ſui ſpeculo homo intuetur, aliorum etiam hominum animos quodammodo inſpicit: nam ex eo quod ipſe in ſe ſentit quodqué intus percipit, de aliis facit conjecturam, atque alienos mores, affectus, conceptus, ex ſuis deprendit et exſcribit. Ex hac autem Imaginum copia, quam mens humana ex univerſa undique natura atque ex ſe ipſa ſuiſque motibus atque operationibus colligit, ſubtiliores, et ut par eſt minus claræ et eminentes ſunt hæ, quæ ratione atque argumentatione conquiruntur; evidentiores plerumque et magis expreſſæ illæ alteræ, quæ ſenſuum impulſu perpetuo ingeruntur; ex his autem maxime omnium certæ et illuſtres, quas oculorum ſenſu acerrimo percipimus. Hinc eſt

1 Vide DE REP. Lib. X. ſub init.

quod

quod omnis Poeſis plurimum verſatur in iis Imaginibus transferendis, quæ per ſenſus, maximeque per viſum, animo imprimuntur; ut obſcura manifeſtioribus, ſubtilia craſſioribus notis deſignet; quantoque eſt ipſa ſincerior atque ſimplicior, tanto libentius eas conſectatur, quæ ſunt ex eo genere maxime claræ, maxime pervulgatæ, atque omnibus expoſitæ: quarum tanta eſt copia, ut cum plurimum ad evidentiam, tum non minus ad varietatem et ornatum conferunt.

Equidem infinitæ plane ſunt numero rerum externarum Imagines, quibus quaſi luminibus ornatur et diſtinguitur dictio Poetica: ut autem in immenſa materia aliquem ſequamur ordinem, neque vagemur incerte, conſtituere poſſumus Quatuor earum veluti fontes, ad quos ſatis commode omnes referri poſſunt. Itaque deſumuntur Imagines Poeticæ, Primo, ex Rebus Naturalibus; Secundo ex Moribus, Artificiis, rebuſque in Communi Vita occurrentibus; Tertio ex Rebus Sacris; Poſtremo ex Rebus Geſtis quæ in Hiſtoria Sacra maxime ſunt inſignes. Ex horum locorum ſingulis paucula delibanda ſunt, et exemplis illuſtranda; quæ etſi de Metaphoris potiſſimum ſumentur, intelligantur tamen ad reliquas Figuras prius memoratas aliqua ex parte pertinere: de quibus poſtea relinquetur dicendi locus, in quo non ſolum ſpectandæ erunt Imagines ipſæ, ſed eas etiam ſubſtituendi et adornandi rationes formæque diverſæ.

PRÆLECTIO SEXTA:

DE IMAGINIBUS POETICIS;

EX REBUS NATURALIBUS.

"ELOCUTIONIS Poeticæ, ut optime ſtatuit Ariſtoteles, [1] in eo "poſita eſt Virtus, ut ſit perſpicua, nec tamen humilis. Dic-"tionem maxime perſpicuam faciunt uſitata ac propria, ſed "et humilem: grandem quidem reddunt peregrina et arceſ-"ſita, ſed ſæpe etiam obſcuram." Ex iis quæ vocat peregrina, præcipua vis eſt Metaphoræ; ſed "ut modicus et opportunus ejus uſus illuſ-"trat orationem, ita frequens obſcurat, continuus etiam in ænigma ex-"it." [2] Si ad hæc ſummi Philoſophi et Critici præcepta revocanda ſint et exigenda Hebræorum Poemata, id certe facile concedetur, tranſlationum ſplendore et copia abunde eos orationis ſublimitati conſuluiſſe; an in earum uſu tenuerint modum dubitari magis poterit. Nam, in carminibus ſaltem, quæ grandius quiddam ſpirant et ad majeſtatis ſpeciem compoſita ſunt, ubique dominatur perpetua fere ac ſibi inſtans Metaphora, ſæpe audacter illata, ſæpe etiam cum periculo irruens; et quæ licentius occupavit, iis immoderate nonnunquam et inſolenter utitur. Amant hoc Orientales; et multa quæ noſtræ aures, nimium forſan in his rebus religioſæ, ferre non poſſunt, eorum audaciæ concedenda ſunt. Verum ſi Sacra Poemata hac in parte intueamur, ſimulque cogitemus, fieri non potuiſſe, quin iis magna obſcuritas ex eo induceretur, quod nonnunquam res ipſæ unde transferuntur Imagines obruantur oblivione; cujus rei, ut alias, ita præcipue in Cantico Salomonis multa videntur eſſe exempla; erit, credo, quod miremur, in tanta vetuſtate, tan-

1 POET. cap. 22.
2 QUINCTIL. VIII. 6.

taque

taque tranflationum copia et libertate, tam puram plerumque et integram etiamnum elucere orationis et fenfuum perfpicuitatem. Hujus rei ut caufæ appareant, et Styli etiam Parabolici indoles magis innotefcat, aliqua adnotabimus de ufu Metaphorarum apud Hebræos Vates, quæ eos attentius paulo legentibus obvia, ut opinor, erunt, et de univerfo faltem genere pro veris et fatis exploratis haberi poffunt.

Ac primum quidem Hebræi Vates in dictione Figurata utuntur plerumque Imaginibus de medio fumptis, deque rebus maxime notis, communibus, et pervulgatis; qua ex re vel maxime pendet ftyli perfpicuitas. Nam ea plerumque de caufa tranflationibus utimur, ut res tacita quadam comparatione illuftrentur; quod fi pro notis parum nota adfcifcimus, fi occultis aperta demonftramus, obfcurior certe non clarior fiet oratio. Hoc itaque ne fiat, cavendum eft, non modo ne nimis dure, ne nimis frequenter et confufe utamur Metaphoris, fed etiam ne obfcura, ne parum obvia longiufque petita arceffamus. Ex his omnibus caufis, nec minimum ex ultima, oritur inter Latinos Perfii obfcuritas. Nifi infignis effet in hac parte Sacrorum Vatum accuratio, vix fane quidquam in eorum carminibus jam intelligeremus.

Deinde vero Hebræi non modo notiffimas adfcifcunt Imagines, fed et in earundem ufu et accommodatione ad res alias certam fere rationem et viam fervant, et receptam quandam confuetudinis normam fequuntur. Equidem Stylus Parabolicus pro novo quodam et peculiari fermonis genere haberi poteft, in quo per comparationes vel occultas vel apertas, ex iis rebus fumptas, quæ in fenfum cadunt, rerum moralium, civilium, divinarumque notiones fignantur et exprimuntur. Ut in fermone communi et proprio certæ voces certas res notant, ita fere in Parabolico certæ Imagines Naturales certas aliquas notiones magis abftrufas et reconditas illuftrant. Quod quidem non omnino abfolute intelligendum eft, fed eoufque, ut vere dici poffit, Vates Hebræos in eadem materia exornanda iifdem Imaginibus multo faltem conftantius uti, quam cæteri poetæ folent: cujus item rei magna vis eft in confervando ftyli nitore et perfpicuitate.

Poſtremo, iis potiſſimum Imaginibus Hebræi audacius et licentius utuntur, in quibus id facilius admitti poſſit, eo quod et res ipſæ unde ſumuntur maxime ſunt obviæ et familiares, et Figurata earum poteſtas uſu conſtanti rata et definita. Hoc ut orationem apertam et dilucidam præſtat in iis etiam locis ubi maximum eſt obſcuritatis periculum, ita Sacris Vatibus facilem plerumque et paratam defenſionem præbebit, ſiquando ut duri, nimii, tumidique reprehendantur.

Ut quæ nude hactenus notavi exemplis illuſtrentur et confirmentur, perpendamus Metaphoras aliquas ex rebus primum Naturalibus deſumptas, maximeque uſitatas; ita ut quæ in una atque altera animadverſa fuerint, in permultas poſſint transferri.

Imago Lucis et Tenebrarum ad exprimendas res Proſperas et Adverſas tranſlata communi omnium linguarum uſu frequentatur, quemadmodum omnium hominum communis eſt rerum ipſarum ſenſus et perceptio. Verum his Metaphoris Hebræi frequentius quam cæteri omnes et conſtantius utuntur; uſque adeo quidem, ut raro ſe iis abſtineant, ubicunque loci argumentum poſtulat aut etiam patitur. Haberi itaque poſſunt, in eo locutionum genere, quarum in Stylo Parabolico maxime nota et rata eſt ſignificatio; cum Imagines exhibeant notiſſimas et maxime familiares, fiatque tranſlatio ex agnita et conceſſa rerum inter ſe ſimilitudine, quæ et natura percipitur, et ſermonis uſu conſtanti comprobatur. In Imaginibus tam notis tamque frequentatis apud Hebræos facile conceditur audaciæ venia. Iiſdem utuntur Latini, ſed rarius, ideoque et cautius:

[1] "Lucem redde tuæ, Dux bone, patriæ:
"Inſtar veris enim vultus ubi tuus
"Affulſit populo, gratior it dies,
"Et Soles melius nitent.

Vix quidquam habent elegantius, aut in ſimili materia etiam liberius, ſeveriores Muſæ Latinæ. Hebræi vero, ut in argumento longe ſublimiore et in Imagine notiſſima, efferunt ſe atque exultant licentius, et

1 HOR. IV. 5.

audaciæ

audaciæ poeticæ frenos omnes laxant. Exhibent nimirum, non veris, non auroræ, non caliginoſæ noctis imaginem, ſed ſolem et Sydera quaſi nova Creatione aucto in immenſum ſplendore exſurgentia, aut in antiquum Chaos et primævas tenebras iterum demerſa. Promittitne Vates renovatum populo ſuo Dei favorem, et omnimodæ felicitatis inſtaurationem? quam magnificis id coloribus depingit, quos nulla interpretatio exprimere, ſed nec ulla omnino obſcurare poteſt! [1]

והיה אור הלבנה כאור החמה
ואר החמה יהיה שבעתים

"Erit Lux Lunæ inſtar Solis meridiani;
"Erunt Solares radii ſeptemplices."

Sed nec hoc ſatis: [2]

לא יהיה לך עוד השמש לאור יומם
ולנגה הירח לא יאיר לך
והיה לך יהוה לאור עולם
ואלהיך לתפארתך
לא יבוא עוד שמשך
וירחך לא יאסף
כי יהוה יהיה לך לאור עולם
ושלמו ימי אבלך

"Non diurna Solis luce uteris amplius;
"Neque ad illuſtrandam noctem Luna tibi illucebit:
"Sed erit tibi Jehova æterna Lux;
"Et gloria tibi erit Deus tuus.
"Non occidet amplius Sol tuus,
"Nec Luna tua ſeſe retrahet;
"Nam Jehova erit tibi æterna Lux,
"Et dies mœroris tui deſinent."

Quod idem alio in loco mirifice variavit: [3]

וחפרה הלבנה ובושה החמה
כי מלך יהוה צבאות

1 IS. XXX. 26.
2 IS. LX. 19, 20.
3 IS. XXIV. 23.

בהר

בהר ציון ובירושלם
ונגד זקניו כבוד

" Et pudebit Lunam, et erubeſcet Sol meridianus;
" Cum regnat Jehova Exercituum,
" In monte Zione et in Hieroſolymis,
" Et coram ſenioribus ſuis glorioſe."

Contra ſuperbo Ægypti Regi cladem minatus; [1]

וכסיתי בכבותך שמים
והקדרתי את ככביהם
שמש בענן אכסנו
וירח לא יאיר אורו
כל מאורי אור בשמים אקדירם עליך
ונתתי חשך על ארצך נאם אדני יהוה

" Cum extinguam te, obtegam cœlos,
" Et ſtellas eorum atrabo;
" Solem nube involvam,
" Nec ſplendorem ſuum emittet Luna:
" Omnia cœli lumina ſupra te obſcurabo,
" Terramque tuam tenebris operiam; edicit Dominus Jehova."

Periculoſa ſunt hæc et παρατετολμημένα; ſed notæ ſunt Imagines, frequens earum uſus, certa ſignificatio; ideoque perſpicua, clara, vereque magnifica.

Porro, aliæ ſunt Imagines ex rebus Naturalibus deſumptæ, quæ etſi Hebræis cum cæteris hominibus aliqua ex parte ſint communes, illis tamen, ex ſitu puta regionis aut natura ſoli, multo magis ſunt notæ et familiares. Nulla in Sacris carminibus frequentior occurrit Metaphora, quam ea, qua graves ſubitoque ingruentes Calamitates ſub imagine exundantium Aquarum exprimuntur. Hanc maxime familiarem habuiſſe videntur Hebræi, utpote ex proprio ſuæ regionis habitu et natura depromptam. Obverſabatur iis ante oculos Jordanes [2] ripas ſuas quotannis inundans, cum Libani montiumque vicinorum nives ineunte æſtate

1 EZEK. XXXII. 7, 8.
2 Vide JOSH. III. 15. I. PARALIP. XII. 15. ECCLUS. XXIV. 26.

liquefactæ

liquefactæ effuſis ſubito torrentibus aquas fluminis augerent. Erat præterea tota Palæſtinæ regio,[1] non multis quidem perennibus fluviis irrigua, ſed ut maxima ex parte montuoſa, ita torrentibus crebris per anguſtas valles poſt ſtatas pluviarum tempeſtates præcipitantibus obnoxia: ex qua re Moſes[2] ipſe terram hanc Iſraelitis jam eam invaſuris commendabat, ut qui nihil hujuſmodi in Ægypto prius, aut nuper in Arabicis Deſertis experti eſſent. Hæc itaque Imago, omnibus quidem poetis nota et uſurpata, Hebræis vero præcipue familiaris et quaſi domeſtica cenſeri debet; adeoque eam et crebrius et liberius adducunt. Ipſam profecto naturæ faciem, qualis tum ei præſens obverſabatur, expreſſiſſe videtur Vates, et in ſe ſuaſque fortunas tranſtuliſſe, cum ex terra Jordanica, montibuſque ad ortum fluminis ſitis, ardentiſſimos doloris ſui æſtus eo verborum impetu et audacia effundit:[3]

תהום אל תהום קורא לקול צנוריך
כל משבריך וגליך עלי עברו

" Abyſſus abyſſum inclamat, circumſonantibus tuis Cataractis;
" Fluctus tui omnes undæque me obruerunt."

Subit hoc in loco animadvertere, Metaphoram hanc, cæteris quidem Scriptoribus ſacris ubicunque occaſio ferat adeo frequentatam, Auctorem tamen Jobi per totum poema, in quo eam ſæpiſſime locum habituram quivis ex argumento facile conjiceret, ſemel tantum atque iterum,[4] nec niſi leviter, attigiſſe. Alia nimirum naturæ facies nobiliſſimi hujus poematis Auctori, quicunque is fuerit, obverſabatur, ſi, ut multis eruditis placuit, in aliqua Arabiæ parte ſcriptum eſſet: quæ ſententia ut veriſimilior videatur, facit etiam inſignis ea Comparatio,[5] qua Jobus Amicos ſuos cum perfido Torrente confert, quæ ex ſiticuloſis Arabiæ locis manifeſto petita eſt, pluribuſque imaginibus ejus regionis propriis exornata.

1 Vide SANDYS. ITIN. Lib. III. ſub initio.
2 DEUT. VIII. 7. XI. 10, 11.
3 PS. XLII. 8.
4 Vide JOB. XXII. 11. XXVII. 20.
5 JOB. VI. 15, — 20.

Aliæ denique ſunt Imagines Poeticæ, ex rebus item Naturalibus deſumptæ, Hebræorum omnino propriæ. Inter montes Palæſtinæ, maxime notabiles, adeoque ſacris carminibus celebratiſſimi ſunt duo, Libanus et Carmelus. Alter tum ſua altitudine, tum Cedrorum in ſummis ejus verticibus conſurgentium proceritate, magnitudine, et copia, inſignis; veram et eminentem quandam præ ſe ferens roboris et majeſtatis effigiem: alter opimus et ferax, vitibus, oleis, et arboribus omnis generis frugiferis conſitus, et cum ſoli ubertate tum cultura florentiſſimus; eximiamque exhibens fertilitatis ſpeciem et exquiſitioris cujuſdam pulchritudinis et gratiæ. Horum quod ſit in forma et aſpectu inter ſe diſcrimen accurate definit Salomo, cum dignitatem virilem Libano, [1] Carmelo muliebrem venuſtatem comparat. Ex utroque exſurgit diverſa quædam at generalis Imago, quam varie uſurpant Hebræi Vates, id per Metaphoram exprimentes, in quo cautiores aperta comparatione uterentur. Libanus itaque audaci tranſlatione ponitur pro univerſo populi Hebræi aut Eccleſiæ [2] ſtatu; pro [3] Hieroſolymis; pro Templo [4] Hieroſolymitano; pro Rege etiam Aſſyrio [5] ejuſque Exercitu; pro eo denique quod in re aliqua eximie eſt [6] ſuperbum, auguſtum, et ſublime: atque eodem modo quodcunque in ſe habet egregiam fertilitatem, opulentiam, aut decorem, illud Carmelus [7] dicitur. Similiter per Robuſtos Baſanis, Arietes, Juvencas, Tauros; [8] per Feram Arundineti, [9]

1 CANT. V. 15. VII. 5.
2 IS. XXXIII. 9. XXXV. 2.
3 IS. XXXVII. 24. JER. XXII. 6, 23.
4 ZECH. XI. 1.
5 IS. X. 34.
6 IS. II. 13. vid. EZEK. XXXI. per totum.
7 Vide ſupra citata, et IS. X. 18. MIC. VII. 14. JER. IV. 26.
8 PS. XXII. 13. EZEK. XXXIX. 18. AMOS. IV. 1.
9 PS. LXVIII. 30. חית קנה Fera Arundinis, eſt Periphraſis Leonis, eaque minime obſcura ſi ejus rationem attendimus. Leones in Arundinetis maxime luſtra habere ſolent. "Inter Arun-"dineta Meſopotamiæ fluminum et frutecta Leones vagantur innumeri." AMMIAN. MARCELL. Lib. XVIII. cap. 7. Id adeo familiare erat Arabibus, ut peculiare habeant vocabulum pro Leonis luſtro cum in Arundineto cubat. BOCHART. HIEROZ. par. 1. lib. 3. cap. 2. Erat autem Jordanes præcipue infeſtus Leonibus, qui in denſis riparum Arundinibus latitabant. Εν ταις τȣ Ιορδανȣ ελικοειδεσι και αγκυλοστροφοις ροαις, ως το εικος, της εχομενα τȣ ποταμου γης μερη τινα

ſive Leonem Jordanis; adumbrantur gentium Tyranni inſolentes, crudeles, efferi. In his cæteriſque ejuſmodi Imaginibus quanquam id audent Vates Sacri, quod Latinis Græciſque minime conceditur, nemo tamen unquam aut elegantiam aut perſpicuitatem deſiderabit; præſertim qui meminerit, eas Hebræis notiſſimas, ac, ut ita dicam, populares, et veluti indigenas, fuiſſe.

Id denique hoc in loco generatim adnotandum eſt: Poeſin omnem, ac præcipue Hebraicam, ornamenta ſua longe plurima ex rerum Naturalium Imaginibus depromere; has ut quiſque in animo ſuo format atque exprimit ex eo quod cuique in ſenſus incurrit, fieri non poteſt, quin pro locorum diverſitate aliæ ſint aliis magis familiares, aliæ etiam propriæ; et quæ maxime videntur communes tenuem ſæpe aliquam et latentiorem habeant cum proxima ſua origine et natali ſolo neceſſitudinem: imprimis itaque tenendus eſt, quantum fieri poteſt, rerum in quibus verſatur auctor ſitus habituſque, percipienda regionis Hiſtoria Naturalis, et Poematis cujuſque veluti ſcena ob oculos ponenda. Huc niſi perpetuo animos attendamus, vix tuto licebit de ſenſuum decore et venuſtate judicare: fugient nos interdum vel apertiſſima, reconditæ certe et interiores elegantiæ plurimæ latebunt.

τινα παραγραφοντα, εν οις μεγα τι καλαμων χρημα εκφυεσθαι πεφυκεν· εν τουτοις λεοντων φυλα ειωθασι κατοικειν. JOHAN. PHOCAS. *Deſcript. Loc. Sanct.* cap. 23. vide etiam MAUNDRELL. ITIN. HIERONYMUS itidem ad hæc verba Zechariæ XI. 3. *Vox rugitus Leonum, quoniam vaſtata eſt ſuperbia Jordanis:* "Jordani, inquit, fluvio, qui maximus in Judæa eſt, juxta quem "morantur Leones, fremitum junxit Leonum, propter ardorem ſitis, et ob deſerti viciniam, et "latitudinem vaſtæ ſolitudinis, et Arundineta et Carecta." Hinc apud Jeremiam IV. 7. Leo dicitur exire מסבכו "ex luſtro ſuo perplexo," et XLIX. 19. "aſcendere inundante Jordane." Itaque hoc in loco (PS. LXVIII. 30.) Fera Arundinis, cœtus Robuſtorum, et Juvenci, ſunt Leones, Tauri, Pecudeſque laſcivientes, ſive Tyranni feroces inſolenteſque: de quibus, continuata tranſlatione, addit Pſaltes מתרפס ברצי כסף, hoc eſt, pro ſe quiſque de induſtria (ea eſt vis numeri ſingularis Diſtributivi et formæ *Hithpael) conculcantes* et turbantes *rivos argenteos*, perdentes nimirum et vaſtantes vicinorum Judæorum bona. Hæc ipſa Imago apud Ezekielem uſurpatur cap. XXXII. 2. iterumque cap. XXXIV. 18, 19. in quibus locis ter ponitur in eo ſenſu verbum רפש: vid. etiam DAN. VII. 19. verum an רוץ de motu fluminis dicatur, ut apud Latinos *currere*, (VIRG. GEORG. I. 132.) ita ut רץ rivum ſignificet, non æque conſtat.

PRÆLECTIO SEPTIMA:

DE IMAGINIBUS EX COMMUNI VITA.

QUAS tres cauſas proxime expoſui, quibus apud Hebræos Vates in figurata dictione conſervaretur cum ſumma ſublimitate conjuncta perſpicuitas; (primo quod uterentur plerumque Imaginibus de medio ſumptis, deque rebus maxime notis et pervulgatis; tum quod in earundem accommodatione certam fere rationem et viam, ſeu analogiam quandam ſervarent; quod denique iis potiſſimum licentius uterentur, quæ maxime eſſent familiares et notiſſimæ ſignificationis:) earum veritatem ulterius confirmatum iri arbitror, ſi eas etiam Metaphoras paulum advertamus, quæ ex Artificiis, Moribus, Vitaque Communi deſumuntur; quem alterum ſtatueram veluti fontem unde poeticæ Imagines derivari ſolent. Ac ſufficient hac in parte quædam de univerſo genere breviter notata, et exemplum unum atque alterum ex innumeris decerptum.

Tota Communis Vitæ ratio apud vetuſtiores Hebræos admodum ſimplex conſtanſque fuit: non erat ea ſtudiorum conditionum artium quæſtuumque diverſitas, quæ apud alios populos poſtmodum obtinuit, qui ſeſe quaſi haud paulo humaniores jactaverunt, ac merito quidem, ſi pro humanitate habendus eſt luxus, levitas, et ſuperbia. Una omnibus libertas, una generis nobilitas ab antiquiſſima ſtirpe deducta: nulli inanes tituli, aut falſa gloriæ inſignia; vix ulli honorum et dignitatis gradus, niſi ut cuique ex virtute, prudentia, provecta ætate, aut bene geſta republica acceſſere. Legibus et ſacris ab cæteris hominibus diviſi, nec admodum mercaturæ dediti, ſatis habuerunt eas artes colere, quæ ad vitæ uſum ſimplicem et incultum, ſeu incorruptum potius, neceſſariæ eſſent. Itaque præcipua erat omnibus occupatio in colendis terris et curando pecore; agricolarum et paſtorum ferme natio erant. Prædia

in

in familias principio sortiti, quæ [1] pretio addicere, ita ut omnino alienarentur, fas non erat, posteris suis possidenda suoque labore colenda tradebant; quos ex suo quisque agro fructus percipiebat, eæ cujusque erant divitiæ. Nemo vel amplissimus indecorum aut se indignum putabat etiam infimis rustici operis negotiis vacare. Igitur in Sacra Historia [2] sæpe legimus, Duces, Reges, Prophetas, ad sancta et augusta munera obeunda ab aratro et stabulis accessisse.

Itaque non mirum est si Hebræi scriptores multi sint in deducendis Metaphoris ex his potissimum artibus, in quibus fere nutriti et educati sunt; si quæ animis oculisque eorum maxime obversarentur, ea derivarent in Poesin: præsertim quæ suppeditarent tam variam lautamque rerum supellectilem, unde depromi posset quicquid in imaginibus non modo venustum est atque elegans, sed grande etiam et magnificum. Quod si cui male delicato sordere nonnunquam videantur hujusmodi rerum species, quasi scilicet oleant plebeculam et stercus; id suæ tribuat inscitiæ, qui ex sui sensus modulo antiqua æstimet; non Sacris Vatibus vitio vertat, qui hisce imaginibus non modo suam præstant dignitatem, sed persæpe etiam ipsa translationis vi atque audacia incredibilem inducunt elegantiam et ornatum.

Longum esset singulatim percensere, quibus illi verborum luminibus, ex re una levi humilique, ut quibusdam videri possit, ex Area nimirum et Tritura petitis, rebus tamen maximis splendorem, gravissimis pondus addiderunt: cum "Jehova ira incensus impios proterit, "conculcat, profligat; [3] cum populos Israeli veluti dentato tribulo sub-"jicit frangendos, aut æratis ejus ungulis comminuendos; [4] hostesque "suos, palea montana leviores, difflat spiritu, et indignationis turbine "dispergit." [5]

1 LEV. XXV. 13, — 16, et 23, 24. confer I. REG. XXI. 3.

2 Vide JUD. III. 31. VI. 11. I. SAM. IX. 3. XI. 5. 2. SAM. VII. 8. PS. LXXVIII. 72, 73. I. REG. XIX. 19, 20. AMOS. I. I. VII. 14, 15.

3 HAB. III. 12. JOEL. III. 14. JER. LI. 33. IS. XXI. 10.

4 MICAH. IV. 13.

5 PS. LXXXIII. 13, 15. IS. XVII. 13.

הנה שמתיך למורג
חרוץ חדש בעל פיפיות׃
תדש הרים ותדק
וגבעות כמץ תשים׃
תזרם ורוח תשאם
וסערה תפיץ אתם׃

"Ecce feci Te Traham;
"Tribulum novum, inſtructum dentibus:
"Triturabis montes atque comminues,
"Et colles pro paleis habebis:
"Ventilabis eos, ventuſque auferet,
"Et turbo eos diſſipabit. [1]

Quibus in locis notandum eſt primum, hujus metaphoræ rationem et legem a variis ſacrorum poematum Auctoribus conſtanter et religioſe ſervari; unde ei audacius quidem, ſed intra ſuos limites, exultanti ſua conſtat et verecundia et perſpicuitas: ſiquidem unice eam uſurpant ad amplificandam improborum hoſtiumque ſtragem et diſperſionem. Ad hoc promptam facilemque huic audaciæ defenſionem præbebit vel ipſa vis Imaginis ad rem exprimendam accommodatiſſima, ſi receptum apud Hebræos triturandi modum cogitemus. Id fiebat in loco ſublimi, ventis obnoxio; inacto ſpicis vel jumentorum grege, vel tribulo gravibus tabulis conſtructo, et lapidibus vel ferro ſubtus aſperato, vel ploſtello rotis ſive axibus ferreis et dentatis, quod Varro [2] Pœnicum vocat, utpote a Pœnis Italiæ illatum de Phœnicia Palæſtinæ proxima; unde etiam, præterquam quod per omnia conveniunt deſcriptiones, conſtat Hebræorum ac Romanorum in hac re uſum ſimilem et plane eundem fuiſſe: nec tamen hi quidquam unquam, quod ſciam, ad Poeſeos ſuæ ornatum inde mutuantur. Non autem prætermittendum eſt, Imaginem hanc fuiſſe Hebræis, ſupra quam a nobis facile concipi poteſt, obviam et familiarem; cujus rei ſatis indicio eſt Araunæ Jebuſæi Area, [3] ſub

1 ISAI. XLI. 15, 16.
2 DE RE RUST. I. 56.
3 2. PARALIP. III. I.

dio,

dio, ut cæteræ omnes, in ipsis Hierosolymis, et in editissima urbis parte sita, eo ipso in loco in quo postea Templum a Salomone conditum est.

Homero, cui vehementer placuit omnis agrestis vitæ imago, adeo decora significansque visa est hæc ipsa de qua agimus, ut semel iterumque ex Area petierit Comparationem; (nam Translationis periculum vel ipse hic reformidavit) unam quidem atque alteram [1] ad illustrandam rem leviculam contra quam solent Hebræi; tertiam autem vere magnificam, qua Achillem suum exornat: hanc, siquidem accedat ad effigiem aliquam Hebrææ sublimitatis, libet recitare: [2]

Ως δ' οτε τις ζευξῃ βοας αρσενας ευρυμετωπους,
Τριβεμεναι κρι λευκον εϋτροχαλῳ εν αλωῃ,
Ριμφα τε λεπτ' εγενοντο βοων υπο ποσσ' εριμυκων·
Ως υπ' Αχιλληος μεγαθυμου μωνυχες ιπποι
Στειβον ομου νεκυας τε και ασπιδας. ---

Quæ Comparatio inter pulcherrimas et grandissimas merito quidem numeranda, multum tamen abest ab Hebræorum sublimitate atque audacia. Hebræus contulisset potius ipsum Heroa cum Tribulo, non Equos ejus cum Bobus plostello junctis; quod est paulo nimis appositum, et plus æquo congruens. [3] Verum illam licentiam Græcorum poesi non dederat consuetudo; non occupaverat hunc locum ea Imago, sicuti apud Hebræos, neque ejus quasi dominium usucapione acquisiverat.

Religio est hoc in loco silentio transire egregiam et supra modum magnificam Ultionis Divinæ imaginem ductam a Torculari, sæpiusque a sacris Vatibus usurpatam; sed quam nulla alia poesis ausa est vel attigisse. Quibus autem Latini sermonis coloribus ea exprimere possumus, quæ nisi suis digne exhiberi omnino nequeunt? quibus lineamentis vel tenuem umbram ejus descriptionis effingere, qua Isaias depinxit Messiam Vindicem? [4] ---

1 Vide ILIAD. V. 499. et XIII. 588.
2 ILAD. XX. 495.
3 Hoc mox fusius exponetur PRÆL. XII.
4 Vide ISAI. LXIII. 1, — 3.

--- Ille

--- Ille Patris vires indutus et iram,
Dira rubens graditur, per ſtragem et fracta potentum
Agmina, prona ſolo; proſtratiſque hoſtibus ultor
Inſultat; ceu præla novo ſpumantia muſto
Exercens, ſalit attritas calcator in uvas,
Congeſtamque ſtruem ſubigit: cæde atra recenti
Crura madent, rorantque inſperſæ ſanguine veſtes.

Porro, innumera plane ſunt quæ in hanc rem adduci poſſunt ex Moribus Vitæque conſuetudine tranſlata. De his etiam id generatim adnotandum eſt, receptam apud Hebræos vivendi rationem, ſimplicem, conſtantem, gravem, naturæque convenientem efficere, ut Vates Sacri multo minus habeant vel obſcuri, vel humilis ac demiſſi, in hujus generis metaphoris, quam quiſquam ſperare potuerit, qui reputat, vel quanto a nobis rerum et temporum intervallo disjuncti ſunt, quantumque in tranſlationibus audent; vel quantum in rebus communibus et vulgaribus transferendis verſantur. Eam profecto Sacrorum Vatum præ cæteris omnibus veram eſſe laudem exiſtimo, metaphoris audacibus cum ſumma perſpicuitate uti, et vulgaribus cum ſumma dignitate et ſplendore. Non verebor vobis in hoc genere proponere exemplum, quo nihil concipi poteſt ſummiſſius et contemptius, nihil planius et inornatius exprimi; quod tamen ipſa Imaginis congruentia atque accommodationis proprietate eam vim habet, ut non dubitem eminentem ſublimitatis notam ei apponere. Minatur Deus Hieroſolymæ ultimum excidium: [1]

ומחיתי את ירושלם
כאשר ימחה את הצלחת
מחה והפך על פניה

" Et detergam Hieroſolymam,
" Ut deterſerit quiſpiam pateram;
" Detergit eam, et pronam in faciem vertit.

Verum multa hujuſmodi neceſſe eſt humilia et obſcura nobis falſo vi-

1 2. REG. XXI. 13. Vatis alicujus reſponſum ab Hiſtorico traditum.

deri,

deri, qui vita moribuſque tam diverſis utimur: ſed in his nec temere reprehendendum, nec cito deſperandum; verſandus potius in omnem partem animus, ſi forte erui poſſit ſenſuum atque imaginum nexus, a rebus abſtruſis noſtramque aciem facile fugientibus tenui perſæpe filo pendens: mos nonnunquam obſoletus opportune notatus, ſuoque loco admotus, multis ſimul aliis ſuam lucem et dignitatem reſtituet. An hoc præcipue præſtet quod jam proferam exemplum, non auſim quidem dicere; oſtendet forſan Hebræorum in formandis Imaginibus Poeticis uſum, et in applicandis accurationem et conſtantiam.

Poetis fere omnibus id ſæpenumero uſu venit, ut vel occaſione inducti, vel neceſſitate prope coacti, in eum locum incidant, in quo multo cum ornatu et amplificatione, utpote in re gravi magnaque, deſcribendi ſunt Inferi, ſive Vita Functorum Status; hoc eſt, id clare explicandum, quod quale ſit, nemini mortalium conceſſum eſt omnino mente percipere, aut conjectura conſequi. Itaque Græci, prompto fertilique ingenio, et ad fabulas adornandas nati, pulchram nacti occaſionem, Inferos plane poeticos ac ſuos commenti ſunt; eo quidem monſtrorum apparatu inſtructos, ut nemo vel e populo tam excors eſſet, cui non riſum moverent tot deliramenta. Quid vero Vates Hebræi? quibus non eadem fingendi licentia, et, quanquam perſuaſiſſimum erat animos non interire et corpora etiam in vitam eſſe reditura, eadem tamen de præſenti mortuorum ſtatu et conditione ignoratio? Nimirum idem hoc in loco feciſſe videntur quod in cæteris omnibus: nam quæ palam et in aperto eſſent vulgoque conſtarent de mortuis, hoc eſt, de mortuorum cadaveribus, ex iis Generalem quandam Imaginem confecerunt, quam in deſcribendo vita functorum ſtatu unice et conſtanter uſurpant; quamque, ſi modo fas ſit, appellare poſſumus Hebræorum Infernum Poeticum. שאול ipſi vocant; Græci ᾅδην; Latini Infernum, ſive etiam Sepulchrum; neque ſane aliunde ſumpta eſt Hebræis tota hæc Imago, quam de more rituque Sepulturæ apud ipſos recepti; qui ejuſmodi erat, ut materiem præberet ornatui poetico ſatis accommodatam. Hebræorum enim Sepulchra, ſaltem honeſtiora, quæque familiis principibus patria

patria erant ac gentilitia, Speluncæ[1] erant amplæ, ſub terram, ex nativa rupe, arte manuque excavatæ; laqueare teſtudinato; quædam tam ſpatioſæ, ut columnis ſuffulcirentur: ad latera circumquaque excidebantur cellæ recipiendis Sarcophagis; ii Sculptili opere apte ornati erant, ſingulique ſingulis cellis condebantur: nullam omnino lucem admittebat Specus, quippe anguſto aditu, quique advoluto ſaxo obſtruebatur. Multa hujuſmodi Conditoria etiamnum in Judæa viſuntur; duo[2] præ cæteris magnifica, quæ Regum habentur Sepulchra, alterum in ipſis Hieroſolymis cellas habens viginti quatuor; alterum bis totidem continens, in urbis pomœrio.

Quod ſi eos locos omnes excutimus quibus Sacri Vates Inferos ornatu poetico deſcribunt, liquido niſi valde fallor apparebit, eos mentem in hujuſmodi Sepulchrorum imagine per omnia intentam et defixam habuiſſe. Quæ in ſenſus incurrebant, et oculis obverſabantur eorum omnium effigiem exprimebant oratione: nullam ibi Animorum Immortalium deſcriptionem, aut explicate admodum factam mentionem reperiemus; non eo quod permanere poſt mortem animos non crede-

1 Vide GEN. XXIII. 2. REG. XIII. 21. ISAI. XXII. 16. 2. PARALIP. XVI. 14. JOSH. X. 27. THREN. III. 53. JOHAN. XI. 38. et Evangeliſtas de Chriſti Sepulchro.

2 Horum Sepulchrorum deſcriptionem exhibent, SERLIO *Architettura* Lib. III. VILLALPANDUS *Apparat. Urbis* III. 16. MAUNDRELL. *Itin.* pag. 76.

Joſephus ſæpius mentionem facit Sepulchri Davidis. Sepulchrum ipſum vocat ταφον vel μνημα; cameras, in quarum plures ſæpe diſtribuebatur, (ut in duas illud Abrahami GEN. XXIII. 9. ideo vocatum מערת המכפלה) οικους τους εν τῳ μνηματι; cellas, θηκας. ANTIQ. VII. 15. XVI. 7. BELL. I. 2. Memorantur a Strabone Lib. XVII. Regum Ægyptiorum conditoria, θηκαι εν σπηλαιοις λατομηται περι τετταρακοντα. Viſuntur adhuc Neapoli Cryptæ Sepulchrales, quas *Catacumbas* vocant, opus quo nihil extat uſquam in eo genere grandius aut admirabilius. Mihi quidem videtur eſſe monumentum ultimæ antiquitatis, quod alios in uſus primo deſtinatum, ævo demum Chriſtiano condendis cadaveribus inſerviit. Eſt enim ejuſdem plane generis cum cæteris operibus ſubterraneis ejus regionis, quorum quidem multa crebris terræ motibus deleta ſunt, multa tamen plane ſtupenda hodie ſuperſunt; Cumis, Miſeni, Baiis, ad Averni Lacum, et in Monte Pauſilypi. Non dubito quin hæc omnia haud paulo præceſſerint Homeri tempora, qui in his regionibus locat Cimmerios illos in tenebris habitantes, Odyſſ. IX. ſub initio; uti et Ephorus, apud Strabonem Lib. V, coſque ait, εν καταγειοις οικιαις οικειν, ας καλουσιν Αργιλλας, και δια τινων ορυγματων παρ' αλληλους φοιταν: quæ non eſſe ex omni parte fabuloſa hæc ipſa monumenta ſubterranea jam palam teſtantur. *Argillæ* autem vocabantur hæ Speluncæ ex natura ſoli in quo hujuſmodi cavernæ frequentius opinor fodiebantur. Αργιλλος, η σμηκτη γη, η λευκογειος.

rent, quod doctis quibusdam placuit; sed quod nec ullam haberent satis claram eorum notionem et intelligentiam, unde ubi et quales essent explicarent, neque eam adepti essent sermonis et argumentationis subtilitatem, ut de rebus abstrusis et a sensu omnino remotis probabiliter dicere, et eruditam disputationem suæ ignorantiæ prætendere possent. Qualis itaque ab animis a corpore sejunctis vita viveretur, quis eorum locus, forma, conditio, Hebræi juxta cum cæteris mortalibus in summa ignoratione versabantur. Neque eos hac in parte vel minimum sacri Codices adjuvere; haud quia hanc iis cognitionem invideret Divina Revelatio, sed quia humanæ mentis conditio eam omnino non recipiat: quæ cum res a corpore et materia remotas contemplatur, propriarum notionum inopia cogitur ad improprias confugere, et corporeis incorporea quadantenus adumbrare. Cum itaque viderent corpora vita functa in terram cadere, eoque modo quo dictum est sepulchro condi, percrebuit apud Hebræos, ut apud cæteros etiam, opinio quædam popularis, sub terra reliquam vitam agi mortuorum; quam ut adsciscerent Vates Sacri etiam necesse erat, si modo de hac re omnino loqui et intelligi vellent.

Atque hinc plane est quod mortui toties dicuntur "descendere [1] in

γειος. HESYCH. unde collis in hac regione Leucogæus dictus, inter Puteolos et Neapolim; PLIN. N. H. XVIII. XI. quanquam hæ omnes, quas dixi, Speluncæ ex solida sunt tophi rupe, unde temporum injuriæ resistere potuerunt. Hinc Argiletum, vici nomen Romæ, ex hujusmodi Argillis quibusdam sumptum, quale erat haud ita longe ab eo vico Caci Specus; quanquam aliter Virgilius; sed vide Varronem DE LING. LAT. LIB. IV. Cæterum ex his Speluncis Cimmeriis Campaniæ Homerum primo, deinde Virgilium Inferorum suorum Imaginem duxisse manifestum est: et Virgilio, cum Caci Speluncam ab Hercule effractam describeret, protinus obversabatur Inferni patefacti Imago:

"At specus, et Caci detecta apparuit ingens
"Regia, et umbrosæ penitus patuere cavernæ:
"Non secus, ac si qua penitus vi terra dehiscens
"Infernas reseret sedes, et regna recludat
"Pallida, Dîs invisa, superque immane barathrum
"Cernatur, trepidentque immisso lumine Manes.

ÆN. VIII. 241.

1 שחת, item בור, sive באר, JOB. XXXIII. 18. PS. XXVIII. 1. et passim. ארץ תחתית, vel ארץ תחתיות, EZEK. XXXI. 14. XXXII. 18. et PS. passim. שערי שאול, ISAI. XXXVIII.

I

"Foveam, in Inferiora terræ, ad Portas lethi, ad Saxa, ad Latera, ad "Repagula Cavernæ: hauſit eos [1] avidis Faucibus Sepulchrum, atque "Os iis occludit; decumbunt [2] in Barathro, in loca vaſta, in voragi- "nem, tenebraſque profundiſſimas demerſi; in terram caliginis, et um- "bram mortis, immanem, tetram, carentem ordine; et ubi pro luce "veluti diradiatur Caligo."

Germanam hanc Inferorum Imaginem retinuerunt inter tot ſua commenta Poetæ exteri: appoſite admodum et præclare vetus Poeta Tragicus [3] altam Acheruntis viam ait eſſe

"Per ſpeluncas ſaxis ſtructas aſperis, pendentibus,
"Maximis, ubi rigida conſtat craſſa caligo inferûm.

Quam grandis autem et magnifica ab Hebræis Vatibus ex hoc rerum apparatu ornatur Scena, in quam Heroes et Tyranni defuncti prodeunt! Ponite vobis ob oculos Cavernam Sepulchralem, ingentem, vaſtam, caliginoſam: ibi decumbunt [4] in ſuo quiſque pulvinari [5] Gentium Reges, armis juxta poſitis, ſubjecto cujuſque vertici gladio, [6] circumjacentibuſque ſuorum ſarcophagis. [7] Ecce vero inducitur Rex Babylonius! ſoliis omnes protinus deſurgunt, obviam procedunt, et venientem excipiunt: "Tene ergo ad Nos deductum conſpicimus? Te noſtrî ſimilem? Te "ſuccifum et caſſum viribus, O Gentium Debellator?" --- Sed manum

VIII. 10. שערי מות, JOB. XXXVIII. 17. PS. IX. 14. אבני בור, ISAI. XIV. 19. ירכתי בור, ISAI. XIV. 15. EZEK. XXXII. 23. בדי שאול, JOB. XVII. 16.

1 פי שאול, PS. CXLI. 7. פי באר, PS. LXIX. 16. et vide ISAI. V. 14.

2 מצולה, PS. LXIX. 16. LXXXVIII. 7. חרבות, JOB. III. 14. ISAI. LIX. 10. EZEK. XXVI. 20.

ארץ עפתה כמו אפל
צלמות ולא סדרים
ותפע כמו אפל

JOB. X, 21, 22.

3 Apud CICERONEM *Tuſc. Quæſt.* I.

4 ISAI. XIV. 9, 18. EZEK. XXXII. 19, 21, &c.

5 משכב ISAI. LVII. 2. EZEK. XXXII. 25. Ita appellatur η θηκη, Cella quæ ſarcophagum recipit.

6 EZEK. XXXII. 27. vide I. MACCAB. XIII. 29.

7 EZEK. XXXII. 22, 23, 24.

abſtineo:

abſtineo: iſthæc enim, non dico mei, ſed ne humani quidem ingenii eſſe arbitror pro dignitate exponere. Libentius meliuſque ipſi videbitis, Academici, in Iſraelitarum Carmine Triumphali, [1] quod Babylonii Regis funeri præcinuit, omnium qui unquam fuerunt Poetarum elegantia et ſublimitate longe princeps, Iſaias. Eandem etiam Scenam cum eodem adjunctorum apparatu egregie inſtruxit Ezekiel, [2] in ultimo Vaticinio de Occaſu Pharaonis; inſigni illius δεινωσεως exemplo, quæ hujus Vatis propria merito habetur.

1 ISAI. XIV. 4, —— 27.
2 EZEK. XXXII. 18, —— 32.

PRÆLECTIO OCTAVA:

DE IMAGINIBUS EX REBUS SACRIS.

De Imaginibus Poeticis, quæ Hebræis Vatibus maxime frequentantur, eo præcipue consilio, Academici, instituta nobis est disputatio, ut facilius ab isto errore cavere possemus, qui eorum scripta tanto rerum temporumque intervallo legentibus solet illudere; cum quæ apud ipsos Hebræos vel maxime clara vereque magnifica erant, ea jam nobis vel obscura vel etiam sordida nonnunquam videantur. Quod si in Rerum Naturalium et Communis Vitæ Imaginibus, (de quibus proxime disserui,) ea adhibenda erat cautio, in eis profecto quæ a Rebus Sacris desumuntur, multo etiam magis erit necessaria: nam quæ ab universæ Naturæ specie, vel Communis Vitæ consuetudine, Hebræi depromserunt, eorum etsi multa essent ipsis propria, pleraque tamen sibi juxta cum cæteris hominibus familiaria habuerunt; quæ vero ex patriis Religionibus ac Cæremoniis transtulerunt, ea plane sua erant, quorum nec usus, neque etiam cognitio multum cum reliquis mortalibus communicaretur. Quam ob causam cum hic locus, quem jam tractamus, multa et magna præ cæteris hujusmodi incommoda et offensiones habere videatur, erit ut opinor operæ pretium eum diligenter excutere; ut Poesi Hebrææ sua jam aliquantum in ea parte constet majestas, qua olim vel maxime videtur eminuisse.

Latissime patebat Hebræorum Religio; ea continebatur non tantum Dei cultus, sed reip. etiam administratio, sanctiones legum, judiciorum consuetudines, ac omnis fere vitæ civilis et quotidianæ ratio. Vix quidquam apud eos profanum, et ab Sacris omnino remotum: quæ cæteris hominibus minimo in honore et æstimatione feruntur, apud eos divinis legibus erant sancita, arctissimamque habebant cum rebus gravissimis et sacratissimis cæremoniis necessitudinem. Hæc sunt in causa, primum

primum quod in Poeſi Hebræa plurimæ occurrunt a Rebus Sacris traductæ Metaphoræ; deinde quod in earum multis diligenti opus erit obſervatione, ne is ipſe, quem cum Sacris habent, nexus et conjunctio penitus lateat. Id ſi fiat, ſi quæ divina ſunt pro communibus habeamus, ſi ſancta et auguſta in vulgaribus ſordidiſque numeremus; incredibile eſt, quantum de verborum pondere deque ſenſuum vi et majeſtate detrahetur. Etenim nihil in rerum natura æque comparatum eſt ad ſublimitatem, ac conceptus ex Adyto deprompti; ita animum humanum ſubita percellit admiratio, cum ei obverſatur auguſta Religionis ſpecies; ita nos in his rebus

---- " quædam divina Voluptas
" Percipit, atque Horror.

Accedit itaque, Hebrææ Poeſeos majeſtatem ex eo etiam plurimum jam imminui, non modo quod ſæpe nos fugiat Imaginum cum Sacris connexio, ſed quod cum ea vel maxime apparet, apud nos tamen vix ullam partem obtineat ejus vis atque impetus, quo Hebræorum animos penitus invaſit perculitque. Univerſa rituum Hebraicorum comprehenſio grandis quædam eſt et multiplex Allegoria, cujus ad meditationem et obſervantiam omnis diligentia, omnis animorum attentio iis, quibus ea Sacra colebantur, dies noctesque erat dirigenda. In eo itaque opere et ſtudio boni omnes et cordati mentem habebant defixam; hoc erat eorum negotium, hoc otium; in his omnes eorum ſpes opeſque erant ſitæ; in his omnes curæ cogitationeſque evigilabant, ſummaque cum ſanctitate et reverentia verſabantur. Magna præterea his rebus acceſſit dignitas ex ipſo ſacrorum ſplendore et magnificentia; cujus incredibilis vis erat apud eorum animos, quorum oculis perpetuo obverſarentur: in his inerat tanta majeſtatis ſpecies, præſertim poſt extructum Salomonis Templum, quantam, etſi omnem eorum rationem in ipſorum monumentis accuratiſſime deſcriptam habemus, minime tamen poſſumus cogitando conſequi. Quæ itaque in hac parte Hebræi Vates apud ſuos præcipue vim habere ſummeque pollere experti ſunt, ea ſæpe apud nos jacent ſordentque; cum quæ illi maximi faciebant quibuſque unice ſtudebant, ex eis nos multa vel parum æſtimamus, vel minus intelligimus.

Horum

Horum quæ dixi exempla quædam ſubnectam, vel locos potius quoſdam, unde bona exemplorum copia peti poſſit.

Plurimum occupantur Hebræorum Leges in rebus mundis immundiſque diſcriminandis; in rebus turpibus, pollutis, nefaſtis amovendis expiandiſque; quibus cæremoniis, quaſi involucris et velis quibuſdam, ſenſus graviſſimos ſanctiſſimoſque obtendi, eo ipſo ſatis liqueret, ſi non aliunde eſſet aperte et explicate traditum. In his locum habent morbi quidam, atque infirmitates corporis, habituſque etiam in ſe quidem plane ἀδιάφοροι: hæc occurrenti fortaſſe levia videntur, exploranti magna apparent. Quapropter minime eſt mirandum Vates Sacros haſce Imagines in exponendis rebus graviſſimis adhibere; cum vel [1] mentis humanæ depravatæ penitus et contaminatæ labem denudant, vel [2] corruptos ſuorum mores exprobrant, vel [3] Virginis Sionis filiæ ſpoliatæ ac nudatæ miſeram, abjectam, et contemptiſſimam ſortem lamentantur; quæ ſi in ſe ſpectantur, plane deformes atque odioſæ habendæ ſunt; ſi ad veram originem et ad ſua Sacra referuntur, nec pondere carebunt, neque etiam dignitate. Ex hoc videntur eſſe genere, vel hujus ſaltem generis analogiam ſervare, ea quæ Vates Regius, qui in divinis carminibus Perſonam ſua ipſius longe auguſtiorem plerumque ſuſtinet, miſeriarum affectuumque ardentiſſimorum pleniſſima effundit; cum [4] omnibus ſe plagis peſtibuſque profligatum et confectum queritur, graviſſimoque peccatorum onere penitus depreſſum, cui humana natura omnino ſit impar ferendo. Quibus in locis, quæſiverunt nonnulli, Hebrææ Poeſeos genium vix ſatis attente perpendentes, quonam Morbi genere Vates tum laboraret; haud minus abſurde, ut mihi quidem videtur, ac ſi quæſtionem intuliſſent de ejus Fluminis ſitu et nomine, in quo idem eſſet ſubmerſus, cum magnis aquarum fluctibus ſe obrutum diceret.

Porro ut multa ſunt in hoc genere, in quibus Vates Sacri ſimili de-

1 IS. LXIV. 6.
2 IS. I. 5, 6, 16. EZEK. XXXVI. 17.
3 THREN. I. 8, 9, 17. et II. 2.
4 Vid. PS. XXXVIII.

ſenſione

ſenſione egere videntur, ita ſunt fortaſſe plura, quæ etſi in ſe ſatis pulchra ſunt et elegantia, multo tamen elatiora apparebunt, ſi ex iis ſacris unde duxerunt originem illuſtrantur, et tanquam tabulæ bene pictæ in bono lumine collocantur. Quam in rem exempla abunde depromi poſſunt ex uno loco, ex pretioſa nimirum et magnifica Veſtium Sacerdotalium ſupellectile. Hebræorum Sacerdotum, ac præſertim Pontificis Maximi, ſolennibus veſtimentis induti, is erat ornatus, ea magnificentia, ita ad decorem et gloriam, [1] ut Moſes loquitur, compoſita ſpecies, ut apud eos, quorum in animis cum tanto ſplendore conjuncta erat Sanctitatis opinio, nihil omnino auguſtius cogitari potuerit. Hac itaque Imagine utuntur Hebræi in ſignanda notione eximii decoris, aut perfecta ſupremæ majeſtatis forma exprimenda. Hanc ipſam egregie imprimis exhibuit, et clariſſime illuminavit elegantiſſimus Iſaias: [2] Eccleſiæ inſtauratæ exultationem et gloriam ſuo more, hoc eſt magnificentiſſime, deſcribens, inducit eam Salutis Veſtibus ornatam, et Juſtitiæ indutam Chlamyde; cum Sponſo deinde ad nuptias ornato confert, cui comparationi incredibilem majeſtatem intulit, una voce יכהן, metaphora ex Sacerdotis inſignibus aperte petita, quam lingua Latina nullo modo exprimi aut adumbrari poſſe arbitror. Enimvero nihil aliud ſanctius et auguſtius cogitatione adſequi potuerunt Vates Sacri, quo immenſam Dei ipſius majeſtatem, quantum humano conceptui fas erat, digne exprimerent; inducunt itaque Jehovam "indutum gloria, [3] magnificen-"tia veſtitum, accinctum [4] robore;" vocibus utentes in Sacerdotum ornatu et miniſterio ſolennibus.

Atque hæc quidem ſatis forſan in aperto et propatulo eſſe videantur: ſunt autem in hoc genere, ni fallor, multa quorum magis recondita eſt elegantia. In Hymno perfectiſſimo, quo cum Numinis ubique præſentis Immenſitas, tum divini Opificis in humano corpore fabricando admirabilis ſolertia celebratur, utitur Vates inſigni Metaphora ducta ex ſubtiliſſimo Operis Phrygionici artificio:

1 EXOD. XXVIII. 2.
2 ISAI. LXI. 10.
3 PS. XCIII. 1
4 PS. LXV. 7.

אשר

אשר עשיתי בסתר
רקמתי בתחתיות ארץ

"Cum formatus essem in occulto,
"Acupictus essem in penetralibus terræ. [1]

Hanc qui animadvertit, (vix autem is omnino videbit, qui tantum consulit Versiones,) simulque cogitat mirificam humani corporis compositionem; venarum, arteriarum, fibrarum, membranarum variam implicationem, totiusque fabricæ "non enarrabile Textum;" is aptissimæ quidem translationis pulchritudinem et venustatem continuo intelliget: ejusdem vero vim omnem et dignitatem parum assequetur, nisi id quoque attendat, Acupingendi artificium apud Hebræos dicatum Sanctuario, usumque hujus Operis proprium et singularem ex legis divinæ præscripto adhibitum fuisse [2] in quadam Vestis Sacerdotalis parte, et in portarum Tabernaculi aulæis; ita ut existimetur Vates divini Artificis solertiam cum eo præcipue humanæ artis specimine contulisse, cujus esset summa ex Religione dignitas, tamque exquisita operis elegantia, [3] ut illud sacræ etiam Literæ divino instinctui tribuere videantur.

Unum præterea locum indicabo, qui multa, ni fallor, hujus rei insignia in se exempla continet. Notissimum est Carmen, omniumque admiratione celebratum, quo Dei in universo hoc mundo adornando consilium et sapientia laudatur; Psalmorum numeratur Centesimus quartus: magnificum est in primis exordium, quo depingitur Dei majestas, quatenus eam ex rerum naturæ admirabili constitutione investigare animoque complecti possumus. Quo in loco cum Imaginibus translatis uti plerumque necesse esset, eas potissimum adhibuit Vates, quæ Hebræis augustissimæ tantoque argumento dignissimæ haberi possent: nam omnes, ut mihi quidem videtur, ex Tabernaculo sunt desumptæ. Locus ipse ad verbum exprimendus est, breviterque explicandus.

Dei magnitudinem primo vocibus propriis exponit; deinde translatis utitur:

1 PS. CXXXIX. 15.
2 EXOD. XXVIII. 39. XXVI. 36. XXVII. 16. Confer EZEK. XVI. 10, 13, 18.
3 Vid. EXOD. XXXV. 30, —— 35.

הוד

הוד והדר לבשת

"Majeſtatem et gloriam induiſti:

לבשת, vox in Sacerdotum amictu ſolennis.

עטה אור כשלמה

"Operiens ſe lumine tanquam veſtimento:

Deſignatur ſub eadem notione manifeſtum divinæ præſentiæ Symbolum, Lux in Adyto conſpicua; et ab hoc exemplo ſingulari ad ineffabilem Dei gloriam generatim et univerſe exprimendam Imago educitur.

נוטה שמים כיריעה

"Extendens cœlos tanquam Cortinam:

יריעה, ipſum vocabulum quo Tabernaculi Aulæa illa, quibus ſuperne et circumquaque integebatur, ſemper appellantur. Huc alluſum eſſe viderunt Septuaginta Interpretes, cum reddiderint ὡσεὶ δέρριν;[1] unde Vulgatus, "ſicut pellem."

המקרה במים עליותיו

"Contignans in aquis ſua cænacula:

Exprimit Vates mirabilem aeris naturam, ex variis fluxiſque elementis in unam continuam ſtabilemque ſeriem apte et ordinate conſtructam, per metaphoram petitam ex ſingulari Tabernaculi compage; quod ex pluribus partibus diverſis, et ubi opus erat facile ſeparandis, conſtans, perpetua omnium inter ſe junctura et contignatione continebatur. Pergit Vates:

השם עבים רכובו
המהלך על כנפי רוח

"Faciens nubes currum ſuum;

"Incedens ſuper alas venti:

Expreſſerat prius Imaginem Divinæ Majeſtatis, qualis in Adyto reſidebat, per involucrum quoddam ſplendidiſſimæ Lucis conſpicienda: eandem nunc deſignat ex eo quod exhibebat ſui ſpectaculo, quum una cum Arca ſe moveret, nubi circumfuſæ inſidens, et ſuperne per aerem

[1] Confer EXOD. XXVI. 7, &c. apud LXX. INTT.

vecta. Illa Divinæ præsentiæ Sedes etiam ab Historicis Sacris quasi proprio nomine המרכבה,[1] hoc est, Currus vocatur.

עשה מלאכיו רוחות
משרתיו אש להט

"Faciens, ut venti sint Angeli sui,
"Ut ignis ardens sit sibi Ministrorum loco:

Describuntur elementa in exequendis Dei mandatis prompta et expedita, quasi Angeli, aut Ministri Tabernaculo deservientes: משרתיו, vox in Sacro Ministerio usitatissima.

יסד ארץ על מכוניה

"Fundavit terram super bases suas:

Hoc quoque ex eodem aperte petitum. Addit Vates,

בל תמוט עולם ועד

"Ne dilabatur in ævum et seculum:

hoc est, "per tempus occulto Dei consilio constitutum." Ut erat eadem in hac parte utriusque conditio, ita vicissim Sanctuarii stabilitas iisdem pœne verbis cum Terræ firmitate alibi[2] comparatur.

Subtilius hæc forsan minutiusque exposui, Academici, quam aut hujus loci consuetudo, aut mei consilii ratio fert: verum ita faciendum erat, ut quod vellem satis intelligeretur; utque appareret, vix ac ne vix quidem fieri posse, ut ulla interpretatio germanos Sacrorum Vatum sensus plane representet, tenuemque eam quæ plerumque obtinet Imaginum cum Hebræorum rebus connexionem ullo modo exprimat. Pendet hoc ex ipsis vocabulis, et persæpe ex consuetudine quadam ac veluti familiaritate quam certæ voces cum certis rebus contraxerunt; quamque semper tegit, frequenter discindit Interpretatio. Hoc itaque non est ab ullius vel accuratissimæ Versionis fide postulandum; multo minus de Poesi Sacrorum Carminum Interprete, seu potius Imitatrice, sperandum, quanquam in ea multi non sine laude versati sunt. Ipsi sunt Fontes adeundi, qui proprium etiam ac suum quendam saporem habent, cum nullis inde deductis rivulis communicandum.

1 I. PARALIP. XXVIII. 18.
2 PS. LXXVIII. 69.

PRÆLECTIO NONA:

DE IMAGINIBUS EX HISTORIA SACRA.

CUM quatuor propoſita eſſent Imaginum genera quæ in Poeſin Hebræam per Metaphoram inducerentur, poſtremum jam reſtat tractandum earum, quæ ex Rebus Geſtis in Sacra Hiſtoria inſignioribus petuntur. Cujus generis ut aliquantum a ſuperioribus diſſimilis eſt ratio, ita de eo paulum diverſa diſquiſitionis via utendum. Nam quæ de illis hactenus diſputata ſunt, eo fere ſpectârunt, ut rerum, conſuetudinum, opinionum, ſenſuumque Hebraicorum ratione habita, ad intimas earum elegantias faciliorem nobis aditum parare poſſemus; perpenſiſque adjunctorum omnium momentis, vim cujuſque et pondus rectius æſtimare; quas eis nebulas offudit vetuſtas, quantum licet, diſpellere; ſuamque obſcuris lucem, faſtiditis gratiam, horridis nitorem, humilibus dignitatem aſſerere. In his vero, de quibus nunc agimus, nihil fere occurret, quod aliquam habeat obſcuritatem aut offenſionem; nihil quod admodum ſollicita explicatione, aut omnino ulla defenſione egere videatur; perſpicua, clara, atque ſublimia imprimis omnia apparebunt: ſuo hæc lumine etiamnum illuſtrat Sacra Hiſtoria, neque multo minus clare jam nobis, quam ipſis olim Hebræis, conſpicienda exhibet. Hoc quidem intereſt, quod Hebræis gentiles fere atque domeſticæ erant harum rerum Imagines, adeoque in permovendis atque delectandis eorum animis vim ſuam eamque longe maximam obtinuerunt; ac permultum ſæpe in eo erat momenti, quod locus ipſe, quod eadem veluti Scena, quod certa quædam veſtigia, atque expreſſa tot miraculorum ſigna, iis ante oculos obverſabantur: contra vero eadem apud nos, quantumvis celebrata, ſummoque in honore habita, ipſa tamen locorum temporumque longinquitate multum jam refrixerunt.

Harum autem tranſlationum ratio vel maxime digna eſt obſervatione, atque eſt quidem hujuſmodi. In deſcribendis ornandiſque factis geſtiſque illuſtribus, rebuſque mirabiliter eventuris, ſolent Hebræi Vates uti Imaginibus rerum prius geſtarum, quæ in ſuæ gentis Hiſtoria præcipuum aliquem locum habent; atque ita coloribus plane alienis, ſed aliquantum ſimilibus, præteritis futura, antiquis nova, notiſſimis minus nota, depingere atque illuminare. Quod cum ſibi proprium habeant Sacra Poemata, neque quantum video cum ulla alia Poeſi commune, uberiore paulo exemplorum copia partem hanc illuſtrandam duxi: igitur communes quidam Sacræ Hiſtoriæ loci, præcipui ſaltem ſi non omnes, ſuo ordine recenſendi ſunt, unde hujuſmodi Imagines depromuntur; ſimulque earum Figurata Poteſtas notanda, eaque accommodationis ratio et conſtantia, quæ et in cæteris ſæpe jam obſervata eſt, et in his clare elucebit.

Primum eſt in hoc genere Chaos et Creatio, unde ipſa exordium ducit Sacra Hiſtoria. Ex his deſumptæ Imagines conſtanter transferuntur ad inſignes Rerumpublicarum in utramque partem mutationes, ad everſionem vel inſtaurationem regnorum atque nationum. Poeſi Propheticæ hoc maxime familiare eſt, ac tum præcipue cum audaciſſime inſurgit. Si regno Judæo inferendum a Chaldæis excidium præcinit, vel etiam hoſtibus Iſraelis internecionem minatur, iiſdem plane coloribus omnia depingit, ac ſi univerſa rerum natura in priſtinum Chaos eſſet dilapſura. Ita Jeremias in Viſione illa ſublimi, et ſane pluſquam Poetica, in qua ei ante oculos obverſabatur Judææ impendens deſolatio: [1]

ראיתי את הארץ והנה תהו ובהו
ואל השמים ואין אורם :
ראיתי ההרים והנה רעשים
וכל הגבעות התקלקלו :
ראיתי והנה אין האדם
וכל עוף השמים נדדו :
ראיתי והנה הכרמל המדבר

1 JER. IV. 23, —— 26.

וכל

וכל עריו נתצו
מפני יהוה ומפני חרון אפו׃

"Aſpexi terram, ecce autem informis eſt et vacua;
"Et ad cœlos, nec lucent amplius!
"Aſpexi montes, ecce autem intremiſcunt,
"Omneſque colles inter ſe raptim concutiuntur!
"Aſpexi, et ecce nullus eſt homo,
"Volucreſque cœli omnes evanuerunt!
"Aſpexi, et ecce Carmelum deſertum,
"Et omnes ejus urbes dirutas!
"A vultu Jehovæ, et ab æſtu iræ ejus flagrantis.

Et in ſimili argumento mirifice Iſaias: [1]

ונטה עליה קו תהו ואבני בהו

"Et extendet ſuper eam lineam Vaſtitatis et perpendiculum
"Vacui.

Uterque non modo in animo habuit Chaos Moſaicum, ſed ipſa etiam divini Hiſtorici verba expreſſit. Eadem hæc multis aliis inſuper adjunctis Prophetæ augent cumulantque: [2]

שמש וירח קדרו
וככבים אספו נגהם
ויהוה מציון ישאג
ומירושלם יתן קולו
ורעשו שמים וארץ

"Nigreſcent Sol et Luna;
"Retrahentque ſplendorem ſuum Stellæ:
"Et ex Sione rugiet Jehova,
"Et ex Hieroſolymis edet vocem;
"Et commovebuntur cœli et tellus.

ונמקו כל צבא השמים [3]
ונגלו כספר השמים
וכל צבאם יבול

1 ISAI. XXXIV. 11.
2 JOEL. III. 15, 16.
3 ISAI. XXXIV. 4.

כנבל עלה מגפן
וכנבלת מתאנה

" Et contabescet omnis cœlorum exercitus;
" Cœli etiam ipsi instar schedulæ convolventur:
" Et omnis eorum exercitus decidet,
" Sicut cassa de vite folia,
" Utque marcida ex arbore sua ficus.

Contra autem cum prædicitur rerum Israeliticarum instauratio: [1]

ואנכי יהוה אלהיך
רגע הים ויהמו גליו
יהוה צבאות שמו :
ואשים דברי בפיך
ובצל ידי כסיתיך :
לנטע שמים וליסד ארץ
ולאמר לציון עמי אתה :

" At Ego Jehova sum Deus tuus,
" Qui subito tranquillat mare, cum fremunt fluctus ejus;
" Nomen Illi Jehovæ Exercituum:
" Indidi verba mea ori tuo,
" Et sub umbra manus meæ te protexi:
" Ut plantem cœlos, ut fundem terram,
" Utque dicam Sioni, Meus Tu es populus.

כי נחם יהוה ציון [2]
נחם כל חרבתיה :
וישם מדברה כעדן
וערבתה כגן יהוה :
ושמחה ימצא בה
תודה וקול זמרה :

1 ISAI. LI. 15, 16. רגע, *subito tranquillans:* vulgo redditur, *findens*, *dividens*, *disrumpens*; cum in hoc loco, tum in parallelis, JER. XXXI. 35. JOB. XXVI. 12. Sed hanc vocem nihil ejusmodi unquam significare arbitror. Notat *momentaneum* quiddam; et cessationem etiam motus, sive quietem *subitam*; ut cum volucris super arbore *sidit*. Vide ISAI. XXXIV. 14. Et recte LXX. INTT. loco JOBI citato reddiderunt, *κατέπαυσε*. Consule CONCORDANTIAS.

2 ISAI. LI. 3.

" Nam

"Nam ſolatur Jehova Sionem,
"Solatur omnes ejus vaſtitates:
"Et reddet deſerta ejus Edeni ſimilia,
"Et ſolitudinem ejus ut Paradiſum Jehovæ:
"Et reperietur in ea Gaudium;
"Gratiarum actio, et cantionum ſonitus.

Priori ex duobus hiſce modo memoratis vicina ac finitima eſt Imago Diluvii; atque in iiſdem rebus exprimendis fere locum habet. Itaque ut ſæpe deſcribitur Terræ Sanctæ vaſtatio, quaſi inſtauraretur priſtinum Chaos, ita nonnunquam idem eventus exponitur petitis ex univerſali illo Diluvio Metaphoris: [1]

הנה יהוה בוקק הארץ ובולקה
ועוה פניה והפיץ ישביה׃
כי ארבות ממרום נפתחו
וירעשו מוסדי ארץ׃
רעה התרעעה הארץ
פור התפוררה ארץ
מוט התמוטטה ארץ׃
נוע תנוע ארץ כשכור
והתנודדה כמלונה׃

"Ecce Jehova evacuat terram, eamque exhaurit;
"Et invertit faciem ejus, et diſpergit incolas. ---
"Nam aperiuntur ex alto Cataractæ,
"Et fundamenta terræ concutiuntur.
"Confringendo confringit ſe tellus;
"Diſrumpendo diſrumpit ſe tellus;
"Commovendo penitus commovetur tellus:
"Nutando nutat tellus, ſicut ebrius;
"Et e loco ſuo vacillat, ut nocturnum tugurium.

Grandia ſunt hæc, et quibus mens humana vix concipere poteſt majora: nihil tamen eſt in hoc genere ſublimius, quam quod ex Sodomo-

1 ISAI. XXIV. 1, 18, 19, 20.

rum excidio, qui locus eſt proximus, deſumitur, et ad exprimendas pœnas impiis divinitus irrogatas transfertur. [1]

יַמְטֵר עַל רְשָׁעִים פַּחִים
אֵשׁ וְגָפְרִית וְרוּחַ זִלְעָפוֹת מְנָת כּוֹסָם

"Depluet ſuper impios prunas ardentes;
"Ignem et ſulphur, et ventum turbinum: hoc iis poculum ex-
"hauriendum eſt.

כִּי יוֹם נָקָם לַיהוָה [2]
שְׁנַת שִׁלּוּמִים לְרִיב צִיּוֹן׃
וְנֶהֶפְכוּ נְחָלֶיהָ לְזֶפֶת
וַעֲפָרָהּ לְגָפְרִית
וְהָיְתָה אַרְצָהּ לְזֶפֶת בֹּעֵרָה׃
לַיְלָה וְיוֹמָם לֹא תִכְבֶּה
לְעוֹלָם יַעֲלֶה עֲשָׁנָהּ׃
מִדּוֹר לָדוֹר תֶּחֱרָב
לְנֵצַח נְצָחִים אֵין עֹבֵר בָּהּ׃

"Nam agitur dies ultionis Jehovæ;
"Annus pœnarum ſumendarum Sionis Vindici:
"Et vertentur torrentes ejus in picem,
"Et pulvis ejus in ſulphur;
"Et terra ejus in ardentem picem redigetur:

1 PS. XI. 6. פחים, *prunas ardentes*, ἀνθρακας, uti reddit VET. INTERP. apud CHRYSOST. in loc. Intelligi videntur Globi ignis, vel quas Bolidas vocat Plinius H. N. II. 26. vel ſimpliciter Fulmina: confer PS. XVIII. 13, 14. JOSEPHUS, de excidio Sodomorum ὁ Θεὸς ἐνσκηπτει βελος εις την πολιν. ANTIQ. I. II. PHILO de eodem: κεραυνοι ρυεντες εξ ουρανου. DE VIT. MOS. II. Hoc certe multo melius congruit cum ſequentibus quam *laquei:* et conſtat Analogia. Radix enim פוח, quanquam ſæpius ſignificat *illaqueare*, æque tamen notat *ſufflare, exſufflare*, ignem nimirum. EZEK. XXI. 31. באש עברתי אפיח עליך "In igne iracundiæ meæ "ſuper te inſufflabo." De Ammonitis loquitur quaſi in fornacem iræ Divinæ injectis: confer Cap. XXII. 21. ubi eædem ipſæ occurrunt voces, niſi quod uſurpatur verbum cognatum et in hoc ſenſu ſynonymum נפח; unde מפח, *Follis fabrilis:* JER. VI. 29. In eodem ſenſu occurrit Verbum פוח, PROV. XXIX. 8. אנשי לצון יפיחו קריה, "Deriſores *inflammabunt* urbem:" ita LXX. INTT. SYMMACHUS, SYRUS; et recte, ut liquet ex membro Antitheto: וחכמים ישיבו אף, "Sed ſapientes avertent iram." Ex hac notione radicis פוח recte deducitur פח, *Pruna exſufflata*; et פיח (EXOD. IX. 8.) *Favilla*, quæ flatu in ignem excitari poſſit.

2 ISAI. XXXIV. 8, 9, 10.

"Noctes

"Noctes diesque inextincta ardebit;
"Fumus ejus in æternum ascendet:
"In perpetuas ætates jacebit deserta;
"Per infinita sæcula nemo eam peragrabit.

Exitus Israelitarum ex Ægypto, ut multis magnificisque descriptionibus præbet materiam, ita in plures eventus, quorum haud dissimilis est ratio, per translationem solet accommodari. Num promittit Deus populo suo auxilium, libertatem, salutem, gratiam? ultro sese offert Vatis animo ἔξοδος, divisum mare, submersi hostes, deserta tuto peragrata, fontesque ex rupibus erumpentes. [1]

כה אמר יהוה
הנותן בים דרך
ובמים עזים נתיבה:
המוציא רכב וסוס חיל ועזוז
יחרו ישכבו בל יקומו
דעכו כפשתה כבו:
אל תזכרו ראשנות
וקדמניות אל תתבננו:
הנני עשה חדשה
עתה תצמח הלוא תדעוה:
אף אשים במדבר דרך
בישימון נהרות:

"Ita edicit Jehova;
"Qui præbet per æquor viam,
"Et per aquas validas semitam:
"Qui educit currum et equum, exercitum et robur;
"Simul jacebunt, nunquam consurgent,
"Oppressi sunt, ut stupa extincti:
"Ne recolite priora,
"Et antiqua ne considerate:
"Ecce ego novum quiddam sum facturus;

1 Isai. xliii. 16,—— 19.

"Jamjam orietur; nonne illud cognoſcetis?
"Præſtabo etiam in ſolitudine viam;
"In deſerto flumina.

Ecce vobis alterum ejuſdem Poetæ Divini Vaticinium, de liberatione a captivitate item Babylonica ſenſu primo etſi non præcipuo accipiendum; cujus in exordio eadem illa apertius inducuntur, ſed inſigni Proſopopœia, quaque nihil poteſt eſſe ſublimius: [1]

עורי עורי לבשי עז זרוע יהוה
עורי כימי קדם דרות עולמים:
הלוא את היא המחצבת רהב מחוללת תנין
הלוא את היא המחרבת ים מי תהום רבה
השמה מעמקי ים דרך לעבר גאולים:

"Expergiſcere, expergiſcere, indue robur, O lacerte Jehovæ!
"Expergiſcere, ut priſcis diebus, ætatibus antiquis!
"Annon Tu Ille es, qui excidiſti Superbum, vulnerâſti Cro-
"codilum?
"Annon Tu Ille es, qui exſiccâſti pelagus, aquas Abyſſi magnæ?
"Qui maris profunda reddidiſti pervia, ut redempti tranſirent?

Ejuſdem eſt cum ſuperioribus generis, is quem ex his locis communibus poſtremum afferam, Dei in Montem Sinam Deſcenſus. Ubi deſcribitur Adventus Dei ad exercendum judicium, ad liberandos pios, ad excidendos hoſtes, vel Potentia Divina quocunque modo ſeſe exhibens; ex auguſto illo horribilique Sinæ apparatu [2] Scena inſtruitur. His nihil frequentius, nihil grandius; unum modo alterumque exemplum vobis proponam: [3]

כי הנה יהוה יצא ממקמו
וירד ודרך על במותי ארץ:
ונמסו ההרים תחתיו
והעמקים יתבקעו:
כדונג מפני אש
כמים מגרים במורד:

1 ISAI. LI. 9, 10.
2 Vide EXOD. XIX. 16, 18. DEUT. IV. 11, 12.
3 MICAH. I. 3, 4.

"Ecce

"Ecce autem Jehova e loco ſuo prodit;
"Et deſcendit, et ſuper terræ faſtigia graditur.
"Et ſubter illum liqueſcunt montes,
"Et valles ſeſe diſcindunt:
"Inſtar ceræ ante ignem,
"Inſtar aquarum per declive præcipitantium.

ותגעש ותרעש הארץ [1]
ומוסדי הרים ירגזו
ויתגעשו כי חרה לו :
עלה עשן באפו
ואש מפיו תאכל
גחלים בערו ממנו :
ויט שמים וירד
וערפל תחת רגליו :
וירכב על כרוב ויעוף
וידא על כנפי רוח :
ישת חשך סתרו סביבותיו
סכתו חשכת מים עבי שחקים :
מנגה נגדו עביו עברו
ברד וגחלי אש :
וירעם בשמים יהוה
ועליון יתן קולו
ברד וגחלי אש :
וישלח חציו ויפיצם
וברקים רב ויהמם :

"Tum concuſſa eſt et intremuit tellus;
"Et fundamenta montium commoventur,
"Vehementer conquaſſantur; nam ira illius exæſtuat.
"Aſcendit fumus in ejus nares;
"It e faucibus ejus ignis edax;
"Exeunt ab eo ardentes prunæ.

1 Ps. xviii. 8, —— 15.

"Inclinat cœlos, et deſcendit;
"Sub pedibus ejus caligo denſa:
"Et inequitat Cherubo, et volat;
"Et fertur ſuper alis venti.
"Facit tenebras penetrale ſuum circum undique;
"Tabernaculum ſibi tenebras aquarum, denſa nubium.
"A fulgore præſentiæ ejus nubes diſcutiuntur,
"Emicat grando prunæque candentes.
"Tum intonat e cœlo Jehova,
"Et Altiſſimus edit vocem ſuam,
"Cum grandine pruniſque candentibus:
"Et telis ſuis hoſtes diſſipat,
"Et crebris fulguribus attonitos agit.

Hæc quanquam et ſoluta oratione et totidem fere verbis expreſſa reddidi, ſatis tamen vel inde apparere opinor Imaginum ipſarum vim, magnitudinem, et ſublimitatem: quæ in his etiam, in quibus ad aliena accommodantur, grandius quiddam habent, quam cum proprie ſuoque in loco, quantumvis magnifice, deſcribuntur: nam ad ipſam Idearum magnificentiam accedit etiam in diverſis rebus alicujus inter ſe ſimilitudinis contemplatio, quæ delectationem parit, et habet admirationem.

Obſervandum autem eſt, cum ex his Imaginibus quædam eam inter ſe habeant ſimilitudinem, ut ad rem unam eandemque apte accommodari poſſint, ſæpe fieri, ut earum plures ad augendam eventus alicujus magnitudinem in unum conferantur, interque ſe miſceantur. Cujus rei exemplum eſt in Ode illa Davidis εὐχαριστικῇ ob devictos hoſtes, modo citata.[1] Nam cum deſcriberetur Dei Vindicis Ira et Majeſtas ſub Imaginibus ex Monte Sina petitis, uti audîſtis modo; jam in proxime ſequentibus Imago ſumitur a Diviſione Maris Rubri et fluvii Jordanis:[2]

ויראו אפיקי מים
ויגלו מוסדות תבל

1 Vide etiam ISAI. XXXIV, per totum; et quæ de eo loco infra dicentur, PRÆL. XX.
2 PS. XVIII. 16.

מגערתך

מגערתך יהוה
מנשמת רוח אפך

"Tum apparebant alvei aquarum;
"Retegebantur orbis fundamenta:
"Ab increpatione tua, O Jehova;
"Ab halitu ſpiritus iræ tuæ.

Liquet vero ad Poeſin Propheticam præcipue comparatum eſſe hoc tranſlationis genus, cum ex modo allatis exemplis, tum ex perſpecta rei ipſius ratione. Etenim Vaticinia ſemper comitatur aliqua obſcuritas; non quidem ea quæ dictionem conturbatam reddat, et ſtylo caliginem offundat; ſed quæ in eo maxime poſita eſt, quod conſulto premitur aliqua futuri pars, et tantum oſtenditur modo, quantum recludi fas eſt. Igitur utcunque clare nonnunquam ipſe Eventus ſignatur, modus tamen atque adjuncta quibuſdam involucris fere teguntur: cui rei egregie inſerviunt Communes hujuſmodi Imagines; quibus acerrime in animo imprimi et ſignari poſſunt ea quæ amplificari oportet, univerſæ nimirum rei vis, ſplendor, magnitudo, atrocitas; ſimulque celari ea quæ celanda ſunt, ordo, modus, circumſtantiæ, ſingulæ denique ac minutiores eventus partes. Nec minus inde apparet, hoc genus Poeſi Profanæ haud facile competere; cujus nimirum nec Hiſtoria neque etiam Fabulæ ullam ſatis dignam hujuſmodi Imaginum copiam præbent, neque tractationem et uſum materiæ ratio multum poſtulat.

Eſt quidem iſthæc tranſlationis ſpecies Propheticæ rationi adeo, uti dixi, accommodata, ut Poeſin exteram, cum hac in parte verſetur, non omnino fugerit. Nam in edendis Vaticiniis Virgilium ſemel iterumque in hunc morem incidiſſe comperimus: [1]

"Non Simois tibi, nec Xanthus, nec Dorica caſtra
"Defuerint: alius Latio jam partus Achilles,
"Natus et ipſe Dea.
"Alter erit tum Tiphys, et altera quæ vehat Argo
"Delectos Heroas: erunt etiam altera bella,
"Atque iterum ad Trojam magnus mittetur Achilles:

1 VIRG. ÆN. VI. 88. ECLOG. IV. 34.

nisi

niſi hunc locum ex Anni Magni completione, et doctrina αποκαταςασεως proprie interpretemur. Hoc tamen intereſt, quod apud Vates exteros exemplum aliquando aliquod inveniamus, quod ad hoc genus referri poſſit, tranſlationis a re aliqua aut perſona ad aliam aliquam rem aut perſonam ſingularem factæ: non ut exinde generalis quædam et communis Imago conficiatur, quæ ad cætera omnia ejuſdem generis, ſive etiam ad notionem univerſalem et infinitam deſignandam, quaſi lege quadam conſtanter et perpetuo traduci ſoleat.

Hæc autem omnia habui pro Metaphoris, cum ad Allegoriam verius pleraque referri poſſent: verum nihil intererat ad id quod volui explicandum. Multa certe eorum quæ hic protuli ad ſublimiorem eam Sacræ Allegoriæ ſpeciem pertinent, quæ in vera etiam minimeque adumbrata materia longe ultra proximam primoque occurrentem ſententiam proſpicit, et vulgaris argumenti veluti cortice interiorem et diviniorem ſenſum includit. Verum de ea mox erit dicendum; nam Sacræ Poeſeos Allegoriam tractaturus, neceſſe habeo eam partem quantumvis difficilem et obſcuram attingere, in qua maxime poſita eſt multorum ex Carminibus Sacris ſublimitas.

PRÆLECTIO DECIMA:

DE ALLEGORIA.

ALTERA pars τοῦ מֹשָׁל, ſive Dictionis Figuratæ, eſt Allegoria, aliud verbis, aliud ſenſu oſtendens: cujus in Sacra Poeſi notare poſſumus Tres Formas. Prima eſt ea, quæ a Rhetoribus vulgo tractatur, Continuatio Metaphoræ. "Cum fluxerunt, "inquit Cicero, [1] plures continuæ tranſlationes, alia plane fit oratio. "Itaque genus hoc Græci appellant ἀλληγορίαν; nomine recte, genere "melius ille (Ariſtotelem dicit) qui iſta omnia Tranſlationes vocat." Vix igitur operæ pretium duco huic Allegoriæ ſpeciei multum immorari, cum neque ſuperius a ſimplici Metaphora omnino ſejunxerim; quæ enim protuli Metaphorarum exempla pleraque fortaſſe ex hoc ſunt genere: una utriuſque eſt ratio, neque ſane facile eſſet ſuis utramque limitibus circumſcribere, et ubi hæc deſinit, illa incipit, definire.

Non autem alienum erit ab hoc loco paucis notare peculiarem uſum cognatarum Figurarum Metaphoræ, Allegoriæ, et Comparationis, in quo ſibi indulgent Vates Hebræi, ac præcipue in Poeſi Prophetica. Cum enim, quamcunque materiem adornandam ſuſcipiant, eam ſumma imaginum copia et varietate illuſtrent, tum porro ipſas imagines non una ratione formaque inter ſe temperant et conciliant. Simplici Tranſlatione raro contenti, ſæpe in Allegoriam excurrunt, ſæpe apertam Comparationem immiſcent: Similitudinem nonnunquam ſubſequitur Allegoria, nonnunquam prævenit: huc accedit crebra Imaginum, nec minus temporum et perſonarum mutatio; perque omnia in verbis ſenſibuſque ſua quædam vis atque audacia, nullis mancipata legibus, liberumque Hebrææ Poeſeos genium unice ſpirans.

1 ORATOR.

גור אריה יהודה [1]

" Juda eſt Catulus Leonis:

Metaphora hæc protinus in Allegoriam educitur, cum perſonæ mutatione:

מטרף בני עלית

" Ex præda, mi Fili, aſcendiſti;

(in montana nimirum luſtra:) in proximis perſona iterum mutatur, gradatim augetur Imago, et Comparationi repetitæ immiſcetur Tranſlatio:

כרע רבץ כאריה
וכלביא מי יקימנו

" Incurvat ſe, recumbit, ut Leo;

" Et ut Leæna; quis eum excitabit?

Similis ferme eſt ratio inſignis Vaticinii, quo Evangelii recens editi copioſiſſima veluti fœtura luculenter prædicitur; ubi aliquam ſane obſcuritatem fecit Metaphora Comparationi admiſta, et vocis repetendæ Ellipſis: [2]

מרחם משחר לך טל ילדתך

" Præ utero Auroræ tibi ros prolis tuæ:

hoc eſt, " Præ rore, qui ex utero Auroræ prodit, ros tibi erit prolis " tuæ; copioſior nimirum et numeroſior." [3] Quo in loco quæ interpretationum portenta peperit Hebræi Idiomatis ignoratio!

1 GEN. XLIX. 9.

2 PS. CX. 3.

3 Hunc eſſe iſtius loci ſenſum nonnulli ex recentioribus Interpretibus tandem viderunt; nemo autem, quod ſciam, rationem Conſtructionis plane explicatam hactenus dedit. Conabor itaque efficere, ne de loci graviſſimi, atque, ut mihi videtur, clariſſimi certiſſima interpretatione poſthac dubitetur. Præcipua difficultas verſatur in voce מרחם, ex ambiguitate Particulæ מ et Ellipſi vocis טל: quam penitus exemptum iri exiſtimo, ſi expenſa fuerint quæ ſequuntur exempla, quorum plane eadem eſt forma et ratio. PS. IV. 8.

נתתה שמחה בלבי
מעת דגנם ותירושם רבו

" Excitaſti gaudium in corde meo,

" Præ tempore quo frumentum et muſtum eorum aucta ſunt:

hoc eſt, " Præ gaudio ejus temporis." ISAI. X. 10.

ופסיל הם

Verum eſt quidem hujuſce Allegoriæ forma quædam magis perfecta et legitima, quam idcirco prætermittere non licet; cum Metaphora continuatur longius, cum univerſum argumentum, totumque orationis ambitum occupat.* Eximium in hoc genere exemplum præbet notiſſima illa Salomonis Allegoria, [1] qua Senectutis effigiem mirifice adumbravit. Exprimuntur ingraveſcentis ætatis incommoda, animi debilitatio, ſenſuum torpor, corporis imbecillitas, imaginibus variis a natura et vita communi petitis, docte ſane et eleganter, ſed valde obſcure: hoc enim ænigmate pro more Sapientium Orientalium lectorum ſuorum acumen explorare voluit Salomo. Itaque plurimum exercuit doctorum ingenia; quorum multi varie quidem, ſed erudite et acute, locum explicaverunt.

Eſt autem apud Iſaiam, cum Imaginibus vix minus elegans, tum forma etiam et tractandi ratione, ut ſimplicior et conſtantior, ita juſtior et abſolutior Allegoria: [2] eam idcirco vobis integram exhibebo. Divinorum judiciorum conſilia et modos edocet Propheta: Deum in caſtigandis improbis diverſimode, ſed ſumma cum ſapientia agere; "judicium, "uti prius dixerat, [3] exigere ad amuſſim, et juſtitiam ad perpendicu-"lum;" temporum, hominum, rerum, diſcrimina, omnia ſeveritatis et

ופסיליהם מירושלם ומשמרון

"Quamvis ſimulachra eorum præ Hieroſolymis et Samaria: hoc eſt, "Præſtent ſimulachris Hieroſolymorum et Samariæ." JOB. XXXV. 2. צדקי מאל, "Juſtitia mea præ Deo:" id eſt, "Juſtitia mea major eſt quam juſtitia Dei:" (Confer XXXII. 2. et XL. 8.) Similiter מרחם idem eſt ac מטל רחם. Ejuſdem vocis מטל multo durior eſt Ellipſis, PS. CXXXIII. 3. Roris autem Imago ſignificat fœcunditatem, multitudinem, copiam fœcundantem; (confer MICH. V. 7.) "numeroſa tibi naſcetur ſoboles, et numeroſam tibi ſobolem "porro propagabit." ילדותך, "Juventus tua:" id eſt, juvenes tui; Abſtractum pro Concreto; ut שיבה canities, pro homine cano, LEV. XIX. 32. שבי captivitas, pro captivo, ISAI. XLIX. 24. Atque ita accepit Chaldæus Interpres, יתבון לרוחצן תולדתך, "Sedebunt confi-"denter proſapiæ tuæ."

1 ECCLES. XII. 2,—6. De hoc loco conſule præ cæteris omnibus eruditum Commentarium Doctiſſimi Medici JOHANNIS SMITH, ſuperiore ſæculo editum. Vide etiam quæ de eodem ingenioſe nuper tentavit Vir Clariſſimus RICHARDUS MEAD, Medicorum hujus ſæculi Princeps, in opere cui Titulus MEDICA SACRA.

2 ISAI. XXVIII. 23,—29.

3 Ibid. 17.

lenitatis momenta, exquiſitiſſime expendere. Hæc involvit Allegoria continua, exemplo ducto ab Agricultura et Tritura; cujus Imaginis ad hoc argumentum illuſtrandum veluti conſecratæ uſum et rationem ante explicavi, ut iſthæc jam ulterius exponere nihil neceſſe ſit.

האזינו ושמעו קולי
הקשיבו ושמעו אמרתי׃
הכל היום יחרש החרש לזרע
יפתח וישדד אדמתו׃
הלא אם שוה פניה
והפיץ קצח וכמן יזרק
ושם חטה שורה
ושערה נסמן וכסמת גבלתו
ויסרו למשפט אלהיו יורנו׃
כי לא בחרוץ יודש קצח
ואופן עגלה על כמן יוסב
כי במטה יחבט קצח
וכמן בשבט לחם יודק׃ [1]
כי לא לנצח אדש ידושנו
והמם גלגל עגלתו
ופרשיו לא ידקנו׃
גם זאת מעם יהוה צבאות יצאה
הפלא עצה הגדיל תושיה׃

" Aures advertite, atque audite vocem meam;
" Attendite et auſcultate ſermoni meo:
" Num omni tempore arat arator ad ſerendum;
" Proſcindit et offringit terram ſuam?
" Nonne cum complanavit ejus ſuperficiem,
" Tum ſpargit nigellam, aut disjicit cuminum,
" Et mandat far certa menſura,

1 לחם יודק] Hæc cum præcedentibus conjunxi, ſublata diſtinctione Maſoretica; in quo ſequor LXX. INTT. quanquam illi quidem a ſenſu longe abierunt: ſuſpicor etiam ו excidiſſe ante לחם. Rationes meas ſatis explicabit Verſio. לחם autem pro Frumento ſumitur, ut Eccleſ. XI. I. שלח לחמך על פני המים, "Mitte panem tuum juxta aquas," hoc eſt, Fac ſementem Tritici tui in locis irriguis: vide etiam PS. CIV. 14.

" Et

"Et hordeo ſignatum eſt et zeæ ſpatium ſuum?
"Nam perfecte eum inſtituit, Deus ejus ipſum erudit.
"Neque vero tribulo trituratur nigella,
"Nec rota ploſtelli ſuper cuminum circumagitur;
"Sed virga excutitur nigella,
"Et cuminum baculo; far autem tritura exteritur.
"Nec tamen hoc perpetuo perget triturare;
"Aut agitabit rota ploſtelli ſui;
"Neque ungulis ſuis ſemper exteret.
"Etiam hoc a Jehova Exercituum provenit:
"Mirabilem ſe præſtat conſilio, magnificum ſapientia.

Alterum genus eſt Allegoriæ, quod Parabolam proprie et reſtrictiore ſenſu appellare poſſumus: Similitudinem nimirum, qua continetur narratio rei fictæ, cujus ad aliquam veritatem accommodatio vel apponitur, vel ſaltem innuitur. Hoc genus αινες vel απολογες vocabant Græci; Latini Fabulas: in quo genere plurimum celebrantur Phrygii illius ſapientis ſcripta, ſive quæ in illius imitationem alii literis mandaverunt. Neque hunc docendi morem uſurpare dedignatus eſt Salvator noſter; dubium, ſapientia et gravitate, an ſuavitate, elegantia, et εναργεια majore. Cujus cum in hoc genere ſermones nuncupantur Parabolæ, ex latiore ſignificatione in hunc ſenſum plerumque reductum eſt vocabulum. Hanc in Poeſi præcipue Prophetica multum frequentant Vates Sacri, ac præ cæteris omnibus Ezekiel. Quo de genere ut certius tutiuſque judicare poſſimus, exponendæ ſunt Parabolæ Poeticæ primariæ aliquæ proprietates; ſic enim facilius de ſingulis ſtatuemus, ſi prius viderimus quæ eſſe debeant omnibus communia.

Ea erit Parabolæ prima commendatio, ſi fiat ex Imagine nota aptaque, cujuſque aperta atque uſu definita eſt ſignificatio: hoc enim prope neceſſario conſequetur Perſpicuitas, virtus in omni Allegoria præcipua. Quod ſi ad hanc normam Sacrorum Vatum Parabolas exigimus, vix quidquam advertemus, quod in hac parte requiri poſſit. Ejuſmodi enim Imaginibus plerumque utuntur, quarum in ſua Poeſi per Metaphoram ac Comparationem frequens eſt uſus et ſimilis accommodatio.

Quid poteſt eſſe in hoc genere accuratius quam Vinea [1] mendax, quam Vitis [2] inutilis ignique tradita, per quam plus ſemel adumbratur ingratus Dei Populus? Quid [3] Leænæ Catuli in foveam incidentes, quibus quam appoſite deſignantur captivi Judææ Principes? Quid [4] Cedrus illa Libani recta, procera, florentiſſima, nubibus inſerens cacumen, ſed exciſa tandem et derelicta; Regis Ægyptii gloriam et occaſum quaſi tabula depictum exhibens? Unum præterea adjiciam exemplum, (vix autem ulla eſt quæ non merito hic adduci poſſet) ejus nimirum, qua Dei in populum ſuum amor, atque hujus contra in Deum pietas, petitis ex ſancto Conjugii fœdere coloribus exprimitur. Quam Imaginem binis Parabolis multa cum libertate proſecutus eſt [5] Ezekiel, neque fere quiſquam eſt ex Vatibus Sacris, qui non eandem ſæpius attigerit: adeo ut nullius ſit notior vel uſu magis recepta ſignificatio, neque cuiquam mirum videri debeat, Salomonem in elegantiſſimo ſuo Cantico Argumentum longe ſanctiſſimum iis potiſſimum lineamentis deſignâſſe, atque iiſdem coloribus pinxiſſe.

Nec vero ſatis eſt notam aptamque eſſe Imaginem; elegans etiam, et in ſe venuſta ſit, oportet; cum ſit Parabolæ Poeticæ finis, non modo rem aliquam propoſitam efficacius explicare, ſed et ornatiorem interdum et ſplendidiorem efficere. Quæ a rebus Naturalibus ducuntur Imagines cæteris omnibus in hoc genere præſtant; ſuam enim venuſtatem habebit omnis fere accurate expreſſa Naturæ effigies. In his itaque

1 ISAI. V. 1, ——— 7.

2 EZEK. XV. et XIX. 10, ——— 14.

3 EZEK. XIX. 1, ——— 9.

4 Ezek. XXXI. Multum debet hæc Parabola Meibomio, qui primus exterminavit *Aſſyrium* illum omnes ejus rationes valde turbantem. Nam אשור non eſt vertendum *Aſſyrius*, qui locum hic habere nullo modo poteſt; ſed *recta, procera*, eſtque epithetum Cedri: ea eſt enim hujus vocis notio, ut apud ISAI. I. 17. אשרו חמוץ, *erigite* oppreſſum. Vid. MEIBOM. *Specim. Nov. Interp. Bibl.* III. 9. Eſt autem אשור, et תאשור ſpecies etiam Arboris, ſic dicta, ut videtur, a rectitudine et proceritate; eamque Cedri ſpeciem eſſe, ait KIMCHI; (uti etiam reddunt LXX INTT. ISAI. LX. 13.) et Cedrorum præſtantiſſimam, TALMUD. Itaque hic forſan cum Cedro jungitur quaſi definitivum attributum, quo notatur Cedri ſpecies celſiſſima et pulcherrima. Nota etiam, LXX. INTT. recte reddidiſſe בין עבתים, per εις μεσον των νεφελων.

5 EZEK. XVI. et XXIII.

ut maxime verſantur Sacrorum Vatum Parabolæ, ita eas plerumque commendat materiæ elegantia. Si quæ ſunt diverſi generis, quæque minus forſan honeſtæ et decoræ haberi poterint, videndum, annon ejuſmodi ſint, quarum jam apud nos periit ea dignitas et gratia, qua apud ſuos minime caruiſſe cenſendæ ſunt. Igitur ſi cui minus placebit apud Ezekielem Aheni [1] ferventis ſuamque in ſe ſpumam verſantis ſpecies, meminerit Vatem Sacerdotem hoc ex ſuis ſacris duxiſſe, minime veritum, ne id deforme aut humile unquam haberi poſſet, quod cum ſacroſanĉto Templi miniſterio eſſet conjunĉtum.

Pertinet etiam vel plurimum ad elegantiam Parabolæ non modo ut apta et venuſta ſit ipſa quæ adhibetur Imago, ſed ut omnes ejus partes quoque et adjunĉta perſpicua ſint et propoſito conducant. Minime quidem eſt neceſſarium, ut in omni Parabola per omnia accurate conſtet ſimilitudinis ratio; hoc interdum concinnitatis cujuſdam nimis minutæ potius eſſet: verum cum pleniorem expoſitionem rei propoſitæ natura patitur vel etiam poſtulat, cumque per omnia adjunĉta reĉte procedit, ultro occurrens, non ex abdito eruta, ſimilitudo; quin exinde præcipua oriatur venuſtas, dubitari non poteſt. Cujus generis perfeĉta exempla non deſiderabit, qui Parabolas ſupra laudatas attente perpenderit: quo etiam nomine imprimis laudanda eſt notiſſima Nathanis [2] Parabola, proſaice quidem ſcripta; uti et illa [3] Jothami omnium antiquiſſima, ad formam poeticam propius accedens.

His denique ſubjicienda eſt quaſi lex quædam Parabolæ; nimirum, ut per omnia ſibi conſtet neque arceſſitis propria admiſta habeat. In quo multum differt a prima Allegoriæ ſpecie; quæ a ſimplici Metaphora paulatim progrediens non ſemper continue excludit proprium. Propoſito in utroque genere exemplo, et res ipſa, et hujuſce diſcriminis ratio, clarius apparebit.

Populum Iſraeliticum ſub imagine Vitis deſcribens, quiſquis is fuerit, Pſaltes, [4] Metaphoram prolixe continuavit, et per plura adjunĉta feliciſſime

1 Cap. XXIV. 3, &c.
2 2. SAM. XII. 1, —— 4.
3 JUD. IX. 7, —— 15.
4 PS. LXXX. 8, —— 17.

ciſſime deduxit. Inter plurimas autem elegantias quibus abundat hæc Allegoria, non minimam habet gratiam ea verecundia, qua cum in ingreſſu tum in exitu utitur; a propriis in tranſlata paulatim illapſa, nec minus leniter ex tranſlatis in propria per gradus quoſdam ſe recipiens.

גפן ממצרים תסיע
תגרש גוים ותטעה׃
פנית לפניה

"Ex Ægypto eduxiſti Vitem;
"Ejeciſti Gentes eamque plantâſti:
"Ante faciem ejus præparâſti locum ---

Tum quæ ſequuntur minus caute arceſſita: quibus quum indulſit paulum, quam eleganter recedit!

אלהים צבאות שוב נא
הבט משמים וראה
ופקד גפן זאת׃
וכנה אשר נטעה ימינך
ועל בן אמצתה לך׃
שרפה באש כסוחה
מגערת פניך יאבדו׃
תהי ידך על איש ימינך
על בן אדם אמצת לך׃

"Revertere, O Deus Exercituum;
"De cœlo deſpice et intuere,
"Et Vitis hujus curam ſuſcipe:
"Et germinis quod tua plantavit dextera,
"Et ſobolis quam tibi confirmâſti.
"Igni comburitur penituſque ſucciditur;
"Per vultus tui increpationem pereunt.
"Sit manus tua ſuper virum dextræ tuæ,
"Super ſobolem illam hominis quam tibi confirmâſti.

Videtis, Academici, quantum in hac prima Allegoriæ ſpecie immiſcere liceat tranſlatis propria, quantumque id quod licet deceat; cum hoc modo facilior gratiorque fit ab alteris ad altera deflexio, ſimulque oblique

oblique, nec nimis aperta explicatione, lux jucundius infertur. Verum plane aliter ſe res habet cum eadem Imago alterius generis Allegoriæ, ſive Parabolæ, formam induit; qualem eam exornavit Iſaias.[1] Nullus hic propriis vel etiam ambiguis locus; omnes verborum colores arceſſiti, omnia pigmenta ex eadem ληκυθῳ petita. Itaque quæ prior Ille proprie expreſſit, ("ejectionem dico gentium, præparationem loci, tum "exitium ab increpatione Dei,") ea apud hunc per tranſlationem ſolummodo efferuntur: "Vineam ſuam Deus collectis lapidibus expur-"gat; fallenti autem fidem ei ſepem diruit, vaſtamque eam reddit, e-"dicitque nubibus ne in eam demittant imbres." Quod illic ſuam habuit gratiam, hic abſurdum plane eſſet et incongruum. Enimvero alius Continuatæ Metaphoræ, alius Parabolæ plerumque eſt finis: illius eſt, rem aliquam magnificentius exornare, clarius illuminare, et eminentius exprimere, ut vel primum oculorum obtutum feriat et percellat; hujus autem, veritatem ab aſpectu paulum retrahere, idque quod in ea perſæpe eſt nimis ſeverum velare, ut clam ſe inſinuet, et vim ſuam quaſi furtim obtineat. Quanquam eſt quidem genus Parabolæ, cui unice propoſita eſt rei ſubjectæ exornatio; qualis eſt inſignis illa priuſque laudata apud Ezekielem[2] Cedrus Libani; qua nulla eſt, ſi ipſam Imaginem ſpectemus, aptior aut venuſtior; ſi lineamenta et colores, nulla elegantior, nulla ornatior; in quam tamen Vates propria[3] quædam admiſit mediis tranſlatis permiſta; an quod hujuſce Parabolæ ratio ita ferat, an ex ipſius fervido ingenio, ſtyli accuratioris leges minus interdum attendente, vix auſim ſtatuere.

1 Cap. v, 1, —— 7.
2 Cap. xxxi.
3 Vid. v. 11, 14, 15, 16, 17

PRÆLECTIO UNDECIMA:

DE ALLEGORIA MYSTICA.

TERTIUM eſt genus Allegoriæ, quod item in Poeſi Prophetica multum obtinet, cum iiſdem verbis duplex ſententia ſubjicitur; ſive cum una eademque oratio, diſpari ſenſu accepta, plures ſimul eventus, disjunctos tempore, natura diſſimiles, deſignat. Senſum Literalem et Myſticum vocant. Locus in Theologia graviſſimus, cum Sacra Poetica arcte conjunctus, et eatenus nobis, ſed breviter, exponendus.

In Hebræorum Sacris Res, Loca, Tempora, Officia, cæteraque hujuſmodi, duplicem quaſi Perſonam ſuſtinent, unam Propriam, alteram Allegoricam; adeoque in eorum ſcriptis ita tractari poſſunt, ut vel hujus, vel illius ſolummodo, vel etiam ut ſimul utriuſque ratio habeatur. Exempli gratia; de Davide, de Salomone, de Hieroſolymis, ita poteſt inſtitui ſermo, ut ſimpliciter intelligantur vel Urbs ipſa ejuſque Reges, vel ea quæ in Sacra Judaicæ Religionis Allegoria per Urbem Regeſque illos ſignificantur; vel etiam ut utramque partem ſimul reſpiciat et complectatur Scriptoris animus, ita ut quæ alteram exprimunt ſenſu aperto, proprio, hiſtorico accepta, alteram ſenſu recondito, interiore ac prophetico adumbrent.

Ex his Judaicæ Religionis Elementis hujuſce generis Allegoriæ, quam Myſticam libet appellare, origo unice petenda videtur; ex his ejuſdem explicatio quærenda. Quænam autem ſit ejus ratio, quæ præcipuæ proprietates, ita fortaſſe commodius explicabitur, ſi oſtendero, quas habeat a proxime tractatis duabus Allegoriæ formis diſſimilitudines.

Primum hoc intereſt, quod in illis prioribus Allegoriæ formis liberum eſt quovis uti genere Imaginum: nihil eſt in univerſa rerum natura, nihil quod animus vel ſenſu percipit, vel cogitatione comminiſcitur, quin

quin per Continuatam Metaphoram, aut etiam Parabolam, ad res alias illuſtrandas aliquo modo accommodari poſſit. Contra vero Tertium hoc Genus in Hebræorum ſolummodo Sacris aptam et convenientem ſibi materiem invenit; neque locum habet, niſi in iis, quæ cum Judaicis Religionibus arcte conjuncta ſunt, quæque iiſdem ſunt contraria atque ex adverſo oppoſita. Nimirum, Iſraeli, Sioni, Hieroſolymis, in ſenſu Allegorico pariter ac Proprio opponitur Aſſyrius, Babylon, Ægyptus, Idumæa: et ſimiliter in cæteris ejuſdem generis. Ita illa communem habent cum cæteris Figuris naturam, et in Poetica ſunt publici juris; hoc Fundamentum habet in ipſa Judaicæ Religionis natura poſitum, adeoque in nullam omnino præterquam Sacram Hebræorum Poeſin competit. Huc etiam accedit, quod hanc Allegoriæ rationem quaſi ſibi propriam vendicat Spiritus ille vere Divinus, qui Poeſi Interprete uti non dedignatur; utpote enuntiandis rerum futurarum ſignificationibus, et ſacratiſſimis Myſteriis adumbrandis, præcipue accommodatam. Ita ut ſiquidem poſſet aliquo modo in argumento vulgari ac profano adhiberi, a proprio tamen fine detorta, ac veluti a ſua natura divulſa, vim ſuam atque elegantiam plane deſideraret.

Eſt etiam illud diſcrimen vel præcipuum, quod in illis alteris Allegoriæ formis Imago Proxima nullam habet per ſe veritatem; ea ſolum in Imagine Remotiore ineſt, quæ eo veluti integumento, tenui quidem et pellucente, obtenditur: in hoc autem genere de quo nunc agimus, utrique æque competit veritas, utraque ſuum eventum ſortitur; quæ Proxima offertur Imago eſt quidem Remotioris alicujus, non fucata adumbratio, ſed ſolida et expreſſa quædam effigies; et quanquam alienam Perſonam ſuſtinet, non tamen deponit ſuam. Nimirum in Metaphora et Parabola Leo, Aquila, Cedrus, in ſe ſolum ſpectata vita omni et ſpiritu plane carent; ſed quæ de Davide, aut Salomone, aut Hieroſolymis, per ſublimiorem Allegoriam eduntur, ea ſive proprie ſumas, ſive ex Analogia Sacrorum Hebræorum myſtice interpreteris, utrique parti et ſeorſum et pariter ſua conſtabit veritas.

Tantum a ſuperioribus hoc genus Allegoriæ differt Materia, ſive ratione Imaginum quas inducit: habet etiam in Tractatione, ac modo inducendi, aliquam differentiam. Expoſui ſupra, quæ Continuatæ Metaphoræ concederetur licentia, cum tranſlatis propria, hoc eſt, Imaginem Remotiorem cum Proxima, admiſcendi, cujus tamen uſu penitus interdictum eſſet Parabolæ. Verum Allegoriæ Myſticæ leges ullas hac in parte conſtituere et perquam difficile eſſet, et fortaſſe etiam temerarium. Etenim plane diverſe, atque alias alio modo, ſua impertit conſilia Cæleſtis ille Spiritus, Vatum animos, prout ipſi lubet, inſtinctu ſuo movens incitanſque; nunc clariora rerum futurarum indicia liberius ac prolixius aperit, nunc obſcuras quaſdam ſignificationes identidem, ac parce aliquando, injicit. Itaque magna eſt varietas in uſu ac tractatione Allegoriæ Myſticæ; in modis quibus diſponuntur Imagines inter ſe mutuo congruentes, quibuſque earum altera alteri ſubſternitur. Interdum ſic apparet atque eminet Imago Proxima, tantumque in vocibus et dictione dominatur, ut ægre patiatur interlucere Remotiorem: contra interdum, idque multo frequentius, tam perſpicue tantoque verborum ſplendore effulget Remotior, ut Proximam ſuo lumine pene obruat et extinguat. Alias perpetua et æquabili quadam luce, et ſatis aperte, intento quidem oculo, ſeſe conſpiciendam exhibet Imago Præcipua; alias nec opinantem præſtringit, et ſubitis atque improviſis quibuſdam coruſcationibus, quaſi e nubibus fulgur, erumpit. Is certe modus ex omnibus quotquot ſunt maximam habet elegantiam et pulchritudinem, quam nos in præſenti diſputatione potiſſimum quærimus, cum per totum poema geminæ Imagines, pariter conſpicuæ, ac quaſi parallelæ conſociantur, ſibi invicem aperte reſpondentes, ſeſeque mutuo illuſtrantes. Cujus Virtutis, cum ſit in ſe magna, et hujus etiam generis propria, non verebor, quanquam in materia ſubobſcura, unum atque alterum exemplum, quod nullam poteſt habere dubitationem, vobis commendare; quodque ſimul univerſam Allegoriæ Myſticæ naturam jam traditam, adhuc clarius, niſi fallor, explicabit.

Pſalmi

Pſalmi Secundi Argumentum eſt, David fruſtra adverſantibus inimicis Dei decreto in Regno confirmatus. Duplex eſt Perſona Davidis, Propria et Allegorica. Si Carmen hoc perlegentes primo in Propria Davidis Perſona oculos defigimus, ſententia apparet ſatis et per ſe perſpicua, et Sacræ Hiſtoriæ luce abunde illuſtrata: per totum quidem verbis ardentior, figuris elatior, et ſemel atque iterum ita exaggerata eſt dictio, ac ſi conſulto nos moneret majus quiddam ac ſublimius intus incluſum latere, atque ultro etiam in Argumenti penetralia aditum aperiret. Quod ſi ea ſecuti indicia ad interiorem jam partem animum intendimus, et ad Perſonam Davidis Allegoricam eadem accommodamus, major rerum ordo protinus exſurgit, nec modo ſublimior et auguſtior, ſed clarior etiam emergit ſenſus. Si quæ prius audaciora videbantur, ſi quæ paullo elatiora quam Proximæ Materiæ conditio ferret; ea jam apparent imprimis apta, expreſſa, dilucida, et ad Potioris Argumenti dignitatem præclare comparata. Poſtquam hoc modo duas haſce Argumenti partes ſeorſum et ſingulas attente perpendimus, eaſdem intueamur tandem conjunctas. Hoc in ſitu jam elucebit elegantiſſimi Carminis venuſtas omnis et ſublimitas: licebit perſpicere duarum Imaginum, et magnam inter ſe diſtantiam, et perpetuam tamen conſpirationem et conſenſum, et quaſi inter cognatas oris ac lineamentorum omnium miram ſimilitudinem; utriuſque analogiam accurate ſervari; utrique ſuam veritatem competere, ita ut quæ ex altera expreſſa eſt, ipſa tamen archetypa videri poſſit; dictioni novam lucem pariter inferri, ac ſenſibus elationem et pondus accedere, dum ab humilioribus ad ſublimiora, ab humanis ad divina facili gradatione aſcendunt, donec præcipua argumenti pars et in clariſſimo lumine collocetur, et ſummum altitudinis gradum obtineat.

Quæ de hoc Pſalmo hactenus obſervata ſunt, transferri poſſunt omnia in Pſalmum etiam Septuageſimum Secundum, qui in ſimili Argumento eodem modo verſatur. Inſcribi poteſt, Inauguratio Salomonis. Eadem plane eſt Allegoriæ ratio; Stylus aliquantum diſpar pro ratione materiæ, cum in illo Victoriæ ſplendor illuſtretur, in hoc Pacis et Felicitatis placida exprimatur effigies: hic itaque lenior ac temperatior

paulo adhibetur elocutio, ſententiis ornatior, crebrior imaginibus, non quidem illis audacibus Perſonarum fictionibus frequentata, ſed lætis potius ac jucundis coloribus, et ex rerum Naturalium amœnitate petitis, depicta. Quo exemplo intelligi poteſt, Styli Parabolici naturam, eo quod hujuſmodi Imaginum magnam varietatem amat, hujuſce Allegoriæ tractationi egregie eſſe accommodatam: ut enim hæ Imagines ad rerum divinarum ſeu ſpiritualium pariter atque humanarum notiones ſignandas, ſervata in utriſque certa quadam analogia, adhiberi ſolent, ita facile præbent locum iſti ambiguitati, quæ in hoc genere aliquatenus eſt neceſſaria; ut quaſi verſicolor et ſimul tranſlucida fiat oratio, in utramque partem anceps, in neutra obſcura; utramque Allegoriæ ſententiam ſuo complexu comprehendens, et diſtincte clareque ad alterutram referenda.

Verum de hoc genere non eſt fas ſperare, quin in nonnullis magna ſubſit obſcuritas, quæ non ſolum ipſam rei naturam conſequitur, ſed et ſuam etiam habet utilitatem. Etenim Allegoria Myſtica, eo ipſo quod ſit aliquantum obſcura, ita congruit cum Prophetica ratione, ut propriam et quaſi legitimam formam præbere videatur, qua rerum futurarum prædictiones commodiſſime enuntiari poſſint. Nimirum eventus ſic deſcribit plane ut convenit Vaticinationibus, recondite, involute, ac latenter; univerſam eorum naturam, et generales habitus, et extrema ſolummodo lineamenta adumbrans; ad ſingulas partes, et minuta rerum adjuncta, parce ac raro deſcendens. Quod ſi nonnunquam circumſtantiam aliquam notabilem ſignate exprimat, [1] id videtur facere duas ob cauſas; primo, ut, quod ejus rei fere conſequens eſt, ſubitam atque inſignem quandam caliginem Proximæ Imagini inducendo, excitet Lectorem, et ad Remotiorem Senſum inveſtigandum remittat: deinde, ut appareant atque extent expreſſæ atque eminentes quædam notæ, quæ poſt eventum de fide oraculi omnem dubitationem tollant, ejuſque veritatem ac divinitatem clare aſſerant, planeque confirment.

1 Vide PS. XXII. 16, 17, 18. et LXIX. 21.

Equidem

Equidem in Vaticiniis contra fit ac in cæteris omnibus Sacræ Poefeos partibus; illa tum funt maxime obfcura, cum primum funt edita; quæque aliis tenebras inducit, illis infert lucem, vetuftas. Adeoque ifta obfcuritas, quæ in hoc genere ab initio infederat, aliqua ex parte jam tollitur: multa funt, quæ explicavit ipfe rei eventus, certiffimus oraculorum interpres; multa, quibus Divinus ille Spiritus, ea quæ primum induxerat involucra, dignatus eft detrahere; plerifque aliquam lucem intulit ejufdem facratiffimis Inftitutionibus clarius illuftrata Religionum Judaicarum ratio. Ita fit, ut, quæ pars Sacræ Poefeos et fingularem quandam naturam et maximam in fe difficultatem habet, ad eam tamen cognofcendam et perfpiciendam meliore jam conditione accedamus, iis fubfidiis et adminiculis inftructi, quibus plane caruerunt veteres Hebræi, quæque ne ipfis quidem Vatibus Dei internuntiis conceffa funt.

PRÆLECTIO DUODECIMA:

DE COMPARATIONE.

De Comparatione, quam ex præcipuis Poeſeos Hebrææ Figuris Tertiam poſui, eo diſſeram conſilio, ut et univerſa ejus natura, et propria apud Hebræos vis et ratio, aliquatenus illuſtretur.

Tres potiſſimum ob cauſas utimur Comparationibus: etenim aut illuſtrandis, aut amplificandis rebus inſerviunt, aut ad varietatem et delectationem referuntur.

Primum ſane repertæ ſunt Comparationes ad inferendam rebus lucem, earumque imagines clarius et eminentius exprimendas: quod ita fiet maxime, ſi res, quæ ſimilitudinis gratia aliunde aſſumitur, ſit nota, perſpicua, familiaris, cumque ea re cui componitur accurate congruat. Quo in genere minime eſt neceſſe, ut ſit excelſa, grandis, venuſta, ſplendida: ſatis eam commendabit ipſa proprietas, et ſimilitudinis ſpecies aperta, et in oculos incurrens, et ad rem clare explicandam nata. Itaque licuit Homero Achivorum Exercitus multitudinem, ardorem, aviditatemque pugnandi, Comparatione [1] ducta a Muſcis circum mulctra volitantibus depingere; Virgilio [2] Tyriorum in urbe condenda varie occupatorum diligentiam cum Apum laboribus conferre, ſine ulla Epicæ dignitatis imminutione.

Cum multa ſunt, quæ in hanc rem adduci poſſunt ex Sacris Vatibus, unum tamen atque alterum tantum exemplum proferam, quibus nihil vel ſenſu, vel verbis, demiſſius et vulgarius, nihil tamen ad rem exprimendam fortius et ſignificantius, concipi poteſt. Aſſyriæ Regem inducit Iſaias de victoriis ſuis inſolenter gloriantem: [3]

1 IL. II. 469.
2 ÆN. I. 432.
3 ISAI. X. 14.

ותמצא

ותמצא כקן ידי לחיל העמים
וכאסף ביצים עזבות
כל הארץ אני אספתי
ולא היה נדד כנף
ופצה פה ומצפצף

" Nacta eſt manus hæc tanquam nidum populorum copias:
" Et ut colliguntur ova derelicta,
" Ita omnes ego terras collegi;
" Neque erat qui alam motitaret,
" Aut qui aperto ore pipiret.

Et in argumento ſimili Nahumus: [1]

כל מבצריך תאנים עם בכורים
אם ינועו ונפלו על פי אוכל

" Omnes munitiones tuæ erunt ut ficus præmaturis fructibus;
" Si concutientur, cadent illico in os devorantis.

Alterius generis Comparatio, cujus finis præcipuus eſt materiæ ſubjectæ amplificatio, contrariam plane rationem habet; etenim poſtulat imprimis ejus natura, ut Imago quæ rei alicujus augendæ et tollendæ cauſa inducitur, ſit excelſa, grandis, venuſta, ſplendida, eamque ob cauſam non nimium trita et vulgaris; neque vero neceſſe eſt ut per omnia accurate conſtet ſimilitudinis ratio. Ita Virgilius mirifice extulit Apum ſuarum labores ducta Comparatione a Cyclopum officina fulmina fabricantium; Æneæ ſui decorem, majeſtatem, et robur egregie expreſſit, nunc eum [2] Apollini in Cynthi jugis choros inſtauranti conferens, nunc [3] Atho, Eryci, Appennino, montibus exæquans. Ita Homerus, [4] in quo eum ſecutus eſt [5] Virgilius, Heroas duos in bellum irruentes Marti filioque ejus Terrori, e Thracia ad Ephyros Phlegyaſque

1 NAHUM. III. 12.

2 ÆN. IV. 143.

3 ÆN. XII. 701. Hæc autem vide accurate et ſcienter explicata a Viro Doctiſſimo JOSEPHO SPENCE in Opere erudito juxta atque eleganti cui Titulus POLYMETIS, pag. 87. et 248.

4 IL. XIII. 298.

5 ÆN. XII. 331.

accedentibus,

accedentibus, comparat. Quod ſi quiſquam queratur, priora illa dignitate carere, poſteriora hæc obſcuritatem potius quam lucem rebus inferre, cum res in ſe ſatis notæ cum minus notis, vel cum valde etiam diſcrepantibus, comparentur; reputet is modo ſecum, poetas in diverſis hiſce Comparationibus plane diverſa habuiſſe conſilia; illic evidentiæ ſtuduiſſe, ut rem ipſam mens clare conciperet, totamque ſub uno aſpectu complecteretur; hic granditati, ut intelligeret ejus magnitudinem vix concipi poſſe: ac fatebitur protinus utrique Comparationis generi, ſuo in loco ſuam non deeſſe vel proprietatem vel elegantiam.

Nihil habent Hebræi quod reſpondet fictis iſtiuſmodi fabulis, in quas perpetuo ſe recipiunt poetæ Græci et Latini ubi amplificatione opus eſt; nec immerito, cum uberem aptamque huic rei materiem præberent, ita vetuſtate aut religione conſecratæ, ut dignitate non carerent, uſu ac conſuetudine adeo pervulgatæ, ut omnium cognitioni facile paterent. Itaque Vates Sacri hoc in genere utuntur Imaginibus a natura plurimum ductis; ac tam eleganter quidem tantaque cum audacia, ut exterorum commenta minime deſideremus. Ad exprimendam rerum proſperarum ac ſtatus florentiſſimi imaginem, a palma [1] aut cedro Comparatio petitur; ſi majeſtatis aut decoris forma exornanda eſt, [2] Libanus ipſe aut Carmelus ante oculos proponitur. Nonnunquam a ſuis Sacris depromunt Imaginem, ſancta et auguſta quadam venuſtate ſpectabilem. Utroque modo Pſaltes [3] egregie extulit jucunditatem felicitatemque fraternæ concordiæ; quem locum eleganter expreſſit Buchananus:

Ut aura ſuavis Balſami, quum funditur
  Aronis in ſacrum caput,
Et imbre læto proluens barbam et ſinus
  Limbum pererrat aureum:
Ut Ros, tenella gemmulis argenteis
  Pingens Sionis gramina;

1 PS. XCII. 12. NUM. XXIV. 6. HOSEA. XIV, 5, 6, 7. AMOS. II. 9.
2 Vid. ſupra citata PRÆLECT. VI.
3 PS. CXXXIII. 2, 3.

Aut verna dulci inebrians uligine
Hermonis intonſi juga.

Audiamus autem Iſaiam, quem ut in rebus explicandis proprietate, ita in augendis ſublimitate, nemo ſuperaverit: [1]

הוי המון עמים רבים
כהמות ימים יהמיון
ושאון לאמים
כשאון מים כבירים ישאון׃
לאמים כשאון מים רבים ישאון
וגער בו ונס ממרחק
ורדף כמץ הרים לפני רוח
וכגלגל לפני סופה׃

"O tumultum populorum multorum!
"Inſtar tumultus marium tumultuantur:
"O fremitum nationum!
"Inſtar fremitus aquarum immanium confremunt.
"Populi inſtar fremitus aquarum multarum confremunt:
"Sed Illo increpante procul fugient;
"Et agentur, ut ſtipula montium vento correpta,
"Utque gluma rotata turbine.

Mediam quandam inter duo hæc priora naturam habet tertium Comparationis genus, cui ſolummodo propoſitum eſt, novas variaſque imagines præcipuæ materiæ admiſcendo, faſtidio occurrere ac quærere delectationem. Nam neque ad humiliora illa multum deſcendit, neque horum altitudinem unice ſectatur; ſed amœna potius amat, florida, elegantia, et in omni naturæ varietate et copia verſatur. In materia tam late diffuſa infinitum plane eſſet omnia congerere, quæ particulatim animadverti poſſent; unum tantum in genere adnotabo, quod etſi in prioribus duabus aliquando locum habere poſſit, intelligendum tamen eſt ad ultimam hanc Comparationis ſpeciem explicandam præcipue pertinere.

1 ISAI. XVII. 12, 13.

Duæ ſunt operationes plane inter ſe contrariæ, quibus multum occupatur mens humana; nimirum in rerum imaginibus tum conjungendis inter ſe, tum diſtinguendis. Nam in contemplandis innumeris illis rerum formis, quæ ei obverſantur, illud primum occurrit, alias eſſe quæ inter ſe multum congruunt, alias quam plurimas quæ plane diſcrepant. Quæ in univerſa ſua natura ſunt ſimiles inter ſe, eas ita contemplatur, ut quærat, num in aliqua parte ſint diverſæ, qua eas quaſi nota quadam ſecernat et internoſcat; contra quæ ſunt in ſumma diverſæ, de iis quærit an in adjunctis aliquid habeant commune, quo veluti vinculo connectantur: illud, ut melius caveat ab errore; hoc, ut cum magnam habeat in ſe repoſitam rerum copiam, facilius ea depromere poſſit, quæ opus ſunt, cum ad uſum tum ad delectationem: quorum alterum eſt judicii, alterum ingenii. [1] Porro ut in eo ſpectatur judicii ſubtilitas, ſi in rebus quoad ſummam valde ſimilibus particularis aliqua diſcrepantia clare demonſtretur; ita ea eſt ingenii et acuminis laus, ſi quæ in univerſo genere multum differunt, eorum tamen in adjunctis notabilis aliqua expromatur ſimilitudo. [2] Igitur in his Comparationibus quæ ad ornatum et delectationem referuntur, id vere ſtatui poſſe videtur, eas ſuum finem tum maxime adſequi, cum Imago inducitur non modo elegans et jucunda, ſed ejuſmodi etiam, quæ a re cui componitur toto quidem genere ſit plane diverſa et diſſimilis, in uno autem vel pluribus adjunctis cum eadem apte conveniat.

Quid velim melius fortaſſe intelligetur exemplo propoſito. Eſt apud Virgilium Comparatio [3] Aheni ebullientis ex Homero deſumpta: ponamus ſane in utroque poeta æque elegantes eſſe verſus ipſos et rei deſcriptionem; Comparationum vero, ut diſpar eſt ratio, ita minime par eſt pulchritudo et gratia. Confert Homerus aquas Xanthi amnis, Vulcano ignem ſuum immittente, in ipſo alveo penitus efferveſcentes; Vir-

1 Vid. LOCK. DE INTELL. HUMANO. LIB. II. C. II. §. 2.

2 Τοις δ' ονομασιν [αστειον γιγνεται] εαν εχῃ μεταφοραν· και ταυτην μητ' αλλοτριαν· χαλεπον γαρ συνιδειν· μηδ' επιπολαιον· ουδεν γαρ ποιει παθειν. ARIST. RHET. III. 10. Δει δε μεταφερειν, καθαπερ ειρηται προτερον, απο οικειων και μη φανερων· οιον και εν φιλοσοφιᾳ, το ομοιον και εν πολυ διεχουσι θεωρειν, ευστοχου. Ibid. c. II.

3 ÆN. III. 462. IL. XXI. 362.

gilius

gilius Turni animum, injecta ei Alectus furiali tæda, vehementi affectu concitatum; cum aquis igne ſuppoſito in aheno ebullientibus. Alter componit inter ſe res naturæ plane ſimilis, ſeu potius ejuſdem, in adjunctis tantum diverſas; alter contra res genere quidem valde diverſas, in adjunctis autem apte congruentes: adeoque Latini poetæ Comparatio nova eſt, varia, jucunda, admirabilis; contra Græci, quanquam forſan in ejus loci argumento clarius explicando vim ſuam habeat, omni certe varietatis gratia et ornatus ſplendore penitus caret.

Idem illud quod jam dixi in cauſa eſt, cur ex omnibus omnium poetarum Comparationibus nihil fortaſſe reperiri poſſit æque ingenioſum, aut pulchrum, atque in ſuo genere abſolutum, ac ejuſdem Virgilii Comparatio quæ ſequitur: [1]

"Quæ Laomedontius heros
"Cuncta videns, magno curarum fluctuat æſtu;
"Atque animum nunc huc celerem, nunc dividit illuc,
"In parteſque rapit varias, perque omnia verſat:
"Sicut aquæ tremulum labris ubi lumen aënis
"Sole repercuſſum, aut radiantis imagine Lunæ,
"Omnia pervolitat late loca, jamque ſub auras
"Erigitur, ſummique ferit laquearia tecti.

Hanc ſumpſit ex Apollonio Rhodio: [2]

Πυκνα δε οι κραδιη στηθεων εντοσθεν εθυεν.
Ηελιου ως τις τε δομοις ενιπαλλεται αιγλη
Υδατος εξανιουσα, το δη νεον ηε λεβητι
Ηε που εν γαυλῳ κεχυται· η δ᾽ ενθα και ενθα
Ωκειῃ στροφαλιγγι τινασσεται αΐσσουσα.
Ως δε και εν στηθεσσι κεαρ ελελιζετο κουρης.

Eſt quidem illud νεον ad rem exprimendam prope neceſſarium, vel valde certe opportunum: hoc uno excepto, cætera omnia Virgilius, ut ſolet, multo reddidit meliora multoque elegantiora; quod autem maximum

1 ÆNID. VIII. 18.
2 ARGON. III. 754.

ximum eſt, qua in parte ipſa ſimilitudinis ratio, et Comparationis veluti cardo vertitur, in ea auctorem ſuum longe ſuperavit.

Hanc igitur quod attinet Comparationis ſpeciem, cujus finis eſt ornatus et varietas, quæque in Poeſi potiſſimum dominatur, in eo ſita eſt virtus ejus præcipua, ut inferatur Imago toto genere diverſa, in adjunctis apte conveniens. Eidem adjacent duo imprimis vitia, in quæ nonnunquam incurritur: unum, cum res comparantur inter ſe nimium diſſimiles, idque maxime in adjunctis; alterum nec levius fortaſſe, nec minus frequens, etſi non tam ſæpe notatum, cum nimis arcta cognatione et ſimilitudine in generali rerum inter ſe collatarum natura peccatur. Illic abſurda eſt et portentoſa, hic jacet frigetque Comparatio.

Poſſet hic locus multis e Sacra Poeſi exemplis illuſtrari: unum alterumque proferam ex Iſaia; primum ex Hiſtorica narratione conjurationis Syrorum et Iſraelitarum in regnum Judæ: [1] "Eo (inquit) nun-"tio audito, commovebatur cor regis et cor populi, ut commoventur "ſylvæ arbores vento increbreſcente." Alterum præbebit exemplum Comparatio poetica, eaque plenior fuſiorque quam Hebræorum conſuetudo plerumque fert; quæque valde accuratam etiam ανταποδοσιν habet. Confertur Divina Gratia ejuſque effectus cum imbribus fœcundantibus terram, cujus Imaginis in ea ſignificatione conſtans eſt uſus: [2]

כי כאשר ירד הגשם
והשלג מן השמים
ושמה לא ישוב
כי אם הרוה את הארץ
והולידה והצמיחה
ונתן זרע לזרע ולחם לאכל:
כן יהיה דברי אשר יצא מפי
לא ישוב אלי ריקם
כי אם עשה את אשר חפצתי
והצליח אשר שלחתיו:

1 ISAI. VII. 2.
2 ISAI. LV. 10, 11.

"Nam

"Nam ſicut deſcendit pluvia,
"Et nix de cœlo;
"Atque illuc non revertitur,
"Donec irrigaverit tellurem,
"Eamque fœcundaverit, et fecerit germinare;
"Ut det ſemen ſerenti et panem comedenti:
"Tale erit Verbum quod ex ore meo prodit;
"Non ad me revertetur irritum,
"Quin effecerit quodcunque volui,
"Et feliciter tranſegerit quod ei mandavi.

Plura atque etiam venuſtiora qui volet, petat ex Cantico Salomonis, in quo multa ſunt in hoc genere valde [1] elegantia: non tamen eſt diſſimulandum alia ibidem nec pauciora eſſe, quæ [2] ob vitium diſſimilitudinis modo memoratum in graves reprehenſiones inciderunt. Videndum autem, ne id noſtro vitio fiat, non Vatis, cum res ipſæ unde petuntur Comparationes ſint vetuſtate jam admodum obſcuræ, vel etiam penitus ignotæ; nec temere vituperanda ſunt quæ parum intelligimus.

Verum tria hæc Comparationum genera, quæ perſpicuitatis tantum cauſa ſecundum præcipuos earum fines diſtribuere libuit, non ſunt ita inter ſe diverſa, quin ſimul ſtare poſſint, varieque inter ſe miſceri. Atque id fortaſſe ex omnibus abſolutiſſimum eſt Comparationis genus, in quo trium permiſta eſt virtus; quod cum rem explicat ſimul et auget, tum ipſius Imaginis diverſitate, adjunctorum vero ſimilitudine et varietate, diſtinguit orationem; habetque evidentiam et elationem quadam ſuavitate et jucunditate conditam. Cujus exemplum vix alibi perfectius inveniri poteſt, quam in eo Jobi [3] loco, ubi is amicos malæ fidei inſimulans, quod ea miſericordiæ et caritatis ſolatia ſibi in adverſis petenti denegarent, quæ in rebus ejus ſecundis minimeque indigenti adeo prolixe venditaverant, confert eos cum Torrentibus, qui hibernis imbribus aucti ac tumentes magnam et perpetuam aquarum copiam pauliſper oſ-

1 Vide CANT. IV. 1, —— 5. quæ poſthac exponentur PRÆL. XXXI.
2 Vide CANT. VII. 2, 4.
3 JOB. VI. 15, —— 20.

tentant;

tentant; ſed primo æſtivi ſolis ardore icti ſubito exareſcunt, et viatores per Arabiæ deſerta errantes ſitique confectos perfide deſtituunt.

Hactenus de Comparationibus in genere, deque earum fine et materia: reſtat ut modus et forma ſingularis, qua eas Hebræi plerumque adornant, paucis indicetur.

Vates Hebræi multo omnium frequentiſſime Comparationibus utuntur; ſed copiam earum brevitate compenſant. In uno aliquo adjuncto plerumque vertitur Similitudo; id ſimpliciter explicant, cætera quæ ſunt a propoſito aliena, rarius inferentes. Itaque prope ſingularis eſt exempli hæc quæ ſequitur Comparatio, cui præter neceſſaria accedit adjunctorum auctarium quoddam ac veluti πάρεργον: [1]

יהיו כחציר גגות
שקדמת שלף יבש׃
שלא מלא כפו קוצר
וחצני מעמר׃
ולא אמרו העברים
ברכת יהוה אליכם
ברכנו אתכם בשם יהוה׃

"Erunt ſicut herba tectorum,
"Quæ priuſquam effloreſcet exaruit:
"Qua non implet manum ſuam meſſor,
"Neque ſinum ſuum qui manipulos colligit:
"Nec dicunt tranſeuntes,
"Benedictio [2] Jehovæ vobis adſit;
"Benedicimus vobis in nomine Jehovæ.

Longe, inquam, diverſus eſt plerumque in hac re Hebræorum uſus: nonnunquam una voce, ſæpiſſime una brevi ſententia ſive enuntiatione, integra abſolvitur Comparatio. Hoc oritur ex natura Styli ſententioſi, qui in Poeſi Hebræa perpetuo dominatur: ejus, ut ſupra expoſui, ea ratio eſt, ut orationem ſolutam et profluentem coerceat et conſtringat, crebramque preſſam et acutam reddat. Quibus itaque in locis cæteri

1 PS. CXXIX. 6, — 8. vide etiam PS. CXXXIII. 3.
2 Formula ſolennis in hoc negotio uſitata. vid. RUTH. II. 4.

poetæ ſunt fere copioſi, fuſi, uberes; in iis Hebræi ſunt potius breves, denſi, incitati; non æquabili tractu ducentes orationem, ſed veluti geminatis ictibus contorquentes. Adeoque Comparationes etiam peculiari quodam modo plerumque adornant; etenim non tam ſolent ſingulas ſeorſum per plura adjuncta plene varieque deducere, quam plures parallelas aut cognatas, unamquamque breviter ſimpliciterque enuntiantes, ſimul congerere. Confert Moſes vim cæleſtem divini Carminis, quod Dei juſſu pronuntiat, cum pluviis herbas irrigantibus. Quæ poeta aliquis e Græcis aut Latinis in unam Comparationem, paulo fortaſſe latius diffuſam et aliqua varietate diſtinctam, concluſiſſet, ille concîdit diſtribuitque in duo Comparationum paria. [1]

יערף כמטר לקחי
תזל כטל אמרתי :
כשערים עלי דשא
וכרבבים עלי עשב :

"Deſtillabit, ut pluvia, doctrina mea;
"Fluet, ut ros, mea oratio:
"Ut imbres tenuiſſimi in herbas;
"Ut denſæ guttulæ in gramina.

Eadem forma utitur Pſaltes in ſequentibus: [2]

אלהי שיתמו כגלגל
כקש לפני רוח :
כאש תבער יער
וכלהבה תלהט הרים :
כן תרדפם בסערך
ובסופתך תבהלם :

1 DEUT. XXXII. 2.

2 PS. LXXXIII. 14, — 16. Inter hæc duo Comparationum paria ea intercedit cognatio connexioque, ut efficeretur una ſimplexque Comparatio, niſi ſententioſa Verſuum diſtributio rem alio ordine formaque diſpoſuiſſet. In editis locis extruebantur areæ, ut tritico excuſſo jactatoque ventus glumam paleamque auferret: has ita ablatas igne comburebant. Vide ISAI. V. 24. MATTH. III. 12. et HAMMOND. in loc. יער autem pro quovis loco edito et inculto ſumitur, ut liquet ex MIC. III. 12.

"Fac

" Fac, Deus mi, ut ſint inſtar glumæ rotatæ,
" Inſtar ſtipulæ correptæ vento:
" Ut ſaltum comburit ignis,
" Ut montes incendit flamma;
" Sic Tu illos tua tempeſtate perſequere,
" Tuoque turbine conſternatos age.

Multo quidem uſitatiſſima eſt apud Hebræos hæc Comparationis forma, non tamen ſola: eſt enim ubi Comparationem latius explicant; ac tum ſententiarum diſtributioni æque conſulunt, non ipſam Imaginem, ſed adjuncta geminantes, et ſingula binis ſententiis parallelis exponentes: quod fecit Moſes in Comparatione ſuperiorem illam proxime ſequente, qua Dei ſollicitam de populo ſuo curam, et paterni amoris affectum, cum Aquilæ φιλοστοργίᾳ pulcherrime confert: [1]

כנשר יעיר קנו
על גוזליו ירחף :
יפרש כנפיו יקחהו
ישאהו על אברתו :

" Ut Aquila excitat identidem nidum ſuum;
" Super pullos ſuos ſeſe motitat:
" Expandit pennas, aſſumit eos;
" Geſtat eos ſuper alam ſuam.

Et hac quoque in parte elegantiſſime Jobus in Comparatione Torrentis ſupra laudata, quam idcirco integram corollarii loco adjiciam: [2]

אחי בגדו כמו נחל
כאפיק נחלים יעברו :
הקדרים מני קרח
עלימו יתעלם שלג :
בעת יזרבו נצמתו
בחמו נדעכו ממקומם :
ילפתו ארחות דרכם
יעלו בתהו ויאבדו :

1 DEUT. XXXII. 11.
2 JOB. VI. 15,—— 20.

הביטו

הביטו ארחות תמא
הליכות שבא קוו למו:
בשו כי בטח
באו עדיה ויחפרו:

"Fratres mei perfide egerunt ficut torrens,
"Ut decurfus torrentium illico tranfierunt:
"Qui turbidi ruunt a glacie;
"In quos refoluta abfconditur nix:
"Quo tempore æftu afficiuntur, pereunt;
"Cum calefcit, exfcinduntur e loco fuo:
"Declinant catervæ de via fua;
"Afcendunt in deferta et intereunt:
"Refpectant eos catervæ Themææ;
"Turmæ Sabææ fpem in eos intendunt:
"Pudet illas fiduciæ fuæ;
"Perveniunt illuc, et erubefcunt.

PRÆLECTIO DECIMA TERTIA:

DE PROSOPOPOEIA.

Ex iis Dictionis Figuratæ partibus, quas, ut ad notionem τȣ משל maxime accommodatas, tractandas propoſui, ultima jam reſtat Proſopopœia. Ejus figuræ duo ſunt genera: unum, cum rebus vel fictis, vel ratione ac ſenſu carentibus, actio ac Perſona datur; alterum, cum veræ perſonæ probabilis Oratio tribuitur. Prius illud plane eſt ſpecies quædam metaphoræ, eaque omnium longe audaciſſima, ac periculo quidem proxima. Opportune itaque illata recteque uſurpata vim habet multo maximam; nuſquam autem majorem quam plerumque apud Hebræos Vates, quibus tamen nulli eam frequentius aut liberius uſurpant.

Ac primum quidem, ut de Perſonis fictis agamus, hoc habent cum cæteris ſcriptoribus commune, ut Notionem generalem et abſtractam ſæpe Perſona induant, atque agentem et loquentem etiam veluti in ſcenam producant: qua in re ut cultiſſimos elegantia et decore facile exæquant, ita graviſſimos ſublimitate longe antecedunt. Quid aptius atque venuſtius, quid grandius etiam et excelſius fingi poteſt, quam ea Sapientiæ Perſona, quæ a Salomone toties inducitur? non modo humanæ vitæ dux, artium indagatrix, honorum, divitiarum, veræque felicitatis largitrix, ſed æterna, immortalis, Creatoris Omnipotentis alumna, et divinorum conſiliorum particeps. [1]

בהכינו שמים שם אני
בחקו חוג על פני תהום:
באמצו שחקים ממעל
בעזוז עינות תהום:

[1] PROV. VIII. 27, —— 31.

בשומו לים חקו
ומים לא יעברו פיו
בחוקו מוסדי ארץ׃
ואהיה אצלו אמון
ואהיה שעשועים יום יום
משחקת לפניו בכל עת׃
משחקת בתבל ארצו
ושעשעי את בני אדם׃

"Cum Jehova cœlos ornaret, Ego adfui;
"Cum ſuper faciem abyſſi circulum deſcriberet:
"Cum ſuperne firmaret æthera;
"Cum ſtabiliret abyſſi fontes:
"Cum mari decretum ſuum ederet,
"Ne aquæ tranſirent præſcriptum limitem;
"Cum deſignaret telluris fundamenta:
"Tum aderam Illi alumna,
"Et eram quotidianæ deliciæ;
"Coram Illo ludebam jugiter:
"Ludebam in orbe terrarum ejus,
"Et deliciæ meæ cum filiis hominum.

Quid illa apud Pſaltem divinorum Attributorum Proſopopœia? juſta quidem, elegans, ſplendida, ſi ex proprio tantum atque apertiore Pſalmi argumento interpretemur, de reſtitutione populi Judæi a captivitate Babylonica: quod ſi ad diviniorem illum ſenſum referamus, qui ſub ea imagine non obſcure adumbratur, ſupra modum grandis atque excelſa, pleniſſima myſterii et ſublimitatis: [1]

חסד ואמת נפגשו
צדק ושלום נשקו׃

"Miſericordia et Veritas ſibi invicem occurrunt;
"Juſtitia et Pax ſe mutuo oſculantur.

Multæ ſunt præterea hujuſmodi Imagines præclare formatæ, ipſaque

1 PS. LXXXV. 11.

 fictionis

fictionis audacia magnam vim habentes. Talis eſt apud Habaccucum [1] Peſtis Jehovam Vindicem præcedens: apud Jobum [2] Mors et Perditio de Sapientia affirmantes, Illam ad aures ſuas tantum fando perveniſſe: apud Iſaiam denique, ne plura proferam, illa horrenda [3] Orci effigies, ingluviem ſuam dilatantis, atque os avidum in immenſum diducentis.

Eſt etiam in hoc genere alia quædam claſſis Perſonarum, in ſe quidem elegantiſſima, quam item nobis commendat, et quodammodo familiarem reddit, notiſſimum linguæ Hebrææ idioma, cui videtur debere originem; quo rei locive ſubjectum, adjunctum, accidens, effectus, et ſi quid ſimile eſt, ejuſdem Filius appellatur. Hinc apud Vates Hebræos Gentes, Regiones, Populi, muliebri habitu induti toties in ſcenam prodeunt. [4] "Deſcendit ſedetque in pulvere mollis illa et delicata "Virgo, illa gentium Domina, Filia Babylonis."

[5] "Luget, ſedetque ſola humi, Virgo Sionis Filia:
"Flet nocte ſemper inquies, ſemper genis madentibus;
"Manuſque tendit ſupplices, nec invenit ſolatia.

Niſi illuc reſpiciamus, duriora videri poſſint "Filii [6] Arcus, Filii [7] Pharetræ," pro ſagittis; et inſignis illa apud Jobum Perſona, acerbiſſimum lethi genus exhibens, [8] "Mortis Primogenitus."

Nec minus eleganter rebus Inanimis, quam abſtractis notionibus, Perſonam tribuit dictio Parabolica. Vates Sacri, juſta indignatione contra ingratum Dei populum commoti, [9] "Cœlos ac Terram obteſtantur, "totique rerum Naturæ ſilentium indicunt: [10] apud montes cauſam "orant, et audiunt colles eorum vocem." Omnia apud illos vita, ſpiritu, affectibus animantur.

1 HAB. III. 5.
2 JOB. XXVIII. 22.
3 ISAI. V. 14.
4 ISAI. XLVII. 1, &c.
5 THREN. I, 1, &c.
6 JOB. XLI. 19.
7 THREN. III. 13.
8 JOB. XVIII. 13.
9 DEUT. XXXII. 1. ISAI. I. 2.
10 MIC. VI. 1.

[1] ישמחו השמים ותגל הארץ
ויאמרו בגוים יהוה מלך:
ירעם הים ומלואו
תבל וישבי בה:
נהרות ימחאו כף
יחד הרים ירננו:
לפני יהוה כי בא
כי בא לשפט הארץ:

"Lætentur Cœli, et exultet Terra,
"Et edicant per gentes, Jehova regnat.
"Fremitum edat Mare, et quod eo continetur;
"Orbis, et ejus incolæ:
"Palmas ſuas complodant Fluvii;
"Certatim Montes in cantum prorumpant:
"Coram Jehova, nam advenit,
"Nam advenit judicatum terram.

[2] ראוך מים אלהים
ראוך מים יחילו:
נתן תהום קולו
רום ידיהו נשא:

"Viderunt Te Aquæ, O Deus;
"Viderunt Te Aquæ, dolore correptæ ſunt:
"Vocem ſuam edidit Abyſſus;
"Manus ſuas ſublime extulit.

Quod etiam audent feliciter, quanquam periculoſius, in iis quoque quæ in ordine et œconomia rerum Naturalium, quibus vitam et ſenſum quendam facilius concedimus, locum non habent. In quo admirabilis eſt ex multis ille Jeremiæ Dialogiſmus: [3]

הוי חרב ליהוה עד אנה לא תשקטי
האספי אל תערך הרגעי ודמי:

1 I. PARAL. XVI. 31. PS. XCVIII. 7, 8. XCVI. 13.
2 PS. LXXVII. 17. HABAC. III. 10.
3 JER. XLVII. 6, 7.

איך תשקטי ויהוה צוה לה
אל אשקלון ואל חוף הים שם יעדה׃

"Eheu! O Enſis Jehovæ, quouſque non quieſces?
"Recipe te in vaginam, ſubſiſte, et ſile.
"Quomodo quieſceret, cum Jehova ei mandata dederit,
"Ad Aſcalonem et ad oram maritimam, illuc ei condixit?

Alterum eſt genus Proſopopœiæ, cum veræ perſonæ probabilis Oratio tribuitur. Ut prius illud novitate, varietate, audacia ad gratiam et admirationem comparatum eſt; ita hoc ipſa veritatis ſpecie ſummam habet evidentiam, auctoritatem, et pondus.

Plane infinitus eſſem, ſi omnia vellem percenſere, quæ hic occurrunt in ſacris carminibus notanda: crebros, elegantes, faciles, acres, improviſos, præcipites in perſonam tranſitus; perſonarum vim, gravitatem, atrocitatem; in primis Dei ipſius orationes diviniſſimas, tantaque majeſtate digniſſimas; ſermones idoneos et perſonæ congruentes; fictionis credibilitatem, imitationis evidentiam, ac rei ipſius claram repræſentationem. Itaque unum in hoc genere ultimo ſufficiat exemplum, quo nullum uſquam inveniri poteſt perfectius, Matris Siſeræ αποκαραδοκια ex nobiliſſimo Deboræ Cantico. [1]

Primo maternæ ſollicitudinis, animique inter ſpem metumque dubii, clariſſimam imaginem et geſtus ejus et verba exprimunt:

בעד החלון נשקפה ותיבב
אם סיסרא בעד האשנב
מדוע בשש רכבו לבוא
מדוע אחרו פעמי מרכבותיו׃

"Per feneſtram proſpexit, et clamavit;
"Mater Siſeræ, per cancellos;
"Cur pudet currum ejus venire?
"Cur morantur quadrigarum ejus inceſſus?

Protinus moræ impatiens comitum ſuarum ſolatia prævenit, animo jam elatior, et in muliebrem levitatem et jactantiam cito effuſa;

1 JUD. V. 28,——30.

"quidlibet

"quidlibet impotens
"Sperare, fortunaque dulci
"Ebria:

חכמות שרותיה תענינה
אף היא תשיב אמריה לה:
הלא ימצאו יחלקו שלל

"Sapientes primariæ ejus fœminæ certatim ei reſpondent;
"Imo ipſa ſibi ſuos ſermones illico reddit:
"Annon jam aſſequentur, divident prædam? ---

Videamus autem quam conſoni ſunt perſonæ loquentis ſinguli conceptus, ſingulæ voces. Non ſtragem hoſtium recenſet, non numerum captorum, non virtutem et facta victoris; ſed, ut quæ

"Fœmineo prædæ et ſpoliorum arderet amore,

ea potius omnia, quæ levem vaniſſimæ mulierculæ animum capere poſſent, ancillas, aurum, veſtem: nec recenſet modo, ſed omnia iterat, accumulat, auget; ſpolia ipſa manibus ſuis jam videtur verſare, ita ſingulis eorum partibus contemplandis hæret et immoratur.

הלא ימצאו יחלקו שלל
רחם רחמתים לראש גבר:
שלל צבעים לסיסרא
שלל צבעים רקמה
צבע רקמתים [1] לצוארי שלל:

"Annon jam aſſequentur, divident prædam?
"Ancillam, imo duas unicuique ancillas?
"Prædam verſicolorem Siſeræ?
"Prædam verſicolorem, acupictam;
"Coloratam, utrinque acupictam, collo exuvium?

Accedit ad cumulandam hujuſce loci pulchritudinem, in ſententiarum poetica conformatione mira concinnitas; in dictione magna vis, nitor, accuratio; in repetitionibus ſumma elegantia; in ipſa repetitionum re-

1 לצוארי שלל, "Spolium ornandis cervicibus;" eſt forma Conſtructa pro Abſoluta. Vide MIC. VI 16. THREN. III. 14, et 66. quæ eodem modo expedienda ſunt. Qui plura velit adeat BUXTORF. *Theſ. Gram.* II. 4. qui tamen ibidem hanc phraſin aliter accepit.

dundantia

dundantia ſumma brevitas: poſtremo ſpei muliebris graviſſima fruſtratio, per ſubitam atque inſperatam illam Apoſtrophen,

כן יאבדו כל אויביך יהוה

"Sic pereant omnes inimici tui, O Jehova!

tacite inſinuata, eo ipſo ſilentio plenius fortiuſque exprimitur, quam ullis verborum coloribus depingi potuit.

Verum qui hujuſce Figuræ univerſam vim et virtutem, ac præcipuum in Oda Hebræa ſplendorem intelligere velit, adeat is ſcriptorem longe diviniſſimum Iſaiam. Ibi inveniet in breve Carmen concluſa omnia Perſonarum exempla, omnes ſublimitatis fontes derivatos. Locum ipſum præcipuaſque ejus virtutes non pigebit brevi enarratione indicare.[1]

Vates, poſtquam Judæis liberationem a dura illa ſervitute Babylonica et reditum in patriam prædixit, protinus ipſos inducit canentes Carmen quoddam Triumphale in occaſum Regis Babylonii, refertum ſplendidiſſimis imaginibus, et perpetuis Proſopopœiis, iiſque pulcherrimis, continuatum. Carmini exordium facit ſubita Judæorum exclamatio, gaudium ipſorum et admirationem ob inſperatas rerum vices et interitum Tyranni exprimens. Ipſa Tellus cum incolis ſuis triumphat; Abietes et Cedri Libani, quibus Imaginibus ſtylus Parabolicus ſæpe adumbrat Reges et Principes gentium, exultant gaudio, et fractam immaniſſimi hoſtis potentiam convitiis inſectantur:

נחה שקטה כל הארץ פצחו רנה
גם ברושים שמחו לך ארזי לבנון
מאז שכבת לא יעלה הכרת עלינו׃

"Quieſcit, tranquilla eſt tota tellus, erumpunt in cantum:
"Etiam Abietes lætantur propter te, Cedri Libani;
"Ex quo jacuiſti, non aſcendit in nos vaſtator.

Sequitur Orci, ſive infernæ regionis, audaciſſima Proſopopœia: excitat ille incolas ſuos, Principum Manes et defunctorum Regum Umbras: protinus omnes de ſoliis ſurgunt, et Regi Babylonio venienti ob-

1 ISAI. XIV. 4, —— 27.

viam

viam procedunt; inſultant ei et illudunt, et ex ejus calamitate ſuæ ſorti quærunt ſolatia:

גם אתה חלית כמונו אלינו נמשלת
הורד שאול גאונך המית נבליך
תחתיך יצע רמה ומכסיך תולעה :

" Tune etiam debilitatus es, ut nos? noſtri ſimilis factus es?
" Demiſſa eſt ad Orcum ſuperbia tua, ſtrepitus cithararum tua-
" rum?
" Subter te ſternitur vermis, tegumentum tuum lumbricus?

Iterum Judæis ſermo tribuitur: exclamatione ad morem funebrium Lamentorum conformata, quam fere rationem univerſa hujus carminis conſtructio ſequitur, inſignem ejus occaſum pulcherrime exaggerant:

איך נפלת משמים חילל בן שחר
נגדעת לארץ חולש על גוים :

" Quomodo decidiſti de cœlo, O Lucifer, fili Auroræ!
" Deturbatus es in terram, qui ſubegiſti gentes!

Ipſum deinde fingunt loquentem, et inſana potentiæ ſuæ jactatione ſupra modum gloriantem, unde mirifice amplificatur ruinæ ejus atrocitas. Nec hoc ſatis; nova protinus efficitur Perſona: inducuntur, qui ejectum Regis Babylonii cadaver inveniunt; attentius eum propiuſque contemplantur, ac vix demum agnoſcunt:

הזה האיש מרגיז הארץ מרעיש ממלכות
שם תבל כמדבר ועריו הרס :

" Hiccine vir ille, qui tremefecit terram, commovit regna?
" Qui orbem redegit in ſolitudinem, urbeſque ejus diruit?

Exprobrant ei communem ſepulturæ uſum ob ſævitiam et crudelitatem merito denegatum, et nomen ejus, ſtirpem et poſteros execrantur. Scenam claudit Dei ipſius graviſſima Oratio, Regi Babylonio, poſteriſque ejus, urbique ipſi perpetuam exciſionem interminantis, et conſiliorum ſuorum immutabilitatem ſolennis jurisjurandi ſacramento confirmantis.

Quæ Imagines, quam variæ, quam denſæ, quam ſublimes, quanta vi, quibus verbis, figuris, ſententiis, elatæ, in unum locum coacervantur!

tur! Judæos, Cedros Libani, defunctorum Regum Umbras, Regem Babylonium, eosque qui in cadaver ejus incidunt, ipsum postremo Jehovam, loquentes audimus, et partes suas pene quasi in Dramate agentes intuemur. Continuatur Actio quædam perpetua, seu potius diversarum actionum varia ac multiplex series contexitur: virtus in Oda sublimiori vel præcipua, quæque, uno ex omnibus vetustatis monumentis pulcherrimo ac plane singulari exemplo, in hoc Isaiæ poemate perfecte exhibetur. Crebræ sunt Personæ, nec tamen confusæ; audaces, nec tamen duræ: viget per totum spiritus liber, excelsus, vereque divinus; neque deest quidquam ad summam hujusce Odæ sublimitatem absoluta pulchritudine cumulandam: cui, ut plane dicam quod sentio, nihil habet Græca aut Romana poesis simile aut secundum.

PRÆLECTIO DECIMA QUARTA:

DE SUBLIMI GENERE;

AC DE SUBLIMITATE DICTIONIS.

CUM in Figurato dicendi genere quæ maxime obſervatu digna, et ad notandum peculiarem uſum et propriam Hebrææ Poeſeos indolem præcipue idonea videbantur, ſuperioribus Prælectionibus ſatis fuſe mihi videor expoſuiſſe; cæteris quæ in poetica vel in oratione ſoluta fere communia ſunt omiſſis, tranſeo ad Sublimitatem Sacrorum Vatum, multis quidem exemplis, prout res tulit, jam antea illuſtratam, ſuo nunc loco diſtinctius tractandam: hunc enim ſtatui Tertium Hebræorum Styli Poetici Charactera. Is continetur in altera illa notione מָשַׁל, qua Poteſtatem denotat ac Principatum, quaque nonnunquam, cum de ſtylo agitur, id præcipue videtur ſignificare, quod eminet atque excellit, quod pollet ac dominatur in oratione. Ea ſane vis huic voci ſubjicitur iis in locis, ubi dicitur aliquis שאת משלו, "extollere Parabolam ſuam," hoc eſt, Sententiam grandem et elatam edere. Exemplo ſit nobis is ipſe locus, ubi primum occurrit iſthæc loquendi formula. Hoc itaque modo Balaamus Parabolam ſuam effert: [1]

מן ארם ינחני בלק
מלך מואב מהררי קדם:
לכה ארה לי יעקב
ולכה זעמה ישראל:
מה אקב לא קבה אל
ומה אזעם לא זעם יהוה:

[1] NUM. XXIII. 7, —— 10.

כי

כי מראש צרים אראנו
ומגבעות אשורנו׃
הן עם לבדד ישכון
ובגוים לא יתחשב׃
מי מנה עפר יעקב
ומספד את רבע ישראל׃
תמות נפשי מות ישרים
ותהי אחריתי כמהו׃

"Ex Aramæa me arceſſivit Balacus;
"Rex Moabitarum ex montibus Orientis:
"Veni, execrare mihi Jacobum;
"Et veni, deteſtare Iſraelem.
"Quomodo maledicam, cui non maledixit Deus?
"Aut quomodo deteſtabor, quem non deteſtatus eſt Jehova?
"Nam e vertice rupium eum aſpiciam,
"Et ex collibus eum contemplabor;
"En populum qui ſeorſum habitabit,
"Neque ſeſe gentibus annumerabit!
"Quis percenſuit pulverem Jacobi?
"Aut numerum vel quartæ partis Iſraelis?
"Moriatur anima mea morte Juſtorum;
"Et ſit exitus meus illius inſtar!

Quanam igitur de cauſa fieri dicamus, quod hæc Vatis oratio משל appelletur? Eſt quidem parallelis Sententiis, paribuſque membrorum intervallis accuratiſſime demenſa; neque hujuſce diſtributionis elegantiam multum obruit aut obſcuravit interpretatio: quod genus inter Proverbia et Gnomas, quæ משלים vocantur, numerari, ob eandem periodorum conformationem, cum forte nihil habeat adagii aut præcepti ſimile, ſupra ſtatuimus. Verum qui hunc ipſum locum, vel cæteros qui eadem inducuntur loquendi formula, attente conſiderabit, quorum omnium eximia quædam eſt vel figurarum atque imaginum varietas, vel dictionis ac ſenſuum elatio, vel etiam utrumque; is facile ſibi perſuadebit majus quiddam oportere intelligi, quam ſententioſæ concinnitatis commendationem.

commendationem. Quod ſi eundem ex altera parte ſpectamus, nihil ibi inveniemus Figuratum, in noſtro quidem ſenſu, ac quatenus משל id denotat: nihil plane ſubeſt myſticum, nihil allegoricum, nullæ imagines, nulla comparatio, in verſiculis quatuordecim una tantum metaphora: adeoque ita non poteſt accipi, quaſi oſtenderetur hic locus ex genere eſſe Parabolico proprie dicto. Reſtat itaque ut intelligamus ea voce hic præcipue denotari egregios illos ſenſus, excelſum ſpiritum, illud denique εναργες και ενθουσιαστικον, quo Vatis reſponſum animatur. Quo exemplo exponere volui quibus inductus rationibus crederem, voci משל, cum ex vi tum etiam ex uſu ſuo, ſubeſſe notionem Sublimitatis; ſtylumque poeticum apud Hebræos id ipſum ſuo nomine ac titulo profiteri, quo aliarum gentium poeſi re et veritate longe antecellit.

Sublimitatem autem hic intelligo ſenſu latiſſimo ſumptam; non eam modo quæ res grandes magnifico imaginum et verborum apparatu effert; ſed illam quæcunque ſit orationis vim, quæ mentem ferit et percellit, quæ movet affectus, quæ rerum imagines clare et eminenter exprimit; nihil penſi habens, ſimplici an ornata, exquiſita an vulgari dictione utatur: in quo Longinum ſequor, graviſſimum in hoc argumento et intelligendi et dicendi auctorem.

Sublimitas vel in Dictione vel in Senſibus poſita eſt. Oritur quidem plerumque ex utraque parte ſimul ſumpta, cum altera alteri auxilio eſt, et inter utramque intercedit vis et ponderis amica quædam communicatio et ſocietas: quod tamen non impedit, quo minus alterutram ſeorſum commode ſatis tractare poſſimus. Primum itaque videamus, quid habeat Dictio Poetica apud Hebræos, tum in ſe ſpectata, tum cum ſoluta oratione collata, quo mereatur nomen ex Sublimitate impoſitum.

Habet Poeſis, quacunque utatur lingua, proprium quoddam ac ſuum dictionis genus, acre, grandiloquum, ſonans, verbis amplum et exaggeratum, compoſitione exquiſitum factumque, toto denique habitu et colore a vulgari conſuetudine abhorrens, et perſæpe etiam veluti cum libera quadam indignatione perrumpens clauſtra, quibus communis ſermo continetur. Loquitur Ratio remiſſe, temperate, leniter; res ordinate diſponit, aperte ſignat, diſtincte explicat; ſtudet imprimis perſpicuitati,

cuitati, ne quid confusum, ne quid obscurum, ne quid involutum relinquatur. Affectionibus vero nihil horum admodum curæ est: turbide confluunt, intus luctantur, conceptus; ex iis vehementiores temere, qua licet, erumpunt; quod vividum, ardens, incitatum, non quærunt, sed arripiunt: ut verbo dicam, mero sermone utitur Ratio, Affectus loquuntur poetice. Animus, quocunque concitetur affectu, in eo, unde concitatur, penitus inhæret defixus; id laborat eloqui: nec satis habet rem nude, ac plane qualis est, exprimere; sed ita qualem ipse concepit, splendide puta, vel luctuose, vel exsultanter, vel atrociter. Etenim affectiones sua vi ac natura feruntur in amplificationem; omnia in animo mirabiliter augent et exaggerant, eaque sublate, magnifice, atque eminenter gestiunt exprimere: quod duobus potissimum modis assequuntur; partim splendidis imaginibus aliunde arcessitis rem ipsam illustrando; partim in elocutionem novas atque mirabiles quasdam dicendi formas inducendo, quæ magnam vim habent, eo unice quod præsentem animi habitum et figuram aliquo modo imitentur atque effingant. Hinc illa Schemata de quibus tam multa Rhetores, id arti tribuentes, quod unum omnium vel maxime est naturæ:

1 "Format enim natura prius nos intus ad omnem
"Fortunarum habitum: juvat, aut impellit ad iram,
"Aut ad humum mœrore gravi deducit et angit;
"Post effert animi motus interprete lingua.

Quod in universa poeseos natura obtinet, id in Hebræorum poesi vel præcipue locum habere facile constabit. Ac primum quidem, quantum in transferendis atque accommodandis Imaginibus valeat, quantumque exinde nitorem, majestatem, elationem, derivârit, jam antea vidimus. In dictione etiam, quam vim habeat ad ornatum et dignitatem Dialectus poetica, qua frequenter utitur, nec non artificiosa sententiarum distributio, quæ cum metrica ratione, quanquam penitus jam deperdita, apparet tamen arcta quadam necessitudine fuisse conjuncta, prius observatum est. Videndum itaque si quæ restant alia, quæ in Hebræorum

1 HOR. ART. POET. V. 108, &c.

elocutione

elocutione poetica multum pollent, eamque a ſoluta oratione ſecernunt et diſcriminant.

Nihil vulgari Hebræorum ſermone ſimplicius et inornatius concipi poteſt: nuda, recta, ſana, atque ſincera ſunt omnia; voces nec exquiſitæ, nec lectæ; periodorum nulla cura, ac ne cogitatio quidem: ipſe vocum ordo plerumque conſtans eſt, et ſui ſimilis; præit verbum, ſubjicitur nomen agentem denotans, ſequuntur cætera: res ipſæ ſingulis enunciationibus ſingulæ exponuntur, adjuncta ſeorſum ſubjunguntur, ſine ulla inter ſe partium implicatione aut impedimento; et quod vel præcipuum eſt, unius fere particulæ ope ab initio ad finem perpetua quadam ſerie aliud ex alio nectitur, ita ut nihil diſſipatum, aut abruptum, aut turbatum appareat. Tota denique oratio cernitur eo ordine diſpoſita, eaque partium continuatione colligata, ut plane æquabilem ipſius ſcriptoris habitum demonſtret, animique ſedati et tranquilli imaginem quandam exhibeat. In poeſi vero Hebræa, plerumque ex aliqua parte, in omnibus nonnunquam, plane aliter ſe res habet. Præcipitatur liber ſpiritus, cui nec vacat nec lubet tam minutis ac frigidis curis invigilare: ſæpe non tam veſtit oratione et exornat conceptus, quam plane detegit ac nudat; ut quaſi velo detracto omnes animi ſtatus motuſque, ſubitos impulſus, celereſque impetus, et multiplices flexiones, palam intueri videamur.

Qui de his certior fieri velit, non dubito quin ſibi ipſe facile probaturus ſit ita rem habere, modo faciat periculum. Sumat in manus Librum Jobi; Procemium Hiſtoricum perlegat; tum procedat ad Metrica, et primam Jobi orationem diligenter evolvat. Fatebitur jam credo id ſibi accidiſſe, ut, cum ventum eſſet ad carmina, in aliam pene linguam ſe repente delatum putaret; et multo ſibi majorem viſam eſſe ſtyli utriuſque inter ſe diſſimilitudinem, quam ſi a Livii lectione ad Virgilium accederet, aut etiam ab Herodoto ad Homerum tranſiret, aut denique Xenophonte depoſito in Chorum aliquem Sophoclis aut Æſchyli ſubito incideret. Neque ſane immerito; nam cum hic locus imitetur vehementiſſimum πάθος, quo nihil ardentius atque incitatius quiſquam poetarum unquam tentavit, non modo ſenſuum atque imagi-

num

num admirabilis eſt vis, pulchritudo, ſublimitas, ſed et is etiam eſt univerſæ dictionis character, tam vividi verborum colores, tam crebra rerum coacervatio, tam denſa continenſque frequentatio ſententiarum, tam animoſa et affectibus plena tota conſtructionis forma, ut nihil habeat Poeſis ipſa magis poeticum. Horum pleraque apertiora ſunt quam ut diligentem lectorem poſſint fallere: ſunt quidem nonnulla, ad ſtructuræ formam præcipue ſpectantia, quorum ſubtilior quædam eſt ratio; fit etiam interdum, ut quæ magnam vim habent, et facile animo concipi poſſunt, eadem tamen difficiles habeant explicatus; dum contemplaris, ſatis clare forſan apparent, ſi manibus contrectes, ſæpe videntur evaneſcere. Cum vero ad rem noſtram præcipue pertinet, veſtra, Academici, fretus indulgentia, tentabo ſi quod harum elegantiarum ſpecimen poſſim exhibere.

Primum itaque advertat Lector, quam violenter erumpit jamdudum inæſtuans præcordiis diuque compreſſus Jobi dolor:

יאבד יום אולד בו
והלילה אמר הרה גבר:

"Pereat dies, naſciturus eram in eo; [i. e. quo naſciturus eram]
"Et Nox [quæ] dixit, Conceptus eſt vir.

Attendat primi verſiculi conciſam et præcipitem ſtructuram; tum vero in ſequente audacem illam Figuram et conſtructionem adhuc prærupṭiorem. Reputet modo ſecum, an tam acris et contorta locutio in ulla ſoluta oratione aliquo modo ferri potuiſſet; aut etiam in verſu, niſi ſubeſſet eamque ſuſtentaret ϖαθος graviſſimum. Et tamen agnoſcet, credo, valde perſpicuam eſſe hujuſce periodi ſententiam; imo vero tantam habere evidentiam, ut ſi plenior et explicatior efficeretur, eo minus apte clareque mentem atque affectum loquentis exprimeret. Opportune accidit, ut id experiri poſſimus; eſt enim apud Jeremiam locus huic ſimilis ac plane geminus, ita ut videri poſſit ex hoc ipſo exſcriptus. Idem eſt ſenſus, nec voces multum diſſimiles; ſed Jeremias ſtructuræ ellipſes ſupplevit, locutionem Jobi præfractiorem complana-

1 JOB. III. 3.

vit,

vit, et breve diſtichon dilatavit in duo paria verſuum longiuſculorum, quibus ille multum utitur.[1]

ארור היום אשר ילדתי בו
יום אשר ילדתני אמי אל יהי ברוך :
ארור האיש אשר בשר את אבי
לאמר ילד לך בן זכר שמח שמחהו :

"Maledictus ſit dies ille in quo natus ſum!

"Dies quo peperit me mater mea ſit nefaſtus!

"Maledictus ſit vir ille qui nuntiavit patri meo,

"Dicens, Natus eſt tibi filius mas, magno eum gaudio affecit.

Ita ſit ut Jeremiæ imprecatio plus habeat querimoniæ quam indignationis; lenior eſt, remiſſior, flebilior, ad miſerationem concitandam præcipue comparata, in quo affectu Vates ille plurimum pollet: cum Jobus non tam miſericordiam moveat, quam incutiat terrorem.

Sed progrediamur paulum; et ut omittamus, quæ ſatis manifeſta ſunt, ſententias denſas, parum inter ſe connexas, vi atque impetu quodam ex ardenti pectore erumpentes; verba grandia et magnifica quæ præcipiti facundia devolvit indignatio; quorum hic habemus quatuor[2] intra bis totidem verſiculorum ſpatium, quæ videntur omnino eſſe Poetica; ſane ex his vocibus duæ in Poeticis paſſim extant et alibi nuſquam, reliquæ ſunt adhuc inſolentiores: his, inquam, ne immoremur, quid ſibi vult ea non jam ut prius decurtata brevitas, ſed redundantia orationis?[3]

הלילה ההוא יקחהו אפל

"Nox illa --- occupet illam caligo.

In hoc etiam vehementis affectus animique perturbati indicium eſt. Erat ei nimirum in animo primum ſententiam tali forma efferre,[4]

הלילה ההוא יהי אפל

"Nox illa ſit Caligo!

ſed cum jam ingreſſus eſſet, id ſubito arripuit quod animoſius et inten-

1 JER. XX. 14, 15.
2 Verſ. 4, 5, 7. תופע, צלמות, כמרירי, גלמוד
3 Verſ. 6.
4 Vide v. 4.

ſius videbatur. Quod neſcio an poſſim melius illuſtrare, quam ſi adducam Horatii locum, ubi poetæ indignanti plane ſimilis excidit ανακολȣθα.[1]

"Ille et ---- nefaſto Te poſuit die
"Quicunque primum et ſacrilega manu
"Produxit, Arbos, in nepotum
"Perniciem opprobriumque pagi ---
"Illum et parentis crediderim ſui
"Fregiſſe cervicem, et penetralia
"Sparſiſſe nocturno cruore
"Hoſpitis; ille venena Cholcha,
"Et quicquid uſquam concipitur nefas
"Tractavit.

Nam proculdubio ita exorſus eſt poeta ac ſi ſententiam ſuam hac forma eſſet explicaturus: "Ille et parentis ſui fregit cervicem, et ſparſit penetralia cruore hoſpitis; ille venena tractavit, quicunque Te poſuit, Arbos!" --- ſed verborum ordinem et rationem conſtructionis penitus ei ex animo excuſſit iracundia et ſtomachus. Quod ſi hic nobis præſto eſſet officioſus aliquis Grammaticus, ut eſt genus hominum diligens, et interdum plus ſatis curioſum; et poetæ etiam, laboranti et impedito, ſubſidio veniens, loco ſuam integritatem ſcilicet et nitorem reſtitutum iret; periret protinus exordii pulcherrimi decor, omnis ille impetus atque ardor plane frigeſceret et reſtingueretur.

Sed ad Jobum redeamus:[2]

הנה הלילה ההוא יהי גלמוד

"Ecce! Nox iſta ſit deſolata!

videtur formam quandam atque imaginem iſtius Noctis ante oculos poſitam coram intueri, eamque quaſi digito demonſtrare. דלתי בטני,[3] "oſtia ventris mei," pro דלתי בטן אמי, "oſtia ventris matris meæ," eſt quidem ellipſis facile ſupplenda, ſed quam nemo animo tranquillo

1 LIB. II. ODE XIII.
2 III. V. 7. 3 V. 10.

ac ſui compos hoc modo periclitari vellet. Ne longior ſim, unum præterea proferam locum, ſub finem hujuſce orationis. [1]

למה יתן לעמל אור
וחיים למרי נפש׃
המחכים למות ואיננו
ויחפרהו ממטמונים׃
השמחים אלי גיל
ישישו כי ימצאו קבר׃
לגבר אשר דרכו נסתרה
ויסך אלוה בעדו׃
כי לפני לחמי אנחתי תבא
ויתכו כמים שאגתי׃

"Quianam dabit ærumnoſo lucem,
"Et vitam amaris animæ?
"Qui avide expectant mortem, et nulla eſt;
"Eamque effoderent præ theſauris abditis:
"Qui lætantur uſque ad exultationem,
"Triumpharent gaudio ſi invenirent ſepulchrum:---
"Viro, cujus via e conſpectu Dei remota eſt,
"Et cui aditum ad ſe præcluſit Deus?
"Nam cibum meum perpetuo præveniunt mea ſuſpiria,
"Et pariter cum potu effunduntur rugitus mei.

Admirabilis eſt tota hujuſce loci compoſitio: ſingula attingamus breviter. "Quianam dabit ærumnoſo lucem?"--- Quis autem dabit? nimirum Deus, quem in animo habuit, ſed haud advertit, nullam de illo in præcedentibus factam eſſe mentionem. De miſeris generatim atque univerſe videtur loqui; ſed ea præcipiti quadam argumentatione ad ſe ſubito transfert, "Nam cibum meum præveniunt mea ſuſpiria;" unde patet omnia hactenus dicta ſpeciatim de ſeipſo eſſe intelligenda. De ſingularibus tranſit ad pluralia, et contra iterum; interpoſita tamen prius inſigni amplificatione, qua deſiderium mortis exprimit, cujus eſt

1 v. 20, —— 24.

vis et audacia plane ſingularis; tum denique ſententiam priorem, quam abſolviſſe videbatur, ex improviſo arreptam reſumit et continuat. Ex quibus omnibus ſatis, opinor, patet, æſtum et perturbationem loquentis non magis felici quadam ſenſuum atque imaginum audacia, ac verborum etiam pondere, quam ipſo totius orationis habitu geſtuque exprimi.

Quod in hoc loco inſigni demonſtrare hactenus conatus ſum, id in univerſa Hebræorum poeſi, habita rerum et materiæ ratione, præcipue obtinere exiſtimo; nimirum, illam uti charactere quodam dictionis admodum actuoſo atque ardenti, et ad notandos animorum motus nato. Hinc eſt quod plurimis ſcateat dicendi formis, quas ipſorum proſa oratio plane reformidat, quæque nonnunquam videntur dure atque inſolenter, ne dicam barbare, ſonare; quas tamen ſuam habere vim et rationem, cum id nos vel maxime latet, et licet et æquum eſt ſuſpicari. Porro autem erit fortaſſe operæ pretium in hujuſmodi aliis nonnullis periculum ſaltem facere, ſi quid expediri poterit.

PRÆLECTIO DECIMA QUINTA:

DE SUBLIMITATE DICTIONIS.

Ut in lingua Hebræa poetici characteris sublimitas cum solutæ orationis simplicitate collata evidentius appareret, ad Jobum lectorem remisi, facile animadversurum in procemio historico et metris proxime sequentibus, ut rerum ita etiam Dictionis magnam discrepantiam. Quod si eo in loco plane inique instituta videatur comparatio, ubi etsi pars utraque pariter vel metrice vel mero sermone fuisset scripta, tamen magnam styli diversitatem necessario postulavisset diversa materiæ ratio, age alicubi idem experiamur, ubi eadem materia et soluta oratione tractatur et poetice insuper exornatur. Cujus rei egregium exemplum præbebit Liber Deuteronomii, in quo Moses et Oratoris et Poetæ munus sustinet. Primo quidem gravissima Oratione [1] Israelitas ad pacti fœderis observantiam prœmiis amplissimis propositis hortatur, et ab ejusdem violatione pœnarum maximarum interminatione deterret: quæ ut altius insiderent penitusque infixa inhærerent in eorum animis, idem deinde argumentum, ex Dei ipsius mandato, Carmine [2] plane divino exornat. Quibus in locis omnino cernitur, si quid usquam habent Hebræi in diversis generibus vehemens, grande, magnificum; quantumque vel in prosa eloquentia vel in poesi pollent: atque ita quidem, ut simul videre possimus, quid inter utramque intersit, in sensibus, in imaginibus, in materiæ dispositione, in habitu denique et colore Dictionis. Qui itaque propriam indolem ac genium elocutionis poeticæ apud Hebræos penitus perspectam habere velit, hos locos diligenter inter se conferat; videat quantum interest inter genus illud orationis grande quidem, vehemens, exaggeratum, sed si-

1 DEUT. Cap. XXVIII. XXIX. XXX. XXXI. XXXII.
2 DEUT. XXXII.

mul

mul ordinatum, fuſum, tractumque, et in illo impetu et violentia æquabiliter tamen profluens; et has poeſeos acres, incitatas, et vibrantes ſententias, ſenſibus elatas, verbis ardentes, compoſitione novas, conſtructione varias; dum Vatis animus huc illuc identidem ſeſe proripit, neque uſquam in uno loco ſituque conſiſtit. Quorum pleraque ejuſmodi ſunt, ut multo facilius meliuſque diligens lector uſu et obſervatione percipere et notare poſſit, quam quiſquam aut explicata intelligere, aut intellecta explicare. Eſt quidem unum atque alterum in hoc inſigni Carmine animadvertendum, quod, cum ex eo ſit genere, cujus in poeſi Hebræa frequens eſt uſus, magna ſæpe vis, ac nonnunquam perdifficilis ratio, attentiorem paulo diſquiſitionem poſtulare videtur.

Ac primum quidem quod, ſumpto ex hoc Poemate exemplo, in univerſum notari velim, eſt ſubita ac frequens Perſonarum Mutatio, idque in allocutionibus; nam de variis perſonarum inductionibus jam antea ſatis tractatum eſt. Sub ipſo carminis exordio Moſes veritatem et juſtitiam in omnibus Dei conſiliis factiſque ſanctiſſime ſervatam prædicat; unde arrepta occaſione in Populi ingrati perfidiam et flagitia ex improviſo invehitur; primum quaſi in abſentes, [1]

שחת לו לא בניו מומם

« Corrupit illi filios, non jam ſuos, ipſorum pravitas;

tum ipſos ſtatim alloquitur;

דור עקש ופתלתל׃
הליהוה תגמלו זאת
עם נבל ולא חכם׃
הלוא הוא אביך קנך
הוא עשך ויכננך׃

« Genus perverſum et diſtortum!
« Hoccine ergo Jehovæ rependetis,
« Natio ſtulta atque inſipiens?
« Nonne ipſe pater eſt tuus et redemptor tuus,
« Ipſe te fecit et formavit?

1 Verſ. 5, 6.

Poſtea

Poſtea deferveſcente paulum indignatione, et re altius repetita, Dei erga Iſraelitas indulgentiam et affectum pluſquam paternum, ex quo eos in propriam ſibi gentem elegerat, perpetuo teſtatum pulcherrime amplificat; atque hæc omnia iterum averſo ab Iſraelitis ſermone: exinde mirabiliter exaggerat ingrati atque impii populi, ſeu potius pecudis, ſtuporem et immanitatem; et quo impetu jam iterum erumpit Vatis indignatio, quæſo, advertite: [1]

וישמן ישרון ויבעט
שמנת עבית כשית
ויתש אלוה עשהו
וינבל צור ישעתו :

"At ſaginatus eſt Jeſhurun et recalcitravit;
"Saginatus fuiſti, incraſſatus, adipe obducto coopertus!
"Et deſeruit Deum Creatorem ſuum,
"Et Rupem ſalutis ſuæ vilipendit.

In una brevi ſententia ex abrupto ad Iſraelitas converſa, et ab iiſdem denuo averſa oratio, admirabilem vim habet; fervida eſt, vehemens, aculeata, pleniſſima odii et indignationis. Digna ſane eſt, quæ cum hoc Moſis loco conferatur illa Virgilii, quanquam minus ardens, imprimis tamen ingenioſa Apoſtrophe, qua Proditori ſuum crimen exprobrat, ſimulque a Rege crudelitatis invidiam amovet: [2]

"Haud procul inde citæ Metium in diverſa quadrigæ
"Diſtulerant: at tu dictis, Albane, maneres:
"Raptabatque viri mendacis viſcera Tullus
"Per ſylvam, et ſparſi rorabant ſanguine vepres.

Poſſem ulterius procedere, et ejuſdem rei exempla, plura quidem ex hoc ipſo carmine proferrè, aliunde innumera congerere, quorum varia eſt vis et ratio: verum hæc ſufficiunt ad demonſtrandum magnam ſæpe in hoc genere vim ineſſe, in vehementioribus affectibus exprimendis, et in notandis ſubitis illis motibus et incitatiſſimis animi converſionibus, ſeſe huc illuc paulo momento impellentis, et in varias

1 Verſ. 15.
2 ÆN. VIII. 642.

partes

partes rapientis. Qui autem in Hebræis carminibus diligenter verſabitur, is facile animadvertet, multo plura hujuſmodi, ac perpetuo fere, occurrere, quam quæ ullo modo ferre poſſet vel Græca, vel Romana, vel noſtra denique poeſis: ex his multa eſſe quorum difficilior eſt ratio, quorum conſilium et vis, ſi ſingulatim ea expendimus, ægre explicari aut etiam percipi poteſt. Quod etſi omnino verum eſt, non tamen idcirco exiſtimandum eſt protinus, ea ipſa, quæ maxime obſcura ſunt, abſurda eſſe, nullamque in univerſo genere vim et effectum obtinere, in diſtinguenda dictione, in ſuſtentando ſpiritu poetico, in formando illo Charactere, qui quantumcunque a noſtra conſuetudine abhorret, eſt tamen in ſuo genere probandus. Attendenda eſt poeſeos Hebrææ propria indoles; libera eſt, animoſa, plena fervoris et audaciæ: poeticam quaſi proprium quendam ſermonem eſſe quo affectus loquuntur, exiſtimant Orientales; adeoque in eo ſermone ſi omnia recte et ordinate exprimantur, ſi ad certas regulas anxie et ſubtiliter omnia expendantur, id demum fore longe ineptiſſimum, omnique Solœciſmo multo abſurdius.

Alterum eſt, quod ut in hoc Poemate ita in omni fere Hebræorum poeſi obſervari poteſt: Temporum nimirum ratio a vulgari conſuetudine ſæpius mutata. Hujus rei plerumque finis eſt Evidentia, ſive in narrationibus vel deſcriptionibus illuſtrior rerum repræſentatio. Itaque omnibus linguis, cum in poeſi tum etiam in oratione ſoluta, familiaris eſt eventuum ſive Præteritorum ſive Futurorum in Præſenti tempore enunciatio: quo fit ut quæ verbis explicantur ea quodammodo cernere videamur; nec tam retro reſpicere, aut in futurum providere, quam ante oculos poſita coram intueri. Sed in hoc genere linguæ Hebrææ peculiaris quædam eſt ratio. Nam Hebræorum Verba nullam habent formam qua Tempus Præſens Imperfectum, ſive Actio jam inſtans, proprie exponi poteſt; id fit per Participium ſolummodo, vel per Verbum Subſtantivum ſubintellectum, quorum neutrum in hujuſmodi locis uſu multum obtinuit, aut ſemper commode admitti poteſt. Alio itaque modo eundem finem conſequuntur; nam Evidentiæ gratia Futura ſæpe exponunt in Temporis Præteriti, ſeu potius Præſentis Perfecti, forma,

forma, quaſi jam peracta ſint et eventum ſuum habuerint; contra Præterita in Futuro enunciant, quaſi jam agenda inſtarent et ad eventum feſtinarent. Ac prioris quidem conſtructionis, nimirum ubi Futura in Præteriti Temporis forma exponuntur, et ratio et effectus exemplo propoſito facile ſentietur.

Moſes cœleſti mentis inſtinctu proſpiciens nefariam illam divini cultus derelictionem, in quam mox conjuratura erat perfida Iſraelitarum natio, ita eorum crimina inſectatur, quaſi ſe præſente et inſpectante jam antea commiſſa:

שחת לו לא בניו מומם

"Corrupit illi filios, non jam ſuos, ipſorum pravitas:

ita loquitur quaſi ipſe teſtis eſſet eorum impietatis, et nefandis illis ſacris, quibus religionem a ſe divinitus inſtitutam aliquando violaturi erant, interfuiſſet. Qua anticipatione nihil poteſt eſſe efficacius ad res clare et evidenter demonſtrandas, et pene ſub aſpectum ſubjicendas: adeoque in Poeſi Prophetica ſæpiſſime locum habet. In hoc ut in cæteris admirabilis eſt Iſaias: attendite modo quam clare expoſuit iter Senacharibi adverſus Hieroſolymam, variaſque exercitus ſtationes; utque rerum gerendarum prædictioni eam evidentiam et lucem intulit Vates, quam in geſtarum narratione vix conſequi potuiſſet Hiſtoricus. [1]

בא על עית עבר במגרון
למכמש יפקיד כליו:
עברו מעברה גבע מלון לנו
חרדה הרמה גבעת שאול נסה:

[1] ISAI. X. 28, —— 32. Commate 29. pro לנו legendum exiſtimo למו cum PARAPH. CHALD. Quomodo cæteri plerique legerint, haud ſatis liquet: perinde eſt ad ſenſum; ad phraſeos elegantiam haud parum, opinor, intereſt. Commate 30, עניה ענתות, alludit Epithetum ad ſignificationem nominis; tanquam ſi diceret,

"Ah! nimis ex vero nunc tibi nomen erit.

Quod ea de cauſa noto, ut ſi quis intelligere velit, quantum ament Prophetæ, et in primis Iſaias, hujuſmodi elegantias, conſulat locos ſequentes: ISAI. V. 7. XIII. 6. XXIV. 17. XXVII. 7. XXXIII. I. LVII. 6. LXI. 3. LXV. II, I2. JER. LI. 2. EZEK. VII. 6. HOS. IX. 15. AMOS. V. 5. MIC. I. 10, —— 15. ZEPH. II. 4. vid. etiam GEN. IX. 27. XLIX. 8, 16, 19.

צהלי קולך בת גלים
הקשיבי לישה עניה ענתות:
נדדה מדמנה ישבי הגבים העיזו:
עוד היום בנב לעמד
ינפף ידו הר בית ציון גבעת ירושלם:

"Venit Aiatham; tranſiit per Migronem;
"Michmaſæ commiſit impedimenta ſua:
"Superârunt tranſitum; Geba illis manſio;
"Trepidavit Rama; Gibea Sauli fugit:
"Ede ejulatum, O Filia Gallimorum;
"Attende Laiſam verſus, O afflicta Anathotha!
"Migravit Madmena; Gebimenſes confugerunt.
"Adhuc hodie Nobæ ei ſubſiſtendum eſt;
"Agitabit manum in montem Filiæ Sionis, collem Hieroſo-
"lymæ.

Ita denuntiatur a Joele, et quaſi jam immiſſa deſcribitur Peſtis Locuſtarum: [1]

כי גוי עלה על ארצי
עצום ואין מספר:
שם גפני לשמה
ותאנתי לקצפה:
חשף חשפה והשליך
הלבינו שריגיה:
שדד שדה אבלה אדמה

"Nam invaſit terram meam natio;
"Robuſta atque innumerabilis:
"Vitem meam deſolatam reddidit,
"Et ficum meam decorticavit:
"Penitus nudavit eam, et abjicit;
"Dealbati ſunt ejus palmites.
"Vaſtatus eſt ager, luxit terra: ---

1 JOEL. I. 6, 7, 10, &c.

De

De eventu futuro loquitur: nam eandem devaſtationem, quam hic depinxit Vates evidentiæ cauſa quaſi jam illatam, in ſequentibus [1] ſub alia imagine quaſi poſtmodum inferendam, niſi populum flagitiorum pœniteret, interminatur. Hac itaque ex parte Hebrææ linguæ idem fere eſt uſus ac cæterarum: quæ alii ſcriptores evidentiæ gratiæ, quanquam futura, in tempore Præſenti Imperfecto exponunt, ea Hebræi in Præſenti Perfecto efferunt: quod ad claram rei repræſentationem pariter valet.

Ex altera autem parte multum ſane ab aliorum conſuetudine videntur abhorrere; nimirum cum Præterita in Temporis Futuri forma enunciant: atque ea res magnam habet difficultatem. Si adeamus Interpretes, ii nodum non modo non expediunt, verum etiam diſſimulant; Temporum rationem quantum poſſunt ad rem de qua agitur accommodantes, et ex ſuo ſenſu potius quam ex Grammaticæ legibus, aut ex ullis certis principiis, expromentes. Si Grammaticos conſulamus, nihilo proficimus magis: rem quidem notant, ſed nec explicant, neque tamen ſuam ignorantiam profitentur; Græco enim vocabulo nobis fucum faciunt, neſcio quam Temporum Enallagen ſemper in promptu habentes, qua, ne nihil dicant, occurrant quærentibus; quaſi ſcilicet temere et ſine ulla ratione aut cauſa fieret Mutatio; quo nihil abſurdius aut inſulſius concipi poteſt. Quin hujuſmodi omnia ſuam vim habeant et proprietatem, dubitari omnino nequit; quod ex his multa obſcura jam ſint et impedita, in tanta linguæ Hebrææ vetuſtate minime eſt mirandum: quibus tamen ipſis aliqua fortaſſe lux nonnunquam induceretur, ſi diligenter attenderemus, quonam eſſet Scriptor mentis habitu ſituque cum ea ederet, quas apud animum ſuum rerum imagines tum conciperet. Eſt apud Moſen in eadem illa Ode hujuſce conſtructionis inſigne exemplum. Poſtquam mentionem fecit divini decreti quo Iſraelitæ in proprium Dei populum electi ſunt, pergit exponere quo eos amore et caritate, inde ab eo tempore, cum ab Ægypto eos liberaret, amplexus eſſet Deus, in ſolitudine paſceret, per deſerta manu

[1] JOEL. II.

duceret, ac veluti in ſinu portaret; quæ omnia quamquam manifeſte Præterita, tamen in Futuri Temporis forma efferuntur. [1]

ימצאהו בארץ מדבר
ובתהו ילל ישמן:
יסבבנהו יבוננהו
יצרנהו כאישון עינו:

"Inveniet eum in terra deſerta,
"Et in vaſta ejulanti ſolitudine:
"Circumdabit eum, edocebit eum;
"Cuſtodiet eum tanquam pupillam oculi ſui.

Quod anne ex eo explicari poſſit, quod Moſes ſeſe fingit in re præſenti intereſſe, cum Deus Populum ſuum a reliquis gentibus jam ſegregaret, atque inde tanquam ex ſpecula quadam contemplari, quid ex eo conſilio tum eſſet continuo conſecuturum? Ita ſane nonnullis in locis ſe res habere videtur; ut in Pſalmo illo Hiſtorico Aſaphi nomine inſcripto plus ſemel. Poſtquam Populi perfidiam et delicta in ipſo pene egreſſu ex Ægyptiaca Servitute commiſſa expoſuit Vates, clementiam Dei et Iſraelitarum denuo repetita flagitia animo quaſi prævenit, et veluti mox futura prædicit. [2]

והוא רחום יכפר עון ולא ישחית
והרבה להשיב אפו
ולא יעיר כל חמתו:
כמה ימרוהו במדבר
יעציבוהו בישימון:

"Ille tamen miſericors condonabit iniquitatem, nec perdet;
"Sæpius avertet iram ſuam,
"Neque excitabit omnem ſuam indignationem. ---
"Quomodo jam irritabunt eum in deſerto,
"Diſcruciabunt in ſolitudine!

Hujus etiam conſtructionis admodum elegans exemplum præbet Pſalmi Centeſimi quarti tota diſpoſitio: Vates enim Dei magnitudinem et ſa-

1 DEUT. XXXII. 10.
2 PS. LXXVIII. 38, 40.

pientiam

pientiam prædicans ex rerum naturæ conſtitutione ac conſervatione, opera creatoris, facta ipſa ac decreta, quaſi illi jam primum omnia ordinanti ipſe adeſſet, in præſenti tempore enunciat; eorundem autem conſequentia, varioſque uſus, et cauſas quas vocant finales, veluti ea inde a principio proſpiciens in poſterum, in Futuro exponit.

Quanquam autem hæc atque hujuſmodi alia eo modo quo dixi ſatis commode explicari poſſe videantur; reſtant tamen adhuc quam plurima quæ eodem referri nequeunt, et in quibus non tam reſpiciendus eſt ſitus ille atque habitus animi quem ſibi nonnunquam inducit Scriptor, quam linguæ ipſius propria quædam natura atque indoles. Nam Hebræi videntur ſæpenumero ita uſurpare Futuri Temporis formam, ut non tam ipſius loquentis habeat rationem, quam rei de qua is proxime loquutus eſt: quæ itaque actio alteri actioni connexa eſt et conſequens, vel quæ ſeipſam conſequitur, iterata nimirum aut continuata; quod quis facit et pergit facere; quod frequenter, aſſidue, certatim, ſedulo facit; id efferunt quaſi Futurum. Quam ob cauſam Formam hanc Grammatici עתיד appellant; quaſi dicas, promptam, expeditam, imminentem. Cujus rei exempla poſſem proferre haud pauca ex locis alias ob cauſas antehac laudatis: ut [1] ex elegantiſſima Proſopopœia Matris Siſeræ; ex [2] Allegoria Vitis ex Ægypto eductæ; ex [3] Comparatione petita ab Aquilæ paterna pietate et ſollicitudine in hoc ipſo Moſis Cantico: quorum omnium vim ſentiet credo attentus lector, ſed haud facile exprimet diligentiſſimus interpres.

Quod ſi ita uti dixi ſe res habet; ſi hujuſmodi inſolentior conſtructio, vel ex ſubito aliquo motu loquentis, novoque animi ſitu inducto provenit, vel aliam aliquam vim peculiarem habeat ſecum conjunctam, ex rei ratione aut ex linguæ ingenio quærendam; vix fieri poteſt quin multo frequentius in poetica dictione quam in vulgari ſermone occurrat, cum ſit ad poeſeos naturam, ad mobilitatem, et varietatem, et ad impetum exprimendum valde accommodata; a temperatione et lenitate

1 JUD. V. 29.
2 PS. LXXX. 9, 12, 14.
3 DEUT. XXXII. 11.

ſolutæ

ſolutæ orationis, uno atque eodem tenore plerumque profluentis, paulo alienior. Adeoque qui in Hebræorum poeſi diligenter verſabitur, ſeſeque exercebit in percipiendo ac diſtinguendo ſtyli charactere, vix quicquam inveniet, ſi ſententiarum conformationem excipiamus, quod eum a mero ſermone evidentius diſcriminat. Quanquam enim hoc genus non ita abhorret a proſa oratione, ut non unum atque alterum inde exemplum aliquando liceat depromere, tamen ejuſdem frequentior ac liberior uſus pro certa Poeticæ Dictionis nota merito ni fallor haberi poteſt.

Hæc autem atque alia hujuſmodi quantam vim habeant in diſtinguenda Hebræorum Dictione Poetica, et in conſervanda elocutionis ſublimitate et ſplendore, ex pauculis exemplis prorſus demonſtrari aut percipi poſſe minime eſt exiſtimandum; neque vero id ut efficeretur in me ſuſcepi: erat ſolummodo conſilium, unum atque alterum ex iis notare, quæ hoc curriculum ineuntibus occurſura erant, quæque aliquam cogitationem et curam viderentur poſtulatura. Univerſæ formæ comprehenſio, et coloris poetici perfecta cognitio, nec præceptiunculis contineri, nec via et arte tradi poteſt: uſum et exercitationem cum aliqua judicandi ſolertia conjunctam deſiderat.

PRÆLECTIO DECIMA SEXTA:

DE SUBLIMITATE CONCEPTUUM.

Quæ in Senſibus unice poſita eſt Sublimitas, nulla Dictionis habita ratione, (ea enim ſpecies quam ad Dictionem retulimus, utpote cum qua arctiori quadam neceſſitudine conjuncta eſt, ultimo quidem ad Senſus etiam plerumque referri poſſet; quæ autem Sublimitas proprie eſt Senſuum,) ea oritur, vel ex inſita quadam animi elatione, et felici audacia in formandis conceptibus; vel ex violento impetu mentis vehementioribus Affectibus commotæ: quorum alterum vocat Longinus το περι τας νοησεις αδρεπηβολον; alterum το σφοδρον και ενθουσιαστικον παθος appellat. Utrumque ita in hoc argumento uſurpamus, atque ita Sacris Vatibus tribuimus, ut nihil derogemus Divini Spiritus afflatui: etſi ſuam interea vim propriæ cujuſque ſcriptoris naturæ atque ingenio concedamus. Neque enim inſtinctu divino ita concitatur Vatis animus, ut protinus obruatur Hominis indoles: attolluntur et eriguntur, non extinguuntur aut occultantur naturalis ingenii facultates; et quanquam Moſis, Davidis, et Iſaiæ ſcripta ſemper ſpirent quiddam tam excelſum tamque cæleſte, ut plane videantur divinitus edita, nihilo tamen minus in iis Moſem, Davidem, et Iſaiam ſemper agnoſcimus.

Quæ ex priore illo genere oritur Sublimitas, nimirum ex audaci ſpiritu et animi elatione ſive ingenita ſive etiam divinitus infuſa, ea tribus in rebus præcipue cernitur: primo in excelſis magniſque Rebus concipiendis; tum in delectu Adjunctorum, quorum pondere et magnitudine earum deſcriptionibus vis et elatio accedit; poſtremo in Imaginum ſplendore et magnificentia, quibus eædem cum ſuis adjunctis illuſtrantur. Quibus omnibus Vates Hebræi unice eminent et excellunt. Rerum ipſarum et Conceptuum magnitudinem quod attinet, non modo

cæteros

cæteros omnes ſcriptores poſt ſe relinquunt, ſed et cancellos etiam humano ingenio circumſcriptos longe tranſcendunt. Dei magnitudo, potentia, juſtitia, immenſitas; divinorum factorum et conſiliorum infinita ſapientia, argumenta ſunt, in quibus et perpetuo et ſemper digne verſatur, in quibus plane triumphat Hebræorum Poeſis. Reputemus modo quanto intervallo ab iis diſtant, cum in his rebus verſantur Poetæ exteri; quam longe infra materiæ dignitatem cadunt excelſiſſima quidem, ſed humana, ingenia; et Hebrææ Poeſeos non modo ſingularem Sublimitatem agnoſcemus, verum etiam adorabimus Divinitatem. Neque vero ſolum in rebus et Conceptibus, in quibus verſatur Poeſis Sacra, ea ineſt magnitudo, quæ quomodocunque explicata ſuam haberet vim et dignitatem; ſed et valde admirabilis eſt etiam modus, quo conceptus menti ingeruntur, rerumque deſcriptiones adornantur; ſive Adjunctorum delectum ſpectemus, ex quibus ad rerum magnitudinem cumulus quidam accedit; ſive Imaginum amplitudinem, quibus ea quæ ab ſenſibus noſtris ſunt remotiſſima ita explicantur, ut quanquam humanitus adumbratæ, ſuam tamen divinitatem retineant. Et quoniam Vatum ſacrorum Sublimitas ſatis magna copia exemplorum diverſi generis antehac illuſtrata eſt, ſufficiat in illorum acceſſionem pauca hic apponere, quæ pertinent ad ea quæ jam dixi illuſtranda; ex eis nimirum locis petita, in quibus Divina Majeſtas exprimitur.

Ac primum quidem Dei Creatoris Potentia in rerum univerſitate condenda qua magnificentia exponitur! Quo ſane in loco religio eſt præterire toties laudatum illud Sacri Hiſtorici, in quo rei et Conceptus magnitudinem (nihil autem majus mens humana poteſt concipere) commendat brevitas et ſimplicitas Dictionis: [1] ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור "Dixit Deus, Eſto lux, et fuit lux." Quantum addideris verbis, tantum de ſublimitate detraxeris: nam potentiam divinam non aperte declaratam animus protinus colligit et melius ex effectu; rei magnitudine multo magis perculſus eo quod ex ſe ipſe eam concepiſſe videatur. Id ipſum poetice exprimunt Vates, nec minori cum vi et

1 GEN. I. 3.

magnificentia. Excitantur res omnes creatæ ad celebrandas Dei laudes: [1]

יהללו את שם יהוה
כי הוא צוה ונבראו :

"Laudent nomen Jehovæ;
"Nam Ille juſſit, et creatæ ſunt.

Et alio in loco: [2]

כי הוא אמר ויהי
הוא צוה ויעמד :

"Nam Ille dixit, et fuit;
"Ille juſſit, et conſtitit.

Idem argumentum ſæpe explicant latius, additis compluribus Adjunctis, variiſque Imaginibus inductis, ad illuſtrandam deſcriptionem: quæ an faciant pro rei magnitudine et dignitate, et ſine imminutione ſublimitatis, ex uno alteroque exemplo de pluribus aliis facite conjecturam. [3]

איפה היית ביסדי ארץ
הגד אם ידעת בינה :
מי שם ממדיה כי תדע
או מי נטה עליה קו :
על מה אדניה הטבעו
או מי ירה אבן פנתה :
ברן יחד כוכבי בקר
ויריעו כל בני אלהים :
ויסך בדלתים ים
בגיחו מרחם יצא :
בשומי ענן לבשו
וערפל חתלתו :
ואשבר עליו חקי
ואשים בריח ודלתים :
ואמר עד פה תבוא ולא תסיף
ופא ישית בגאון גליך :

1 PS. CXLVIII. 5.
2 PS. XXXIII. 9.
3 JOB. XXXVIII. 4, —— 11.

T "Ubinam

" Ubinam fuiſti cum fundarem terram?
" Indica, ſi intelligentia polles.
" Quis diſpoſuit menſuras ejus, quandoquidem nôſti;
" Aut quis ſuper eam extendit lineam?
" Quonam demerſæ incumbunt baſes ejus;
" Aut quis poſuit lapidem ejus angularem?
" Quum ſimul ovarent ſtellæ matutinæ;
" Unaque clangerent omnes filii Dei.
" Et foribus occluſit mare?
" Cum erumperet, ex utero exiret:
" Cum involverem illud indumento nubis,
" Et faſcia denſæ caliginis:
" Et diffringerem illi decretum alveum,
" Poneremque repagula et valvas:
" Diceremque, huc uſque veni, nec progreditor;
" Et hic obſtaculum eſto tuorum fluctuum ſuperbiæ.

מי מדד בשעלו מים [1]
ושמים בזרת תכן
וכל בשלש עפר הארץ׃
ושקל בפלס הרים
וגבעות במאזנים׃
שאו מרום עיניכם
וראו מי ברא אלה׃
המוציא במספר צבאם
וכלם בשם יקרא
מרב אונים ואמיץ כח איש לא נעדר׃

" Quis menſus eſt pugillo ſuo aquas;
" Et cœlos palmo aptavit;
" Et comprehendit triente pulverem terræ?
" Et ponderavit trutina montes,
" Et colles bilance?

1 ISAI. XL. 12, et 26.

" Attollite

"Attollite in ſublime veſtros oculos,
"Et contemplamini quis creavit iſta:
"Qui educit numero exercitum eorum,
"Eaque omnia nominatim appellat;
"Præ magnitudine virium et robore potentiæ, ne unum deeſt.

Videtis, Academici, potentiam ac ſapientiam Divinam in rerum naturæ conſtitutione et gubernatione teſtatam, opera ipſa ac facta Creatoris, magnam præbere Adjunctorum et Imaginum copiam, quæ valde grandia ſunt nec argumento indigna. Verum aliter ſe res habet, quando agitur de Attributis Dei in ſe ſpectatis, generatim et abſtracte, ſine ulla particulari inductione aut amplificatione operationum et effectuum exinde profluentium. Hic penitus abſorbetur mens humana, planeque obruitur, veluti in profundam quandam voraginem demerſa, et fruſtra conatur aliquid apprehendere, quo ſeſe expedire et extrahere poſſit. Sed ex rei difficultate æſtimamus ejus magnitudinem; dumque animus laborat id complecti quod ejus anguſtiæ non capiunt, is ipſe labor atque irriti conatus incredibilem quandam granditatem exprimunt. Quam ob cauſam valde ſublimis eſt ſequens locus, cum ad immenſam rei magnitudinem ſummo niſu contendere videatur, quanquam eam aſſequi non poſſit; iis Imaginibus utens, quæ minime quidem ſunt ei adæquatæ, quibus tamen majus nihil univerſa natura ſuppeditavit: [1]

יהוה בשמים חסדך
אמונתך עד שחקים׃
צדקתך כהררי אל
משפטיך תהום רבה׃

"O Jehova, ad cœlos pertingit Benignitas tua;
"Veritas tua, uſque ad nubes:
"Juſtitia tua inſtar montium validorum;
"Judicia tua Abyſſus magna!

Verum in hoc genere nihil eſt majus, quam cum per continuam negationem deſcriptio inſtituitur; cum ſit congeries maximarum altiſſima-

1 PS. XXXVI. 6, 7.

rumque Imaginum, quæ cum re, de qua agitur, comparatæ, valde impares longeque inferiores reperiuntur: hoc modo quaquaverſum extenduntur, tandemque omnino tolluntur limites; animus deducitur paulatim in Infinitudinem, atque ingenti admiratione et jucundo quodam horrore percellitur, cum primum ſeſe in illa immenſitate expatiari perſenſerit. Multa ſunt in ſacris carminibus hujus rei exempla, quorum unum atque alterum cætera etiam vobis in mentem reducent. [1]

החקר אלוה תמצא
אם עד תכלית שדי תמצא:
גבהי שמים מה תפעל
עמקה משאול מה תדע:
ארכה מארץ מדה
ורחבה מני ים:

"Numquid Dei intima perveſtigabis?
"An invenies etiam perfectionem Omnipotentis?
"Altitudines cœlorum! quid ages?
"Orco profundior; quid cognoſces?
"Menſura ejus terra longior,
"Et latior eſt mari.

[2] אנה אלך מרוחך
ואנה מפניך אברח:
אם אסק שמים שם אתה
ואציעה שאול הנך:
אשא כנפי שחר
אשכנה באחרית ים:

1 JOB. XI. 7,——9.

2 PS. CXXXIX. 7,——10. Mihi non ſatisfacit Commatis noni vulgo jam recepta interpretatio; quaſi exprimeretur motus continuus ab oriente in occidentem, ejuſque motus velocitas cum radiorum ſolis velocitate compararetur. Videntur mihi hujuſce Diſtichi, plane ſicut prioris, duo membra inter ſe opponi, non eſſe alterum alteri conſequens; tranſitum duplicem exprimi, unum ad orientem, ad occidentem alterum; fugæ denique longinquitatem, non celeritatem motus, amplificari. Ita THEODORET. in loc. Ορθρον τας ανατολας εκαλεσε, δυσμας δε της θαλαττης τα εσχατα· τω γαρ υψει και τω βαθει το μηκος και το πλατος προστεθεικε, διδασκων το της θειας φυσεως απεριγραφον. In voce כנפי est י Pronomen Affixum: ſic LXX. SYR. VULG.

גם שם ידך תנחני
ותאחזני ימינך׃

"Quo diſcedam a ſpiritu tuo;
"Et quo a facie tua fugiam?
"Si aſcendam cœlos, ibi Tu;
"Et in orco cubem, ecce Te!
"Attollam alas meas auroram verſus;
"Habitem in extremitate maris occidui:
"Etiam illic manus tua ducet me;
"Et apprehendet me dextera tua.

Exprimitur, uti videtis, notio Infinitatis; quæ tamen haud facile in animo conſignatur: ſi ſimpliciter et abſtracte nullaque re adjuncta exponitur, fugit intelligentiæ noſtræ vim, ac pene elabitur. Confugiunt itaque Sacri Scriptores ad Adjuncta quædam et Imagines, quarum ope rei tam tenui et ſubtili quandam inducant ſoliditatem, et notionem lubricam ab intellectu ad ſenſus revocent. Deducunt nos per omnes ſpatii dimenſiones; per longitudinem, latitudinem, altitudinemque; has ipſas non generalibus et confuſis vocabulis deſignant, ſed evidenti quadam menſura, eaque maxima, quam aut natura præbet, aut mens noſtra recipit. Cum ultra hos limites provehitur animus, non habet quo poſſit conſiſtere; in omnes partes evagatur, et rerum metas fruſtra conatus attingere, devenit tandem in Infinitatem: ejus ſpecies vaſta atque informis, cum in animo evidenter imprimitur, quod hoc modo conſequuntur Sacri Scriptores, ſemper magnam vim habet, et cum horrore quodam conjunctam admirationem.

Convenit etiam vel maxime ad imprimendam imaginem Divinæ Majeſtatis et Potentiæ acrior illa et vehementior Negatio vel Affirmatio, quæ fit per confidentiam Interrogationis; in quo eam ſæpius uſurpant Sacri Vates: [1]

זאת העצה היעוצה על כל הארץ
וזאת היד הנטויה על כל הגוים׃

1 IS. XIV. 26, 27.

כי יהוה צבאות יעץ ומי יפר
וידו הנטויה ומי ישיבנה:

"Hoc eſt decretum de omni terra conſilium,
"Et hæc eſt manus extenſa in omnes gentes:
"Nam Jehova Exercituum decrevit, et quis irritum faciet?
"Et ipſius eſt manus quæ extenditur, et quis eam avertet?

ההוא אמר ולא יעשה [1]
ודבר ולא יקימנה:

"An Ille dixit, et non faciet?
"An locutus eſt, et non effectum dabit?

Nec minorem vim habet ſimulata conceſſio et Ironia ipſi Deo attributa; in quo admirabilis eſt ille Jobi locus: [2]

עדה נא גאון וגבה
והוד והדר תלבש:
הפץ עברות אפך
וראה כל גאה והשפילהו:
ראה כל גאה הכניעהו
והדך רשעים תחתם:
טמנם בעפר יחד
פניהם חבוש בטמון:
וגם אני אודך
כי תושיע לך ימינך:

"Orna te, age, magnificentia et celſitudine;
"Et indue majeſtatem et gloriam:
"Effunde quaquaverſum æſtus iræ tuæ;
"Et aſpectu tuo omnem elatum deprime,
"Aſpice omnem elatum, proſterne eum;
"Et contere impios in veſtigio ſuo:
"Obrue eos in pulvere pariter;
"Involve eorum vultus et in obſcurum demerge.
"Tum etiam Ego tibi confitebor;
"Cum tibi ſalutem præſtiterit dextera tua.

1 NUM. XXIII. 19. 2 JOB. XL. 10, —— 14.

Divina

Divina omnipotentia et humana infirmitas, inter ſe collatæ invicem augentur: portentoſa illa abſurditas, quæ in rerum maxime inæqualium comparatione apparet, clariſſime demonſtrat illam inæqualitatem, eaſque plane infinito intervallo disjungit.

Cum vero Vates Sacri ſemper de Deo humanitus loquuntur; humanas actiones, humanos affectus, humana etiam membra illi tribuentes; qui fieri poteſt, ut omnino exiſtimentur Divinam Majeſtatem unquam digne expreſſiſſe, ac non potius, quantum in ipſis fuit imminuiſſe ac violâſſe videantur? Nonne id de illis etiam verum erit, quod Homero merito vitio vertit Longinus; nimirum illum Deos ſuos homines feciſſe, vel etiam infra humanam ſortem depreſſiſſe? --- Verum longe aliter ſe res habet. Homerus cæterique vaniſſimis opinionibus ducti ea de Diis ſuis prodiderunt, quæ utcunque abſurda atque impia in ſenſu proprio accepta, vix tamen, ac ne vix quidem, poſſunt Allegorice intelligi: contra Vates Sacri Naturam Divinam ſub humanis imaginibus adumbrant, eo quod illud neceſſario poſtulet humanæ mentis imbecillitas; eoque modo, ut quæ a rebus humanis ad Deum transferuntur, nunquam proprie accipi poſſint. Semper remittitur intellectus ab umbra ad veritatem; neque in nuda hæret imagine, ſed protinus quærit et inveſtigat id quod in Divina natura ei imagini eſt Analogum; grandius quiddam et excelſius quam quod poſſit plane concipere aut apprehendere, ſed quod animum metu quodam et admiratione percellit. Atque hoc, ni fallor, rei cujuſdam ſatis notabilis rationem aliquantum reconditam explicabit; nimirum, cur ex iis rerum Imaginibus, quæ ad Deum transferuntur, illæ potiſſimum, quæ in ſenſu proprio acceptæ ab ejus natura alieniſſimæ ejuſque majeſtate indigniſſimæ viderentur, tamen in Metaphora aut Comparatione longe maximam habent Sublimitatem. Verbi gratia, quæ a Corpore et Membris humanis ducuntur, plerumque grandius quiddam habent et magnificentius, quam quæ transferuntur ab Affectibus aut Intellectu; quæque a brutis Animalibus ſumuntur, ſæpe ſublimitate exſuperant ea quæ petuntur ab Hominis natura. Ea enim eſt mentis noſtræ ignorantia et cæcitas in Divinæ naturæ contemplatione, ut ejus notionem ſimplicem et puram nullo modo poſſimus attingere:

gere: ſemper admiſcemus humani aliquid; craſſiora quidem corporis adjuncta facile ſecernimus, ſed ægre ſeparamus Animæ Rationalis, aut aliquas etiam ſenſitivæ, facultates. Hinc fit, ut ſæpe in iis imaginibus, quæ a præſtantiori hominis parte ad Deum transferuntur, acquieſcamus, quaſi ei proprie tribuerentur; contra eas, quæ remotius petitæ et alienius attributæ videntur, ultro aſpernatur ac reſpuit cogitatio noſtra, et dum continuo conſectatur *το αναλογον*, ſemper ad aliquid admodum grande et magnificum, quanquam obſcurum, conſurgit. Videamus annon ita ſe res habeat in ſequentibus: cum Pſaltes Hominis ob injuriam inſperato acceptam commoti perturbationem ad Deum transfert, ea Imago nihil in ſe habere videtur inſigniter admirabile aut excelſum: [1]

שמע אלהים ויתעבר
וימאס מאד בישראל׃

"Audivit Deus, et ira exarſit;
"Et Iſraelem cum ſummo faſtidio rejecit.

Sed cum paulo poſt eadem res Imaginibus multo craſſioribus et audacius tranſlatis adumbratur, nihil facile poteſt eſſe ſublimius: [2]

ויקץ כישן אדני
כגבור מתרונן מיין׃

"Tum expergefactus eſt Dominus veluti ex ſomno;
"Tanquam Athleta præ vino in clamorem erumpens.

Eadem in ſequentibus etiam videtur eſſe ratio, ubi ex leonis rugitu, ex ruſticarum operarum clamore, et ex ferarum immaniſſimarum rabie, Imago ducitur: [3]

יהוה ממרום ישאג
וממעון קדשו יתן קולו׃
שאג ישאג על נוהו
הידד כדרכים יענה׃

"Ex alto rugiet Jehova;
"Et ex ſacroſancto habitaculo edet vocem:

1 PS. LXXVIII. 59.
2 PS. LXXVIII. 65.
2 JER. XXV. 30.

"Horrendum

"Horrendum rugiet adverſus ſedem ſuam;
"Edet celeuſma ſicut calcantes uvas.

ואהי להם כמו שחל [1]
כנמר על דרך אשור׃
אפגשם כדב שכול
ואקרע סגור לבם׃

"Et ero illis inſtar Leonis;
"Sicut pardus juxta viam inſidiabor:
"Occurram illis ut urſa orbata,
"Et diſcerpam eorum præcordia.

Cum Imagines in ſe ſpectatæ craſſum quiddam et plane abſonum ſpirent, tantaque materia quam maxime indignum, eo citius inde abripitur animus, et ad rei ipſius magnitudinem contemplandam ſubito tranſit.

1 HOS. XIII. 7, 8.

PRÆLECTIO DECIMA SEPTIMA:

DE SUBLIMITATE AFFECTUUM.

ALTERUM Sublimitatis fontem cum Longino ſtatuimus, commotæ mentis vehementiam, et Affectuum impetum: vocat is *το σφοδρον και ενθουσιαστικον παθος*. Videamus paulum quid ſit ille *ενθουσιασμος*; quam vim habeat in poeſi Affectuum cum concitatio, tum imitatio; quænam inter Affectus et Sublimitatem cognatio intercedat.

Dictionem poeticam germanum eſſe incitatæ mentis effectum, plus ſemel jam obſervatum eſt; ipſam etiam Poeſin ſuam habuiſſe originem, habitum ſuum, colorem, ſonum, geſtumque traxiſſe, ex eo quod patitur animus corpuſque, imaginatio, ſenſus, ſermo, vox, ſpiritus; cum Affectus vehementius concitantur. Omnis animæ humanæ Affectio, ubi imperioſius dominatur, eſt brevis quidam furor: cum poeta ita ingenio vel potius imaginatione valet, (*ευφαντασιωτον* vocant Græci [1]) ut facile quemvis animæ motum induere, ut alienos affectus in ſe transferre, eoſque apte, vivide, fortiterque pro rei natura exprimere poſſit, eum Furore poetico concitari vulgo dicimus; et cum Ariſtotele *μανικον*, cum Platone *εκφρονα, ενθεον, και ενθουσιαζοντα*, cum Latinis divino ſpiritu afflatum Deoque plenum, appellare poſſumus: non quaſi "Dî ardo-"rem hunc mentibus addant," ſed quod "ſua cuique Deus fit dira "cupido." Hanc igitur ſpeciem *ενθουσιασμου* appellarem Naturalem, niſi viderer plane inter ſe repugnantia conjungere: eſt certe longe diverſus, et altioris quidem originis, verus ille et germanus *ενθουσιασμος*, eoque nomine unice dignus, quo ſolummodo Hebræorum Poeſis ſublimior, ac maxime Prophetica, incitatur.

1 QUINTIL. Lib. VI. 2.

Porro

Porro ut vehementioribus animæ Affectibus originem ſuam debet poeſis, ita in Affectibus exprimendis vim ſuam præcipue exerit, et Affectus concitando finem ſuum optime conſequitur.

Imitatione conſtare dicitur Poeſis: quicquid humana mens cogitatione complectitur, id omne imitatur; res, loca, imagines vel naturæ vel artis, actiones, mores, affectus: et cum omni imitatione magnopere delectatur mens humana, fieri vix poteſt, quin illam et delectet maxime et percellat ea imitatio, quæ ei ſuam ipſius imaginem exhibet, omneſque eos impulſus, flexiones, perturbationes, motuſque ſecretos exprimit, quos in ſe agnoſcit ſentitque. Commendat imprimis hanc imitationem ipſius rei ſubtilitas et difficultas: habet magnam admirationem, cum cernimus id effectum dari, quod omnino vix effici poſſe judicamus. Cæterarum rerum deſcriptiones accuratas eſſe et naturæ congruere, memoriæ ſubſidio ac veluti per medium quoddam, mens tardius intelligit: cum exprimitur Affectus aliquis, rem ipſam quaſi nude intuetur; ipſa per ſe conſcia eſt et ſui et ſuorum motuum, nec rem perſpicit ſolum, ſed et vel idem vel ſimile quiddam ſtatim patitur. Hinc fit, quod ea Sublimitatis ſpecies, quæ ex vehementi Affectuum impulſu eorumque imitatione oritur, apud animum humanum multo maximam vim habet: quicquid ei extrinſecus exhibetur, utcunque grande et magnificum, minus eum ut par eſt commovet, quam quod intus percipit, cujus magnitudinem et impetum et vehementiam ipſe apud ſe perſentit.

Utque Imitatio Affectuum poeſeos perfectiſſimum eſt opus, ita per eorundem Concitationem maxime ad finem ſuum et effectum perducitur. Poetices finis eſt, Prodeſſe Delectando: Concitatio autem Affectuum, per imitationem facta, eſt ſumme et utilis, et jucunda.

Utilis eſt in primis hujuſmodi Concitatio Affectuum, ſi recte legitimeque fiat; nimirum ſi ita moveantur Affectus, ut ad ſuum finem dirigantur, ut naturæ conſilium et rerum veritatem ſervent; hoc eſt, ſi excitetur mali averſatio, boni amor: quod ſi aliqui poetæ contra faciunt, ii ſua arte peſſime abutuntur. Affectiones enim principia ſunt atque elementa humanarum actionum; omnes in ſe ſunt bonæ, utiles,

honeſtæ; et cum debite exercentur, non modo recta ducunt, ſed ſtimulant etiam et incendunt ad Virtutem. Poeticæ partes ſunt, eas incitare, dirigere, moderari, minime autem extinguere: Affectuum exercitationem, emendationem, diſciplinam profitetur; id quod Ariſtoteles per παθηματων καθαρσιν unice intelligere videtur, quanquam Interpretes quidam alio ſenſum ejus detorſerunt.

Ad hoc, eo utilior eſt iſtiuſmodi Affectuum Concitatio, quod valde delectet: omnem enim Affectuum commotionem, etiam eorum qui cum dolore primitus cognationem habent, cum per imitationem fiat, ſumma eaque exquiſita quædam voluptas ſemper comitatur: partim ex ipſius imitationis contemplatione orta; partim ex noſtræ felicitatis cum aliorum miſeriis comparatæ conſcientia; præcipue vero ex Senſu Morali. Homini enim generoſum quendam ſpiritum natura indidit, juſſitque non ſe ſolum reſpicere, ſed aliorum etiam curam et rationem habere, nihil humani a ſe alienum ducere. Gaudere itaque in aliorum felicitate, dolere etiam in aliorum miſeriis, pietatem et benevolentiam amore amplecti, immanitatem et injuſtitiam odio et indignatione proſequi, id eſt, naturæ ſuæ obtemperare, rectum eſt, honeſtum, pulchrum, jucundum.

Multum quidem genere differunt Sublime et Patheticum, et tamen aliqua neceſſitudine inter ſe conjunguntur. Patheticum continet in ſe Affectus quos patimur, et quos concitamus. Exprimuntur aliqui Affectus ſine Sublimitate; eſt item Sublimitas, ubi nulli Affectus exprimuntur: ſed id neutiquam poteſt eſſe Sublime, quod nullum Affectum concitat. Quæ ex ipſa Conceptuum atque Imaginum magnitudine oritur Sublimitas ſemper habet Admirationem, eamque vel cum gaudio, vel amore, vel odio, vel metu, plerumque conjunctam: id quod ſatis liquet ex exemplis in eo genere proxime allatis.

Quantum vero in Affectibus commovendis et ad ſuum finem rite dirigendis præſtat ſacra Hebræorum Poeſis; quomodo eos in debitis objectis exercet, et veluti in ſuo quemlibet centro et cardine convertit; Admiratione per Divinæ Majeſtatis contemplationem animum percellit et incendit; Gaudium, Spem, Amorem, a rerum terrenarum et ab-

jectarum amplexu revulſum, ad Summum Bonum traducit; Odium, Metum, Dolorem, in levioribus vitæ miſeriis nimis ſedulo occupatum, ad Summi Mali averſationem excitat: hæc omnia neque hic loci egent explicatione, nec, quamquam cum ſumma Sublimitate plerumque conjuncta, et ad finem ſuum egregie perducta, proprie ad rem præſentem faciunt. Non enim agitur de Sublimitate quatenus concitat Affectus; ſed de ea ejuſdem ſpecie quæ oritur ex vehementi impulſu, ex Imitatione ſive repræſentatione Affectuum.

Atque hic campus plane immenſus nobis oſtenditur. Quid enim eſt aliud pars longe maxima Poematum Sacrorum, quam perpetua diverſorum Affectuum Imitatio? quæ alia materia et argumentum tot Carminum, quam Admiratio ex Divinæ potentiæ et majeſtatis contemplatione orta; Gaudium ex ſenſu Divini favoris proſperoque rerum exitu; Iracundia et Indignatio contra impios Deique oſores; Dolor ex peccati conſcientia, et pœna delictorum divinitus irrogata; ex interminatione Divinorum judiciorum Terror? Neque horum omnium, aut ſi qui his finitimi ſunt animorum motus, exempla deſiderare quiſquam poteſt, qui in Libro Jobi, in Pſalmis, in Canticis aut Vaticiniis Prophetarum, velit periculum facere, vel etiam in aliquam eorum partem, nullo conſilio aut delectu habito, forte inciderit. Quocirca exhibenti mihi vobis, Academici, in horum ſingulis breve aliquod ſpecimen, multo minus erit laborandum, ut idonea atque eximia ſeligam, quam ut quæ ultro occurrunt, non dico pro rei dignitate, ſed ſine graviſſima ſublimitatis imminutione, poſſim exponere.

Admiratio, ut eſt effectus ſemper conſequens Sublimitatem, ita ſæpe etiam Sublimitatis eſt cauſa efficiens. Concipit ſenſus magnificos, dictione utitur elata et audaci, ſententiis brevibus, conciſis, interruptis. [1]

יהוה מלך ירגזו עמים
ישב כרובים תנוט הארץ :

" Jehova regnat; contremiſcant populi:
" Cherubis inſidet; commoveatur tellus.

1 PS. XCIX. 1.

קול יהוה על המים [1]
אל הכבוד הרעים
יהוה על מים רבים׃
קול יהוה בכח
קול יהוה בהדר׃

"Vox Jehovæ ſuper aquas;
"Deus gloriæ intonat;
"Jehova ſuper aquas ingentes.
"Vox Jehovæ potens;
"Vox Jehovæ plena majeſtatis.

מי כמכה באלים יהוה [2]
מי כמכה נאדר בקדש
נורא תהלת עשה פלא
נטית ימינך תבלעמו ארץ׃

"Quis Tui ſimilis inter Deos Jehova!
"Quis Tui ſimilis, verendus ſanctitate!
"Terribilis laudum, faciens mirabilia!
"Extendiſti dextram, abſorbet eos tellus.

Effert ſe Gaudium atque exultat audacius: grandes habet conceptus, ſplendidas imagines arripit, verba injicit ardentia; nec veretur figuras maxime præcipites et inſolentes periclitari. In Moſis, in Deboræ Carmine *ευχαριστικῷ*, quæ ſenſuum, quæ dictionis et compoſitionis Sublimitas? Quid illa in Pſalmis toties celebrata univerſæ naturæ jubilatio, quum res omnes creatæ, cum animalibus inanimæ, Creatoris laudes certatim efferunt? nonne ipſa Poeſis triumphare gaudio, lætitia inſoleſcere, et prope bacchari videtur? [3]

Dicite, Regnat Deus Omnipotens;
Dicite populis, Ipſe Jehova
Poſuit ſtabilis mœnia mundi,
Rerum validas torquet habenas.

1 PS. XXIX. 3, 4,
2 EXOD. XV. 11, 12.
3 PS. XCVI. 10, —— 13. et XCVIII. 7, — 9.

Cœli

Cœli exultent; concinat Æther;
Reſonet cantu conſcia Tellus;
Reſonent Sylvæ; reſonent Montes;
Geminent palmis Flumina plauſum;
Fremitu læto reboet Pontus:
Pſallite, clangite, quæque patentes
Colitis terras, quæque profundum.
Advenit, advenit ipſe Jehova,
Regat ut populos legibus æquis;
Totum numine temperet orbem.

Nihil autem poteſt eſſe magnificentius et grandius quam Iracundiæ et Indignationis præſertim Divinæ repræſentatio; cujus rei inſigne exemplum præbet tota Moſis Ode Prophetica, quæ perpetuo æſtu iracundiæ exardeſcit et inflammatur. Nonnulla antehac in genere paulum diverſo exinde protuli; nec omitti debent ſequentia: [1]

כי אשא אל שמים ידי
ואמרתי חי אנכי לעלם :
אם שנותי ברק חרבי
ותאחז במשפט ידי :
אשיב נקם לצרי
ולמשנאי אשלם :
אשכיר חצי מדם
וחרבי תאכל בשר
מדם חלל ושביה
מראש פרעות אויב :

"Nam manum meam ad cœlos attollo,
"Et dico, Ut Ego in æternum vivo,
"Ita acuam gladii mei fulgur,
"Et manus mea arripiet arma judicii;
"Hoſtibus meis ultionem reddam,
"Eiſque qui me oderunt rependam:

1 DEUT. XXXII. 40, —— 42.

"Inebriabo

" Inebriabo ſagittas meas ſanguine,
" Et gladius meus devorabit carnes;
" Sanguine confoſſorum captorumque,
" De capite capillato inimicorum.

Nec in ſimili materia cautior aut remiſſior Iſaias: [1]

כי יום נקם בלבי
ושנת גאולי באה:
ואביט ואין עזר
ואשתומם ואין סומך:
ותושע לי זרעי
וחמתי היא סמכתני:
ואבוס עמים באפי
ואשכרם בחמתי
ואוריד לארץ נצחם:

" Nam dies ultionis in corde meo eſt,
" Et annus quo meos redimam venit:
" Et circumſpexi, neque erat adjutor;
" Et obſtupui, neque enim erat ſuſtentator:
" Tum mihi ſalutem præſtitit brachium meum,
" Et indignatio mea ipſa me ſuſtentavit:
" Et conculcavi populos in ira mea,
" Et in æſtu meo ebrios et attonitos reddidi,
" Et cædem eorum derivavi in terram.

Et valde ſublimis eſt illa apud Moſem hoſtici furoris et minarum Imitatio, qua mirifice amplificatur inſperata cladis atrocitas: [2]

אמר אויב ארדף אשיג
אחלק שלל תמלאמו נפשי
אריק חרבי תורישמו ידי
נשפת ברוחך כסמו ים:

" Dixerat hoſtis, perſequar, adſequar;
" Dividam ſpolia, exſaturabitur anima mea;

1 ISAI. LXIII. 4, — 6.
2 EXOD. XV. 9, 10.

" Stringam

"Stringam gladium, exſcindet eos manus mea:
"Spiritu tuo flaviſti; operuit eos mare.

Humilis plerumque et abjectus, et a Sublimitate paulo alienior eſt Dolor; ſed cum exceſſit modum et in animo penitus dominatur, inſurgit audacius, et in rabiem quandam et furorem excandeſcit. Num ſe cohibet et comprimit Jeremias, dum Sionis miſerias exaggerat? [1]

דרך קשתו כאויב נצב ימינו כצר
באהל בת ציון שפך כאש חמתו:

"Arcum ſuum hoſtili more intendit; dextram firmavit velut
"inimicus;
"In tentoria filiæ Sionis iram ſuam inſtar ignis effudit.

Sed nihil in hoc genere æquat Jobi dolorem, acrem, vehementem, fervidum, in graviſſimis miſeriis ſemper animoſum quiddam et excelſum ſpirantem; nimirum

"æſtuat ingens
"Uno in corde Pudor, Luctuſque, et conſcia Virtus.

אפו טרף וישטמני [2]
חרק עלי בשניו
צרי ילטוש עיניו לי:
פערו עלי בפיהם
בחרפה הכו לחיי
יחד עלי יתמלאון:
יסגירני אל אל עויל
ועל ידי רשעים ירטני:
שלו הייתי ויפרפרני
ואחז בערפי ויפצפצני
ויקימני לו למטרה:
יסבו עלי רביו
יפלח כליותי ולא יחמל
ישפך לארץ מררתי:
יפרצני פרץ על פני פרץ
ירץ עלי כגבור:

1 THREN. II. 4.
2 JOB. XVI. 9.——14.

"Ira ejus diſcerpit me, et hoſtili odio proſequitur;
"Dentibus ſuis in me infrendit,
"Hoſtis meus acuit contra me oculos ſuos.
"Fauces ſuas contra me diſtendunt;
"Maxillas meas contumelioſe percutiunt;
"Pariter ſuper me ſeſe exſaturant.
"Conſtrictum me Deus iniquo tradidit,
"Et in manus impiorum me præcipitavit.
"Tranquillus eram, et me penitus contrivit;
"Et cervice prehenſum minutatim diffregit;
"Ac me ſibi pro ſcopo conſtituit.
"Corona facta invadunt me jaculatores ejus;
"Sulcat renes meos, nec parcit;
"Effundit in terram fel meum.
"Aliis ſuper alias plagis continuo me profligat;
"Impetum facit in me ſicut bellator.

Apud eundem quâ magnificentia et ſublimitate exprimitur Mœror et Deſperatio!

[1] O ſi bilance mea libretur calamitas,
Juſtaque trutina moles cumulati mali!
Superat iniquo pondere arenas æquoris;
Nec temere inæſtuat gemitu erumpens dolor.
Stant penitus imo tela infenſi Numinis
Defixa latere; morſu lacerant viſcera,
Ægrumque lenta tabe ſpiritum hauriunt;
Deique terrores acie inſtructa ingruunt.
O cedat utinam ſupplicis precibus Deus!
Effundat iræ fræna tandem vindici;
Manu ſoluta, liberoque brachio,
Adigat triſulci vim coruſcam fulminis,
Miſerumque plaga ſubito interimat ſimplici.

1 JOB VI. 2, 3, 4, 8, 9.

Nec

Nec minus in Terrore vel incutiendo vel exprimendo totum Jobi Poema excellit; quod ſatis intelligi poteſt vel exemplo jam allato. Hunc vero Affectum quaſi ſuum opus propriamque provinciam ſibi vindicat Poeſis Prophetica, maximam nempe partem in denunciandis Dei judiciis occupata. Totus fere eſt in eo πάθει Ezekiel: excellit etiam Iſaias, quanquam rerum lætarum et ſalutis plerumque nuntius; ſed Judæorum hoſtibus hi intentantur terrores. [1]

הלילו כי קרוב יום יהוה
כשד משדי יבוא :
על כן כל ידים תרפינה
וכל לבב אנוש ימס :
ונבהלו צירים וחבלים יאחזון
כיולדה יחילון
איש אל רעהו יתמהו
פני להבים פניהם :
הנה יום יהוה בא
אכזרי ועברה וחרון אף
לשום הארץ לשמה
וחטאיה ישמיד ממנה :
כי כוכבי השמים וכסיליהם
לא יהלו אורם
חשך השמש בצאתו
וירח לא יגיה אורו :
ופקדתי על תבל רעה
ועל ושעים עונם
והשבתי גאון זדים
וגאות עריצים אשפיל :
אוקיר אנוש מפז
ואדם מכתם אופיר :
על כן שמים ארגיז
ותרעש הארץ ממקומה

1 ISAI. XIII. 1, —— 13.

בעברת יהוה צבאות
וביום חרון אפו׃

" Ejulate, nam propinquat dies Jehovæ;
" Adveniet, ut ab Omnipotente vaſtitas!
" Idcirco omnes manus ſolventur,
" Et omne cor hominis liqueſcet;
" Et conſternati anguſtiis, et cruciatibus correpti,
" Inſtar parturientis dolebunt:
" Alter alterum attoniti reſpicient;
" Inſtar flammarum vultu ardente.
" Ecce dies Jehovæ advenit;
" Atrocitas, et excandeſcentia, et æſtus iræ:
" Ut redigat terram in deſolationem,
" Et peccatores ejus ex ea exſcindat.
" Nam ſtellæ cœlorum, et eorum ſidera,
" Non emittent lucem ſuam;
" Caligabit Sol in ortu ſuo,
" Nec ſplendorem ſuum effundet Luna.
" Et animadvertam in orbis malitiam,
" Et in impiorum crimina;
" Et comprimam arrogantium faſtus,
" Et ſuperbiam tyrannorum dejiciam.
" Mortalem reddam obryzo pretioſiorem,
" Et hominem auro Ophirino.
" Propterea cœlos faciam contremiſcere,
" Et commovebitur tellus e loco ſuo;
" In excandeſcentia Jehovæ Exercituum;
" Et in die iræ ejus exardeſcentis.

Nec in hoc minus eminet Jeremias, etſi lenioribus affectibus magis fortaſſe idoneus. Exemplo ſit Viſio imminentem Judææ cladem cum mira evidentia et veriſſimo ενθυσιασμῳ exhibens: [1]

[1] JER. IV. 19, &c.

מעי מעי אוחילה קירות לבי
הומה לי לבי לא אחרש
כי קול שופר שמעתי נפשי תרועת מלחמה׃
שבר על שבר נקרא כי שדדה כל הארץ
פתאום שדדו אהלי רגע יריעתי׃
עד מתי אראה נס אשמעה קול שופר׃
ראיתי את הארץ והנה תהו ובהו
ואל השמים ואין אורם׃

"Viſcera mea! viſcera mea! præcordia mihi dolent!
"Tumultuatur intus cor meum; ſilere non poſſum;
"Nam vocem buccinæ audiviſti, O anima mea; clangorem "belli!
"Clades ſuper cladem proclamatur, nam devaſtata eſt omnis "hæc terra:
"Subito vaſtantur tentoria mea, momento mea vela.
"Quouſque videbo vexillum, audiam clangorem buccinæ!---
"Aſpexi terram, ecce autem informis eſt et vacua!
"Cœloſque, nec lucent amplius!---

et quæ ſequuntur reliqua. Infinitum eſſet omnia quæ huc faciunt recenſere: et erit fortaſſe locus de his et ſimilibus plus ſemel diſſerendi in ea operis inſtituti parte, quæ de variis Poematum Hebræorum Generibus agit; quam, veſtra, Academici, indulgentia in incœpto arduo et difficili prius implorata, proxime ſum ingreſſurus.

PARS TERTIA,

POEMATUM HEBRÆORUM VARIÆ SPECIES.

נבואה

SIVE POESIS PROPHETICA.

PRÆLECTIO DECIMA OCTAVA:

PROPHETARUM SCRIPTA PLERAQUE ESSE POETICA.

De Poeſeos Hebrææ generali natura, deque attributis ejus communibus, hactenus diſputatum: ſatis quidem fuſe, ſi diſſertationum numerus ſpectetur; ſi argumenti et copia et dignitas, vereor ne breviter nimis, et plus nimio exiliter. Verum non erat conſilium niſi locos inſigniores, et qui ad peculiarem Hebræorum rationem præcipue facerent, attingere; eoſque ipſos delibare potius quam pertractare; nec tam docere, quam ad hæc ſtudia adhortari auditores meos: qui non erunt monendi, ne rei ipſius magnitudinem ex hujuſce operæ et tractationis tenuitate metiantur; ac ſpeciatim exempla quod attinet ex ſacris Vatibus ſæpius prolata, ne in ullius interpretatione, nedum in noſtra, velint acquieſcere: quanquam in hac parte non minimam poſitam fuiſſe diligentiam libenter profiteor. Quod jam reſtat, univerſum Genus Poeſeos Hebrææ in ſuas Species tribuendum eſt, et quid in ſingulis maxime notatu dignum ſit, videndum. Qua in diſtributione non eſt a nobis exigendum, ut ipſos Hebræos ſemper citemus teſtes, utque cujuſque Speciei deſcriptionem legitime eſſe conſtitu-

tam

tam illorum auctoritate confirmemus; qui in subtilibus ejusmodi rerum partitionibus non multum versati sunt: satis erit ad rem nostram, hoc est, ad accuratiorem Sacræ Poeticæ tractationem, si singularum proprietates in rei natura positas esse, cernique vel in argumenti materia, vel in rerum dispositione, vel in styli diversitate, vel in totius denique Poematis forma, demonstremus.

Poesi Propheticæ primum locum tribuo: quod genus cernitur in Prophetarum Vaticiniis, eorum nimirum plerisque quibus constant Libri Prophetici, atque aliis nonnullis quæ in Historicis sparsim occurrunt. Ea quin sint Stylo vere Poetico et in suo genere excellenti, nemo opinor dubitat; quam in rem a nobis etiam jam antea allata sunt multa exempla: numeris autem et metris constare non minus quam Libros illos Poeticos dictos, id quidem non tam facile concessum iri video. Negant Judæi;[1] negat Hieronymus,[2] Judæorum diligens auditor: post quos nihil attinet recentiores memorare, qui partim omnibus Hebræorum scriptis metra abjudicant, partim iis solum tribuunt, quæ vulgo Poetica appellantur, paucisque insuper Canticis hinc inde dispersis. Horum autem auctoritate nemo se protinus obrui patiatur, priusquam videat, num idonei sint hujusce argumenti judices, quidve in hac quæstione sit eorum testimonio tribuendum.

Judæi, ipsis etiam confitentibus, antiquæ Metricæ artem, ejusque omnem memoriam, a multis retro sæculis amiserunt; nimirum inde ab iis temporibus quibus Lingua Hebræa desiit esse vernacula, et in oblivio-

1 ABARBANEL Tres statuit Species Canticorum. Prima est Rhythmica, sive ὁμοιοτελεύτοις constans; in usu apud recentiores Hebræos, qui ab Arabibus eam didicerunt, sed Sacris Scriptoribus plane ignota. Secunda, ad melodiam Musicam accommodata; ut modulata voce, vel cum instrumentis etiam Musicis, cantetur: qualia sunt Cantica Mosis, Deboræ, Davidis. Tertiam Speciem constituunt Parabolæ; quod genus (inquit ille, valde absurde ut solent Magistri,) proprie vocatur שיר. Ex hac autem classe excludit Parabolas Prophetarum, cum Maimonidis distinctione inter Prophetiam et Spiritum Sanctum: (vid. MORE NEBOC. II. 45.) ait eos non esse Cantica, quia non sunt ex operatione ipsius Prophetæ, sed ex absoluta Prophetia. *Mantissa Dissert. ad Libr.* COSRI pag. 413.

2 Vide HIERON. Præfat. in Isaiam.

nem

nem abiit.[1] Id ſane vero videtur ſimile, Maſoretas illas, quicunque tandem fuerint, qui poſtea ſacra Volumina Accentibus et Vocalibus, prout ea nunc habemus, diſtinxerunt, adeo tenuem et imperfectam habuiſſe in hac re cognitionem, ut metrum a ſoluta oratione non potuerint liquido internoſcere: quippe qui, cum libros alios, Pſalmorum nimirum, Proverbiorum, et Jobi, ut metricos peculiari quadam ratione accentibus ſuis notaverint, alios tamen non minus certo metris conſtantes, cujuſmodi ſunt Canticum Salomonis et Jeremiæ Threni, pro meris ſermonibus habuerint, et proinde in his vulgarem et proſaicam ſolummodo Accentuationem adhibuerint: quorum judicio ſtant omnes Judæi, hoſque idcirco metricos eſſe, et in eodem cenſu cum tribus iſtis ſuperioribus ponendos, negant.[2] Neque vero in hac parte diſcipulus ſuis præceptoribus peritior fuiſſe exiſtimandus eſt. Quanquam enim Hieronymus de Metris Hebraicis multa diſputat, multa de Tetrametris et Hexametris, de Iambicis et Sapphicis memorat, ea tamen omnia non nimium urgenda eſſe res ipſa oſtendit: etenim plane pingui, quod aiunt, Minerva agit, in Hebraicis remotam quandam ſimilitudinem Græcorum metrorum quærens, et craſſis quibuſdam imaginibus rem a ſe ipſo non ſatis intellectam explicans; in quibus etiam ipſe ſibi parum

1 "Non eſt dubium quin [Cantica Sacra Secundæ Speciei] habuerint melodias certas, quæ "longitudine temporis et captivitatum in oblivionem venerunt." ABARBANEL. ibid. p. 410.

2 Canticum Salomonis Poema quidem eſſe agnoſcunt Judæi, non autem vel ſtructuræ ratione vel metri, ſed eo quod ſit Parabola: adeoque ad Tertiam Canticorum Speciem refert ABARBANEL. ibid. Qua item de cauſa fit, quod cum in nonnullis Codd. MSS. Tres Libri Metrici ϛιχηρως ſcribantur, eodem tamen modo minime exarentur Threni et Canticum Canticorum. Hoc ſane animadverti in Cod. MS. Bibliothecæ Vaticanæ inter antiquiſſimos merito numerando; eſt enim Anni Æræ Chriſt. DCCCCLXXIII. Hoc cernitur in Tribus Codd. MSS. Bibliothecæ Bodleianæ, uti me certiorem facit Vir in his literis exercitatiſſimus BENJAMINUS KENNICOTT, cujus eruditum Opus Criticum propediem expectamus, in quo etiam omnes Codd. MSS. Bibl. Hebr. qui in Academiis noſtris adſervantur accurate recenſebit. Equidem exiſtimare quiſpiam poſſet, Judæos, cum Cantica quædam, et ſæpe etiam in Codd. MSS. integros Libros Metricos, ϛιχηρως exaratos exhibuerint, vel ſervâſſe, vel ſervare ſaltem videri voluiſſe, rationem carminis, et veram verſuum diſtributionem. Sed eorum in hac re inſcitiam arguit ipſorum inter ſe diſcordia; parum enim conſentiunt in linearum terminis figendis, neque ullam certam rationem aut legem in hoc negotio ſequuntur. Canticorum diſtributio in ϛιχȣς in variis Libris Impreſſis varia eſt, ut cuivis liquebit Editiones inter ſe conferenti. In Cantico Moſis DEUT. XXXII. in quo

diſtribuendo

conſtare deprenditur. Nam Deuteronomii Canticum Hexametris et Pentametris verſibus compoſitum eſſe ait, [1] Joſephum et Origenem ſecutus; alibi [2] vero idem Carmen Iambico Tetrametro ſcriptum eſſe affirmat: ad comprobandam denique ſententiæ ſuæ veritatem eorum teſtimoniis utitur, Philonis nimirum, Joſephi, Origenis, Euſebii, [3] quibus Metrice Hebræa æque atque ipſi fuit ignota. Pace itaque et Judæorum et Hieronymi liceat nonnulla proponere in contrariam partem, quibus forſan perſpectis non omnino incredibile videri poterit, Prophetarum pleraque Vaticinia, perinde atque cætera Poeſeos Hebrææ monumenta, verſibus eſſe edita numeriſque adſtricta.

Jam vero ad probandum Prophetarum Vaticinia eſſe Metrica, iiſdem profecto argumentis utendum eſt nobis, quibus conati ſumus evincere Poeſin Hebræam in univerſum aliquo Metri genere conſtare: quæ quidem omnia hic locum habent, eo duntaxat excepto quod ex Carminibus Alphabeticis petebatur. Ejus vero artificii exempla in Poeſi Prophetica minime eſſe quærenda, res ipſa docet; cum ſit ab ejus natura vel maxime alienum: eſt enim magis ſtudii et diligentiæ, quam incitationis et motus; ad ſubſidium memoriæ, non ad affectuum impulſus comparatum. Reliqua autem imprimis hic obſervanda occurrunt:

diſtribuendo Libri Impreſſi magis conſentiunt quam in cæteris, vix autem diverſitati aut inconſtantiæ locus fuiſſet, modo membrorum ſententiæ ſemper habuiſſent rationem, ipſi tamen Judæorum Magiſtri inter ſe diſſident, aliis verſus ſive lineas ſexaginta ſeptem, aliis ſeptuaginta numerantibus. Vide Annot. ad Bib. Hebr. Edit. MICHAELIS *Halæ* 1720. In Libris metricis ſimilis eſt trium MSS. Bodl. modo memoratorum diſcordia; quod meo rogatu amiciſſime facta collatione deprehendit idem Vir Doctiſſimus. Codex MS. inſignis, quem in Bibliotheca Regia Dreſdenſi vidi, habet quod in hac parte notari meretur, quodque Judæorum in hac re tota ignorantiam et futilitatem palam facit. Paraphraſis Chaldaica Textui per totum immiſcetur, ita ut ſingula legantur Commata, primo Hebræum, deinde Chaldæum, et ſic perpetuo alternatim: in Libris Metricis, qui στιχηρῶς ſcribuntur, ita confunduntur Textus et Verſio, ut, cum in στίχων diſtributione nihil aliud ſpectaverit ſcriptor quam linearum æqualitatem, paſſim in una eademque linea occurrant; utque idem στίχος ab Hebræo incipiat, in Chaldæum deſinat; et contra. Codex hic eſt elegantiſſimus; annorum fortaſſe quingentorum. Puncta ſunt a manu recentiore; ut in Vaticano ſupradicto, aliiſque omnibus paulo antiquioribus.

1 Præfat. in Chron. Euſebii.

2 Epiſt. CLV. ad Paulam Urbicam.

3 Vide HIERON. Præfat. in Job.

Dialectus Poetica, [1] Dictio et Conſtructio a pedeſtri ſermone abhorrens, cæteraque ejuſmodi, quæ lectori diligenti abunde ſeſe offerent, uno alteroque exemplo explicari non poſſunt; parvi enim momenti fortaſſe videbuntur ſingula, quæ univerſa magnam vim habent. Huc accedit poetica Sententiarum Conformatio; quæ cum metrici artificii ſemper, ut mihi quidem videtur, pars quædam præcipua eſſet, nunc certe quæ clare apparet ſola ſit, eam poſtea uberius explicare conabor, Scriptorum Propheticorum ſpeciatim habita ratione: alia quædam jam præmiſſurus, quæ ad opinionem noſtram comprobandam viam munire videntur.

Erant Prophetæ a Deo quidem ipſo et electi et ad munus ſuum obeundum abunde inſtructi; ex eorum tamen numero plerumque, qui ab ineunte ætate in convenientem diſciplinam traditi, et ad ſacra miniſteria prius inſtituti fuiſſent. Conſtat ex multis ſacræ Hiſtoriæ locis, inde a priſcis Reipublicæ Hebrææ temporibus fuiſſe quædam Prophetarum Collegia, in quibus ſemoti ab hominum frequentia Prophetici muneris candidati ſtudiis et exercitationibus ſacris vacabant: horum ſingulis præerat Vates aliquis ſumma auctoritate, et Sancti Spiritus inſtinctu eximie præditus, univerſi cœtus moderator et præceptor. Quanquam de eorum inſtitutis et diſciplina paucis tantummodo atque obiter mentionem fecit Sacra Hiſtoria; nihilominus in eo ſæpe multumque occupatos fuiſſe intelligimus, ut hymnis et carminibus, cum fidium et tibiarum cantu et ſymphonia, Dei laudes celebrarent. Inſignis eſt locus qui in hoc genere primum occurrit: [2] Saulo jam regi deſignato, et ſolenni unctione juſſu Dei conſecrato, obviam fit, quemadmodum ei prædixerat Samuel, cœtus Prophetarum deſcendentium a Monte Dei (id loci nomen, in quo ſitum erat ſacrum Collegium) et præcedentibus nabliis, tympanis, tibiis, cithariſque, vaticinantium: quibus auditis ipſe protinus, cœleſti etiam ſpiritu inſtinctus, una vaticinatur. Idem illi evenit, ejuſque etiam nuntiis Naiotham miſſis ad capiendum Davidem; [3] qui

1 Vide ſupra Annotata PRÆL. III.

2 I. SAM. X. 5, —— 10.

3 I. SAM. XIX. 20, —— 24.

cum

cum Prophetas viderent vaticinantes, et præſidentem choro Samuelem, afflatu divino pariter correpti una vaticinati ſunt. De hujuſce Vaticinationis ratione inter Auctores quantum video nulla eſt diſſenſio: omnes hic intelligunt, Dei laudes Sancti Spiritus inſtinctu carmine cantuque celebratas; Chaldæi Interpretis auctoritatem ſecuti, vel potius rei ipſius evidentia inducti: quandoquidem etiam eodem plane modo Aſaphus, Heman, Iduthun, in Templi miniſterio rei muſicæ præfecti, dicuntur "vaticinati eſſe in citharis, nabliis et cymbalis, cum gratiæ laudeſque Jehovæ tribuerentur." [1] Quibus exemplis ſatis patet, vocis נביא uſum apud Hebræos eo quidem uſque ambiguum fuiſſe, ut æque deſignaret Prophetam, vel Poetam ſive Muſicum, divinitus incitatum. His addi etiam poſſunt Prophetides, Maria ſoror Aharonis, et Debora, eo titulo, ut videtur, inſignitæ, non ſolum quod per illas Jehova locutus eſſet, ſed ob Poeticam etiam et Muſicam facultatem; quæ duæ apud antiquos, cum Hebræos tum exteros, ſemper erant conjunctæ. Quid quod Salomo, vel ſaltem Parabolarum ejus concinnator atque editor quidam, vocabulum, quod in Prophetiæ proprie dictæ ſignificatione ſolenne eſt, bis uſurpavit ad dictionem Poeticam deſignandam? Verba enim Aguri et Lemuelis vocat משא, [2] quod Hieronymus Viſionem reddit, Seniores Χρηματισμον, Chaldæus נביותא: cum tamen is locus nihil in ſe habeat Prophetiæ proprie dictæ ſimile, ſed ſit Sententiarum quædam rhapſodia, conſtans verſiculis ad omnem Poeticum ornatum compoſitis, et in eo genere imprimis elegantibus. Nimirum Hebræi res duas natura inter ſe finitimas, ut ipſi arbitrabantur, unius vocabuli communione connectebant: eademque ambiguitas nominis utravis facultate pollentem exprimentis, ob ſimilem quandam opinionem antiquitus acceptam, in linguis [3], Arabica, Græca et Latina obtinuit.

Neque vero exiſtimandum eſt Poeticam ſive Muſicam in ſocietatem ſolummodo nominis a Prophetia benigne receptam fuiſſe: quinetiam

1 I. PARAL. XXV. I, — 3.

2 PROV. XXX. I. XXXI. I.

3 *Muttenabbi*, Προφητης, Vates. Vid. JOSEPHI MEDI Oper. p. 58. TIT. I. 12. LUC. I. 67, et HAMMOND. in loc.

accepimus Prophetiam ipſam non dedignatam eſſe cum Muſica re vera habere commercium, ejuſque opem et auxilium petere. Inſigne eſt Eliſæi exemplum; qui duobus regibus Judæ et Iſraelis de rerum exitu ſciſcitantibus Dei reſponſum editurus [1] Fidicinem ſibi adduci poſtulat; eoque citharam pulſante afflatu divino protinus [2] agitatur. Quod ſane plerique ita interpretantur, ut exiſtiment Prophetam ad ſedandam animi ſui perturbationem Muſicam adhibuiſſe: in quo ſequuntur opinionem quandam Judæorum recentiorum, [3] quæ ipſa non ſatis extra controverſiam poſita eſt; quaſi nimirum omnis vehementiorum affectuum motus Sancto Spiritui aditum præcluderet, et cum Prophetia conſtare non poſſet: cujus tamen operationem cum incitatiſſima animi commotione graviſſimiſque perturbationibus perſæpe conjunctam fuiſſe, multis ipſorum Prophetarum [4] teſtimoniis comperimus. Verum utcunque ea ſe res habeat, haud ſcio an verius ſtatui poſſit, iis quæ modo allata ſunt, et hoc ipſo loco, perſpectis, Prophetam ipſum voce ceciniſſe ad fidicinem, et vel hymnum aliquem, vel potius oraculum ipſum ad citharæ cantum pronuntiaſſe: a quo ſane non prorſus abhorret hujus reſponſi ſtylus et compoſitio.

Ex quibus omnibus ſatis liquet, veterum Hebræorum ſententia cum Poetica Prophetiam arcta quadam ſocietate et cognatione conjunctam fuiſſe. Utriuſque facultatis idem erat nomen; eadem quippe origo, idem auctor, Spiritus Sanctus. Ii potiſſimum ad Prophetiæ munus exequendum evocabantur, qui prius in ſacra Poeſi multum fuerant verſati. Eorundem erat in uſum Eccleſiæ et carmina condere, et edere oracula: neque id quidem dubium eſt, quin magna pars Hymnorum ſacrorum Vaticinia ſint proprie dicta; nec quin ex Vaticiniis nonnulla re vera ſint Hymni. Cum autem is eſſet ab initio præcipuus Poe-

1 2. REG. III. 15.

2 והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד יהוה

3 Vide MAIMON. *More Nebcc.* II. 36. et plures alios citatos a JOH. SMITH. in *Diſſert. De Prophetia*, Cap. VIII.

4 Vide JER. XXIII. 9. EZEK. III. 14, 15. DAN. VII. 28. X. 8. HABAC. III. 2, et 16.

ticæ finis, uti prius vidimus, ea ſingularis utilitas, ut dicta ſapientium, ad mores vel ad fidem pertinentia, in animis hominum alte imprimeret, et ad poſteritatis memoriam commendaret; nemini mirum id videri debet, ſi Prophetia, quæ in eo genere principem locum obtinet maximique eſt momenti, ejus operam noluerit repudiare, et miniſterium ad uſus ſuos præcipue accommodatum aſpernari. Cujus etiam rei illuſtre præbet exemplum Moſis Ode Prophetica, [1] quam Dei juſſu et inſtinctu ſcripſit, Iſraelitis diſcendam et memoriæ mandandam: "Ut "ſit," inquit Deus ipſe, [2] "Carmen hoc mihi pro teſte adverſum Iſrae"litarum populum, cum a me defecerit; hoc in os ejus teſtimonium "dicet; neque enim oblivioni mandabitur, aut ex poſterorum ejus ore "excidet."

Porro autem, ut hoc ipſum Moſis Carmen in primis clarum eſt et inſigne in Prophetico genere monumentum, ita ex altera parte multa ſunt Vaticinia, quæ in genere Poetico præcipue eminent. Supereſt ut in hanc rem exempla quædam ex ſcriptis Propheticis deprompta vobis proponam. Ac Vaticiniorum quidem antiquiſſimorum, quæ in Moſis Hiſtoria extant, pleraque jam antea citavi, [3] uti quæ clariſſimum Hebræi carminis ſpecimen exhiberent: Noachi nimirum Vaticinium, Jacobi Patriarchæ Benedictiones, Balaami Oracula. Quibus omnibus, ac præſertim illis Balaami, haud ſcio an clariora exempla ex univerſo ſacrorum Codicum penu depromi poſſint; ita ſunt omnibus poetici characteris notis eminenter ſignata: ut qui metra aliqua in Hebræorum poeſi agnoſcunt, cum iis autem ſolis in hac quæſtione nobis res eſt, iſta cogantur in metricis numerare, ſiquidem pro ſententia ſua argumentis propugnare velint. Illis autem Balaami Vaticiniis adnumerandum, exiſtimo Carmen elegantiſſimum, a Micha Propheta ab interitu vindicatum: [4] mire congruit cum cæteris ejus monumentis res, dictio, conſtructio, forma ipſa et character compoſitionis; plane autem citari vi-

1 DEUT. XXXII.
2 Vide DEUT. XXXI. 19, — 21.
3 Vide ſupra PRÆL. IV.
4 MICH. VI. 6, — 8.

detur,

detur, [1] ut Regi Moabitarum conſulenti factum a Balaamo reſponſum :

במה אקדם יהוה
אכף לאלהי מרום :
האקדמנו בעולות
בעגלים בני שנה :
הירצה יהוה באלפי אילים
ברבבות נחלי שמן :
האתן בכורי פשעי
פרי בטני חטאת נפשי :
הגיד לך אדם מה טוב
ומה יהוה דורש ממך :
כי אם עשות משפט ואהבת חסד
והצנע לכת עם אלהיך :

" Quanam re inſtructus comparebo coram Jehova ;
" Inclinabo me ſupplex coram Deo altiſſimo ?
" Num comparebo coram eo cum holocauſtis ;
" Cum vitulis anniculis ?
" Num accepta erunt Jehovæ millia arietum ;
" Dena millia fluentorum olei ?
" An dabo primogenitum meum hoſtiam pro peccato meo ;
" Ventris mei fructum piaculum animæ meæ ?
" Indicavit tibi, O homo, quid ſit bonum,
" Et quid Jehova a te exigit ?
" Niſi ut æquum facias, et pietatem colas,
" Et ſubmiſſe te geras erga Deum tuum.

Quod ſi ad reliquas ſacræ Hiſtoriæ partes pergamus, exempla non deerunt. Sed prius etiam appellanda nobis eſt ipſius Moſis Cycnea Cantio ; non dico Oden illam Propheticam quæ ſæpius id nomen invenit, ſed Viri Divini extremam morientis Benedictionem, qua Iſraeliticarum tribuum fata ſignificantur : [2]

1 Vide MICH. VI. 5. et Viri Cl. JOSEPHI BUTLER, nuper EPISCOPI DUNELMENSIS, Concionem De Balaamo. 2 DEUT. XXXIII.

יהוה מסיני בא
וזרח משעיר למו׃

" Jehova ex Sina prodiit;
" Et ex Sehire illis exortus eſt: ---

Vaticinium ejuſdem plane generis cum illo Jacobi; in exordio et fine valde ſublime; ex omni autem parte Prophetici Carminis ſpecimen eximium. Porro in eundem cum his cenſum refero Samuelis ad Saulum reſponſum, quo ei contumaciam exprobrat, eumque divino decreto regno privari denunciat, quatuor conſtans verſiculorum paribus eleganter compoſitis: [1]

החפץ ליהוה בעלות וזבחים
כשמע בקול יהוה׃
הנה שמע מזבח טוב
להקשיב מחלב אילים׃
כי חטאת קסם מרי
ואון ותרפים הפצר׃
יען מאסת את דבר יהוה
וימאסך ממלך׃

" Num delectatur Jehova holocauſtis et ſacrificiis,
" Æque ac obſequio voci ejus præſtito?
" Scito, obſequium melius eſſe ſacrificio,
" Et obedientiam adipe arietum.
" Profecto ut crimen divinationis eſt rebellio,
" Et quaſi ſcelus idololatriæ contumacia.
" Quoniam repudiaſti mandatum Jehovæ,
" Et ipſe te repudiavit, ne rex ſis.

Aliud ejuſdem rei evidens et illuſtre exemplum præbent Davidis verba noviſſima, [2] utcunque difficilis et impedita ſit ejus Vaticinii, quod dictionem attinet, interpretatio. Satis jam credo erit exemplorum ex Li-

1 I. SAM. XV. 22, 23. VETT. INTT. omnes legiſſe videntur והקשיב pro להקשיב, et תרפים ſine ו præfixo.

2 2. SAM. XXIII. 1, —— 7.

bris

bris Hiſtoricis, ſi addam Iſaiæ de Senacheribo Oraculum, Regum Hiſtoriæ inſertum: [1]

בזה לך לעגה לך בתולת בת ציון
אחריך ראש הניעה בת ירושלם:

"Contempſit te, ſubſannavit te, Virgo Filia Sionis;
"Poſt te caput movit Filia Hieroſolymorum: ---

quod iterum occurrit inter illius Prophetæ Vaticinia; admonetque ut ab Hiſtoricis ad ipſa Prophetarum Volumina tranſeam, quæ magnam ſuppeditabunt exemplorum copiam, quibus oſtendi poſſit vere poeticam eſſe Vaticiniorum compoſitionem, unoque opere ipſa poeticæ compoſitionis ratio plenius illuſtrari.

1 2. REG. XIX. 21, —— 34. ISAI. XXXVII. 22, —— 35.

PRÆLECTIO DECIMA NONA:

POESIN PROPHETICAM ESSE SENTENTIOSAM.

POESIN Hebræam in Religionis famulatu natam et enutritam fuiſſe ſatis conſtat, cum a principio id præcipue munus illi demandatum eſſet, ut Dei laudes Hymnis celebraret; utque cum Muſica conjuncta rem divinam ſanctiorem quodammodo et auguſtiorem faceret, piiſque colentium affectibus vim quandam efficacem adderet, et ardorem cæleſtia ſpirantem. Primævum hunc Hymnorum in Sacris uſum haud parum momenti attuliſſe credibile eſt, ad formandum univerſum hujuſce poeſeos charactera, eumque habitum ei inducendum, quem, etſi iſti quidem negotio præcipue accommodatum, in cæteris tamen ſervat. Quod ut luculentius explicari poſſit, de veterum Hebræorum Hymnodia paucula adnotanda ſunt.

Quanquam equidem de more rituque carmina canendi apud eos recepto haud multa liquido conſtent, et de Muſica ſacra ex omni parte valde impedita et obſcura ſit quæſtio, hoc tamen multis exemplis clare confirmatur, uſu obtinuiſſe, ut ſacros Hymnos ſæpe alternis choris invicem cantarent.[1] Id nonnunquam hoc modo fiebat; nimirum alter chorus Hymnum ipſum canebat, altero diſtichon intercalare, ſive id *προασμα* eſſet ſive *επωδη*, certis in locis ſubinde intercinente. Ita Moſem cum Iſraelitis Oden ad Mare Rubrum ceciniſſe accipimus;[2] "Maria "enim Prophetis tympanum manu ferebat, eamque ſequebantur Fœ"minæ omnes cum tympanis choreas agentes; et Maria reſpondebat "illis," hoc eſt, ipſa cum mulieribus virorum choro identidem ſuccinebat,

1 Vide NEHEM. XII. 31, 38, 40. et Titulum PS. LXXXVIII.

2 EXOD. XV. 20, 21. Vide PHILONEM *περι γεωργιας*, pag. 199. item *περι βιυ θεωρητικυ*, pag. 902. Edit. Paris. 1640.

שירו ליהוה כי גאה גאה
סוס ורכבו רמה בים׃

"Cantate Jehovæ, quia magnifice ſeſe extulit;
"Equum equitemque in mare dejecit.

Quod cernitur etiam in Pſalmis nonnullis ad hanc formam compoſitis. Alias vero ita erat inſtituta cantio, ut ex duobus choris, altero ſingulis verſiculis præcinente, alter perpetuo ſubjungeret verſiculum priori aliquo modo reſpondentem. Cujus rei exemplum eſt in noto illo diſticho,

הודו ליהוה כי טוב
כי לעולם חסדו׃

"Celebrate Jehovam, quia bonus;
"Quia æterna eſt ejus benignitas:

quod Sacerdotes et Levitas ad præſcriptum Davidis alternis choris eciniſſe nos docet Ezra; [1] ſicuti etiam colligere licet ex illo Pſalmo, [2] in quo poſterior verſiculus ab altero choro cantatus perpetuam ἐπῳδὴν facit. Eadem eſt ratio muliebris cantiunculæ de Saulo et Davide: [3] "ludentes enim reſpondebant," hoc eſt, alternis choris carmen amœbæum canebant; alteris enim præcinentibus,

הכה שאול באלפו

"Percuſſit Saulus millia ſua,

alteræ ſubjiciebant,

ודוד ברבבתיו

"Et David ſuas myriadas.

Quomodo Iſaias deſcribit ipſos etiam Seraphos canentes τὸ τρισάγιον: nempe [4] "alter alteri inclamabant," ſive canebant alternis,

קדוש קדוש קדוש יהוה צבאות
מלא כל הארץ כבודו׃

"Sanctus, Sanctus, Sanctus, Jehova Exercituum!
"Plena eſt gloria ejus univerſa tellus.

1 EZR. III. II.
2 PS. CXXXVI.
3 I. SAM. XVIII. 7.
4 IS. VI. 3. Vide quæ de origine ἀντιφώνων ὕμνων tradit SOCRAT. *Hiſt. Eccl.* VI. 8.

Ex

Ex Judaica Ecclesia in Christianam inde a primis sæculis derivatus est mos iste alternis canendi: [1] αντιφωνον υμνωδιαν, sive Responsoria, vocabant, cum in duos choros divisi Psalmum per singulas strophas invicem canebant: cum autem id fiebat per singulos versiculos, altero nempe choro posteriorem distichi partem succinente, id speciatim appellabant τα ακροστιχια, sive τα ακροτελευτια, υποψαλλειν. [2]

Quod si is primævus esset Hymnos canendi usus, uti sane fuisse credibile est, in eo causam cernimus proximam, cur ejusmodi carmina per strophas æquales, et quidem plerumque disticha, ornate disponerentur; et cur disticha versiculis aliquo modo parallelis constarent. Id cum accommodatum esset ad modulationem musicam in ea poeseos specie, quæ a principio maxime exculta est, simulque cum linguæ indole et ratione numerorum valde congrueret; facile transiit in cæteras species, quæ non erant ad eundem cantionis usum destinatæ; adeoque in universa Hebræorum poesi fere obtinuit: ut id verius de Musis Hebræis quam de aliis quibuscunque dici possit, -- "Amant alterna Camœnæ." Quam in rem adnotari etiam potest, verbum ענה, quod proprie significat respondere, usurpari latius de quavis cantione; [3] vel a præcipua specie ad reliquas translato vocabulo, vel quod apud Hebræos omne fere carmen Responsorii quodammodo formam haberet.

Hanc originem, hos progressus habuisse videtur apud Hebræos Poetica sententiarum Compositio: in Poesi Prophetica eam obtinere, pariter atque in Ode vel Didactica, ad quas natura sua maxime est accommodata, cerni potest in iis exemplis Vaticiniorum Poeticorum antiquissimis, quæ proxime citavi; nec minus in illis reliquis locum habere, quæ in Prophetarum Voluminibus continentur, superest ut ostendam. Quod ut fiat evidentius, totum hoc genus in suas species distributum exemplis illustrare conabor, primum ex iis Libris qui ab universis habentur Poetici, deinde e Propheticis consimilia depromens.

1 PLIN. Lib. X. Epist. 97. —"quod essent soliti carmen Christo, quasi Deo, dicere secum invicem."

2 Vide BINGHAM. *Antiq. Eccl. Christianæ* XIV. I.

3 EXOD. XXXII. 18. NUM. XXI. 17. HOS. II. 15. PS. CXLVII. 7.

Poetica ſententiarum Compoſitio maximam partem conſtat in æqualitate, ac ſimilitudine quadam, ſive paralleliſmo, membrorum cujuſque periodi, ita ut in duobus plerumque membris res rebus, verbis verba, quaſi demenſa et paria reſpondeant. Quæ res multos quidem gradus habet, multam varietatem; ut alias accuratior et apertior, alias ſolutior et obſcurior ſit: ejus autem Tres omnino videntur eſſe Species.

Primam conſtituunt ſpeciem Parallela Synonyma: cum propoſita quacunque ſententia, eadem denuo exprimitur aliis verbis idem fere ſignificantibus. Quæ exornatio omnium fortaſſe frequentiſſima eſt, et perſæpe magnam habet accurationem et concinnitatem: exempla paſſim obvia ſunt, neque anxio delectu opus eſt; quocirca eos potiſſimum locos adducam, qui alias etiam ob cauſas ſunt omnibus notiſſimi.[1]

בצאת ישראל ממצרים
בית יעקב מעם לעז:
היתה יהודה לקדשו
ישראל ממשלותיו:
הים ראה וינס
הירדן יסב לאחור:
ההרים רקדו כאילים
גבעות כבני צאן:
מה לך הים כי תנוס
הירדן תסב לאחור:
ההרים תרקדו כאילים
גבעות כבני צאן:
מלפני אדון חולי ארץ
מלפני אלוה יעקב:
ההפכי הצור אגם מים
חלמיש למעינו מים:

"Cum exiret Iſrael ex Ægypto;
"Domus Jacobi e populo barbaro:

[1] PS. CXIV.

"Erat

"Erat illi Juda in ſanctam ditionem;
"Iſrael illius imperium.
"Vidit mare, et fugit;
"Jordanes converſus eſt retro:
"Montes ſubſiluerunt, ut arietes;
"Colles, ut filii ovium.
"Quid tibi, O Mare, quod fugeris;
"Jordanes, converſus fueris retro:
"Montes, ſubſilueritis ut arietes;
"Colles, ut filii ovium?
"A conſpectu Domini contremiſce, Tellus;
"A conſpectu Dei Jacobi!
"Qui vertit rupem in ſtagnum aquarum;
"Petram in fontem aquarum.

Nec minus accurate compoſitus eſt Propheticæ Poeſeos inceſſus: 1

קומי אורי כי בא אורך
וכבוד יהוה עליך זרח:
כי הנה החשך יכסה ארץ
וערפל לאמים:
ועליך יזרח יהוה
וכבודו עליך יראה:
והלכו גוים לאורך
ומלכים לנגה זרחך:

"Surge, effulge, nam venit lux tua;
"Et gloria Jehovæ ſuper te oritur.
"Ecce enim tenebræ operient terram;
"Et denſa caligo populos:
"Super te autem exorietur Jehova;
"Et gloria ejus ſuper te conſpicua erit.
"Et incedent gentes in luce tua;
"Et reges in ſplendore ortus tui.

1 ISAI. LX. 1, — 3.

Et illuſtre illud Vaticinium de Meſſiæ humilitate et pœnis piaculari-bus: [1]

מי האמין לשמעתנו
וזרוע יהוה על מי נגלתה׃
ויעל כיונק לפניו
וכשרש מארץ ציה׃
לא תאר לו ולא הדר ונראהו
ולא מראה ונחמדהו׃
נבזה וחדל אישים
איש מכאבות וידוע חלי׃
וכמסתר פנים ממנו
נבזה ולא חשבנהו׃
אכן חלינו הוא נשא
ומכאבינו [2] סבלם׃
ואנחנו חשבנהו נגוע
מכה אלהים ומענה׃
והוא מחלל מפשעינו
מדכא מעונותינו׃
מוסר שלומנו עליו
ובחברתו נרפא לנו׃

" Quis credidit prædicationi noſtræ;
" Et brachium Jehovæ cuinam patefactum eſt?
" Aſcendit enim coram eo ut ſurculus;
" Et ut ſtirps e terra ſiticuloſa:
" Nulla illi forma, nullus decor, ut aſpiceremus eum;
" Neque erat aſpectus ejus, ut eum cuperemus.
" Contemptus, neque amplius inter viros habitus;
" Vir dolorum, et ægritudinem expertus:
" Et veluti qui faciem a nobis abſconderet,
" Contemptus, neque eum æſtimavimus.

1 ISAI. LIII. 1, —— 5.

2 Quidam Codd. in margine notant, inſerendum הוא: id certe exprimunt SYR. et VULG. ejuſque vocis repetitio vim habet et elegantiam haud mediocrem.

" Certe

" Certe infirmitates noſtras ipſe pertulit;
" Et dolores noſtros ipſe ſuſtinuit:
" Nos tamen eum æſtimavimus plaga affectum;
" Percuſſum divinitus, et afflictum.
" Ille autem vulneratus eſt propter peccata noſtra;
" Contuſus ob noſtras iniquitates:
" Pœna nobis ſalutaris ei imponitur;
" Et per ejus livorem fit noſtra curatio.

Eſt quidem eximius in hoc genere Iſaias, ſed neutiquam ſingularis: apud cæteros etiam exempla abundant; unum tantum adponam ex Hoſea, quod habet etiam longe pulcherrimum πάθος.[1]

איך אתנך אפרים
אמגנך ישראל:
איך אתנך כאדמה
אשימך כצבאים:
נהפך עלי לבי
יחד נכמרו נחומי:
לא אעשה חרון אפי
לא אשוב לשחת אפרים:
כי אל אנכי ולא איש
בקרבך קדוש [2] ולא אבוא בעיר:

" Quomodo dedam te, O Ephraim!
" Addicam te, O Iſrael!
" Quomodo reddam te Admæ ſimilem;

1 HOS. XI. 8, 9.

2 Vix eſt, in quo magis diſſentiunt Interpretes, quam in hoc verſiculo explicando; præſertim ubi voces ipſæ adeo ſunt notæ, et periodi ratio tam manifeſta. Prope ſolus hic vidit aliquid HIERONYMUS, qui in *Comm in loc.* ita exponit: "Non ſum unus ex his qui in urbibus ha-"bitant; qui humanis legibus vivunt; qui crudelitatem arbitrantur juſtitiam." Hieronymum ſequitur CASTELLIO. Eſt nimirum in poſteriore membro τὸ לא אבוא בעיר Parallelum et Synonymum τῷ לא א ש in priore. Futurum אבוא habet vim frequentativam, (vide PS. XXII. 3, et 8.) "non ſoleo urbem intrare; non ſum urbicola." Eſt etiam in ſingulis membris pulchra inter ſe oppoſitio partium; "Sum Deus, et non Homo:" eſt Auxeſis in ſequenti, et paulum variatur ratio oppoſitionis; "Sum Deus Tuus, tecum habitans, ſed peculiari modo, extra "ordinem, nec more hominum." Nihil, opinor, clarius, nihil elegantius.

" Faciam

" Faciam te inſtar Zeboimorum!
" Intus convertitur cor meum;
" Simul æſtuant viſcera mea pœnitentia.
" Non exequar iræ meæ fervorem;
" Non iterum perdam Ephraimum:
" Quia Deus ego ſum, et non homo;
" In medio tui Sanctus, quanquam urbes non habito.

Magna eſt in his Parallelis Synonymis formarum varietas, quarum nonnullas non pigebit adnotare. Fit nonnunquam Parallelismus per iterationem partis alicujus prioris membri: [1]

אל נקמות יהוה
אל נקמות הופיע:
עד מתי רשעים יהוה
עד מתי רשעים יעלזו:

" Deus ultionum, Jehova;
" Deus ultionum, effulge.
" Quouſque impii, O Jehova,
" Quouſque impii triumphabunt.

בלחי החמור חמור חמרתים [2]
בלחי החמור הכיתי אלף איש:

" Maxilla aſini, acervum, acervos duos;
" Maxilla aſini, percuſſi mille viros.

Ita etiam Nahumus in ipſo ingreſſu ſublimis Vaticinii: [3]

אל קנוא ונקם יהוה
נקם יהוה ובעל חמה:
נקם יהוה לצריו
ונוטר הוא לאיביו:

" Deus zelotes, et ultor Jehova;
" Ultor Jehova, et irritabilis:
" Ultor Jehova inimicorum ſuorum;
" Et injuriæ memor ille in hoſtes ſuos.

1 PS. XCIV. 1, et 3.
2 JUD. XV. 16.
3 NAH. I. 2.

Sæpe

Sæpe deeſt aliquid in poſteriore membro, e priore repetendum ad explendam ſententiam: [1]

שלח מלך ויתירהו
משל עמים ויפתחהו׃

"Miſit rex, et ſolvit eum;
"Dominator populorum, et eum liberavit.

Similiter Iſaias: [2]

מלכים יראו וקמו
שרים וישתחוו׃
למען יהוה אשר נאמן
קדש ישראל ויבחרך׃

"Reges videbunt, et aſſurgent;
"Principes, et adorabunt:
"Propter Jehovam, qui fidelis eſt;
"Sanctum Iſraelis, et te elegit.

Frequenter totum membrum poſterius parti duntaxat alicui prioris reſpondet: [3]

יהוה מלך תגל הארץ
ישמחו איים רבים׃

"Jehova regnat, exultet tellus;
"Lætentur inſulæ plurimæ.

קומי אורי כי בא אורך [4]
וכבוד יהוה עליך זרח׃

"Surge, effulge, nam venit lux tua;
"Et gloria Jehovæ ſuper te oritur.

Tricola raro habent ultra duo Parallela Synonyma: impar membrum vel inchoat periodum, vel plene concludit, et ad reliquorum utrumque ſæpe referri poteſt: [5]

נשאו נהרות יהוה
נשאו נהרות קולם

1 PS. CV. 20.
2 ISAI. XLIX. 7.
3 PS. XCVII. 1.
4 ISAI. LX. 1.
5 PS. XCIII. 3, 4.

ישאו נהרות דכים׃
מקולות מים רבים
אדירים משברי ים
אדיר במרום יהוה׃

" Suſtulerunt fluctus, O Jehova,
" Suſtulerunt fluctus vocem ſuam;
" Uſque ſuſtulerunt fluctus fremitus ſuos.
" Vocibus aquarum multarum,
" Magnificis maris fragoribus,
" Magnificentior in excelſo Jehova.

לכו ונשובה אל יהוה [1]
כי הוא טרף וירפאנו
יך ויחבשנו׃
יחיינו מימים
ביום השלישי יקמנו
ונחיה לפניו׃

" Agite, redeamus ad Jehovam;
" Nam ipſe laceravit, et ſanabit nos,
" Sauciavit, et nos curabit:
" Vitæ nos reſtituet poſt biduum,
" Die tertio nos ſuſcitabit,
" Et in conſpectu ejus vivemus.

In Pentacolis, quorum ſimilis fere eſt ratio, medium nonnunquam locum habet membrum impar inter duo diſticha: [2]

כאשר יהגה האריה
והכפיר על טרפו
אשר יקרא עליו מלא רעים
מקולם לא יחת
ומהמונם לא יענה׃

" Quemadmodum rugit Leo,
" Et catulus leonis ſuper prædam ſuam,

1 HOS. VI. 1, 2.
2 ISAI. XXXI. 4.

" In

"In quem cogitur paſtorum turba;
"Ad vocem eorum non pavebit,
"Neque ad tumultum eorum animum dejiciet.

תרא אשקלון ותירא [1]
ועזה ותחיל מאד
ועקרון כי הוביש מבטה
ואבד מלך מעזה
ואשקלון לא תשב׃

"Videbit Aſcalon, et timebit;
"Et Gaza, et vehementer dolebit;
"Et Accaron, quoniam puduit expectationis ſuæ:
"Et peribit rex de Gaza,
"Et Aſcalon non habitabitur.

Tetracola fere conſtant duobus diſtichis; ſed eſt ubi in his peculiare quoddam artificium cernitur in ſententiarum diſtributione: [2]

משמים הביט יהוה
ראה את כל בני האדם
ממכון שבתו השגיח
אל כל ישבי הארץ׃

"De cœlo proſpicit Jehova,
"Cernit omnes filios hominis;
"De ſede domicilii ſui contemplatur,
"Omnes incolas telluris.

אשכיר חצי מדם [3]
וחרבי תאכל בשר
מדם חלל ושביה
מראש פרעות אויב׃

"Inebriabo ſagittas meas ſanguine,
"Et gladius meus devorabit carnem;
"Sanguine confoſſorum captorumque,
"De capite capillato inimici.

1 ZACH. IX. 5.
2 PS. XXXIII. 13, 14.
3 DEUT. XXXII. 42.

In quibus utrifque locis pofteriora membra ad priora referenda funt alternatim. Eleganter etiam Ifaias: [1]

כי בעליך עשיך
יהוה צבאות שמו
וגאלך קדוש ישראל
אלהי כל הארץ יקרא׃

"Nam maritus tibi erit Creator tuus;
"Nomen illi Jehova Exercituum:
"Et redemptor tuus Sanctus Ifraelis;
"Deus univerfæ terræ vocabitur.

in quibus alternant fenfus: in fequentibus alternat conftructionis forma: [2]

ותמלא ארצו כסף וזהב
ואין קצה לאצרתיו
ותמלא ארצו סוסים
ואין קצה למרכבתיו׃

"Et plena eft terra ejus argento et auro,
"Et nullus eft modus ejus thefauris;
"Et plena eft terra ejus equis,
"Et nullus eft modus ejus curribus.

Eft fortaffe fingularis exempli hoc Tetracolon: [3]

מי כיהוה אלהינו
המגביהי לשבת
המשפילי לראות
בשמים ובארץ׃

"Quis ficut Jehova Deus nofter?
"Qui altiffime habitat,
"Qui humillime refpicit,
"In cœlis et in terra.

ubi pofterius membrum ad duo priora divifim tribuendum eft, ut fit, "Qui altiffime habitat in cœlis, et humillime refpicit quæ funt in terra."

1 ISAI. LIV. 5.
2 ISAI. II. 7.
3 PS. CXIII. 5, 6.

Alteram

Alteram ſpeciem faciunt Parallela Antitheta; cum oppoſito contrario res illuſtratur. Hoc non uno modo fit: nam et ſententiæ ſententiis, et verba verbis, et ſingula ſingulis, et bina binis, et unum uni opponitur: quorum omnium exempla ſunt in ſequentibus. [1]

נאמנים פצעי אוהב
ונעתרות נשיקות שונא׃
נפש שבעה תבוס נפת
ונפש רעבה כל מר מתוק׃
יש מתעשר ואין כל
מתרושש והון רב׃
חכם בעיניו איש עשיר
ודל מבין יחקרנו׃

"Fideles ſunt plagæ amantis;
"Sed importuna oſcula oſoris.
"Anima ſatura proculcabit favum;
"Sed animæ eſurienti omne amarum dulce eſt.
"Eſt, qui divitem ſe ſimulat, cum ei deſint omnia;
"Qui pauperem ſe fingit, cum ei divitiæ ſint multæ.
"Sapiens ſibi videtur vir dives;
"Sed pauper prudens eum explorabit.

Fit nonnunquam contrapoſitio partium inter ſe in eadem ſententia, qualis ſemel in ſuperioribus occurrit; ut in proxime ſequente: [2]

שחורה אני ונאוה בנות ירושלם
כאהלי קדר כיריעות שלמה׃

"Nigra ſum, ſed tamen pulchra, O Hieroſolymitides;
"Sicut tentoria Kedarenſium, ſicut aulæa Salomonis.

Quod etiam diviſim ſumendum eſt: "nigra, ut tentoria Kedarenſium; pulchra, ut aulæa Salomonis." Ut denique in Samſonis Ænigmate: [3]

מהאכל יצא מאכל
ומעז יצא מתוק׃

1 PROV. XXVII. 6, 7. XIII. 7. XXVIII. 11.
2 CANT. I. 5.
3 JUD. XIV. 14.

"Ex

" Ex edaci prodiit edulium ;
" Atque ex acri prodiit dulcedo.

Equidem totum hoc genus potiſſimum convenit adagiis et dictis acutis ; adeoque in Parabolis Salomonis præcipue cernitur, quarum vis omnis et elegantia ſæpenumero vertitur in hac partium contrapoſitione. Non tamen omnino abhorret a cæteris Hebrææ poeſeos partibus : nec reformidavit hanc exornationem Hanna in Oda ευχαριστικη ; cujus ut formam univerſam adumbravit, ita hunc etiam locum attigit in Hymno ſuo Sanctiſſima Virgo Maria : [1]

קשת גברים חתים
ונכשלים אזרו חיל :
שבעים בלחם נשכרו
ורעבים חדלו :
עד עקרה ילדה שבעה
ורבת בנים אמללה :
יהוה ממית ומחיה
מוריד שאול ויעל :
יהוה מוריש ומעשיר
משפיל אף מרומם :

" Arcus fortium conteruntur ;
" Et qui lapſi ſunt, accinguntur robore :
" Saturi ob victum operam ſuam locant ;
" Et famelici eſurire deſinunt :
" Etiam ſterilis ſepties peperit ;
" Et quæ abundarat liberis orba eſt.
" Jehova neci dat, et vitæ reſtituit ;
" Dejicit in orcum, et educit.
" Jehova depauperat, et ditat ;
" Deprimit, idemque evehit.

Parcius quidem iſthac utitur ſublimior Poeſis : ſed in hac ipſa ſuavitate minime decedit a ſua dignitate Iſaias : [2]

1 I. SAM. II. 4, —— 7. confer LUC. I. 52, 53.
2 ISAI. LIV. 7, 8.

ברגע קטן עזבתיך
וברחמים גדולים אקבצך׃
בשצף קצף הסתרתי פני רגע ממך
ובחסד עולם רחמתיך אמר גאלך יהוה׃

"Pusillo momento dereliqui te;
"At miserationibus magnis te colligam:
"Momentanea iracundia vultum a te paulisper abdidi;
"At sempiterna clementia tui miserebor, ait Jehova Redemp-
"tor tuus.

Tertia species est Parallelorum, cum Sententiæ invicem respondent, non ejusdem rei iteratione, aut oppositione diversarum, sed sola Constructionis forma; in quam itaque referri possunt cætera, quæ in duas priores species non cadunt: Parallela Synthetica libet appellare. Horum exempla quædam insigniora proferam. [1]

תורת יהוה תמימה משיבת נפש
עדות יהוה נאמנה מחכימת פתי׃
פקודי יהוה ישרים משמחי לב
מצות יהוה ברה מאירת עינים׃
יראת יהוה טהורה עומדת לעד
משפטי יהוה אמת צדקו יחדו׃
הנחמדים מזהב ומפז רב
ומתוקים מדבש ונפת צופים׃

"Lex Jehovæ integra est, restituens animam;
"Testimonium Jehovæ verax, sapientiam præstans imperito:
"Præcepta Jehovæ recta sunt, cor exhilarantia;
"Disciplina Jehovæ pura, oculos illuminans:
"Reverentia Jehovæ casta est, perpetuo perstans;
"Judicia Jehovæ ipsa veritas; justa sunt pariter.
"Desiderabiliora sunt auro, et obryzo plurimo;
"Et dulciora melle, et favis stillantibus.

1 PS. XIX. 8,—— 11.

Longiusculorum

Longiuſculorum ſane verſuum genus hoc eſſe videtur, quorum non deſunt multa exempla apud Prophetas: [1]

איך שבת נגש שבתה מדהבה
שבר יהוה מטה רשעים שבט משלים:
מכה עמים בעברה מכת בלתי סרה
רדה באף גוים מרדף בלי חשך:
נחה שקטה כל הארץ פצחו רנה
גם ברושים שמחו לך ארזי לבנון
מאז שכבת לא יעלה הכרת עלינו:
שאול מתחת רגזה לך לקראת בואך
עורר לך רפאים כל עתודי ארץ
הקים מכסאותם כל מלכי גוים:

"Quomodo ceſſavit oppreſſor, ceſſavit auri exactrix!
"Fregit Jehova virgam impiorum, ſceptrum dominantium!
"Qui cædebat populos atrociter, plaga nunquam remiſſa;
"Qui irate dominabatur gentibus, profligatur nullo prohibente.
"Quieſcit, tranquilla eſt tota tellus; erumpunt in cantum;
"Etiam Abietes lætantur de te, Cedri Libani;
"Ex quo jacuiſti, non aſcendit in nos exciſor.
"Orcus propter te commovetur ſubtus, ut venienti eat obviam;
"Excitat tibi defunctos, omnes primores terræ;
"Surgere facit de ſoliis ſuis omnes reges gentium.

Porro ex hoc genere Parallelorum multa ſunt Tricola: [2]

זרמו מים עבות
קול נתנו שחקים
אף חצציך יתהלכו:
קול רעמך בגלגל
האירו ברקים תבל
רגזה ותרעש הארץ:

"Exundaverunt aquis nubes;
"Fragorem edidit æther;

1 ISAI. XIV. 4, —— 9.
2 PS. LXXVII. 18, 19.

"Tum

"Tum ſagittæ tuæ diſcurrerunt:
"Vox tonitrus tui in turbine;
"Illuxerunt orbi fulgura;
"Commota eſt et intremuit tellus.

אהיה כטל לישראל [1]
יפרח כשושנה
ויך שרשיו כלבנון:
ילכו יונקותיו
ויהי כזית הודו
וריח לו כלבנון:

"Ero ſicut ros Iſraeli;
"Germinabit in morem lilii;
"Et radices aget inſtar Libani.
"Procedent ejus ſurculi;
"Eritque decus ejus inſtar oleæ;
"Et odor ei, qualis Libano.

Una eſt figura quam ſæpe uſurpant in hoc genere, quæque videtur eſſe omnino Poetica: nimirum cum numerum definitum pro indefinito ponunt, Paralleliſmi præcipue, ut videtur, cauſa; fit enim nonnunquam ut his numeris minus accurate reſpondeant res deinceps enumeratæ. [2]

בשש צרות יצילך
ובשבע לא יגע בך רע:

"In ſex periculis te liberabit;
"Et in ſeptem non attinget te malum.

אחת דבר אלהים [3]
שתים זו שמעתי:

"Semel locutus eſt Deus;
"Bis etiam illud audivi.

Notum eſt illud Amoſi aliquoties repetitum: [4]

1 HOS. XIV. 6, 7.
2 JOB. V. 19.
3 PS. LXII. 12.
4 AMOS. I. 3, &c.

על שלשה פשעי דמשק
ועל ארבעה לא־אשיבנו׃

" Propter tria peccata Damaſci,
" Et propter quatuor, eam non reſtituam.

Magna eſt in his Parallelis Syntheticis formarum varietas, et prope infiniti ſimilitudinis gradus: adeo ut nonnunquam admodum ſubtilis ſit Paralleliſmi ratio, magiſque pendeat ab arte quadam et ſolertia ſententiæ membra diſpertiendi, et inciſa faciendi, et ſupplendi inſuper ab una parte quod alteri deeſt, quam ex obvia conſtructionis forma appareat. Hoc quam late pateat, quamque exilem et ſimul difficilem habeat explicationem, uno exemplo intelligi poteſt. Monocolon hoc eſſe videtur, et ſane eſt, ſi nudam ſententiam ſimpliciter ſpectes: [1]

ואני נסכתי מלכי על ציון הר קדשי׃

" Ego vero inunxi regem meum in Sione monte meæ ſancti-
" tatis.

Cæterum in medio diſtinguendum eſſe, unumque enuntiatum in duo diſtribuendum, monet univerſa hujuſce Pſalmi compoſitio; quaſi eſſet,

ואני נסכתי מלכי
נסכתיו על ציון הר קדשי׃

" Ego vero inunxi regem meum;
" Inunxi eum in Sione monte meæ ſanctitatis.

Quod et hoc in loco, et ſæpe alias vidiſſe Maſoretæ [2] videntur.

In hac peculiari conformatione, ſive Paralleliſmo Sententiarum, Metricæ Hebrææ artificium magna ex parte contineri exiſtimo: cui inſuper acceſſiſſe credibile eſt, numerorum vel etiam pedum aliquorum obſervationem: ejus vero rei adeo jam obſcura eſt ratio, ut utrum aurium ſolummodo menſura, ac ſpatiorum ſimiliter decurrentium ſono regeretur; an certa aliqua dimenſione, ac legibus accuratius definitis conſta-

1 PS. II. 6.

2 Nam vocem מלכי notant Accentu diſtinctivo *Athnac*, quo plerumque Diſtichorum membra interpungunt. Vide porro, ſi libet, PS. XVII. 7. XXXII. 3. XXXIII. 14. CII. 8. CXXXVII. 2.

ret,

ret, fruſtra omnino jam diſquireremus. Cum autem et hoc, et reliqua etiam metricæ artis ſigna et quaſi veſtigia in pleriſque Prophetarum ſcriptis, pariter atque in Libris Poeticis, extant, id ſatis eſſe cauſæ arbitror, cur in horum cenſum illos etiam referam.

Ne autem iſti Sententiarum Compoſitioni tantum tribuere videar, quantum hactenus nemo, et opinionem nulla ſatis idonea auctoritate commendatam temere amplecti; proponam vobis Azariæ Judæi, non quidem antiqui, ſed valde probati auctoris, de hac re ſententiam. Ait ille, [1] "Sine dubio eſſe menſuras et proportiones certas Canticorum ſacrorum, ſed illas non conſiſtere in numero motionum, (hoc eſt, ſyllabarum) vel pedum perfectorum aut imperfectorum, juxta formam carminum hodiernorum; ſed in numero Rerum, et illarum (rerum) partium, Subjecti ſcilicet et Prædicati, et quod illa inter ſe copulat in unaquaque ſententia et enuntiatione:" (quæ tamen Azariæ verba ſunt cum aliquo temperamento intelligenda, nec ex Dialecticorum formulis reſtrictius interpretanda; pergit enim,) "ſic eſt verſus duabus menſuris, ſeu propoſitionis partibus, conſtans; quibus ſi accedat ſecundus, fiunt quatuor: alius qui conſtat ex tribus, quibus ſi alter accedat, fiunt ſex: --- non enim tibi ſunt numerandæ vel ſyllabæ vel dictiones, ſed ſenſus." Exempli gratia: ימינך יהוה "Dextra tua, O Jehova!" [2] ex mente Azariæ ſunt duæ menſuræ, ſive integræ propoſitionis partes; item duæ, נאדרי בכח "Magnifica eſt virtute;" quæ conjunctæ faciunt Tetrametrum: ſimilis eſt ratio ſequentis;

ימינך יהוה תרעץ אויב

"Dextra tua, O Jehova, confregit hoſtem.

Ita in harum propoſitionum utraque tres ſunt menſuræ, [3]

יערף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי

"Deſtillabit, ut pluvia, doctrina mea; fluet, ut ros, mea oratio:

adeoque conjunctæ faciunt Hexametrum. Equidem nec nihil, neque

1 *Mantiſſa Diſſert.* ad Librum COSRI. pag. 418.

2 EXOD. XV. 6.

3 DEUT. XXXII. 2.

omnia hæc ſunt, quæ hic dicit: nam et multis in locis alio eſt confugiendum, ubi valde inæqualis eſt ſententiarum diſtributio, et parum inter ſe reſpondent propoſitionum partes, ut ſæpe fit etiam in Pſalmis; et ubi vel maxime ordinatæ et compoſitæ ſunt ſententiæ, haud facile ſemper ad illius formulas reduci poſſunt. Verum etſi non ſit illud ſolum atque unicum in quo tota res vertitur, tamen in eo haud parum ineſſe momenti ad diſtinguendos carminum numeros, nemo opinor dubitabit, qui in libris Poeticis legendis, atque in his magna Propheticorum parte, ad hanc rem paulo diligentius animum attenderit.

Quod ſi quis totam hanc membrorum atque inciſorum obſervationem, tenuem, ac nugatoriam, operæque plane inutilis eſſe exiſtimet; reputet is ſecum, nihil cuiquam majori eſſe uſui ac præſidio ad inveſtigandos ſcriptoris alicujus ſenſus, quam ut ejus ſtyli et generalem charactera et peculiares notas imprimis intelligat, ſemperque eo ſedulo animum advertat: porro etiam ſciat, nulla alia de cauſa ſæpius in errorem incidiſſe omnes interpretes, quam ex hujus ipſius rei incuria; vix quidquam uberiores in critica ſacra verſanti fructus etiamnum polliceri, quam poſitam in eadem curioſam et ſolicitam diligentiam.

PRÆLECTIO VICESIMA:

POESEOS PROPHETICÆ GENERALIS CHARACTER.

QUIBUS inductus rationibus Prophetarum vaticinia poeticis Hebræorum monumentis adnumerarem, proxime expoſui. De majori parte loquor, non de omnibus Prophetarum ſcriptis: ſunt enim in his nonnulla, quæ non ſunt Vaticinia; ſunt alia, quæ cum juſta ſint Vaticinia, non tamen ſunt Poetica. Primum itaque ex eo numero eximo narrationes plane hiſtoricas rerum geſtarum quæ Vaticiniis occaſionem dederunt, et quarum expoſitio eiſdem inducendis, illuſtrandis, explicandiſque inſervit: ejuſmodi aliqua habet Iſaias, multa Jeremias. Totum quod dicitur Jonæ Vaticinium eſt rei geſtæ nuda explicatio, nihil habens Poeticum præter Vatis precationem, eaque eſt Ode. Deinde excipiendæ ſunt etiam Vaticinationes, graves forſan et elatæ, ſed ſtylo et ſententiis Poeticis minime compoſitæ: cujus generis multa habet Ezekiel, oratoribus fortaſſe quam poetis ſæpius adnumerandus. Utramque ob cauſam, nimirum quod ſit rerum partim geſtarum, partim gerendarum, mero ſermone expoſita narratio, totum Danielis Librum e Poeticorum cenſu excludo. Is quidem Parabolicis Imaginibus multum utitur; ſed ut Propheta, per viſiones, et umbras allegoriarum, res et eventa ſignificans, ſine ullo ſtyli Poetici colore. Danielem Judæi etiam Prophetam eſſe negant; verum argumentis valde futilibus ſententiam ſuam confirmatum eunt: nam quæ de dotis Propheticæ conditionibus, de diverſis ejuſdem gradibus, deque diſcrimine inter veram Prophetiam et Spiritum Sanctum, ſtatuunt,[1] ea omnia ſunt vaniſſima, nec in rei natura poſita, neque ulla ſacrorum ſcriptorum auctoritate comprobata. Addunt, eundem nec

1 Vide MAIMON. *More Neboc.* II. 45.

diſciplinæ

disciplinæ propheticæ usu et præceptis primo imbutum fuisse, neque postea more prophetico vitam instituisse: quod ad cælestis instinctus et divinæ facultatis opinionem minuendam quid faciat, non video; caussam forsan ostendit, cur Danielis stylus tantam habeat a reliquis dissimilitudinem, tantumque abhorreat a Poetico charactere, quem cæteri fere communem habent, quemque, ut supra exposui, e disciplina et scholis aliqua ex parte hauserunt.

Porro, occurrunt in Prophetarum scriptis alia nonnulla, quæ Poetica quidem sunt, sed ad hanc Speciem non pertinent; integra nimirum Poemata diversi generis, Odæ, Elegiæ, apud Isaiam, Habbaccucum, Ezekielem. His demum exceptis, reliqua Prophetarum Vaticinia, quorum nonnulla in libris historicis extant singulatim fere a me antehac commemorata, summam quandam conficiunt, quæ eam Poeseos speciem, quam Propheticam appello, constituit. Hujus speciei descriptionem aliquam, per quam a cæteris discriminari possit, primum vobis conabor proponere: de singulis Prophetis, de eorum stylo et charactere, quantum ad Poeticam pertinet, disceptationem deinceps aggressurus.

Poeseos Propheticæ ingenium ex ipsius Prophetiæ natura et fine investigandum est. Omnis Prophetiæ finis proximus spectat ad eorum utilitatem, qui eventum præsignificatum ætate antecedunt; estque vel Terror, vel Consolatio. Ad incutiendum Terrorem, vel Consolationem adhibendam, necessaria est rerum tristium vel lætarum amplificatio, fusæ descriptiones, imagines variæ, grandes, elatæ; eæque non nimis determinatæ, nec in singulis partibus et adjunctis hærentes; sed potius vagæ ac generales, universam tantum totius rei naturam ejusque magnitudinem exprimentes: siquidem prophetia ex natura sua habet aliquam obscuritatem secum conjunctam, estque, ut eleganter Apostolus,[1] ως λυχνος εν αυχμηρῳ τοπῳ φαινων, εως ȣ ημερα διαυγαση και φωσφορος ανατειλη. Est etiam Prophetiæ ulterior finis, quique eos respicit qui eventum prænuntiatum postero tempore secuturi sunt; nimirum, demonstratio testi-

[1] 2. PET. I. 19.

ficatioque

ficatioque Divinæ Veritatis. Atque is quidem poſtulare videtur prope diverſum enuntiationis modum; ſiquidem huic rei inſerviret maxime dictio propria, imagines aptæ, adjunctorum enumeratio, notatio ſingularium. Horum vero ut apertior deſignatio velum illud obſcuritatis oraculo penitus detraheret, ita etiam parcior uſus ſpecialium attributorum ei fini abunde ſufficiet; etenim unius atque alterius adjuncti notatio ſpecialis, ſimulque univerſalium imaginum proprietas poſt eventum longe clarius elucens, in hac re incredibilem habet evidentiam; [1] uti multis exemplis oſtendi poſſet. Igitur Dictio Prophetica priorem illam rationem præcipue ſequitur; in generalium amplificatione maxime verſatur, ad ſpecialem attributionum et circumſtantiarum enarrationem parce cauteque deſcendit.

Porro id etiam ſæpenumero habet Prophetia, ut plures eventus, natura et tempore disjunctos, ſimul proſpiciat, et per diverſos veluti gradus ad extremum præcipuumque exitum perveniat. Hanc etiam ob cauſam notiones univerſales maxime ſequitur, eaſque communibus imaginibus exprimit; quippe quæ totam Divini conſilii comprehenſionem includere poſſint, ſingulaſque rerum atque eventuum progreſſiones comitari; ad propinquiorem aliquam veluti metam facile referendæ, ſed ad ultimi finis magnitudinem et pondus exæquandum accuratius adnumeratæ atque appenſæ.

Quod ſi ea ſit quam dixi Prophetiæ ipſius indoles; ſi in extremis tantum rerum lineamentis effingendis, et in generalibus affectionibus deſcribendis amplificandiſque, præcipue verſetur; exinde ſatis intelligi poteſt, primo, quanto cum ſuo emolumento Poeſi adjutrice et adminiſtra utatur, quamque ad omnes ſuas rationes accommodatam habeat dictionem Parabolicam, cujus ea natura eſt, ſicuti fuſe antea expoſui, ut magnam præbeat copiam et varietatem communium imaginum quibus aliqua materies late ampleque in univerſum exornari poſſit: deinde, quinam eſſe debeat Propheticæ Poeſeos proprius Character.

Eſt itaque Poeſis Prophetica ornatior, ſplendidior, florentior, quam

1 Vid. ſupra PRÆL. XI. ſub finem.

ulla

ulla alia Sacræ Poeſeos ſpecies; Imaginibus uberior et frequentior, iis nimirum, quæ in Stylo Parabolico communes ſunt ac veluti publici juris, quæque a rebus certis definitiſque ad notiones infinitas et univerſales ſignandas, ſervata quadam analogia, transferuntur. Atque ex his etiam eas frequentat maxime, quæ petuntur ab Hiſtoria ſacra, et a rebus naturalibus: Metaphoris, Allegoriis, Comparationibus, ad hæc fuſis etiam Deſcriptionibus, præ cæteris abundat. Habet ex ſua natura germanum ac ſincerum ενθουσιασμον; ideoque in Φαντασιαις et εναργειᾳ valde excellit, unde eximia oritur Sublimitas: hinc etiam eſt quod in Affectibus exprimendis ſæpe feliciter admodum verſatur; quanquam in iiſdem concitandis conſtantius occupata; hunc enim finem ſemper habet ſibi propoſitum, hoc munus veluti propriam provinciam adminiſtrat.

Quod ad rerum ordinem ac diſpoſitionem attinet, formamque legitimam, quæ in hac ſpecie integrum Poema conficiat; nihil ſane ſtatui poteſt quod in univerſum videatur obtinere. Soluta plerumque, ut par eſt, et libera, ſuo impetu fertur, nullas ſervans leges, ſed materiæ rationem ſequens, et Divini Spiritus impulſum. Quanquam non pauca ſunt, quorum hac etiam in parte eximia eſt pulchritudo; qualia ſunt ex brevioribus Vaticiniis Balaami effata, quæ ſingula ſuam quandam figuram habent et juſtam partium deſcriptionem; eleganti inchoantur exordio, apta rerum continuatione ac ſerie decurrunt, et perfecta demum concluſione plene abſolvuuntur. Multa etiam ejuſmodi ſunt apud reliquos Prophetas, et præcipue Iſaiam, quæ eo nomine laudari poſſunt, atque in juſtorum Poematum cenſum merito referri. Ex hujus elegantiſſimi Vatis ſcriptis proponam vobis, Academici, in hoc genere exemplum, omnibus et dictionis et compoſitionis Poeticæ luminibus ornatum: non modo ut oſtendam, quam accurate nonnunquam rerum ordinem aptamque partium diſtributionem ſervet Poeſis Prophetica, ſed ut ſimul explicare poſſim dilucidius ipſius Prophetiæ naturam atque indolem jam traditam; atque id quidem vel præcipue; nam quæ de hac re, in ſe quidem recondita et ſubtili, generatim et nude modo diſſerui, vereor ne vobis ea aliquantum involuta et obſcura viderentur.

Inſigne

Insigne continent Vaticinium capita Isaiæ quartum et quintum supra tricesimum. Poema est simplex, unum, integrum; duabus constans partibus pro ratione subjectæ materiæ, quæ, quod ad generalem ejus naturam attinet, valde perspicue atque evidenter exponitur. Denunciatur enim primo adversus universos hostes Ecclesiæ Dei notabile aliquod idque absolutum ac novissimum excidium; deinde ei eventui consequens plena et perfecta Ecclesiæ instauratio promittitur. Utitur Vates magnifico exordio, totam rerum naturam excitans, ad ea percipienda, quæ ad universum terrarum orbem pertinerent: [1]

קרבו גוים לשמע
ולאמים הקשיבו׃
תשמע הארץ ומלאה
תבל וכל צאצאיה׃

"Accedite, gentes, ad audiendum;
"Et populi, animum advertite:
"Audiat tellus, et plenitudo ejus;
"Orbis, et omnis ejus propago.

Tum proponit decretum Jehovæ de gentibus omnibus, impiis nimirum Deoque invisis, funditus extirpandis; eamque excisionem amplificat lectissima varietate splendidissimarum imaginum, quæ omnes ex eo sunt genere quod in hujusmodi materia communiter a plerisque Vatibus usurpatur; quarumque ea ratio est, ut vim, magnitudinem, atrocitatem, ac pondus rei designatæ exaggerent; de more autem modoque, de tempore, de loco, de minutioribus eventus circumstantiis, nihil certi definiant. Primo eam exponit quasi cladem stragemque bellicam a Victore in hostes editam: [2]

וחלליהם ישלכו
ופגריהם יעלה באשם
ונמסו הרים מדמם׃

"Occisi eorum projicientur;
"Ex cadaveribus ascendet fætor;
"Montesque eorum sanguine colliquescent.

1 Cap. XXXIV. 1. 2 Ver. 3.

Tum audacius insurgit, et imaginibus a Chao Mosaico petitis, et ad omnem qualiscunque sit gentium et regnorum eversionem exprimendam solenniter usitatis, eundem rerum exitum ita amplificat, ac si exponeretur mundi ipsius dissolutio: [1]

ונמקו כל צבא השמים
ונגלו כספר השמים
וכל צבאם יבול
כנבל עלה מגפן
וכנבלת מתאנה:

"Et contabescet omnis cœlorum exercitus;
"Cœli ipsi instar schedulæ convolventur:
"Et omnis eorum exercitus decidet;
"Sicut cassa de vite folia,
"Utque marcida ex arbore sua ficus.

Protinus alia inducitur imago; celebratur ingens Sacrificium, opima et larga Victimarum mactatio; fit Jehovæ ipsius Prosopopœia, reique sub oculos subjectio: [2]

כי רותה בשמים חרבי
הנה על ארום תרד
ועל עם חרמי למשפט:
חרב ליהוה מלאה דם
הדשנה מחלב
מדם כרים ועתודים
מחלב כליות אילים:
כי צבח ליהוה בבצרה
וטבח גדול בארץ ארום:

"Nam inebriatus est in cœlis gladius meus;
"Ecce in Idumæam descendet,
"In populum a me justæ internecioni devotum.
"Gladius Jehovæ satiatus est sanguine,
"Pinguefactus adipe;

1 Ver. 4.
2 Ver. 5, 6.

"Sanguine

" Sanguine agnorum et hircorum,
" Adipe ex renibus arietum:
" Siquidem Jehovæ ſacrificium eſt Botſræ,
" Et ingens mactatio in terra Idumæorum.

Hirci, arietes, tauri, juvenci, cæterique quorum hic et deinceps fit mentio, ex eo itidem ſunt genere, quorum communis eſt uſus, et lata quædam atque univerſalis accommodatio, ad deſignandos gentium Dei inimicarum duces et tyrannos, crudeles, ſuperbos, feroces, inſolenteſque. Atque eadem plane eſt ratio Botſræ et Idumææ, urbis gentiſque Dei Populo infeſtiſſimæ, quas ipſas non niſi leviter ac veluti in tranſcurſu attingere videtur hoc Vaticinium; ſed eſt appellatio a proprio ad univerſi generis rationem traducta; ſive, uti dixi, imaginis a re certa definitaque ad notionem infinitam et univerſalem deſignandam per Analogiam facta tranſlatio; in qua etiam ſuam hic proprietatem habet vocum ipſarum [1] vis ac poteſtas. Porro, novis jam iiſque ſplendidiſſimis coloribus ejuſdem rei ornatur deſcriptio; ex Sodomorum everſione transfertur imago, quæ, ut antea notavi, eſt unus ex illis communibus locis: [2]

כי יום נקם ליהוה
שנת שלומים לריב ציון :
ונהפכו נחליה לזפת
ועפרה לגפרית
והיתה ארצה לזפת בערה :
לילה ויומם לא תכבה
לעולם יעלה עשנה :
מדור לדור תחרב
לנצח נצחים אין עבר בה :

" Agitur enim dies ultionis Jehovæ;
" Annus pœnarum ſumendarum Sionis vindici:
" Et vertentur torrentes ejus in picem,
" Pulviſque ejus in ſulphur;
" Et terra ejus in ardentem picem tota redigetur:

1 Vide LOWTH. et VITRING. in loc. et in Cap. LXIII. 1.
2 Ver. 8, 9, 10.

"Noctes diesque inextincta ardebit;
"Fumus ejus in æternum ascendet:
"In perpetuas ætates jacebit deserta;
"Per infinita sæcula nemo eam peragrabit.

Postremo, idem adhuc eventus adumbratur sub imagine desertissimæ solitudinis et immanissimæ cujusdam vastitatis, cui ex divino decreto ea regio addicitur; [1] cujus rei fusiorem descriptionem per plura adjuncta (quorum tamen omnium communis quædam est et generalis natura) varie, eleganter, magnificeque Vates deducit.

Altera pars hujus Poematis eodem plane modo tractatur, exhibetque scenam quandam pulchre contrapositam et adversantem superiori. Imagines, quibus varie splendideque ornatur, sunt item omnes universales et late patentes, sed quarum nota est potestas et aperta significatio. Superiorum plurimæ ex Historia petebantur; hæ transferuntur fere omnes e rebus naturalibus. [2]

ישׂשׂם מדבר וציה
ותגל ערבה ותפרח כחבצלת:
פרח תפרח ותגל
אף גילת ורנן:
כבוד הלבנון נתן לה
הדר הכרמל והשרון:
המה יראו כבוד יהוה
הדר אלהינו:

"Lætabuntur deserta et inculta;
"Et exultabit solitudo et florebit, ut rosa:
"Eximie florebit et exultabit;
"Etiam cum jubilatione et cantu:
"Dabitur ei Libani gloria;
"Decor Carmeli et Saronis:
"Hi videbunt gloriam Jehovæ;
"Dei nostri majestatem.

1 Ver. 11, &c.
2 Cap. xxxv. 1, 2.

Quænam

Quænam ſit Libani et Carmeli figurata poteſtas, quamque late pateat;[1] unde etiam ducatur imago gloriæ majeſtatiſque Divinæ manifeſto conſpiciendæ,[2] prius notavi: Terræ deſertæ et ſiticuloſæ cultura et irrigatio, ad deſignandam uberiorem Divinæ gratiæ donorumque ſpiritualium effuſionem, in ſtylo Parabolico adeo ſolenniter et conſtanter uſurpatur, ut nulla egeat explicatione; uti nec cætera quæ ſequuntur his finitima atque analoga, quibus idem eventus copioſe ornateque amplificatur.

Totum quidem Poema perlegenti rerum ordo clarius elucebit: ex iis autem quæ notavi ſatis credo apparet, quod imaginum genus præcipue ſectetur Poeſis Prophetica; quos colores, quæ amet pigmenta: quomodo in materia aliqua adornanda ita verſetur, ut generalem ejus naturam clare explicet, magnitudinem ejus ac momentum pro rei dignitate illuſtret; ſpeciales autem habitus, et minutiora adjuncta, et gradus cujuſque intermedii notas, inter ipſas univerſalium quaſi plicaturas et ſinus quodammodo deliteſcentia recondat, non niſi ipſo eventu plene evolvenda. Eſt ſane pars una et fortaſſe altera [3] hujuſce Vaticinii, in qua hujuſmodi aliquod oſtendi poſſet; in cæteris eventuum ſingulorum adjuncta et progreſſiones rimari nondum conceditur: plane enim vide-

1 Vid. ſupra PRÆL. VI.

2 PRÆL. VIII.

3 Vide Cap. XXXV. 4, 5, 6, 8. Quæ haud dubie proxime referenda ſunt ad primum Meſſiæ adventum; ad miracula ab eo edita; ad Evangelii prædicationem, et divinæ Gratiæ effuſionem. Cæterum Commati octavo magnas tenebras offudit abſurda Periodi interpunctio, Maſoretarum auctoritate pene conſecrata. Eſt autem re vera Pentacolon, hoc modo diſtribuendum:

והיה שם מסלול ודרך
ודרך הקדש יקרא לה
לא יעברנו טמא
והוא למו הלך דרך
ואוילים לא יתעו׃

"Et erit illic agger et via;
"Et via ſancta appellabitur:
"Non tranſibit per eam immundus;
"Sed Ipſe illis aderit iter faciens,
"Et inſipientes non deerrabunt.

Ipſe, nimirum Deus noſter, ſupra Ver. 4. memoratus; ος εσκηνωσεν εν ημιν, και εισηλθε και εξηλθεν εφ' ημας. Ita diſtinxerunt CHALD. SYR. VULG. et nonnulli recentiorum: et fruſtra repugnat VITRINGA, longe doctiſſimus Interpres, ſed Maſoretarum decretis plus æquo mancipatus.

tur

tur hoc Vaticinium ex eorum numero esse, quæ ad ultimam prænuntiatorum eventuum metam nondum pervenerunt, in arcanis Dei decretis adhuc reposita.

Ut autem Poematis alicujus Prophetici universam formam ac speciem integram uno in conspectu propius pleniusque intueri possitis, addam unum ex illis Balaami Vaticiniis, quæ modo memoravi, et quorum sæpius mentionem facio: nihil enim habet Poesis Hebræa in ullo genere limatius aut exquisitius. Hoc autem, de quo loquor, abundat lætissimis ac splendidissimis imaginibus a natura petitis; ipso etiam colore ac flore quodam dictionis, et figurarum varietate præcipue elucet. Hoc si nunc, aut si quæ aliquando alia, experiar, an Latino carmine adumbrari possint, vestræ erit humanitatis, Academici, conatus nostros in meliorem partem accipere. [1]

Tuis, Jacobe, quantus est castris decor!
    Tuisque signis, Israel!
Ut rigua vallis fertilem pandens sinum;
    Horti ut scatentes rivulis;
Sacris Edenæ costi ut in sylvis virent,
    Cedrique propter flumina.
Illi uda multo rore stillant germina,
    Fœtusque alunt juges aquæ.
Sancti usque fines promovebit imperî
    Rex usque victor hostium.
Illum subacto duxit ab Nilo Deus,
    Novis superbum viribus,
Qualis remotis liber in jugis oryx
    Fert celsa cœlo cornua.
Vorabit hostes; ossa franget; irritas
    Lacerabit hastas dentibus.
Ut leo, recumbit; ut leæna, decubat;
    Quis audeat lacessere?
Quæ quisque tibi precabitur, ferat bona!
    Mala quæ precabitur, luat!

1 NUM. XXIV. 5, —— 9.

PRÆLECTIO VICESIMA PRIMA:

PROPHETARUM SINGULORUM PROPRII CHARACTERES.

" PROPHETÆ habent ſinguli proprietates ſuas," inquit Hieronymus;[1] de duodecim Minoribus loquens; quod de tribus Majoribus multo etiam magis eſt verum. Nam ab Iſaia multum diſtat Jeremias; neque facile quidquam poteſt eſſe in eodem genere magis diverſum, quam eſt ab utroque diſſimilis Ezekiel.

Iſaias, ut ordine ita dignitate Prophetarum omnium princeps, ſic omnibus abundat virtutibus, ut nihil in hoc genere perfectius concipi poſſit. Idem elegans et ſublimis, ornatus et gravis, cum ubertate et copia, tum vi et pondere mirabilis. In Senſibus, incredibilis elatio, majeſtas, divinitas; in Imaginibus, ſumma proprietas, dignitas, pulchritudo, fœcunditas denique et varietas lectiſſima; in Dictione, ſingularis elegantia, et in tanta rerum obſcuritate mira perſpicuitas et candor; ad hæc, in Poetica Sententiarum Compoſitione tanta dulcedo, id ſive felicitatis ſive artificii, ut ſi quidquam jam reliqui habent carmina Hebræa priſtinæ jucunditatis et gratiæ, id in Iſaiæ præcipue monumentis contineri, clariſſimeque perſpici poſſe crediderim: ut de eo merito uſurpari poſſit illud Ezekielis,[2]

אתה חותם תכנית
מלא חכמה וכליל יפי׃

" Tu omnibus numeris abſolutum es exemplar,
" Plenus ſapientia, et perfectus pulchritudine.

1 Præf. in XII Proph.

2 EZEK. XXVIII. 12.

Excellit

Excellit etiam Iſaias vel maxime in juſta partium diſpoſitione, facilique rerum connexione atque ordine: quanquam hic ſemper habenda ratio eſt impetus Prophetici, a proximis ad remota, ab humanis ad divina præcipiti tranſitu ſeſe identidem rapientis; obſervandi inſuper, quantum fieri poteſt, limites ſingulorum Vaticiniorum, ſæpe ſine ullis partitionum notis junctim editorum, quod magnas nonnunquam difficultates creat. Integri Poematis luculento ordine diſpoſiti exemplum ex hoc Vate proxime protuli; atque alia quidem ex priore ejus Voluminis parte, ubi ſæpe diſtinctius notantur ſingula Vaticinia, facile depromi poſſunt. Altera pars, quam cum capite quadrageſimo inchoo, quæque eſt monumentorum ſacrorum fortaſſe omnium maxime et ſublimis et elegans, aliquo tamen circa hanc rem incommodo laborare videtur: eſt enim corpus quoddam plurium Oraculorum finitimi argumenti, quæ idcirco inter ſe continuata difficilius ſecernuntur. Hujuſce autem partis univerſum argumentum eſt, Eccleſia inſtaurata. Satis ordinate exponuntur, Liberatio a captivitate; Idolorum vanitas et excidium; Divinæ potentiæ et veritatis vindiciæ; Iſraelitarum conſolatio, invitatio, incredulitas, impietas, rejectio; Vocatio gentium; Reliquiæ ſervatæ; Eccleſiæ conſummatæ gloria et felicitas; Impiorum ultimum excidium. Quæ qui attente perlegerit, habita ratione Allegoriæ Myſticæ prius expoſitæ; ſimulque meminerit iſthæc omnia pluribus vaticiniis diverſimode editis ſæpius eſſe retractata; is neque in toto luculentam partium diſpoſitionem, neque in partibus facilem rerum ſenſuumque ſeriem atque ordinem deſiderabit. Porro totum Iſaiæ opus Poeticum eſſe exiſtimo, paucis exceptis, quæ ſimul ſumpta ſex aut ſeptem fortaſſe Capitum ſummam non excedunt.

Jeremias, quanquam nec elegantia nec ſublimitate caret, tamen utraque cedit Iſaiæ. Hieronymus [1] neſcio quam ſermonis ruſticitatem ei objicere videtur, cujus equidem fateor nulla me deprehendiſſe veſtigia. In ſenſibus quidem aliquanto minus eſt elatus, in Sententiis plerumque laxior et ſolutior; ut qui in Affectibus lenioribus ſæpius verſatur, ad

1 Præf. in Jer.

dolorem

dolorem et misericordiam præcipue compositus. Hoc quidem maxime apparet in Threnis, ubi isti Affectus unice dominantur; sed sæpe etiam in ejusdem Vaticiniis cernitur, et in priore Voluminis parte potissimum,[1] quæ plerumque Poetica est; Media fere sunt Historica: Ultima pars, sex constans Capitibus,[2] omnino Poetica est; plura continet oracula distincte notata, in quibus Vates ille proxime accedit ad Isaiæ sublimitatem. Ex toto autem Jeremiæ Volumine partem vix dimidiam Poeticam esse arbitror.

Ezekiel elegantia quidem multo inferior est Jeremia, sublimitate autem vel Isaiæ par, sed in genere dissimillimo. Est enim atrox, vehemens, tragicus, totus in δεινωσει: in Sensibus elatus, fervidus, acerbus, indignabundus; in Imaginibus fœcundus, magnificus, truculentus, et nonnunquam pene deformis; in Dictione grandiloquus, gravis, austerus, horridus, et interdum incultus: frequens in Repetitionibus, non decoris aut gratiæ causa, sed ex indignatione et violentia. Quicquid susceperit tractandum, id sedulo prosequitur, in eo unice hæret defixus, a proposito raro deflectens; ut rerum seriem et juncturam vix unquam requiras. In cæteris a plerisque Vatibus fortasse superatus; sed in eo genere ad quod unice videtur a natura comparatus, nimirum vi, impetu, pondere, granditate, nemo ex omni scriptorum numero eum unquam æquavit. Dictio ejus satis est perspicua; omnis prope in Rebus sita est obscuritas: Visiones præcipue sunt obscuræ, quæ tamen (ut apud cæteros, Hoseam, Amosum, Zechariam) nuda et plane Historica narratione exponuntur. Ezekielis autem pars major, eaque Media, Poetica est, siquidem aut res spectemus aut dictionem; sed in sententiis adeo plerumque est rudis et incompositus, ut sæpe dubitem, quid de eo hac in parte statuendum sit.

Isaiam, Jeremiam, Ezekielem, quod ad stylum attinet, non immerito apud Hebræos eodem in loco collocaveris, quem inter Græcos tenuerunt Homerus, Simonides, Æschylus.

1 Vide Cap. IX. per totum. Cap. XIV. 17, &c. XX. 14, —— 18.

2 Cap. XLVI, —— LI, ad com. 59. Caput LII pertinet ad Threnos, quibus Prooemii loco inservit.

Prophetarum Minorum agmen ducit Hoſeas, omnium (Jona fortaſſe excepto) antiquiſſimus; adeoque ſtylus ejus vetuſtatem redolet; acer, acutus, conciſus, eminenti quadam Poeticæ Compoſitionis nota ſignatus; priſtinam nimirum generis Sententioſi brevitatem et compreſſionem retinens, a qua Vates ætate inferiores aliquid remiſerunt. Id de eo præcipue notavit Hieronymus; [1] "Commaticus eſt, inquit, et quaſi "per Sententias loquens." Verum hoc ipſum, quod in principio ſuam proculdubio vim habuit et peculiarem elegantiam, tanta jam in his linguæ Hebrææ ruinis obſcuritas conſecuta eſt, ut quanquam hujus Vatis univerſum Argumentum ſit ſatis apertum, vix tamen alius quiſquam ſit æque difficilis et involutus. Eſt etiam aliud in cauſa, cur ejus Stylus adeo jam videatur impeditus: vaticinatus eſt Hoſeas temporibus Regum Judæ Quatuor, Oziæ, Jothami, Achazi, Hezekiæ; hoc eſt, quocunque modo calculos ſubducimus, per longiſſimum annorum ſpatium: modicum habemus volumen vaticinationes ejus, ut videtur, præcipuas continens, eaſque omnes inter ſe ſine ullis temporum notis aut argumenti diſtinctione connexas: ita minime mirum eſt, ſi Hoſeam perlegentes nonnunquam videamur in ſparſa quædam Sibyllæ folia incidere.

Joel ab Hoſeæ ſtylo multum diſcrepat; ſed æque Poeticus eſt, quanquam in genere diverſo, dictionis et compoſitionis character. Imprimis eſt elegans, clarus, fuſus, fluenſque; valde etiam ſublimis, acer, fervidus. Oſtendit Capite Primo et Secundo quid valet in Deſcriptionibus Poeſis Prophetica; quantum amat Metaphoras, Comparationes, Allegorias. Nec minus clara eſt rerum connexio, quam dictionis color: Malorum Amplificatio, Hortatio ad Pœnitentiam; pœnitentibus Promiſſio bonorum cum terrenorum tum cæleſtium; rerum Iſraeliticarum Inſtauratio; de Adverſariis ſumpta Supplicia. Verum et hic et alibi elocutionis perſpicuitatem et diſpoſitionis nitorem laudantes, non negamus magnam interdum eſſe Rerum obſcuritatem; quod in hujuſce Vaticinii fine ſubinde notari poteſt.

1 Præf. in XII Proph.

Amoſum

Amoſum vocat Hieronymus [1] "imperitum ſermone, ſed non ſcien-"tia;" id in eo uſurpans, quod de ſe Paulus [2] modeſte profitetur. Cujus auctoritatem multi ſecuti ita de hoc Vate locuti ſunt, quaſi eſſet plane rudis, et indiſertus, et ab omni ornatu alienus. Id autem longe eſt ſecus: evolvat modo ſcripta ejus æquus judex, de re non de homine quæſiturus, cenſebit, credo, potius, Paſtorem noſtrum [3] μηδὲν υςερηκέναι των υπερ λιαν προφητων; ut ſenſuum elatione et magnificentia ſpiritus prope ſummis parem, ita etiam dictionis ſplendore et compoſitionis elegantia vix quoquam inferiorem. Nimirum idem Cæleſtis Spiritus Iſaiam et Danielem in aula ſuo movit afflatu, Davidem et Amoſum in paſtorum ſtabulis; ſemper idoneos voluntatis ſuæ interpretes deligens, et interdum ex ore infantium perficiens laudem: aliorum utitur eloquentia; alios eloquentes facit.

Michas plerumque brevis eſt, preſſus, conciſus, acutus; nonnunquam ad Hoſeæ obſcuritatem prope accedens: in multis elatus et fervens, valdeque Poeticus.

Verum ex omnibus Minoribus Prophetis nemo videtur æquare ſublimitatem, ardorem, et audaces ſpiritus Nahumi: adde quod ejus Vaticinium integrum ac juſtum eſt Poema; Exordium magnificum eſt et plane auguſtum; Apparatus ad Excidium Ninivæ, ejuſque Excidii Deſcriptio et Amplificatio, ardentiſſimis coloribus exprimitur, et admirabilem habet evidentiam et pondus.

Poeticus etiam eſt Habaccuchi ſtylus; ſed maxime in Oda quæ inter abſolutiſſimas in eo genere merito numerari poteſt. De Zephania idem dicendum eſt; ſed is nihil videtur habere ſingulare aut eximium, in diſpoſitione rerum, vel colore dictionis.

De Abdia ſuo in loco dixiſſem, ſi non et exiguum eſſet quod extat ejus ingenii monumentum, et id ipſum magna ex parte in Jeremiæ Vaticinio contineretur. [4] Jonæ, uti et Danielis, commentarium mere eſſe Hiſtoricum antea notavi.

1 Proœm. Comment. in Amos.

2 2. COR. XI. 6. 3 2. COR. XI. 5.

4 Confer ABD. 1, ——— 9. cum JER. XLIX. 14, 15, 16, 7, 9, 10.

Reſtant Haggæus, Zecharias, Malachias: quorum primus omnino eſt proſaicus; itemque alterius pars multo maxima; ſunt aliqua ſub ejus Vaticinii finem [1] et Poetica et valde ornata, et, ut in Vate omnium fortaſſe obſcuriſſimo, ſatis perſpicua: Prophetarum ultimus Malachias, medio quodam dicendi genere utitur, atque ejuſmodi plane, quod arguere videatur Poëſin Hebræam inde a Captivitate Babylonica defloreſcentem, et inclinata jam ætate in ſenium quodammodo vergentem.

Hoc de Prophetarum ſcriptis, Academici, deque diverſis eorundem partibus, quæ Poetica habenda ſint quæ ſecus, quantum potui diſtincte et particulatim diſſerui, quo meam de Poeſi Prophetica Conjecturam (nihil enim majus audeo dicere) plenius apertiuſque vobis explicarem. Quam etſi non diffiteor aliqua ex parte multas habere difficultates, multa quæ in opinione poſita ſunt; eam tamen, ut in univerſum aliquo ſaltem fundamento niti exiſtimetis, effeciſſe non plane deſpero.

Eſſet hic locus de Græcorum in hoc genere Poeſi nonnihil diſſerendi, ſi quidem ex celeberrimis eorum Oraculis quidquam ad nos perveniſſet, non dico quod cum ſacris Vatibus conferri poſſet, ſed quod omnino aliqua mentione eſſet dignum. Nullum certe hujuſmodi Poema nunc extat, neque ſane unquam extitit; pauci ſuperſunt verſiculi, iique fere mediocres et craſſo filo: etenim Apollo ille Pythius, ſi Græcis ipſis credimus, [2] Muſas ſuas plerumque iratas habuit et averſas; ita ut ſapientibus et cordatis ſæpe ludibrium deberet, non ſolum ob ambiguas illas et ſubdolas ariolationes, ſed etiam ob ignorantiam artis metricæ. Etiam homines e plebe ſuperſtitioſi ac rudes, quem ſatis bonum Augurem credebant, eundem tamen fatebantur fuiſſe malum Poetam.

1 Vide Cap. IX, X, et init. XIMI.

2 *Ορω γουν και τον Απολλω γελωμενον επ' ενιοις των χρησμων· καιτοι επικρυπτουσης τα πολλα της μαντικης ασαφειας, ως μη πανυ σχολην αγειν τους ακουοντας εξεταζειν τα μετρα.* Mercurius apud LUCIANUM in Dial. cui Titulus *Jupiter Tragœdus.*

Χρησμου δε τινος εμμετρου λεχθεντος, — πολλακις εφη θαυμασαι των επων ο Διογενιανος, εν οις οι χρησμοι λεγονται την φαυλοτητα και την ευτελειαν, καιτοι μουσηγετης ο θεος, και της λεγομενης λογιοτητος ουχ' ηττον αυτῳ το καλον η της περι μελη και ῳδας ευφωνιας μετειναι, και πολυ τον Ησιοδον ευεπεια και τον Ομηρον υπερφθεγγεσθαι. τους δε πολλους των χρησμων ορωμεν και τοις μετροις και τοις ονομασι πλημμελειας και φαυλοτητος αναπεπλεγμενους. PLUTARCH. in Comment. *Cur Pythia nunc non edat Oracula metrice.*

Verum

Verum apud Latinos extat in hoc ipſo genere unum nobiliſſimum atque pulcherrimum Poema; et vel verſuum elegantia et claritate, vel rerum et argumenti obſcuritate, æque admirabile: Quartam dico Virgilii Eclogam; quam idcirco nefas eſſet hoc in loco ſilentio præterire, cum inde a primis ævi Chriſtiani ſæculis percrebuerit opinio, habere eam cum his de quibus agimus germanæ Prophetiæ monumentis aliquam cognationem, et a ſacro fonte originem duxiſſe. Quod quomodo fieri potuit, etſi ſit forſan expeditu difficile; ſive ſacri Codicis verſionem Græcam, jamdiu tum vulgatam, in ſubſidium vocemus, ſive etiam exinde deprompta Oracula, a Judæis Helleniſtis, ut videtur, [1] Græco carmine condita, quæ ſub nomine Sibyllarum ferebantur; tamen ita rem habere, tot extant tamque manifeſta in ipſo Poemate indicia, ut omnia quæ ei ſententiæ obſtant impedimenta facile amoveat et diluat ipſa Carminis lectio. Senſus, Imagines, Dictio etiam, cum Sacris Vatibus mirum in modum congruens: res ipſa vel in ſe tam elata et magnifica, vel potius a Poeta, omnium licet verecundiſſimo ac ſeveriſſimo, in eam altitudinem exaggerata, ut mihi nullo modo perſuadere poſſim, quin ſubſit aliquid μυστικώτερον, quod primæ hypotheſi, ipſo vate inſcio nec opinante, furtim quodammodo accrevit, totique operi alienos quoſdam colores induxit, et magnificentiam modum et menſuram argumenti longe exſuperantem. Quid fuerit ipſius Poetæ conſilium, quæ mens, quanquam hic multum ſeſe exercuerint doctiſſimorum virorum ingenia, tamen nec adhuc ſciri arbitror, neque ſpem habeo fore ut unquam clare inveſtigetur. Nullam neque rem neque perſonam oſtendit hiſtoria, aut rei Romanæ ſtatus ac temporum conditio, quæ cum argumenti ratione atque adjunctis ſatis apte congruere videatur, aut tam magnificis prædictionibus locum dare ullo modo potuiſſe. [2] Mihi quidem illud uſu venire plane profiteor, ut cum Car-

1 Vide CHANDLERI *Vindicias Relig. Chriſt.* Cap. I. et GROTIUM in MATT. II. I.

2 Viderunt jamdudum eruditi, hæc de Salonino Pollionis filio poſt captas Salonas nato, de quo loquitur Servius, ſi quis tamen unquam talis extiterit, intelligi non poſſe; cum ex Dione et Appiano conſtet, Pollionis expeditionem Illyricam in annum ſequentem incidere. Alii itaque de C. Aſinio Gallo ejuſdem filio mentionem injecerunt; multo quidem probabilius, ſiquidem Aſconius Pedianus ab ipſo Gallo audiſſe ſe retulit, hanc Eclogam in honorem ſuum factam. Vide SERV.

men hoc ea ex parte contemplor, quanto id sæpius relego, tanto intelligam minus. Is est styli nitor, ea carminis elegantia, ut fere lateat et legentes fallat rerum obscuritas: singula autem propius spectanti, et imaginum ac dictionum rationes et momenta perpendenti, tot mihi occurrunt ab usu Romano abhorrentia, a conceptibus hominum ejus ætatis et nationis adeo aliena, ut vix mihi persuadeam, etiam tum cum primum ederetur, satis perfecte intelligi potuisse. Cum vero hæc ipsa adeo luculenter explicet peregrina quædam Interpretatio ex Hebræorum rebus ac monumentis superinducta, cujus vim omnem et magni-

SERV. ad Eclog. IV. II. Sed ipse Servius Gallum anno priore natum, Pollione adhuc Consule designato, affirmat: et quanquam fieri potest talem excidisse jactantiam ab impotentia hominis, quem Augustus dixit imperii se mortuo adipiscendi avidum fore, sed minorem; (TACIT. Annal. I. 13.) vix tamen credibile est Poetam qui sanus esset hæc tam magnifica de ullo Pollionis filio prædicere potuisse. Ad hoc, cur Divinum hunc Puerum, solummodo Illo Consule, ac non potius Illo Patre, nasciturum dixit? quod ad Pollionis gloriam, multo magis pertineret. Itaque jam plerique de Cæsare Octaviano, deque puero aliquo in illius familiam et in certam spem imperii nato, hæc interpretantur. Juliam, Marcellum, Drusum, memorant. Drusi nec ætas, nec persona convenit. Marcelli ætas convenit, non persona. Juliæ quidem Octaviani filiæ utrumque favet, modo Eclogam hanc in expectatum Scriboniæ puerperium scriptam esse statuamus; ante partum autem scriptam fuisse credibile est, cum Lucina invocetur: "Casta fave Lucina." Verum meminerint, qui aliquam ex his sententiis amplectuntur, quis et quo loco tum fuerit ipse Octavianus; nondum Princeps, et Augustus, et Imperii Romani Dominus, quæ omnia ei accreverunt non nisi post victoriam Actiacam, annis omnino novem posteaquam scripta esset hæc Ecloga; sed Triumvir, æquata cum Antonio et dignitate et potestate, ne quid dicam de Lepido. Quomodo igitur ad Octaviani filium, si quis ei hoc anno natus fuisset, protinus spectare potuit imperii hereditas? Sed ut concedamus, id quod sane verum est, nullibi digniorem aut aptiorem personam inveniri posse, aut in quam hæc melius quadrent quam filius aliquis Octaviani; porro autem ei filium hoc ipso tempore natum fuisse fingamus; ad eum tamen quæ hic dicuntur nihilo magis pertinere posse, vel uno argumento evinci arbitror; eo nimirum quod Pollionis nomine Ecloga inscribitur; nam hucusque et paulo etiam deinceps Pollio semper erat in partibus Antonii contra Octavianum. Percurramus enim res gestas Pollionis post Julii Cæsaris necem temporum habita ratione. Anno U. C. 711. C. Asinius Pollio, bello cum Sexto Pompeio gesto, ex Hispania reversus exercitum tradit Antonio post ejus fugam a Mutina. U. C. 713. Pollio Antonii legatus Galliam Cisalpinam tenet: Salvidienum Octaviani legatum Lucio Antonio bellum inferentem a tergo insequitur una cum Ventidio; Lucio deinde Perusiæ obsesso frustra suppetias ferre conatus Ravennæ subsistit: Venetiam diu retinet in potestate Antonii; magnisque rebus gestis in ea regione, Antonium petit; et Domitium Ænobarbum, consiliis suis illectum ac fide data, cum classe cui præerat jungit Antonio. U. C. 714. Pax Brundusina incidit in finem anni; cujus administri sunt, ex parte Antonii Pollio Consul, ex parte Octaviani Mæcenas, et amborum communis amicus Cocceius: circa hoc tempus scripta est Virgilii Ecloga

Quarta.

tudinem nullo modo complecti potuerit aut etiam attingere ipsius Poetæ animus; quid mihi hac in re concedent eruditi, nescio; quid sentiam, vix audeo exponere: et tamen dicam id mihi tam mirabile tamque prodigii simile videri, ut nonnunquam pene inducar ut serio credam, id semel evenisse, quod Socrates ειρωνευομενος, ut solet, apud Platonem de poetis ait: [1] Δια ταυτα ο Θεος, εξαιρουμενος τουτων νουν, τουτοις χρηται υπηρεταις και τοις χρησμωδοις και τοις μαντεσι τοις θειοις· ινα ημεις οι ακουοντες ειδωμεν, οτι ουχ' ουτοι εισιν οι ταυτα λεγοντες ουτω πολλου αξια, οις νους μη παρεστιν, αλλ' ο θεὸς αυτος εστιν ο λεγων, δια τουτων δε φθεγγεται προς ημας.

Quarta. U. C. 715. Antonius Pollionem legatum suum mittit in Illyricum contra Parthinos: de Parthinis triumphat Pollio mense Octobri. Hæc VELLEIUS, APPIANUS, DIO. Interciderant etiam circa hæc tempora inter Pollionem et Octavianum privatæ quædam inimicitiæ; et versus Fescenninos Octavianus in Pollionem scripsit. MACROB. *Saturn.* II. 4. Ab hoc tempore usque ad pugnam Actiacam quæ U. C. 723. ineunte mense Septembri commissa est, partibus sese abstinuit Pollio, neque ultra Antonii et Octaviani discordiis se immiscuit. "Non prætereatur, inquit VELLEIUS II. 86. Asinii Pollionis factum et dictum memorabile: nam cum "se post Brundusinam pacem continuisset in Italia," (post Triumphum dixisset verius) "neque "aut vidisset unquam Reginam, aut post enervatum amore ejus Antonii animum partibus ejus "se miscuisset, rogante Cæsare, ut secum ad bellum proficisceretur Actiacum: Mea, inquit, in "Antonium majora merita sunt, illius in me beneficia notiora: itaque discrimini vestro me subtraham, et ero præda victoris." Quibus omnibus perspectis, mihi omnino incredibile videtur, Virgilium animum inducere potuisse, ut Pollioni, summo Antonii amico, Octaviani potius inimico, mitteret, ejusque nomine inscriberet, Carmen, quod Octaviani laudibus ejusque familiæ honori unice dicaretur.

1 PLATO in Jone.

קינה

SIVE ELEGIA.

PRÆLECTIO VICESIMA SECUNDA:

DE ELEGIÆ HEBRÆÆ ORIGINE ET FORMA; AC DE THRENIS JEREMIÆ.

Ex incitatioribus humanæ mentis Affectibus Poeſin in genere ultimam ſuam duxiſſe originem, ſatis recte antehac ſtatuiſſe videmur; nec tamen idcirco Poeſeos diſtributio in ſuas ſpecies prorſus ſequitur Affectuum naturam et partitiones; quanquam id interdum in hac re aliquid habeat momenti. Sunt quidem nonnullæ Poematum ſpecies, quæ in ſe omnes admittunt Affectus, cujuſmodi eſt Ode; ſunt quæ vix ullum, qualia fere ſunt Didactica: aliæ autem ſunt, quæ certis quibuſdam Affectibus tractandis præcipue idoneæ habentur, quod de Tragœdia conſtat, de Poeſi Prophetica ipſi notavimus. Una omnino videtur eſſe ſpecies quæ unius Affectus eſt propria, quæque etiam tota eſt in eo Affectu: neque ſane quemquam novimus populum, qui modo aliquid in excolenda Poetica profecerit, quin Poema habuerit luctui exprimendo inventum, et querimoniæ unice deſtinatum. [1]. Quam ſpeciem plerique cum Græcis Elegiam vocant: Hebræi קינה ſive etiam נהי appellant, quarum utraque vox Lamentum ſignificat.

Hujuſce Poematis apud Hebræos et origo et ratio luculenter deduci

1 Λῖνος, prima apud Ægyptios cantio. HEROD. II. 79.

poteſt

poteſt ex ſolenni ritu quo defunctorum funera celebrabant. Erat quidem hoc naturæ magis quam propriæ conſuetudinis aut inſtituti, ut ſuorum exequias cognati et neceſſarii ploratu et lamentis proſequerentur. Non eos pudebat in gravi minimeque fucato luctu naturæ ſuæ obſequi, et quod æger animus dictaret, libere protinus effundere. Simplex et ingenua eſt mœroris vox; flebilis, intermiſſa, fracta, conciſa oratio, ſi omnino pro oratione habenda eſt ejulatio et gemitus.[1]

"O pater! O patria! O Priami domus!

Exclamat in Tragœdia perſonata Andromache: nec minus miſerabiliter ille in Hiſtoria ſacra cariſſimo filio orbatus parens;[2] "O fili mi, "Abſalon! O Abſalon, mi fili, mi fili!" ut non multum opus ſit, quonam lamentorum genere in funeribus uterentur, diſquirere: veruntamen cum hac ipſa in re exempla nobis præbent ſacri ſcriptores, unum atque alterum apponam. Propheta Bethelites ſublatum viri Divini a leone lacerati cadaver in urbem intulit, ut lugeret eum et ſepeliret:[3] poſuit itaque eum in ſepulchro ſuo, et planxerunt ſuper eum, "Eheu, "mi frater!"[4] Ita apud Jeremiam edicit Jehova de Joachimo Joſiæ filio Rege Judæo:

לא יספדו לו הוי אחי והוי אחות
לא יספדו לו הוי אדון והוי הדו:

"Non lugebunt eum, Ah mi frater! vel ah ſoror!
"Non lugebunt eum, Eheu, domine! eheu viri Majeſtas!

Hæc atque hujuſmodi ſatis erant naturæ et ingenuo mœrori: verum paulo exquiſitius quiddam deſiderabat officioſus et ambitioſus dolor; quærebat quod conceptus et ſenſa Ægrimoniæ plenius et elaboratius exprimeret, quæ ipſa per ſingultus miſera non poſſet proloqui; ſtudebat non modo ſuum angorem lenire expromendo, ſed alios etiam in ſocietatem doloris invitare et pertrahere, et adſtantium elicere lachrymas. Itaque David, cum Joabi inſidiis oppreſſus eſſet Abnerus, Rege mini-

1 Apud CICERONEM Tuſc. Quæſt. lib. 3.
2. 2. SAM. XIX. 4.
3 1. REG. XIII. 30.
4 JER. XXII. 18.

me conſcio, ac ægerrime quidem ferente, ſed ob res duras et regni novitatem in autorem cædis animadvertere non auſo; quo apud populum et ſe et Abnerum purgaret, in funere defuncti lugentis perſonam ſuſtinens, "tollit vocem ſuam, et fletum edit ad ſepulchrum; et flevit "etiam univerſus populus:" tum vero carmen et numeros adhibens, luctui eorum acriores adhuc ſtimulos admovet: "et [1] Abnerum lamen-"tatus eſt Rex, dixitque;

An perit Abnerus ſcelerati more nocentiſque?
An reus infami crimina morte luit?
At tibi non fortes violarunt vincla lacertos,
Preſſitve indignos dura catena pedes:
Heu! ſecure doli, et dictis confiſe malorum!
Fraude et mentito captus amore peris!

"atque iterum flevit ſuper eum univerſus populus."

Hujuſcemodi ſubinanis quædam etiam veri doloris oſtentatio, in defunctorum honoribus vix quidquam eſſe nimium exiſtimantis; tum ipſa hujus vehementiſſimi Affectus intemperantia, ſibi ut ſit plus æquo indulgentis, et aculeos libentius quam fomenta admittentis; illa demum, quæ hominum animos ſemper invaſit, importuna opinio, oportere, rectum eſſe, ad officium etiam pertinere, ut in morte neceſſariorum ſeſe gnaviter excrucient: hæc, inquam, omnia induxerunt illum morem, qui primum apud Hebræos, deinde apud Phrygas, [2] poſtmodo apud Græcos et Latinos invaluit; ut in funeribus adhiberentur qui mercede conducti plorarent. Id officium plerumque præſtabant Fœminæ; vel quod muliebris animi imbecillitatem deceret magis, vel quod ab ingenio flexibili, mollique et flexanima voce negotium pulchrius ſuccederet: neque deerant unquam ejuſmodi doloris Artifices, lugendi diſciplina probe eruditæ, ſemperque paratæ locare lamenta et lachrymas. Ut cæterarum, ita hujuſce etiam artis laus erat imitari naturam: harum itaque næniæ plurimum compoſitæ erant ad formam illarum lamentationum quas in ſimili occaſione ultro temereque exprimere ſolebat ſin-

1 2. SAM. III. 33, 34.
2 Vide JOS. SCALIGERI Conjectanea in Varronem de Ling. Lat. p. 76. edit. R. Steph.

cerus

cerus dolor: ſententiæ erant breves, queribundæ, patheticæ, ſimplices et inornatæ; eo quidem paulo diligentius elaboratæ factæque, quod et numeris conſtarent, et ad tibiam [1] eſſent decantandæ.

Hujus inſtituti multa extant veſtigia in Prophetarum ſcriptis, quibus familiare eſt prædictiones calamitatum urbibus gentibuſque impendentium, non ſine ſingulari quadam elegantia, in modum et ſpeciem funebrium lamentorum concludere. Quam rem clarius illuſtrabunt exempla, ſimulque confirmabunt quæ de iſthac conſuetudine hactenus dicta ſunt. Audite ([2] inquit Amoſus Iſraelitas alloquens, clademque iis denuncians et regni interitum)

Audite vatem luctuum prænuntium;
Audite leſſum funebrem:
Occidit! æternum Virgo occidit Iſraelis!
Et jacet in patrio nuda, relicta ſolo!

Et paulo poſt; [3]

Eheu! per urbem, per vias Eheu! ſonet;
Eheu! per omnes viculos:
Doctiſque jungat præficarum luctubus
Rudem colonus næniam.

Apud Jeremiam in re plane ſimili, [4] Itá edicit Jehova Exercituum:

Luctus peritas huc vocate fœminas,
Mœſtæ ſcientes næniæ:
Orſæ ejulanti flebiles modos choro
Ferale carmen præcinant;
Ut mollis omnes humor in genas fluat,
Fluant perennes lachrymæ.
Nunc, nunc ad aures lugubris fertur ſonus
Sionis altæ a mœnibus:

1 Vide MATT. IX. 23. et LIGHTFOOT. Exercitat. Hebr. et Talmud. in locum.

2 AMOS. V. 1, 2.

3 Ibid. v. 16. In ultimo membro particula אל revocanda videtur ad initium ejus membri. Vid. CAPPELL. Crit. Sacr. Lib. IV. Cap. XIII. 1.

4 JER. IX. 17, ——— 22.

Funditus occidimus! natalia linquimus arva!
Linquimus heu patrii dulcia tecta soli!
Adhuc Jehova flebiles cantus jubet;
Parete jussis, præficæ!
Docete mœstos virgines lessi modos;
Docete vicinas nurus:
Mors urbem invadit! rapit heu juvenesque senesque!
Sævit acerba domi! sævit acerba foris!
Corpora fusa jacent, vacuis projectus in arvis
Ut fimus; utque jacet falce recisa seges.

Plura hujusmodi occurrunt apud Prophetas in quibus itidem ut in his aperta fit mentio ejus instituti unde derivantur; alia item sunt, quæ etsi neutiquam præ se ferunt ullam istiusmodi significationem aut Næniarum titulum, tamen ex eodem sunt genere; quorumque idcirco, ut par est, minime elucebit verus decor et propria elegantia, nisi illuc referantur. Sufficient quæ jam protuli ad genus ipsum indicandum; demonstrandumque, quomodo ex veris doloris vocibus primitus effingerentur istæ artificiosæ querimoniæ; tum etiam quomodo ex his initiis קינה, sive Threnus, apud Hebræos in justi Poematis habitum et formam perduceretur. Hoc etiam patebit adhuc manifestius, si Jeremiæ Threnos, insignissimum in hoc genere quod quidem nunc extat Poema, accuratius paulo exigamus ad normam eorundem funebrium lamentorum; quod ni fiat, vix est ut recte quisquam de eo carmine judicare possit.

Ita autem agam de hoc Poemate, ut primo de universa ejus natura et forma; deinde de metrorum ratione; postremo de rebus, sensibus, imaginibus, breviter disseram.

Jeremiæ קינות, sive Threni, (proprie enim et significanter in numero multitudinis effertur titulus) sunt plura lamenta, in uno argumento, ad formam funebrium Næniarum, per plures periodos singulatim edita, simulque comportata, et in syllogen quandam conclusa. Qui itaque artificiosam totius argumenti dispositionem, aptam partium collocationem, rerum juncturam et seriem, et in his omnibus singularem aliquam

liquam elegantiam requirit, id poſtulat a Vate, quod erat ab ejus propoſito alienum. Patriæ perditæ et extinctæ luctuoſo carmine quodammodo parentans, et veluti in exequiis ejus proſequendis lugentis perſonam gerens, quicquid ejus animo in tot tantiſque miſeriis primum obverſatur, quicquid maxime calamitoſum videtur et miſerabile, quicquid ei præcipit inſtans dolor, id ſubito quaſi in re præſenti exprimit et effundit. In eiſdem rebus hæret plerumque et immoratur diutius; eadem novis vocibus, imaginibus, figuris, variat et amplificat; ita ut fiat potius rerum prope ſimilium coacervatio quædam ac cumulus, quam plurium et diverſarum ſubtilis aliqua connexio, atque per gradus ordinate facta deductio. Hæc autem non ita accipi velim, quaſi hic nulla omnino ordinis ratio haberetur; ac non plerumque ab una vel re, vel imagine, vel perſona, vel figura in aliam ſatis et elegans et facilis tranſitus fieret: hoc tantum dico, eam eſſe naturam et conſilium hujus Poematis, cum ſit ſententiarum diſtinctarum congeries, in quibus ſingulis funebrium Næniarum formam imitetur, ut omne illud artificium ordinis et diſtributionis quod in aliis pleriſque elucet, nec poſtulet, nec admittat. Porro dividitur totum hoc Poema in quinque partes: in prima, ſecunda, et quarta, loquitur Vates, vel Hieroſolymam loquentem inducit; in tertia loquitur Chorus Judæorum, ſub unius perſona, uti fiebat apud Græcos: in quinta, quæ eſt Epilogus quidam operis, Judæi univerſi in exilium abducti gemitus et preces ad Deum fundunt. Hæc ultima in periodos viginti duas, juxta numerum quidem literarum Alphabeti, ſed reliquæ omnes etiam juxta earundem ordinem per elementa initialia diſtribuuntur. Quæ res facit, ut de ratione Metrorum aliquid poſſimus adnotare.

Acroſtichidis, ſive Alphabetici carminis, artificium in ſubſidium memoriæ adhibebant Hebræi iis in locis, neque temere alias, in quibus ſententiæ quædam ipſa rerum et argumenti neceſſitudine non multum inter ſe connexæ colligerentur: quod Syris, [1] Arabibus, et Perſis, familiare item fuiſſe, et etiamnum in uſu eſſe, accepimus. Quam com-

1 Vide ASSEMANNI Bibliothec. Oriental. Vol. III. P. 63, 180, 188, 328.

mode

mode itaque hoc in loco id uſurpavit Vates, ex proxime obſervatis ſatis liquet. Ejus autem rei in hoc Poemate hæc eſt ratio: Quinque partium, in quas totum opus dividitur, ſingulæ in periodos vel ſtrophas viginti duas diſtribuuntur; eæ periodi in tribus primis partibus ſunt ſingulæ Tricola, hoc eſt, continent tres verſiculos, excepto quod in utraque duarum priorum eſt una periodus, [1] quæ eſt Tetracolon, continens verſiculos quatuor. In quatuor primis partibus prima cujuſque periodi litera ſequitur Alphabeti ordinem; ſed in tertia parte ſinguli etiam verſiculi ejuſdem periodi eadem litera inchoantur, quod in eo carmine omnium verſuum limites neceſſario figit; qui in cæteris etiam, quæ non habent ita perpetuas minimeque dubias verſuum notas, nihilominus ſatis tuto definiuntur per ſententiarum reſolutionem in ſua membra: adeoque in parte quarta periodi omnes ſunt manifeſto Diſticha; [2] uti et in quinta, quæ non eſt Acroſtichis; verum in hac ultima illud etiam intereſt, quod verſus ſunt breviuſculi, cum in reliquis omnibus ſint longiores.

Digna eſt quæ diligentius notetur horum metrorum Longitudo: vix ullus eſt in hac re errori locus; manifeſto hic deprehendimus verſus dimidia prope parte productiores quam qui alias plerumque et vulgo occurrunt. Media quædam eorum menſura videtur eſſe ſyllabarum duodecim; ſunt pauci qui abſunt ab eo numero, ſunt qui ſuperant duabus fortaſſe aut tribus ſyllabis: nam quanquam de numero ſyllabarum vix quidquam pro certo et explorato ſtatui poteſt, (nihil enim moror Maſoretarum commenta) tamen eſt ſane locus valde probabili conjecturæ. Non eſt pro nihilo habenda iſthæc peculiaris conformatio: Vates opinor eo adhibuit hoc genus Carminis, quod eſſet fuſius, fluentius, lenius, luctui et querimoniæ accommodatius: addo etiam, eo quod verſibus hujuſmodi longioribus fortaſſe conditæ eſſent Præficarum Næniæ: nam qui apud Prophetas occurrunt Threni, ad illarum imitationem confícti, omnes niſi fallor ſunt ex eo verſuum genere. Id ſi verum eſt,

1 In Cap. 1. ז. in Cap. 2. ק.

2 Sed Periodus ס, prout nunc legitur, nec in duos neque in tres verſus commode diſtribui poteſt.

proprium

proprium jam ac legitimum invenimus apud Hebræos Carmen Elegiacum. Notandum autem eſt id genus Carminis a ſacris Vatibus nonnunquam ſed rarius uſurpari in aliena materia; uti factum eſt a Græcis et Latinis: itemque nonnulla Poemata, quæ pro Elegiis merito haberi poſſunt, ſed quæ non ſunt condita per disjunctas ſententias ad modum funebrium Lamentorum, uſitatiore Carminis genere componi.

Hæc de univerſa totius Poematis uti et Metrorum forma: reſtat ut de ejuſdem Argumento Styloque pauca notanda ſint.

Threnorum Argumentum eſſe, ſanctæ urbis templique excidium, regni interitum, populi exterminationem; eaque omnia non quaſi futura et prænuntiata, ſed ad exitum perducta vereque deſcripta; ita manifeſte apparet ex omni operis parte, ut nulla egeat probatione: quanquam nonnulli magni nominis Auctores [1] Carmen hoc in obitu Regis Joſiæ compoſitum fuiſſe exiſtiment. Ac profecto Patriæ ſuæ miſerias ita ornate copioſeque eluget Vates, ut funeſto officio abunde ſatisfeciſſe videatur. Nullum opinor aliud extat Poema, ubi intra tam breve ſpatium tanta, tam felix, tam lecta, tam illuſtris, Adjunctorum atque Imaginum varietas eluceat. Quid tam elegans et Poeticum, ac urbs illa florentiſſima pridem et inter gentes Princeps, nunc ſola ſedens, afflicta, vidua; deſerta ab amicis, prodita a neceſſariis; fruſtra tendens manus, nec inveniens qui eam conſoletur? Quid Viæ Sionis lugentes, et feriarum ſolennium celebritatem requirentes? Quid dulces illæ et flexanimæ querimoniæ? [2]

לוא אליכם כל עברי דרך הביטו וראו
אם יש מכאוב כמכאבי אשר עולל לי
אשר הוגה יהוה ביום חרון אפו:
על אלה אני בכיה עיני ירדה מים
כי רחק ממני מנחם משיב נפשי
היו בני שוממים כי גבר אויב:

" Nihilne hæc ad Vos, qui per viam tranſitis? attendite, et vi-
" dete,

1 JOSEPHUS, HIERONYMUS, USSERIUS, &c.
2 THREN. I. 12, et 16.

" Num

"Num ſit uſquam dolor inſtar mei doloris, qui mihi inflictus
"eſt,
"Quum mœrore me affecit Jehova in die iræ ejus exardeſcentis.
"Propter hæc ego fleo, oculis meis aqua manantibus;
"Quia longe a me abeſt conſolator, qui mihi recreet animam:
"Deſolati ſunt filii mei, quoniam invaluit hoſtis.

Verum omnes locos elegantes proferre, id ſane eſſet totum Poema exſcribere. Unum tantum adnotabo de quibuſdam locis, atque de priore parte ſecundi Alphabeti potiſſimum; ubi ſi quibus Vates ad audaciores conceptus aſſurgere videatur, verbiſque uti ardentioribus atque imaginibus elatioribus, quam quæ lugenti conveniunt, et in tanto mœrore per Rhetorum et Criticorum decreta admitti poſſunt; eos monendos eſſe, ut ad ipſius Argumenti magnitudinem, eorumque omnium quæ ei inhærent amplitudinem, ſanctitatem et religionem, animum advertant; quæ ut pro dignitate exprimerentur, augerenturque etiam, ſi id fieri potuiſſet, ipſa operis natura ac finis poſtulabat: neminem arbitror fore, qui hæc attenderit, apud quem non facilem ſaltem excuſationem habitura ſit Vatis Sublimitas.

PRÆLECTIO VICESIMA TERTIA:

DE RELIQUIS HEBRÆORUM ELEGIIS.

De קינה, ſive Elegia Hebræa, ejuſque Origine et Natura, proxime diſputatum eſt; oſtenſumque, eam Poematis ſpeciem et initium ſuum et formam duxiſſe a Næniis quibus Præficæ ſolenni ritu in funeribus uterentur; idque confirmatum exemplo brevium Threnorum, qui in Prophetarum Vaticiniis occurrunt, et inſignis Jeremiæ Poematis Threnorum titulo inſcripti, de quo etiam ſpeciatim eſt dictum. De aliis quibuſdam Carminibus, quæ, etſi ad externam illam Næniarum figuram non tam accurate ſunt compoſita, tamen ad univerſum genus æque pertinent, nunc differam.

Habuiſſe olim Hebræos aliquam Threnorum Syllogen, quæ ad nos non pervenit, intelligimus ex eo ſacræ Hiſtoriæ loco, [1] ubi mentio fit ſolennis Lamentationis quæ in Joſiæ funere publice celebrabatur: in ea Carmen illud Jeremiæ eadem occaſione compoſitum, inter alia ejuſdem generis locum videtur obtinuiſſe. Quanquam hæc præcipua, ut credibile eſt, Elegiæ Hebrææ monumenta interierunt, tamen non pauca ſunt quæ adhuc extant ad hanc Poeſeos ſpeciem pertinentia: ex quo intelligitur, eam apud Hebræos æque fortaſſe ac alia quævis ſpecies, Ode excepta, excultam fuiſſe.

Primum extra breves illas Nænias in Prophetarum fere omnium ſcriptis occurrentes, de quibus jam dixi, ſunt quædam apud Ezekielem et Threnorum titulo notata et in juſtarum Elegiarum cenſum referenda. Cujuſmodi ſunt Lamentationes duæ, [2] prima in Urbem Tyrum, altera in Tyri Regem. In quibus quanquam Vates in pœnæ potius comminatione intentanda, quam in graviſſimo caſu lugendo verſatur;

1 2. PARAL. XXXV. 25.

2 EZEK. XXVII. et XXVIII. 12, —— 19.

ſuumque illud obtinet, ut terrorem magis incutiat quam concitet miſericordiam; tamen et titulo reſpondet luctuoſum argumentum, et rerum ſenſuumque ratio Næniarum conſuetudinem aliquatenus ſequitur. Fit enim, uti in illis funebribus laudationibus fieri ſolebat, priſtinæ gloriæ, opum, facultatum, bonorumque omnium, quibus prius abundabant, ornata et copioſa enumeratio, ut tantæ felicitatis deſiderio calamitatis magnitudo augeatur. Quod ad Vaticinia item bina attinet,[1] quibus denuntiatur Pharaonis et Ægypti occaſus; ea Lamenta dici videntur ſolum ob triſtem et lugubrem materiam; neque enim ullam habent ſtyli Elegiaci formam aut ſimilitudinem; vix ullam ſignificationem doloris; ad minas et terrorem unice comparata ſunt. Similem etiam rationem habet aliud par Lamentorum[2] in Principes Judæ, et in Hieroſolymam editorum, quæ ſunt Parabolæ Poeticæ; de iis itaque ſuo in loco jam antea eſt dictum.

Porro plerique Jobi ſermones[3] in nobiliſſimo Poemate illius nomine inſcripto pro veris ac legitimis Elegiis merito haberi poſſunt: ac neſcio ſane an in hoc ipſo genere ulla uſpiam extent perfectiora exempla; ita patefacta plane ſunt et excuſſa intima doloris penetralia, ita penitus perveſtigati et recluſi omnes miſericordiæ fontes. Verum cum hæc ſunt membra quædam integri Poematis, non temere a ſuo corpore diſtrahenda; cumque ejus operis univerſi elegantiſſima diſpoſitio, et eximiæ in partibus virtutes, uberiorem aliquando diſquiſitionem poſtulaturæ ſunt; ſatis jam erit hæc ſolum indicaſſe, quaſi pulchra quædam prædia, quæ Elegia, ſi modo eſſet litigioſa et ſummo jure agere vellet, vindicare poſſet.

Pergamus itaque ad Pſalmorum Librum; qui eſt Sylloge generali titulo inſcripta carminum in Dei laudes conditorum; continetque varia diverſi generis Poemata, inter alia Elegias. Quod ſi ea omnia ita precenſeamus, ut ad ſuam quæque ſpeciem referamus, totius numeri pars fortaſſe ſexta aut ſaltem ſeptima in hanc Elegiarum claſſem erit adſcribenda.

1 EZEK. XXXII.

2 EZEK. XIX.

3 Vide Job. Capp. III. VI. VII. X. XIV. XVII. XIX. XXIX. XXX.

benda. Quæ tamen res cum omnino in opinione posita sit, neque ex certis regulis liquido demonstrari possit; pendet enim partim ex argumenti natura, partim ex styli colore, aut totius Poematis forma, de quibus ex suo quisque sensu alius aliter judicabit; non erit a me postulandum, ut Psalmos illos quos pro Elegiis habeam singulos nominatim recenseam. Id potius quod ex usu magis erit faciam, Academici, et experiar, si quod inde exemplum omnibus in hoc genere notis eminenter signatum vobis exhibere possim.

Atque eo quidem nomine non dubito vobis commendare Psalmum quadragesimum secundum, utque elegantissimum Elegiæ Hebrææ specimen proponere. Vates longe a Templo publicoque Dei cultu in extremis Judææ finibus exulans, ab hostibus oppressus, eorumque conviciis exagitatus, querimoniam et preces ad Deum fundit. Mirifice exprimitur ardentissimum piæ mentis desiderium, dolor absentium bonorum memoria identidem recrudescens; extrema animi demissio, cedentis mœrori suo, sed eundem ferentis impatienter; victi malis, sed iisdem aliquantulum reluctantis, et in densissimis rerum tenebris interlucentes quosdam spei radios subinde admittentis: amat, luget; queritur, expostulat; desperat, confidit; concidit, recreatur; invicem et pene simul omnia. Non est sperandum fore, ut hæc digne exprimat ulla Versio Poetica, cum alia lingua vix imitabilis sit vis, et incitatio, et maxime brevitas Hebræorum; quanquam hujusce quidem Psalmi paulo fusior est stylus: ut autem intelligatis quam congruentem habeat cum Elegia Latina naturam, recitabo eum vobis ex Metaphrasi Arthuri Jonstoni, satis elegantis et fidi Interpretis, nisi et rerum et verborum pondera metri genere a sublimitate alienissimo sæpe fregisset; in materia autem Elegiaca, ut par est, res ei feliciter plerumque videtur procedere.

"Cervus ut, in medio celsis de montibus æstu
"Actus, in algentes fertur anhelus aquas;
"Sic mea vitali satiari Numinis undâ
"Mens avet, et Domini languet amore sui:
"Gaudet, et optat amans, vitæ se adjungere fonti:
"His mihi deliciis quæ dabit hora frui?

 "Scandere

" Scandere me quoties memini penetralia ſacra,
" Et longo populos ordine pone ſequi;
" Aurea dum recolo miſſas ad ſidera voces,
" Et plauſum feſtis quem decet eſſe choris:
" In lachrymas totus miſer et ſuſpiria ſolvor;
" Inter et ærumnas eſt mihi dulce queri.
" Cur ita turbaris? cur te, Mens, dejicis exſpes?
" Cur ita me torques anxia? fide Deo:
" Scilicet hic placido recreat mihi lumine pectus;
" Et mihi materies unica laudis erit.
" Dum queror, in mentem, liquidis Jordanis ab undis,
" Sepoſitiſque jugis, tu mihi ſæpe redis.
" Gurgitis eſt gurges, rauci comes æquoris æquor:
" Fluctibus infelix obruor uſque novis.
" Luce, ſed in media bonitas tua fulcit abyſſo:
" Nocte, Parens vitæ, tu mihi carmen eris.
" Tunc ego, cur, dicam, capiunt te oblivia noſtri?
" Rerum Opifex, animæ portus et aura meæ!
" Cur prope confectum curis, lachrymiſque ſepultum,
" Me ſinis immani durus ab hoſte premi?
" Hic petit inſultans, ubi ſis: ego vulneror inde,
" Enſis et in morem permeat oſſa dolor.
" Cur ita turbaris? cur te, Mens, dejicis exſpes?
" Cur ita me torques anxia? fide Deo:
" Scilicet hic placido recreat mihi lumine pectus,
" Et mihi materies unica laudis erit.

Aliud eſt quod in hoc Pſalmo animadverſum velim: ſingulas ejus Periodos perpendat Lector, ſenſuumque intervalla diſtinguens in ſua membra reſolvat; omnes, credo, comperiet quaſi ſua ſponte ita ſe diſpertire, ut verſiculos prope æquales conficiant, ejuſdem, uti plane videtur, menſuræ et longitudinis ac ii quibus quatuor priores partes Threnorum Jeremiæ conſcriptæ ſunt; quod legitimum haberi poſſe Carminis Elegiaci genus apud Hebræos antea monui. Tales verſus ſunt in

toto

toto Pſalmo undeviginti; extra ἐπῳδὴν, quæ duobus ejuſmodi verſibus longiuſculis conſtat, et uno inſuper breviore; quæque bis ponitur. Eadem plane videtur eſſe ratio ſequentis etiam Pſalmi, qui continet octo ejuſmodi verſus cum eadem ἐπῳδῇ: et cum in eadem materia, ſtylo eodem, iiſdem etiam, ut videtur, numeris ſit ſcriptus, a priore Pſalmo fortaſſe non omnino ſejungi debuit, ſed pro alia quadam ejuſdem parte potius haberi: id ſi verum eſt, totum Poema tres habet partes fere ſimiles et æquales, quarum unaquæque clauditur eadem Periodo Intercalari.

Reſtat unum pulcherrimum in hoc genere Poema, Davidis in Saulum et Jonathanum Threnus;[1] quem excerptum ex Libro aliquo, ut videtur, Poetico, jam olim deperdito, cui Titulus erat [2] ישר, nobis conſervavit ſacer Hiſtoricus: non pigebit univerſam hujuſce Carminis rationem paulo diligentius expendere.

1 2. SAM. I. 17, ———— 27.

2 Cum de Libro ישר ejuſque Titulo multi multas fecerunt conjecturas, neque certi quidquam de eo adhuc ſtatuitur, Quid vetat et noſmet? —— Bis citatur Liber ישר; primo JOSH. X. 13. ubi quæ inde proferuntur manifeſte ſunt Poetica, ac tria quidem Diſticha conficiunt:

שמש בגבעון דום
וירח בעמק אילון :
וידם השמש וירח עמד
עד יקם גוי איביו :
ויעמד השמש בחצי השמים
ולא אץ לבוא כיום תמים :

tum hoc in loco exinde depromitur Threnus Davidis. Notus eſt veterum Hebræorum mos Libros ſuos ex prima cujuſque voce inſcribendi: ut בראשית Geneſis, וידבר Numeri; vel ex præcipua aliqua primæ Sententiæ voce; ſic idem Liber Numerorum vocatur etiam במדבר. Videmus etiam apud eoſdem Cantica, inſigni aliqua occaſione edita, hujuſmodi forma, qua ea notetur occaſio, induci: אז ישר, ſive וישר פלוני אלמני, ſic אז ישיר משה EXOD. XV. I. ותשר דבורה JUD. V. I. vide etiam Inſcriptionem PSALMI XVIII. Itaque Librum JASHAR fuiſſe opinor aliquam Syllogen Canticorum Sacrorum, variis de rebus, et diverſis temporibus conditorum, eumque habuiſſe Titulum ex eo quod et ipſe Liber et ſingula pleraque Cantica cum voce וישר inciperent. In ea ſane opinione fuiſſe videtur vetus Interpres SYRUS, qui in horum locorum altero vocem hanc reddidit per אשיר, hoc eſt, *cecinit*; (cujus Interpretatio, inquit ARABS eum in hoc loco ſecutus, eſt Liber Canticorum) in altero hujus Tituli ſignificationem ipſe expoſuit voce דתשבחתא, id eſt, *Hymnorum*. Porro eorum ſententiæ accedo, qui ex v. 17. exiſtimant, hunc Threnum Titulo קשת inſcriptum fuiſſe; vel in memoriam cladis ab hoſtium Sagittariis acceptæ, (vid. I. SAM. XXXI. 3.) vel ex Arcu Jonathani, de quo præcipua ſit mentio v. 22. Huic opinioni favere videntur LXX.

Duos

Duos communes locos, eosque in Elegia legitima, eam dico quæ celebrandis mortuorum exequiis adhibetur, maxime pervulgatos, non tamen vulgariter Vates tractat; exponit sui doloris sensum, et defunctorum laudes prædicat. In ipso exordio utrumque exprimitur, sed ut par est, vincit dolor, et cum gemitu et exclamatione erumpit:

הצבי ישראל על במותיך חלל
איך נפלו גבורים:

"O Decor Israelis, in montibus tuis perempte!
"Quomodo ceciderunt fortes!

Timidus et suspiciosus est dolor, facile causas comminiscens quibus sese excruciet; ægre ferens si vel neglectui sit, ludibrii autem et contumeliæ prorsus impatiens:

שמעו כי נאנחה אני אין מנחם לי
כל איבי שמעו רעתי ששו כי אתה עשית

"Audiverunt gemitus meos; non est qui me consoletur:
"Audiverunt omnes inimici mala mea; quod ita me affeceris
"lætantur.

Ita queritur apud Jeremiam [1] Hierosolyma, miserias suas amplificans. Idem sentit Vates noster:

אל תגידו בגת
אל תבשרו בחוצת אשקלון
פן תשמחנה בנות פלשתים
פן תעלזנה בנות הערלים

"Ne annuntietis Gathæ,
"Neve prædicetis in vicis Ascalonis;
"Ne lætentur filiæ Philistæorum,
"Ne triumphent filiæ præputiatorum.

Difficilis et querulus est idem affectus; iniquus et μικραιτιος; impotens iræ, et in obvium quidque excandescens. "Utinam ne in nemore Pe-"lio" --- infit Anus illa in Medea Ennii. [2] Ecce autem alium, qui in montem immerentem vehementer invehitur: [3]

1 THREN. I. 21. 2 Apud CICERON. De Fato. vid. EURIPIDIS Medeam v. 1.
3 Scolion apud ATHENÆUM Lib. XV. Vide EUSTATHIUM ad Iliad. Δ. 171. et HERODOT. Terpsichor. 63, 64.

Αι αι Λειψυδριον προδοσεταιρον;
Οιους ανδρας απωλεσας;
Μαχεσθαι τ' αγαθους και ευπατριδας,
Οι τοτ' εδειξαν οιων πατερων κυρησαν.

Nec temperantior Vates noſter:

הרי בגלבע אל טל ואל מטר עליכם

"O Montes Gilboæ! ne in vos ros neque pluvia ---

Quæ omnia ſi ad rectæ rationis normam exigas, quid abſurdius? ſi naturam et affectuum motus ſpectes, quid verius, quid expreſſius, quid pulchrius? Non Cauſa pro Cauſa, in Dialectica flagitium, in Poetica interdum eſt virtus: quia nimirum illic ratio, hic affectus dominantur. Cum jam luctui aliquantum ſatisfactum eſt, honori defunctorum commodior locus datur. Pariter laudantur, primo ob virtutem et res geſtas; tum ob amorem et pietatem mutuam; ob pernicitatem denique et robur. Ornatur ſingulatim Saulus, ex eo quod opibus ac deliciis omnibus ſuos locupletaverit; qui locus eximia cum elegantia tractatur: aptiſſime inducuntur fœminæ Iſraeliticæ, fitque exornatio per imagines ad muliebrem perſonam accommodatiſſimas. Jonathano demum ſingulari item elogio parentatur, ſuaviſſimeque exprimitur jucundiſſimæ ejus amicitiæ deſiderium.

De Periodo Intercalari ſive επωδη, in eum Pſalmum quem modo expoſui inſerta, aliquid ſpeciatim tum adnotaſſem, niſi hic idem denuo faciendum eſſet. Cum Elegiæ natura valde congruit: ſiquidem amat luctus ſuis querimoniis immorari, eaſdemque identidem repetere et inſtaurare. Id quod in hoc Threno facit Vates: ſed iſthæc Periodus Intercalaris ſingularem habet rationem; non enim, ut plerumque fit, eadem omnino forma iiſdemque vocibus perpetuo interponitur, ſed paulum immutata, cumque jucunda et dictionis et ordinis variatione tribus vicibus facta; inchoat enim Carmen, et concludit, et ſemel in medio interjicitur.

Eſt etiam aliud, quod quanquam conjectura ſolum innitatur, haud tamen verebor vobis proponere. Videtur mihi hic Threnus ſingulare aliquid habere in verſuum menſuris; liberiorem nimirum uſum et va-

rietatem

rietatem metrorum; ita ut non aut illis longiufculis folis, aut breviori-bus maximeque ufitatis unice conftet, fed ex utrifque inter fe permiftis et artificiofe temperatis; ut parallelifmi acumini et concinnitati, fufum illud ac leniter profluens Styli Elegiaci genus aliquatenus moderetur: quod idem in nonnullis Pfalmis videre mihi videor. Sane in harum Periodorum Poetica conformatione quiddam valde exquifitum factum-que apparet: et ut nullum huic Poemati elegantiæ genus deeffet, eximia eft univerfæ dictionis perfpicuitas, nitor, et pulchritudo.

Ut autem elegantiffima hujufce Elegiæ Oeconomia melius appareat, recitandum eft integrum Poema, unoque fub confpectu exhibendum: quod cum æque pigeret facere, vel ex barbara Maforetarum pronunciatione, vel oratione foluta et ad verbum converfa, totum verfibus Elegiacis, ut potui, expreffi.

Ergone magnanimi heroes, decus Ifraelis,
Proh dolor! in patriis occubuere jugis?
Fama Philiftæas ah! ne pertingat ad urbes,
Neu Gatham tantæ nuntia cladis eat;
Hoftis ut invifos agitet fine more triumphos,
Judaicifque nurus barbara læta malis.
Trifte folum, Gilboa! tuis ne in montibus unquam
Vel ros, vel pluviæ decidat imber aquæ!
Nulla ferat primos aris tua meffis honores;
De grege lecta tuo victima nulla cadat!
Qua fcuta heroum, qua Sauli parma relicta eft,
Necquicquam heu! facrum cui caput unxit onyx.
Non fine cæde virûm Sauli prius hafta redibat;
Non Jonathani expers fanguinis arcus erat:
Nobile par, quos junxit amor, quos gloria junxit,
Unaque nunc fato jungit acerba dies.
Ut celeres vicere aquilas, validofque leones,
Viribus et curfu bella ciere pares!
At Vos O! Saulum Solymææ flete Puellæ,
Qui dites vobis rettulit exuvias;

Qui

Qui collo gemmas, qui textile veſtibus aurum,
    Coccina qui Tyria tincta bis arte dedit.
Heu quianam heroum bello perit irrita virtus!
    Montibus in patriis, ah Jonathane, jaces!
Tu mihi, tu æterno flendus, Jonathane, dolore
    Occidis! heu miſero frater adempte mihi!
Heu pietas! heu rara fides, et dulcia feſſo
    Alloquia! heu ſanctæ fœdus amicitiæ!
Quæ mihi in adverſis tulerat nova gaudia rebus;
    Gaudia, fœmineus quæ dare neſcit amor.
Proh dolor! heu quianam duro in certamine belli
    Fracta virûm virtus, irritaque arma jacent!

PRÆLECTIO VICESIMA QUARTA:

משלים

SIVE CARMINA DIDACTICA.

PRISCIS temporibus et in gentium fere omnium primordiis usitatissimum erat docendi genus per Sententias. Rudis plane et inculta erat vetus illa ac cum maxime nascens sapientia; nondum artificiose digesta et composita, non in suas partes distributa, non ad certam rationem et viam redacta. Qui ingenio et prudentia longoque rerum usu præstabant, ii suæ scientiæ summam omnem, quasi in compendium adductam, per axiomata quædam ac præcepta in aliorum utilitatem vulgabant; eo efficaciora et apud rudes homines plus ponderis habitura, quod non disputarent, sed juberent; non suaderent, sed cogerent; non per argumentorum anfractus circumducerent, sed recta impellerent, ad bene et honeste sentiendum agendumque. Eadem tamen ne nimia severitate averterent audientium animos, sed ut allicerent potius et ad se invitarent, aliquo ornatus lenocinio opus erat: itaque Effata sua in breves, acutas, et numerosas sententias includebant, figuris, imaginibus, et comparationibus illustratas, multisque rerum et verborum luminibus distinctas. Apud plerosque populos primitus saltem obtinuit hæc ratio; apud Hebræos semper viguit. Ii hoc genus Sententiarum משלים vocabant; tum quod sæpe constarent Parabolis proprie dictis; tum quod vi quadam atque auctoritate semper pollerent, et in audientium animis quodammodo dominarentur.

Ex hoc genere Didactico multa supersunt Hebrææ Poeseos monumenta; in quibus principem locum facile obtinent Parabolæ Salomonis. Hujusce operis duæ sunt partes: prima, quæ est Procemii cujusdam

dam loco, novem priora Capita continet; eſtque varia, elegans, ſublimis, vereque poetica; rerum ordine plerumque conſervato, partibuſque inter ſe apte connexis; pulcherrimis deſcriptionibus, et Proſopopœiis illuſtrata; compoſitione politiſſima omnique poetico ornatu illuminata; ita ut haud ulli ſacræ Poeſeos parti venuſtatis laude cedat: altera pars inde ad finem Voluminis, ſingulis fere conſtat Parabolis ſive Sententiis, vix quidquam habens ſublime aut etiam poeticum ultra quod Gnomæ acumen et concinnitas admittit. Cum apud Hebræos genus Didacticum præcipue ac proprie ſectatur hujuſmodi disjunctas ſententias, cumque hæ frequenter immiſcentur diverſi etiam generis carminibus, et per totam eorum poeſin locum habet, hanc potiſſimum partem Parabolarum Salomonis tractabo, et in peculiarem Parabolæ rationem paulo diligentius inquiram.

Præcipuas Parabolæ venuſtates ipſe Salomo eleganti Parabola exponit; una exhibens aptam rei deſcriptionem, reique deſcriptæ exemplum: [1]

תפוחי זהב במשכיות כסף
דבר דבר על אפניו׃

"Poma aurea in opere reticulato argenti;
"Dictum prolatum in rotis ſuis.

Vult nimirum graves et reconditos ſenſus oratione tereti, et undique circumciſa, et pulchre tornata ita commendari; ut pomorum exquiſitorum et eximii coloris, vel arte fortaſſe ex pretioſiſſima materia effictorum, venuſtior et jucundior eſt aſpectus, cum per vaſis argentei egregie cælati cancellos, quaſi per velum quoddam tranſlucent: neque enim eos ornat modo nitida, ſubtilis, et expolita dictio, ſed illud etiam vel imprimis, ſi interveniente venuſta aliqua imagine paulum a conſpectu retrahatur Veritas.

Iſthæc ut videamus particulatim: Prima Parabolæ laus eſto Brevitas. [2] Eſt ſane hæc neceſſaria quædam conditio, qua ſublata nec natu-

1 PROV. XXV. 11.

2 Εστι γαρ και αποφθεγματικον η βραχυτης, και γνωμολογικον, και σοφωτερον το εν ολιγῳ πολλην διανοιαν ηθροισθαι· καθαπερ εν τοις σπερμασι δενδρων ολων δυναμεις. ει δε εκτεινοιτο τις την γνωμην εν μακροις, διδασκαλια γινεται τις και ρητορεια αντι γνωμης. DEMET. PHAL. Περι Ερμηνειας. Sect. IX.

ram ſuam nec nomen retinebit. Quod ſi fuſe pleneque res exponitur, ſi dictum, idque geminatum, ultra decem, aut maxime ultra duodecim voces extenditur, non jam editur Parabola, ſed habetur Concio. Pungit enim quaſi aculeo ſententia, et ictu non mora imprimitur; adeoque dictione utitur maxime preſſa et adſtricta, pene neceſſariis potius reciſis, quam admiſſis ſupervacuis. Legem hanc poeſi Didacticæ tulit etiam Horatius, ejuſque rationem ſubjunxit: [1]

"Quicquid præcipies, eſto brevis; ut cito dicta
"Percipiant animi dociles, teneantque fideles.

Quod idem ſuo more, hoc eſt, Parabolice expreſſit Salomo noſter: [2]

דברי חכמים כדרבנות
וכמשמרות נטועים

"Dicta Sapientum ſicut ſtimuli,
"Et inſtar clavorum in altum defixa:

acriter nimirum impellunt animum, alte penetrant, et firmiter inhærent.

Porro Brevitatem plerumque conſequitur aliqua Obſcuritas, quam non modo non reformidat Parabola, ſed amat etiam, et aucupatur, et ſibi laudi ducit. Habet enim ea quoque res ſuam utilitatem: acuit animum et intentum reddit; excitat ſtudium et deſiderium ſciendi; in ipſa diſquiſitione vires ingenii ſtimulat et exercet: ad hæc, vult mens humana in percipienda veritate ſuas ſibi partes relinqui; non omnia plane nimis et aperte exponi, ſed aliquid ſuæ perſpicacitati tribui: illius etiam ſcientiæ fructus eſt multo jucundiſſimus, quam ipſa ſibi propriis viribus ſuaque ſolertia comparavit. Oritur autem iſthæc obſcuritas multis modis præterquam ex ipſa brevitate et compreſſione dictionis: primum in Comparationibus, cum res invicem applicantur interque ſe componuntur ſine ulla comparationis nota; cujus exemplum eſt in Parabola modo laudata, et ſunt frequentiſſima: unum inſuper alterumque apponam vel propter eorum eximiam elegantiam: [3]

1 Art. Poet. v. 336.
2 ECCLES. XII. 11.
3 PROV. XXV. 14.

נשיאים

נשיאים ורוח וגשם אין
איש מתהלל במתת שקר׃

"Nubes, et ventus, et imber nullus;
"Vir ſeſe venditans cum inani munere.

Item alia forma: [1]

יש זהב ורב פנינים
וכלי יקר שפתי דעת׃

"Eſt aurum, et gemmarum copia;
"At pretioſa ſupellex labia ſcientiæ.

Deinde cum res ipſa, cujus adducitur Imago, occultatur, fitque Allegoria: notam et pervulgatam ſententiam bene expreſſit Horatius vocibus propriis; [2]

"Sperne voluptates; nocet empta dolore voluptas:

ſed eandem quanto elegantius Salomo per Imaginem, et ſub Allegoriæ involucro! [3]

דבש מצאת אכל דיך
פן תשבענו והקאתו׃

"Inveniſtine mel? quod modo ſat erit comede;
"Ne eo ſatiere, et nauſees.

Tum etiam, cum ratio Comparationis valde late patet, et in multis locum habere poteſt; quo in genere illud videtur ponendum; [4]

כמים הפנים לפנים
כן לב האדם לאדם׃

"Ut in aquis facies faciei [reſpondet],
"Sic homini cor hominis:

quod haud ſane facile eſt dictu uſque quo pertineat, et quibus coerceri debeat finibus; cum referri poſſit multis modis ad hominum indoles, ad ingenia, affectus, voluntates, amicitias, mores, virtutes, vitia; inter ſe plerumque congruentia, ſive etiam invicem ſequacia, et ſimiles colo-

1 PROV. XX. 15.
2 Lib. I. Epiſt. II. 55.
3 PROV. XXV. 16.
4 PROV. XXVII. 19

res

res mutua inter ſe conſuetudine trahentia. Poſtremo, ne plura recenſeam, oritur aliqua obſcuritas, cum in quacunque Parabolæ forma præcipua aut fortaſſe tota vis dicti non in ipſo dicto vertitur, verum in eo quod minime quidem exprimitur, ſed eſt eidem arcte connexum et conſequens: [1]

אזן שמעת ועין ראה
יהוה עשה גם שניהם׃

" Aurem audientem, et oculum videntem,
" Utrumque eorum fecit Jehova.

Non multum proficiet qui in verborum cortice morabitur, et intra ipſum ſententiæ circuitum ſteterit; ſed quam gravis quamque fructuoſus exinde neceſſario pendet ſenſus, quem pro ſuo inſtituto clarius et animoſius expreſſit Pſaltes! [2]

הנטע אזן הלא ישמע
אם יצר עין הלא יביט׃

" Qui plantavit aurem, nonne ipſe audiet?
" Qui formavit oculum, nonne ipſe videbit?

Reſtat denique ut Parabola ſit Elegans; cum quo ſatis bene conſtare poteſt et Breve et Subobſcurum. Elegantiam dico ſenſus, imaginis, et dictionis: quorum omnium exempla Parabolæ quas jam protuli prope ſingulæ ſuppeditabunt. Eſt autem hoc in loco notandum, minime deeſſe ſuam elegantiam iis etiam ſententiis quæ ſunt vel maxime nudæ, apertæ, et ſimplices, quæque nihil habent in ſenſu valde exquiſitum, nullam imaginem, nullum ſingularem ornatum dictionis; modo adſit brevitas, et rotunda conſtructio, et forma peculiaris, quæ ſola nonnunquam conſtituere Parabolam videtur. Talis eſt ſententia quam in Hiſtoria Sacra uſurpat David ut Parabolam a priſcis acceptam; [3]

מרשעים יצא רשע

" A ſceleratis prodibit Scelus:

talis apud Salomonem, [4]

1 PROV. XX. 12.
2 PSAL. XCIV. 9.
3 I. SAM. XXIV. 13.
4 PROV. X. 12.

שנאה

שנאה תערר מדנים
ועל כל פשעים תכסה אהבה׃

"Odium ſuſcitabit rixas;
"Sed omnia delicta operiet Amor:

plurimæque ibidem aliæ.

Alterum eſt Salomonis opus ad hanc Speciem Didacticam pariter referendum, cui titulus קהלת, ſive Concionator; vel potius fortaſſe Sapientia Concionatrix: in quo quanquam multæ ſint paſſim interſperſæ disjunctæ ſententiæ, multæ Parabolæ, alia tamen eſt totius ratio, alius color, longe diſpar ſtylus. Etenim una eſt univerſi operis forma, unum et ſimplex argumentum, De rerum humanarum Vanitate, ſub perſona Salomonis, in perdifficili quæſtione dubitantis, in utramque partem diſputantis, et ex ancipiti cogitandi cura ſeſe tandem expedientis. In partibus autem definiendis magna eſt difficultas; in ſumma obſcuritate verſatur rerum ſeries, orationis filum, univerſi argumenti ordo et diſtributio; ut in eruenda libri œconomia, et accurata partium deſcriptione conſtituenda, interpretes multum inter ſe diſſentientes videas. Ut quod res eſt dicamus; in rebus explicandis et diſciplinis tradendis accurata et ſubtilis partiendi ratio nec nota erat Hebræis nec quæſita: priſcam illam ſententiarum viam unice tenebant, nec Methodum vel ſponte ſeſe offerentem admittere dignabantur. Stylus autem hujuſce operis eſt plane ſingularis: dictio eſt humilis plerumque et ſubmiſſa, ſed imprimis obſcura; ſæpe laxa, et diſſoluta, et ſermoni propior; nec in compoſitione et ſtructura multum viget poeticus character: quæ forſan videri poſſunt argumenti naturæ aliquatenus tribuenda. Judæis ſane invitis in Metricorum librorum numero plerumque habetur: quod ſi in his rebus multum valeret illorum hominum auctoritas, hic fortaſſe eorum opinioni aliquid eſſet concedendum.

Ad hanc Poematum claſſem pertinent Pſalmi nonnulli; Alphabetici nimirum omnes, aliique pauci. De Acroſtichidis artificio plus ſemel jam facta eſt mentio. Horum Carminum omnis fere laus in eo conſiſtit, quod ad communem uſum ſint apprime accommodata; quod ſenſus ſint pii, graves, fructuoſi; pura et aperta dictio; compoſitio ad generis ſententioſi formam accuratiſſime facta et limata. Duo

Duo præterea ſuperſunt in hoc genere Monumenta, quæ jure ſibi vendicat Poeſis Hebræa, quanquam et proſa oratione et Græce ſolummodo ſcripta extant: Sirachidis Sapientia, et, quæ appellatur, Salomonis.

Sirachidis opus, ex Hebræo in Græcum ſermonem ab Auctoris Nepote converſum, eſt ejuſdem omnino generis cum Parabolis Salomonis; adeoque eundem etiam titulum primo inſcriptum habuit, nimirum משלים, uti nos docet Hieronymus,[1] qui ſe librum hunc Hebraicum reperiſſe teſtatur; quod quo minus de archetypa ſcriptione Hebræa, non de Syriaca quadam Verſione, intelligamus, non video. Verum utcunque ea ſe res habet, profecto clare conſtat ex ipſa hujuſce libri Græca interpretatione quam nunc habemus, fuiſſe eum per omnia Parabolis Salomoneis perquam ſimilem; quoad nimirum Scriptori fas eſt imitatione pervenire. Magna rerum, ſenſuum, dictionis ſimilitudo: idem Styli color, eadem ſententiarum conſtructio; ut nec dubitem, quin eandem etiam carminis rationem, quæcunque ea erat, ſecutus fuerit Auctor, ſi modo aliqua ad eam uſque ætatem Metricæ artis cognitio ſupereſſet. Ut in hac re aliquid ſatis tuto affirmare poſſimus, facit eximia Interpretis fides, quæ multis indiciis paſſim cernitur: ſane videtur in ſuo munere obeundo ſumma cum religione verſari, totum ſe ad Hebræum ſermonem componere, Græcam elegantiam minime captare; nec modo ſententias appendere, ſed adnumerare verba, ac ſervare etiam verborum ordinem: ut in pleriſque, verſione in ſuum fontem refuſa, ipſe Scriptor Hebræus vere repræſentari poſſe videatur. Quod ſi quis in hac re faciet periculum, partemque aliquam hujuſce libri ad verbum converſam Hebraice reponet, clare videbit admirabilem ejus cum antiquis in hoc genere Hebræorum monumentis conſonantiam; in omnibus unam atque eandem cum iis formam et charactera: ut facile ſibi perſuadere poterit ſe alterum plane Salomonem loquentem audire. Salomonem autem ita ſequitur Sirachides, ut Parabolarum illius primam potiſſimum partem imitetur: habent enim

1 Præf. in Libros Salomonis.

plerumque

plerumque ſententiæ ejus aliquam inter ſe connexionem; ſtylus etiam eſt magis pictus nonnunquam et coloratus, figuris et imaginibus impenſius ornatus, quam ratio Didactica neceſſario poſtulat: quod videri poteſt in Sapientiæ Proſopopœia, [1] in qua Anteceſſoris ſui habitum et effigiem ſane feliciter expreſſit.

Sapientia Salomonis in imitationem item ſcriptorum Salomonis compoſita eſt; ſed haudquaquam exitu æque felici: a Judæo aliquo Helleniſta, non, ut Sirachidis liber, ex Hebræo converſa, ſed Græce ſcripta. Stylus videtur inæqualis et diſpar ſibi: ſæpe grandiloquus, cothurnatus, et tumidus; amplus item, et fuſus, et Epithetis abundans, præter conſuetudinem Hebræorum; interdum temperatus, elegans, ſublimis, poeticus. Conſtructio nonnunquam ſententioſa, et in eo genere ſatis accurata; ut manifeſto deprehendas Auctorem ſibi ad imitandum propoſuiſſe antiqua Poeſeos Hebrææ exempla: quanquam in univerſum a germano illo charactere longe diſtat. In œconomia operis graviter peccat; Salomonis Preces a Capite nono inchoatas uſque ad finem libri continuat, ita ut partem totius plus dimidiam conficiant: in quibus ut immanem illam orationis longitudinem excuſemus, nimium indulget ſubtiliſſimis rerum reconditarum diſquiſitionibus, et multa admiſcet a ratione precum ad Deum factarum valde aliena: ad hoc res ipſa ad nullum certum exitum perducta videtur. Quibus de cauſis iis libenter adſentior, qui opus hoc Sirachide haud paulo recentius, et ſequiore ætate conſcriptum judicant.

Verum ne miſſam faciam hanc poeſeos ſpeciem ſine aliquo integri Poematis ſpecimine, quale in cæteris exhibere aggreſſus ſum, tentabo, Academici, id quod vos ut experiri velletis, auctor modo fui, et partem quandam Libri Sirachidis Hebraice converſam dabo; illam ipſam nimirum, quam jam laudavi, Sapientiæ Proſopopœiam. Equidem hujuſce ſpeciei Character vix alio carmine quam Hebraico effingi poteſt: quænam autem ſit mea Hebraici carminis notio atque idea generalis, cum ſæpe et multis modis explicare conatus ſum, vix tamen aliter melius quam hoc fortaſſe exemplo intelligetur.

1 ECCLUS. XXIV.

ECCLESIASTICI CAPUT XXIV.

Hebraice redditum.

תהלת חכמה לישוע בן סירה:

חכמה תהלל נפשה
ובתוך עמה תשתבח:
בקהל עליון תפתח פיה
ולפני חילו תתהלל:
אני מפי עליון יצאתי
וכערפל כסיתי הארץ:
אני במרומים שכנתי
וכסאי בעמוד ענן:
חוג השמים סבותי לבדי
ובמצולת תהמות התהלכתי:
בגלי הים ובכל הארץ
ובכל עם וגוי קניתי:
עם כל אלה דרשתי מנוחה
ובנחלת מי אלין:
אז יצוני יוצר כל
ובוראני הניח אהלי:
ויאמר ביעקוב שכני
ובישראל נחלי:
מעולם מראשית קנני
ועד עולמים לא אחדל:
באהל קדוש לפניו שרתי
וכן בציון הצבתי:
בעיר אהובה כמו כן הניחני
ובירושלים ממשלתי:
ואשרישה בעם נכבד
בחלק יהוה נחלתו:
כארז העליתי בלבנון
וכברוש בהררי חרמון:

כתמר

כתמר העליתי בעין גדי
וכנטעי חבצלת ביריחו :
כזית נעים בשדה
ואעלה כערמון עלי מים :
כקנמון וקנה בשם נתתי ריח
וכמר מבחר נתתי ריח ניחוח :
כחלבנה ושחלת ונטף
וכקיטור הלבנה במשכן :
ואני כאילה שלחתי ענפי
וענפי ענפי כבוד וחן :
אני כגפן צומחת חן
ונצותי פרי כבוד ועשר :
קרבו אלי מתאוי
ומתבואותי השבעו :
כי זכרי מדבש מתוק
ונחלתי מדבש ונפת :
אוכליני עוד ירעבון
ושותיני עוד יצמאון :
השומע אלי לא יבוש
ועובדים בי לא יחטאון :
כל אלה ספר ברית אל עליון
תורה שצוה לנו משה
נחלה למקהלות יעקוב :
הממלא כפישון חכמה
וכחדקל בימי אביב :
המרבה כפרת בינה
ובירדן בימי קציר :
המוציא [1] כיאור מוסר
וכגיחון בימי בציר :

1 In errorem hic humanitus incidit Sirachides Nepos, neque Avi ſui ſententiam expreſſit: nam cum vocem hanc in ſuo exemplari defective ſcriptam legeret כאר, perperam vertit *ὡς φῶς*. Vide enim quam incongrue cum cæteris: Piſon, Tigris, Euphrates, Jordanes, *Lux*, Gihon: loco *Lucis* deſideratur Flumen aliquod, adeoque manifeſto legendum erat כיאור *ὡς ὁ Ποταμὸς ut Fluvius Ille*, nimirum Nilus; qui certe homini Judæo in ejus vicinia ætatem degenti inter flu-

לא כלה הראשון לדעתה
וכן האחרון לא יחקרנה׃
כי מים נמלאו מחשבותיה
ועצתה מתהום רבה׃
ואני כמוצא מים מיאור
וכתעלה יצאתי בפרדס׃
אמרתי אשתה נא את גני
והרויתי את תלמי׃
והנה היתה תעלתי ליאור
ויהי היאורי לים׃
עוד מוסר כשחר אופיעה
והוצאתיהו עד למרחק׃
עוד לקח כנבואה אשפוך
והניחותיהו לדורות עולמים׃
ראו כי לא לי לבדי יגעתי
כי אם לכל מבקשי אמת׃

vios principes et exundationibus nobiles erat præcipue memorandus, et nomine היאור, τȣ Ποταμȣ, honoris causa merito appellandus. Hæc autem ipsa vox eodem modo defective legitur כאר AMOS. VIII. 8: eadem vero periodo mox repetita, plenius exprimitur כיאר, IX. 5. Vide CAPPELL. *Crit. Sacr.* III. 2. 11. Cæterum in hac Versione secutus sum textum Codicis Vaticani, paucis quibusdam exceptis, quorum rationem facile expediet Lector, si qui operæ pretium duxerit hæc paulo attentius expendere.

שיר

SIVE ODE.

PRÆLECTIO VICESIMA QUINTA:

ODÆ HEBRÆÆ PRIMUS CHARACTER.

CARMEN omne cantioni deſtinatum, ſive aſſa voce ſive fidibus conjunctis canendum, Hebræi שיר, Græci ᾠδὴν, appellant; quæ voces inter ſe aptiſſime congruunt: et ſicut ea Græcorum vox reſtrictius tandem accepta eſt ad deſignandam Poematis ſpeciem ſingularem, ita idem apud Hebræos etiam videtur obtinuiſſe, niſi quod hi vocabulum illud ſuum aliquanto fortaſſe latius uſurparent.

Satis aperte ſuam originem profitetur Ode: nata primum eſt ex lætiſſimis incitatiſſimiſque animæ humanæ Affectibus, Gaudio, Amore, Admiratione. Quod ſi hominem recens creatum cogitamus, qualem eum nobis exhibent Sacræ Literæ; rationis et orationis facultate perfecta præditum; non ſui, non Dei ignarum; divinæ bonitatis, majeſtatis, et potentiæ conſcium; pulcherrimæ totius mundi fabricæ, terræ cælique non indignum ſpectatorem; fierine poſſe credemus, quin ei hæc omnia intuenti intus incaleſceret cor, ita ut ipſo affectuum æſtu abreptus animus ultro ſeſe effunderet in Creatoris laudes, inque eum impetum orationis, eamque vocis exultantiam exardeſceret, quæ tales animi motus pene neceſſario conſequitur? Quod ipſum uſu venit pulcherrimi illius Pſalmi Auctori hæc eadem contemplanti, quo res omnes creatas ad concelebrandam inter ſe Dei Optimi Maximi gloriam adhortatur: [1]

[1] PS. CXLVIII.

הללו

הללו את יהוה מן השמים
הללוהו במרומים׃
הללוהו כל מלאכיו
הללוהו כל צבאיו׃

"Laudate Jehovam Cœlites;
"Laudate eum in excelſis;
"Laudate eum omnes angeli ejus;
"Laudate eum omnes ejus exercitus:

quem hymnum elegantiſſime imitatus eſt, et Adamo ſuo Paradiſum incolenti aptiſſime tribuit [1] Miltonus noſter, poetarum omnium poſt Vates Sacros longe diviniſſimus. Sane de primævo illo ac perfecto hominis ſtatu vix recte concipere videmur, niſi aliquem ei Poeſeos uſum concedimus, quo pios erga Deum affectus et ſanctum ardorem religionis hymnis et cantu ſatis digne exprimeret.

Quod ſi rerum veritatem et hiſtoriæ fidem appellamus, apud omnes fere populos paulo humaniores id ab ipſis uſque primordiis derivatum ſemper obtinuiſſe videbimus, ut in re divina facienda et religionibus celebrandis carminum et hymnorum uſus dominaretur. Ex antiqua illa muſica et poeſi, quam aliquando apud ſuos legibus conſtitutam fuiſſe teſtatur, eam ſpeciem primo recenſet Plato, [2] qua continebantur Preces ad Deos, quique dicebantur Hymni. In Latina poeſi nihil memoratur æque vetuſtum ac Saliare Numæ Carmen, una cum primis ſacrorum et cæremoniarum inſtitutis a rege doctiſſimo conditum, quod Salii *υμνηται των ενοπλιων θεων*, ut eos appellat Dionyſius, [3] ad tibiam canebant cum tripudiis ſolennique ſaltatu. Quid quod Carmen omnium quæ nunc extant antiquiſſimum (eorum dico, quorum ætas certo cognoſcitur, et quæ juſta ſunt poemata) eſt ipſa Moſis Ode *ευχαριϛικη* poſt tranſitum Maris Rubri, in ſuo genere perfectiſſima, lætarum quas dixi affectionum verus et naturalis fœtus. Ita Odæ origo ad ipſum Poeſeos initium recurrit, quod cum Religionis, hoc eſt, cum ipſius humanæ naturæ ortu conjunctum videtur.

1 PARAD. AMISS. Lib. V. 2 DE LEGIBUS III.
3 ANTIQ. ROM. II. 70.

Hanc

Hanc Poeſeos ſpeciem præ cæteris omnibus excolebant Hebræi; et in eadem perinde eminent. Solenne erat per omnes Hebrææ nationis ætates ob res feliciter geſtas proſperoſque bellorum exitus lætis carminibus Deo ſervatori publice grates agere. Hinc Moſis, Deboræ, Davidis, Επινικια. Cum ipſis forſan reipublicæ primordiis initia ſua habuerunt Scholæ Prophetarum; regum certe tempora antecedebant: ibi, uti jam vidimus, diſciplinæ Propheticæ Alumni inter cætera ſtudia ſacræ poeticæ operam dabant, et Dei laudibus Odis et muſica celebrandis vacabant. Sub Davide autem præcipue florebat muſica et poeſis: ex illius inſtituto quater mille Cantores ſive Muſici e numero Levitarum,[1] ſub præfectis ducentis octoginta octo, diſtributi in claſſes viginti quatuor, quæ per ſingulas hebdomadas vicibus ſuis in Templo fungerentur, ſacrorum Hymnorum miniſterio unice deſerviebant,[2] partim voce, partim diverſi generis inſtrumentis muſicis canentes. Illorum principes erant Aſaphus, Heman, et Iduthun; qui, quantum ex Pſalmorum titulis colligere licet,[3] Hymnos etiam compoſuiſſe videntur. Ex apparatu tam ſplendido, cui nihil ſimile alibi unquam extitit, de Odæ Hebrææ dignitate et magnificentia conjecturam facere poſſumus. Meminerimus, nunc ejus reliquias ad nos perveniſſe ornamentis ſuis omnibus ſpoliatas, niſi quæ in dictione et ſenſibus elucent, quibus ipſis plurimæ obſcuritates et tenebræ inſiderunt. Quapropter de Oda Hebræa diſſerentes omni ſuperſedebimus diſquiſitione de Muſica Sacra, deque vario ejuſmodi rerum apparatu, quæ aliquam proculdubio vim habere poterant in conſtituendis diverſis Odarum generibus; quorum tamen omnium cum in ſumma ignoratione verſamur, ſatius duco de iis tacere, quam Eruditorum quorundam exemplo multa loquendo nihil dicere. Inquiram itaque breviter in communem hujuſce Poematis naturam et affectiones, quibus expoſitis de Hebræorum in hoc genere monumentis facilius certiuſque judicare poſſimus.

Eſt Ode Poematis ſpecies omnium maxime ſuavis, venuſta, elegans,

1 1. PARAL. XXIII. 5.
2 1. PARAL. XXV. 1, ——— 7.
3 Vide etiam 2. PARAL. XXIX. 30.

varia,

varia, ſublimis; quorum ſingula fere in ordine, ſenſibus, imaginibus, dictione, numeris, cernuntur. In rerum ordine ac diſpoſitione poſita eſt prima ac maxima quidem Odæ venuſtas; quæ cum facillime ſentitur, difficillime tamen explicatur: hoc enim habet vel præcipuum, quod via et præceptis certaque partium deſcriptione minime continetur. Eſt enim læta, ſoluta, libera; in elatiore argumento exultans, audax, et nonnunquam pene effrænis: ſed et hic etiam, ſemperque alias, niſi per totum regnet quædam facilitas, quæ negligentiæ cujuſdam minime affectatæ ſpeciem habet, naturam non artem præ ſe ferens; quæque cernitur maxime in exordio obvio, nec nimis exquiſito, et in ipſam plerumque rem protinus incurrente; in ſerie rerum per jucundam varietatem ſubtiliter et artificioſe, ſed quaſi ſponte, deducta; in clauſula ſine ullo acumine leni quodam lapſu in loco forſan minime expectato, et nonnunquam veluti fortuito cadente: niſi ſit totius habitus quidam ſuus et forma peculiaris, in rebus ipſis, in ordine et dictione, non in metri genere poſita, quæ hanc præcipue atque unice deceat; fiet quidem poema cætera forſan probabile, minime autem erit elegans Ode. Habent hanc formam Odæ Horatii plurimæ; Hanneſii noſtri paucæ quidem illæ, ſed propemodum omnes. Occurrunt in Papinii Statii Sylvis [1] Carmina Lyrica duo, in quibus, cum ſint numeri in primis ſonori, rotundi, et volubiles; ſenſus ſatis elegantes et venuſti; dictio, ſi non delicata, ardens tamen et colorata; nihilo tamen minus in iiſdem illam totius formæ felicitatem et gratiam, et expreſſam Odæ effigiem deſidero.

Senſus atque Imagines rerum et argumenti rationem ſequuntur, quæ varia eſt, et nullis plane finibus circumſcripta. In humili materia erunt ſuaves, amœni, floridi; in elata graves, audaces, vividi; in omnibus ſumme elegantes, expreſſi et varii. Amat Ode potiſſimum Rerum Naturalium Imagines, Hiſtoriarum communes locos, deſcriptiones vividas ſed breves, et, cum altius inſurgit, crebras Perſonarum fictiones. Dictione utitur præcipue exquiſita lectaque, clariſſimos adhibens verborum colores, jucundiſſima figurarum lumina, elegantias quaſdam proprias,

1 Lib. IV. Sylv. 5. et 7.

et

et ut peculiarem totius diſpoſitionis habitum, ita ornatum etiam elocutionis privatum et ſuum; in quo item non minus cernitur illa Horatii curioſa felicitas. Hæc omnia commendat numerorum omnis dulcedo et varietas, quam vel linguæ cujuſque natura fert, vel rerum quas tractat prope infinita diverſitas poſtulat.

Dolet profecto, quod de Oda Hebræa differentibus de numeris omnino ſit ſilendum; quos quanquam nobis penitus ignotos, tamen et Muſicæ ejus, quæ apud Hebræos multum colebatur, naturæ accommodatos, et pro linguæ ingenio perfectos fuiſſe, par eſt ut exiſtimemus. Cætera quod attinet, dictionis vim et elegantiam, ſenſuum atque imaginum pulchritudinem et dignitatem, ordinis et œconomiæ virtutes omnes et gratias, ne ei præ omnibus in hoc genere exterorum monumentis aſſerere poſſimus, minime erit verendum. Qua in diſquiſitione, cum tam late pateat, ne incerte fluctuemus, aliquem ſtatuamus itineri noſtro præfinitum curſum; quod ſatis commode fieri poſſe exiſtimo, ſi omnem hujuſce poematis diverſitatem in tres ſpecies includamus, quarum primam diſtinguat, et quaſi præcipua quadam nota deſignet, Suavitas; alteram, Sublimitas; quibus interponi poteſt Medius quidam et ex utraque temperatus Character: harum communes habendæ erunt affectiones Varietas et Elegantia.

Quanquam in materia graviſſima ſemper verſetur Ode Hebræa, neque unquam ad illam deſcendat levitatem, quæ exteram in hoc genere poeſin magna ex parte occupavit; Suavitatis tamen Charactera minime aſpernatur. Eum conſtituunt Affectus lenes et placidi, Imagines amœnæ et floridæ, Dictio jucunda, compoſita, et æquabilis. Quæ hic potiſſimum locum habent Affectiones, ſunt Amor, Deſiderium, Spes, Lætitia non nimis exultans, Dolor etiam, ſed ſi conſtet modus. Amorem et Deſiderium ſuaviſſime expreſſit Vates Regius in Judææ Deſerto exulans, Pſalmo ſexageſimo tertio. Dolorem habet cum Spe aliqua conjunctum Pſalmus octogeſimus. Spem Lætitiæ proximam quintus ſupra octogeſimum. Nonageſimus ſecundus totus eſt Gaudii, ſinceri, ſed temperati. Quorum omnium tanta eſt in compoſitione, dictione, ſenſibus, ordine, et præcipue in his ſuaviſſimis Affectibus dulcedo, quan-

tam non Muſæ omnes et Gratiæ, ut illi loquuntur, collatis ſymbolis infundere potuiſſent. Quod ad Imaginum ornatum attinet, qui nec illis ſuperioribus deeſt, quid concipi poteſt ſuavius et venuſtius quam illa Dei Paſtoris effigies? [1]

יהוה רֽעי לא אחסר
בנאות דשא ירביצני
על מי מנוחות ינהלני׃

"Jehova eſt Paſtor meus, nihil mihi deerit:
"In paſcuis herbidis ut recubem faciet;
"Propter aquas leniter fluentes me deducet.

Quid ipſa rerum et argumenti jucunditas, naturæ læta et florida Imago, quantam habet gratiam in Pſalmo ſexageſimo quinto, ubi Vates Dei beneficentiam laudat in rigandis fæcundandiſque terris, pari ei quam depingit ubertate dictionis. In materia etiam elatiore, ſed læta et felici, qualis eſt Salomonis Inauguratio, quam celebrat Pſalmus ſeptuageſimus ſecundus, eam vim habet cum imaginum pulchritudo et varietas, tum dictionis et compoſitionis nitor, ut nihil facile æquare poſſit ejus carminis in haud mediocri ſublimitate etiam dulcedinem et gratiam.

Hæc ex multis pauca Odæ venuſtioris exempla vobis tantum commonſtravi, Academici, attentius expendenda; quibus perfectiora ex omnibus Muſarum theſauris fruſtra, opinor, perquiretis. Unum ſolummodo adjiciam, quod et Odæ habitum illum et formam, niſi valde fallor, perfecte expreſſam exhibet, et ſuavitates ejus omnes quaſi in breviſſimum compendium adductas complectitur; eſt enim, ut elegantiſſimi poetæ verſum uſurpem, [2]

Πιδακος εξ ιερης ολιγη λιβας, ακρον αωτον.

In feſti alicujus celebritate populi frequentiam concordiamque contemplatus Pſaltes, tam læti ſpectaculi ſenſum tali quodam modo expreſſit, ſi Davidem pati poſſitis Latine canentem.

1 PS. XXIII.

2 CALLIMACH. Hymn. in Apoll. V. 112.

PSALMUS CXXXIII.[1]

O dulce jucundumque! Tribulium
Cœtu in frequenti mutua caritas!
O corda qui fraterna nodo
Jungit amor metuente ſolvi!
Non aura Nardi ſuavior occupat
Senſus, quæ Aronis vertice de ſacro
Per ora, per barbam, per ipſas,
Lenta fluens, it odora veſtes:
Non rore largo lætior irrigat
Hermona florentem ætherius liquor;
Sanctæque fœcundat Sionis
Uberibus juga celſa guttis,
Præſens benigno numine quas fovet
Jehova ſedes; alma ubi Fauſtitas
Teſtatur, æternumque magni
Dia Salus Domini favorem.

1 Eſt hic Pſalmus ex numero illorum quindecim, qui ſinguli inſcribuntur, שיר המעלות, "Ode Aſcenſionum:" hoc eſt, quæ caneretur, cum populus in Hieroſolymam *aſcenderet*; nimirum vel ad Feſta quotannis celebranda, vel tum cum e Captivitate Babylonica reverteretur. Ea ſane reverſio dicitur המעלה מבבל, "Aſcenſio ex Babylone," EZR. VII. 9. et vetus Interpres SYRUS, qui titulis appoſitis Pſalmorum argumenta exponit, huc refert Pſalmos ſic inſcriptos prope omnes; perperam quidem nonnullos; ſed plerique ad harum occaſionum alterutram manifeſto pertinent. Verum omnes indiſcriminatim de Liberatione Babylonica interpretatur Theodoretus; Titulum autem ſic explicat: Ωδη των αναβαθμων· Θεοδοτιων, Ασμα των αναβασεων· ο δε Συμμαχος και ο Ακυλας, Εις τας αναβασεις. Δηλουσι μεντοι αι αναβασεις, η οι αναβαθμοι, του αιχμαλωτευθεντος λαου την απο Βαβυλωνος επανοδον. THEOD. in PS. CXX. Sed nota eſt etiam, et in Utroque Teſtamento uſu pervulgata hæc Phraſis, עלות ירושלם, עלות לעשות זבחים, (vid. I. REG. XII. 27, 28.) αναβαινειν εις Ιεροσολυμα, αναβαινειν εις την εορτην. (vid. JOH. VII. 8.) Et perpende præ cæteris PS. CXXII. qui vix aliter quam de Feſti alicujus celebratione explicari poteſt. Quæ hic narrant Judæi de Templi Gradibus, ſunt mera commenta hominum futiliſſimorum. Cæterum in ultima hujuſce Pſalmi periodo particula שם neceſſario referenda eſt ad vocem ציון; nihil aliud eſt ad quod poſſit referri: ad hoc, cui niſi Sioni promittebatur הברכה et חיים? (Vide omnino PS. CXXXII. 13, et 15.) quæ voces ambiguæ ſunt, ita ut felicitas vel temporalis, vel æterna, vel utraque pariter, intelligi poſſit; (confer modo DEUT. XXVIII. 2, &c. cum PS. XXIV. 5. et PROV. XXVII. 27. cum DAN. XII. 2.) et hoc in loco ex Allegoria Myſtica in utrumque ſenſum interpretandæ ſunt. Hæc ſi vera ſunt, peſſime hunc locum ſollicitarunt Critici. Nulla opus eſt emendatione: ſupplendo Ellipſin vocis repetendæ בטל, vel ſolum particulæ ו, ante שירד, expedienda eſt conſtructio.

PRÆLECTIO VICESIMA SEXTA:

ODÆ HEBRÆÆ MEDIUS CHARACTER.

PROPOSITIS jam antea Odæ venuſtioris quibuſdam exemplis, ut ad ſupremum Hebrææ Poeſeos in hoc genere faſtigium gradatim aſcendamus, libet in Medio illo quem notavi Charactere paulum immorari: qui quidem dupliciter intelligi poteſt; nimirum, ut vel ex Suavitate et Sublimitate ſit ita æquabiliter temperatus mixtuſque, ut ad utramlibet ex omni prope parte referri poſſit; vel utramque ex diverſis partibus ſimul comportet et inter ſe connectat, ita ut varius et commutabilis ſit ſtyli color. In utroque genere unum alterumque exemplum proferam.

Pſalmi Nonageſimi Primi Argumentum eſt, Pii Securitas, Victoria, Præmium. Odæ Exordium continet Pii illius in Deo fidentis deſcriptionem: [1]

ישב בסתר עליון
בצל שדי יתלונן׃

1 Peſſime acceptum eſt a Maſoretis et Interpretibus pleriſque, et mirum in modum turbatum, pulcherrimum hoc Exordium. Quorum errores ita optime coarguentur, ſi tollantur omnes quæ iis impedimento fuerunt difficultates. Eſt itaque אמר *Benoni*, ſicut ישב: Futurum יתלונן vim item habet Participii, per Ellipſin τȣ אשר; cujus rei exempla, ne longius petamus, tria occurrunt in hoc ipſo Pſalmo v. 5, et 6. Tum fit v. 3. Apoſtrophe apertiſſima atque facillima ad Perſonam de qua hucuſque verba facta ſunt. Ut exemplo rem clarius demonſtrem, tota hujuſce exordii forma et ratio plane eadem eſt ac Pſalmi CXXVIII. quod nemini unquam moram injecit:

אשרי כל ירא יהוה
ההלך בדרכיו׃
יגיע כפיך כי תאכל
אשריך וטוב לך׃

"Beatus omnis qui timet Jehovam;
"Qui in viis ejus ambulat:
"Laborem manuum tuarum profecto comedes;
"O Te beatum, et bene erit tibi.

אמר

אמר ליהוה מחסי ומצודתי
אלהי אבטח בו׃

"Qui habitat in ſecreto Altiſſimi;
"Qui in umbram Omnipotentis ſeſe receptat:
"Qui dicit Jehovæ, Spes mea et propugnaculum meum!
"Deus meus, in quo confidam: ---

tum ſententia nondum abſoluta per Apoſtrophen ad Pium illum quem hactenus deſcripſit:

כי הוא יצילך
מפח יקוש מדבר הוות׃

"Ille profecto Te eripiet,
"E laqueo venatoris, e peſte exitiali.

Deinde quæ Imagines, quam variæ, quam jucundæ; quam graves et excelſæ!

באברתו יסך לך
ותחת כנפיו תחסה
צנה וסחרה אמתו׃
לא תירא מפחד לילה
מחץ יעוף יומם׃
מדבר באפל יהלך
מקטב ישוד צהרים׃
יפל מצדך אלף
ורבבה מימינך
אליך לא יגש׃

"Pennis ſuis Te proteget;
"Sub alis ejus tutus eris:
"Erit tibi pro parma et clypeo ejus veritas.
"Non metues a terrore nocturno;
"A Sagitta volitante interdiu:
"A peſte in tenebris incedente;
"Ab excidio vaſtante per meridiem.
"Cadent a latere tuo mille;
"Et a dextra tua decem millia:
"Ad Te minime pertinget.

Quid

Quid item ea quæ paucis interpoſitis ſequuntur, Angelorum Satellitium, Animalium maxime ferocium et noxiorum conculcatio? tum illa ſubita, ſed opportune et facile tandem [1] illapſa Perſonarum mutatio, quam habet gratiam?

כי בי חשק ואפלטהו
אשגבהו כי ידע שמי׃

"Quoniam mihi adhæſit, ideo eum eruam;
"Exaltabo eum, quia nomen meum agnovit.

Qui autem iſtarum Imaginum naturam et dignitatem, habita ratione Allegoriæ Hebrææ, attente animadvertit, facile ſibi perſuadebit, in hoc Pſalmo aliquid *μυστικωτερον* intus latere: [2] ſane Pius ille, ſive Rex, ſive fortaſſe Pontifex Maximus, qui hic primario eſt intelligendus, Perſo-

1 Perſonarum, inquam, Mutatio non niſi Commate demum 14 facta eſt: nam Commatis 9 aliam plane eſſe rationem exiſtimo.

כי אתה יהוה מחסי
עליון שמת מעונך׃

"Nam Tu, Jehova, ſpes mea;
"Altiſſimum poſuiſti refugium tuum.

Plures ſunt hujus periodi interpretationes, quæ aliis aliter probantur: una quæ ſtatuit primo membro dirigi ſermonem a Pio illo ad Deum, altero deinde rurſum a Vate ad Pium: quod eſt ſupra modum durum atque abſonum, quanquam ei ſententiæ palam faveat aperta atque obvia loci conſtructio. Alii deinde cum quibuſdam Veteribus ſic exponunt, ut nulla ſit in membro ſecundo nova Perſonæ mutatio, ſed de Jehova adhuc ſermo ſit:

"Qui in excelſis collocâſti habitaculum tuum:

quod omnino nihili eſt. Alii denique hæc incommoda vitantes in majus incidunt; nam ſententiæ vim inferunt, novam ineuntes rationem expediendæ conſtructionis, hoc modo:

"Nam Tu Jehovam, qui ſpes eſt mea,
"Altiſſimum poſuiſti refugium tuum:

quod itidem, qui puras habent aures, et Hebræo idiomate vel paulum modo tritas, ferre omnino non poſſe arbitror. Aliter olim rem tentaverat THEODORETUS in loc. *Ελλειπει τῃ συνθηκῃ του λογου το* ΕΙΠΑΣ *συ κυριε η ελπις μου· ιδιωμα γαρ τουτο της προφητικης συγγραφης, διαφεροντως δε των ψαλμων· αλλ' ομως η ακολουθια δηλον ποιει το αμφιβολον.* Quin hæc vera ſit hujus loci ſententia mihi minime eſt dubium. Quod ſi cui diſpliceat hæc Ellipſis, (eſt enim ſane duriuſcula,) ei, credo, confugiendum erit poſtremo ad HARII noſtri, ingenioſiſſimi Critici, emendationem; qui pro אתה legendum exiſtimat אמרת. Eſt quidem conjectura paulo audacior; nec tamen improbabilis, ſi expendantur loca parallela, PS. XVI. 2. (ubi legendum videtur אמרתי, cum omnibus VETT. INTT. excepto CHALD.) PS. XXXI. 15. CXL. 7. CXLII. 6.

2 Hunc Pſalmum Davidis nomine inſcribunt LXX. CHALD. VULG. SYR. ARAB. ÆTHIOP. De Meſſia interpretantur Judæi.

nam

nam etiam adhuc ſublimiorem ibidem gerere videtur. Illud vero ut Theologis plenius exponendum relinquamus, videant elegantiarum ſpectatores, annon Horatius in Oda illa, cujus eximia venuſtas merito celebratur, "Quem Tu, Melpomene, ſemel ---," quæque in univerſo habitu ac forma aliquam habet cum hac de qua agimus ſimilitudinem, cum Vati noſtro pondere et dignitate longe cedat, ab eodem etiam ſuavitate et gratia ſuperetur.

Alterum nobis exemplum erit Pſalmus Octogeſimus Primus; cujus item Character eſt ex Suavitate et Sublimitate confuſus quodammodo et permixtus. Eſt Ode in Feſto Tubarum, ſive primi Novilunii anni civilis. [1] Continet Exordium hortationem ad celebrandum Deum canticis et muſica; eſtque, ut apud Hebræos præcipue fieri ſolet, lætum imprimis et incitatum et gaudio exultans:

הרנינו לאלהים עוזנו
הריעו לאלהי יעקב׃

"Clangite Deo robori noſtro;
"Lætum clamorem tollite Deo Jacobi:

memorantur varia inſtrumenta muſica, quorum crebram appellationem amat etiam exterorum Lyrica Poeſis:

שאו זמרה ותנו תף
כנור נעים עם נבל׃

"Efferte Pſalterium, adhibete Tympanum,
"Cytharam amœnam cum Nablio:

præcipua fit Buccinæ mentio, quippe cujus in hoc Feſto ſolennem uſum præſcripſerat Lex Moſi data: promulgatæ Legis commemoratio, itemque Buccinæ clangor, quod erat etiam ſignum Libertatis, [2] quaſi ſponte inducit Ægyptiacæ ſervitutis miſerias, populum Deo vindice in libertatem aſſertum, cum Deo loquentem ad montem Sinam, (cujus omnis terror mirifice depingitur duabus vocibus; vocatur enim סתר רעם, "abſcondita tonitruum ſedes;") cum eodem denique certantem ad aquas Meribæ. Quid autem novi infert Meribæ recordatio? populum

1 Vide RELAND. *Antiq. Hebr.* IV. 7.
2 Vide LEV. XXIII. 24. NUM. XXIX. 1. et LEV. XXV. 9, 10.

nimirum

nimirum ſemper contumacem, ſemper ingratum, et omnium Parentis indulgentiſſimi beneficiorum immemorem. Continet itaque reliqua Ode Dei cum populo ſuo amantiſſimam expoſtulationem, propoſitionem fœderis, confirmationem promiſſorum; tum quaſi ex ſpei fruſtratione dolorem et querimoniam. Ita hujuſce Odæ Argumentum et finis eſt, Exhortatio ad obedientiam ex amore paterno, beneficiis, et promiſſionibus Dei; ſed quam eleganter, quam artificioſe, quam varie, quam ſubtiliter deducta? Porro ad cumulandam ejuſdem in omni parte pulchritudinem, omnibus elegantiis referta eſt Clauſula, ſenſuum, imaginum, et dictionis. Subita quidem illa multiplex Perſonarum mutatio eſt valde notabilis, et in hoc genere prope ſingularis exempli; nec tamen præter modum difficilis aut dura: ſed habenda ratio eſt conſuetudinis Hebrææ, et advertendus Scriptoris animus, naturæ non arti obtemperantis, et affectuum, ut fit, impetu ex obliqua in directam orationem, et contra iterum, deſultoria quadam inconſtantia tranſeuntis.

De peculiari Odæ diſpoſitione ſuperiore Prælectione pauca generatim diſſerui, et univerſam ejus formam et extrema lineamenta aliquo modo conatus ſum effingere: ſed in hac rerum ſubtilitate multo magis valet exemplum, quam quævis vel accurate facta adumbratio. Quærenti igitur juſtam hujuſce Poematis deſcriptionem hunc Pſalmum commendare auſim; cujus ſi univerſum habitum ac figuram comprehendat, non multum ſane aberit, quin perfectam illam Odæ ſpeciem teneat animo et complectatur.

Atque in his quidem unus eſt fere totius Carminis ſonus, et æquabilis quædam ſtyli temperatio: alia jam ſunt quorum magis varius et commutabilis eſt rerum curſus, et quaſi diſcolor ornatus orationis; quæ cum in diverſis ſui partibus et Suavitatem habeant et Sublimitatem, ad Medium illum Charactera, paulum diſpari quidem ratione, tamen æque videntur revocari poſſe. Talia ſunt quæ e lenioribus initiis ad grande aliquod argumentum exſurgunt; quæ a queremoniis exorſa in triumpho deſinunt; ubicunque denique ad diſſimilem et materiem et ſtylum fit tranſitus, idque multis modis: quæ omnia ad Odæ naturam valde ſunt accommodata, cum eam nihil magis commendet quam et rerum

ipſarum

ipſarum et univerſi habitus et quaſi veſtitus varietas. Igitur cum Odarum ſcriptoribus ea licentia præcipue conceditur, ut varietatis hujuſce gratia in crebras digreſſiones libere excurrant; nec modo veniam habet, ſed laudem etiam meretur iſthæc audacia evagandi; non erit incommodum hoc in loco inquirere, quid hac in parte ſibi permiſerunt Hebræi Vates, quam conſuetudinem et rationem potiſſimum ſequuntur.

Odarum Hebraicarum pars multo major verſatur cum in celebranda Dei Optimi, Maximi, bonitate et magnitudine, collatiſque in Eccleſiam et populum ſuum beneficiis deprædicandis, tum in implorando ejuſdem in rebus adverſis auxilio: hoc eſt, cum omni argumento Hiſtoriæ Iſraeliticæ ita conjuncta eſt earum ratio, ut nunquam non faciles det exitus ad ejuſmodi digreſſiones, quæ ſunt præ omnibus aliis hujus Poematis naturæ convenientiſſimæ multoque pulcherrimæ. Sive enim res bene geſtas celebrent, ſive adverſas deprecentur; ſive Dei Soſpitatoris auxilium gratiarum actionibus proſequantur, ſive Numinis merito infenſi juſtitiam agnoſcant humiliter ſupplices; exprimatur gaudium, ſpes, fiducia, luctus, timor, deſperatio; ultro occurrit omnis antiquitatis memoria; temporum, regionum, hominum, rerum varia recordatio; univerſa illa miraculorum ſeries in Ægypto, in Deſerto, in Judæa, in gratiam populi dilecti divinitus editorum: quæ rei ipſi ita ſua natura adſident et adhærent, ut petita inde ornamenta in ſuum locum deveniſſe, non in alienum irruiſſe videantur. Hoc itaque de Oda Hebræa vere ſtatui poſſe videtur; eam ex ipſa rerum quas tractat natura, tam faciles habere aditus ad pulcherrimos ornamentorum locos, tot opportunitates egreſſionum, ut in ſumma rerum varietate et liberrimis excurſionibus, plerumque ei mirifice conſtet continuationis atque ordinis ratio.

Merito celebratur in Digreſſionibus Pindari felix audacia: ſed ut longe diverſus eſt illius Poetæ in hoc genere uſus et conſuetudo, ita alia eſt argumenti natura et conditio, alia lex operis, peculiaris cauſa et excuſatio licentiæ. Habemus, unde de ejus ingenio judicare poſſimus, numero quidem ſatis multa Pindari monumenta, ſed rerum et materiæ ratione parum varia; Odas nimirum plus quadraginta, omnes, ut verum dicamus, unius et ejuſdem plane argumenti. Laudatur Heros ob Victoriam;

toriam; ſit plerumque exornatio, a moribus ejus, a genere, a laude majorum, civitatis et patriæ. Niſi hos locos ſumma cum libertate tractare, alioſque etiam longius disjunctos interdum quærere ſtatuiſſet Poeta, cum ſe Victorum in ludis gymnicis præconem profiteretur; vix erat, ut opera eidem argumento toties impertita, faſtidio occurrere potuiſſet. Habet itaque neceſſitatis excuſationem; nec modo veniam, ſed laudem merito adeptus eſt: atque ita quidem, ut multa ejuſmodi, quæ in alio nec defendenda eſſent nec ferenda, in Pindaro hoc nomine probari, ac valde etiam laudari poſſe videantur. Quod ne temere dici exiſtimetis, uno ex multis exemplo confirmabo. Pythiorum Tertium Hieroni inſcribitur, gravi et diuturno morbo tum forte laboranti: qua occaſione uſus Poeta exordium ſatis apte ſumit a voto, quo illi Chironis aut Æſculapii, ſi eos in vitam redire fas ſit, medicam opem precatur. Cuiquamne vero niſi Pindaro quiſquam concederet, ut idcirco verſibus plus centum, et totius Poematis omnino dimidia parte univerſam Æſculapii hiſtoriam exequeretur? quis ipſi Pindaro id condonaret, niſi eidem Hieroni de eodem argumento Victoriæ a ludis gymnicis reportatæ Odam jam quartam pangeret? ſed ferenda eſt poetæ audacia, ſi ex his rerum anguſtiis in liberioris campi ſpatia vel temerario aliquantum impetu effugerit. Quocirca nec de Vatibus Hebræis quidquam derogo, cum illos hac in parte Pindari diſſimillimos eſſe judico; nec de Pindari laude detractum eo, cum addo Hebræos in longe pulcherrimo ac veriſſimo Odarum genere verſari.

Quæ de Odæ Hebrææ œconomia, ejuſque argumenti ratione hactenus dixi, ea aliquantum illuſtrabit Pſalmi Septuageſimi ſeptimi exemplum. Eſt Ode medii Characteris, et in vario illo et inæquali genere, ab humili et ſubmiſſo exordio per juſtiſſimam rerum ſeriem aſcendens ad ſummum gradum Sublimitatis. Graviſſima afflictione oppreſſus Vates, extremam animi ſui dejectionem et perturbationem exponit; et quas ſubiret conflictiones et certamina antequam ſe a ſummo mœrore ad ſpem fidemque vix tandem erigeret, pulcherrime exprimit. Primo ſupplex ad Deum preces fundit;

קולי אל אלהים ואצעקה

קולי אל אלהים והאזין אלי :

" Vox mea ad Deum fertur, et uſque inclamo;

" Vox mea ad Deum, ut me exaudiat:

ſed nec in precibus ſat erat ſolatii. Tum ſuperiorum temporum recordatione dolorem ſuum quærit lenire: ea autem quid agit, niſi ut præteritæ felicitatis comparatione malorum præſentium miſeria ingraveſcat, et extorqueat παθητικωτάτας expoſtulationes:

הלעולמים יזנח אדני

ולא יסיף לרצות עוד :

האפס לנצח חסדו

גמר אמר לדר ודר :

השכח חנות אל

אם קפץ באף רחמיו :

" Num in perpetuum rejiciet me Deus,

" Nec amplius ſe placabilem præbebit?

" Num periit in æternum ejus clementia;

" Defecit promiſſio in omnes ætates?

" Num oblitus eſt miſereri Deus?

" An cohibuit in ira miſericordias ſuas?

Tum autem ſecum reputans divina conſilia in hominibus caſtigandis, שנות ימין עליון, " Mutationem dextræ Altiſſimi;" Deum nimirum variis rationibus ſuorum ſalutem procurare, et idcirco voluntatem ejus ab iis quos maxime diligit ſæpe averſam videri: recogitanſque prolixum ejus erga populum ſuum favorem, miracula in eorum gratiam edita, divinam bonitatem, ſanctitatem et potentiam: ea meditatione recreatus in Numinis laudes ardentiſſimo cum affectu protinus erumpit. Quo in loco æque admiranda ſunt, cum egreſſionis facilitas et gratia, tum rerum delectus, imaginum granditas, dictionis pondus et elegantia.

אלהים בקדש דרכך

מי אל גדול כאלהים :

אתה האל עשה פלא

הודעת בעמים עזך :

גאלת בזרוע עמך
בני יעקב ויוסף:
ראוך מים אלהים
ראוך מים יחילו
אף ירגזו תהמות:
זרמו מים עבות
קול נתנו שחקים
אף חציך יתהלכו:
קול רעמך בגלגל
האירו ברקים תבל
רגזה ותרעש הארץ:

"O Deus! ſancta omnino ſunt conſilia tua:
"Quis Deus cum Deo majeſtate comparandus?
"Tu es Deus ille faciens mirabilia;
"Notum feciſti in populis robur tuum.
"Vindicaſti brachio populum tuum,
"Jacobi et Joſephi poſteros.
"Viderunt Te aquæ, O Deus!
"Viderunt Te aquæ, dolore correptæ ſunt;
"Etiam turbatæ ſunt Abyſſi.
"Exundaverunt aquis nubes;
"Fragorem edidit æther;
"Tum vero ſagittæ tuæ diſcurrerunt:
"Vox tonitrus tui in turbine;
"Illuxerunt orbi fulmina;
"Tremuit et commota eſt tellus.

Alterum quod in hoc genere apponam exemplum contrariam quandam habet rationem: nam ab exordio ſplendido imprimis et excelſo, in leniorem et remiſſiorem ſonum, et ſuaviſſimos pietatis affectus, paulatim delabitur, cum ſumma rerum, imaginum, ac ſenſuum varietate. Pſalmus eſt decimus nonus. Prædicatur Dei gloria ex operibus ejus tum Naturæ tum Gratiæ. Eum ſi vobis integrum exhibuero, rudi opera utcunque adumbratum, rerum tamen ordinem et ſeriem facilius perſpicere poteritis.

PSALMUS

PSALMUS XIX.

Immenſi chorus ætheris,
Orbes ſtelliferi, lucida ſidera,
Laudes concelebrant Dei,
Auctoriſque canunt artificem manum.
Dulces excipiunt modos
Noctem rite dies, noxque diem premens;
Alternoque volubiles
Concentu variant perpetuum melos.
Et quanquam levibus rotis
Labuntur taciti per liquidum æthera,
Terrarum tamen ultimos
Tractus, alta poli mœnia, perſonat
Æterni ſacra vox chori,
Concordi memorans eloquio Deum.
Cœlorum in penetralibus
Soli qui poſuit celſa palatia:
Lætos unde ferens gradus
Prodit, ceu thalamo Sponſus ab aureo;
Fidens viribus ut Gigas,
Præſcriptum ſtadii carpit ovans iter.
Cœli limite ab ultimo
Egreſſus, rediens limitem ad ultimum,
Emenſam relegit viam,
Fœcundiſque fovet cuncta caloribus.
Non Lex ſancta Dei minus
Languentes animas vi reficit ſacra:
Puro lumine Lex Dei
Illuſtrans oculos, et tenebras fugans;
Informans animos rudes,
Cæleſtique replens corda ſcientia;
Mentes lætificans pias;
Confirmans ſtabili pectora gaudio.

Illam

Illam Juſtitia et Fides
Fixit perpetuam, æternaque Veritas.
Non illam æquiparat pretio
Aurum, jam rutilis purius e focis;
Non dulcedine, quæ recens
Stillant preſſa favis mella liquentibus.
Fida adſtat monitrix ſuis
Et merces eadem magna, clientibus.
Quis lapſus tamen ah! ſuos,
Quis ſecreta ſinu crimina perſpicit?
Adſis, O Deus! O Pater!
Da cæcis veniam, da miſeris opem!
Errantes cohibe gradus,
Effrænemque animi frange ſuperbiam!
Solum munere ſic Tuo
Mox inſons ſceleris, purus ero mali:
Sic O! ſic placeant Tibi
Quæ ſupplex meditor, quæ loquor, O Deus!

PRÆLECTIO VICESIMA SEPTIMA:

ODÆ HEBRÆÆ TERTIUS CHARACTER.

TERTIUM Odæ Hebrææ Charactera conſtituit Sublimitas. De Poeſeos Hebrææ Sublimitate in genere, prout ea ex dictione et conceptibus oriretur, ſatis fuſe antehac diſſerui: nunc de peculiari hujuſce apud Hebræos Poematis Sublimitate agendum eſt. Ea autem exſurgit, vel ex ipſo potiſſimum habitu Poematis et univerſæ diſpoſitionis et formæ magnificentia; vel ex communibus illis quos dixi fontibus, conceptuum granditate et vi dictionis; vel denique ex horum utriſque ſimul conjunctis, cum totius formæ pulchritudini et dignitati ſenſuum inſuper excelſiſſimorum et ſplendidiſſimæ dictionis omniumque virtutum quaſi cumulus accedit. Horum trium generum exempla quantum potero lectiſſima vobis ſingulatim exponam, Academici: accuratam ſane tractationem meretur hic locus; verſamur enim in ſummo Hebrææ Poeſeos faſtigio, cujus et univerſæ præcipua laus Sublimitas, et ſpecies maxime ſublimis eſt Ode.

Videamus itaque primum, quantam materiæ ſua natura non admodum excelſæ ſublimitatem inducere poteſt ipſa Poematis forma et diſpoſitio. Exemplum nobis eſto Pſalmus quinquageſimus; cujus Argumentum eſt ex genere Didactico, ad moralem Theologiam pertinens, grave imprimis et fructuoſum, ſed parum elatum aut ſplendidum: Deo nimirum non placere Sacrificia et externos ritus religionis, ſed ſinceram potius pietatem laudeſque ex grato animo profluentes; neque vero has ipſas pietatis ſignificationes ſine juſtitia cæteriſque virtutibus. Ita duas habet partes; primo arguitur cultor pius quidem, ſed ignarus et ſuperſtitioni obnoxius; deinde improbus pietatis ſimulator. Argumenti pars utraque, ſi imagines et dictionem ſeorſum ſpectes, varie potius et eleganter quam elate tractatur. Quod ſi totum hujuſce Odæ apparatum

et quaſi ſcenam contemplamur, nihil facile poteſt eſſe magnificentius. Deus univerſum genus humanum ſolenni edicto convocat, ut de populo ſuo judicium publice exerceat; ponitur in Sione auguſtum Tribunal:

אל אלהים יהוה
דבר ויקרא ארץ
ממזרח שמש עד מבאו
מציון מכלל יפי אלהים הופיע׃

"Deus Deorum Jehova
"Locutus eſt et convocavit terram,
"Ab ortu ſolis ad ejus occaſum:
"Ex Sione perfectæ pulchritudinis Deus exortus eſt.

Depingitur Dei advenientis majeſtas imaginibus a Deſcenſu in montem Sinam petitis, qui, uti prius notavi, in hujuſmodi materia eſt communis ille locus unde plerumque ſumitur exornatio.

יבא אלהינו ואל יחרש
איש לפניו תאכל
וסביביו נשערה מאד׃

"Adveniet Deus noſter, nec ſilebit;
"Præcedet eum ignis edax,
"Et circumfremet vehemens turbo.

Cœlum et Terra invocantur Divinæ juſtitiæ teſtes, formula Hebrææ magniloquentiæ vix minus uſitata: [1]

יקרא אל השמים מעל
ואל הארץ לדין עמו׃

"Advocabit cœlos ex alto;
"Et terram, ut judicio contendat cum populo ſuo.

Tum demum inducitur Dei ipſius ſententiam dicentis auguſtiſſima perſona, per reliquam Oden continuata; unde cum cæteris ejus partibus admirabilis illa exordii majeſtas et ſplendor communicatur. Habet Horatius Oden non abſimilis argumenti; [2] quod et ſuo more, hoc eſt, va-

1 Confer DEUT. XXXII. I. ISAI. I. 2.
2 Vide HORAT. Lib. III. Od. XXIII.

rie

rie atque eleganter, et præter morem hominis a divina veritate alieni pie etiam et graviter tractavit: verum in hujuſmodi materia ſummus ille ſublimitatis gradus, quem aſſecutus eſt Pſaltes, ſoli conceditur Muſæ Hebrææ; nulla enim alia vel Religio vel Hiſtoria Poetica tam grandem habet rerum apparatum, aut ſatis pulchras et excelſas imagines, unde æque nobilis ſcena ullo modo extrui atque exornari poſſit.

Alterum quod proponam exemplum eo quidem a priore erit aliquantum diſſimile, quod ipſum Odæ Argumentum ſummam in ſe majeſtatem habet et ſplendorem; non tamen minima ſublimitatis pars univerſæ Poematis formæ ac diſpoſitioni debetur. Pſalmo viceſimo quarto occaſionem præbuit ſacroſancta Dei Arca in montem Sionem a Davide inducta.[1] Celebrabatur Arcæ tranſlatio ſumma populi frequentia; ſummo, ut par erat, totius apparatus ſplendore; ſiquidem hoc modo conſecrabatur publici cultus ſedes divinitus electa, Dei manifeſto præſentis Domicilium, fiebatque Jehovæ regnantis in ſolium ſuum deductio, et quædam quaſi ſolennis inauguratio. Arcam comitabatur univerſa Iſraelitarum natio: Levitarum gens pompam ducebat, et voce et varii generis inſtrumentis muſicis canentes. Hanc autem Oden tum videntur populo præcinuiſſe, cum ventum eſſet ad montis verticem. Exprimit Odæ Exordium ſupremum atque infinitum Dei Dominium creationis jure fundatum.

ליהוה הארץ ומלואה
תבל וישבי בה:
כי הוא על ימים יסדה
ועל נהרות יכוננה:

" Jehovæ eſt tellus et plenitudo ejus;
" Orbis, quique eum incolunt:
" Ille enim ſupra maria eum fundavit,
" Et ſupra flumina eum ſtabilivit.

Quanti itaque erat favoris, quam eximia propenſæ voluntatis ſignificatio, in univerſo et communi illo Imperio peculiarem ſibi ſedem et po-

1 Vide 2. SAM. VI. 1. PARALIP. XV.

pulum eligere? quos ſanctitatis, juſtitiæ, et virtutum omnium fructus reddere decebat gentem tam ſingulari beneficio obſtrictam? "Ecce," inquit Moſes Iſraelitas alloquens, "Jehovæ Dei veſtri ſunt cœli, et cœ-" li cœlorum, et tellus, et quicquid in ea continetur: nihilominus ma-" jores veſtros amore complexus eſt, et eorum poſteros, vos nimirum " ipſos, ex omnibus populis elegit, uti videtis. Quocirca circumcidite " cordis veſtri præputium, neque cervicem veſtram amplius indurate." Eademque plane eſt Davidis hoc in loco, quanquam paulo minus explicata, argumentatio:

מי יעלה בהר יהוה
ומי יקום במקום קדשו :
נקי כפים ובר לבב
אשר לא נשא לשוא נפשו
ולא נשבע למרמה :
ישא ברכה מאת יהוה
וצדקה מאלהי ישעו :
זה דור דרשיו
מבקשי פניך [1] יעקב :

"Quis aſcendet in montem Jehovæ;
"Et quis ſtabit in ſede ejus ſanctitatis?
"Immunis manibus, et purus corde;
"Qui per vana numina animam ſuam non obſtrinxit,

1 Omnino legendum, vel cum LXX. VULG. ARAB. ÆTHIOP. פני אל יעקב; vel cum SYRO, פניך אל יעקב, quod perinde eſt. Sacroſancta Arca, eique inſidens שכינה, Symbolum illud Divinæ præſentiæ, appellatur Facies Dei: et quærere faciem Dei, eſt coram Arca comparere, ad Sanctuarium Deum colere; quod ter quotannis Iſraelitas facere oportebat. Vide 2. SAM. XXI. 1. 2. PARAL. VII. 14. PS. XXVII. 8. EXOD. XXIII. 17.

דרשו יהוה ועזו
בקשו פניו תמיד :

"Quærite Jehovam, et ejus Robur;
"Semper viſite Faciem ejus.

PS. CV. 4.

Ubi notandum, עזו parallelum eſſe et ſynonymum τῷ פניו, et Arcam Dei ſignificare: confer PS. LXXVIII. 61. CXXXII. 8. Nihil agunt, qui ex recepta lectione commodum ſenſum extorquere conantur. Porro commate nono repetendum exiſtimo verbum והנשאו in forma *Niphal*: ita legiſſe videntur VETT. INTT. omnes.

"Nec

" Nec juravit fallendæ fidei consilio.
" Is reportabit benedictionem a Jehova,
" Et justitiam a Deo ejus sospitatore.
" Talis sit gens quæ illum quærit;
" Quæ visit faciem Dei Jacobi.

Hactenus itaque exponitur, quam eximia esset Dei in Israelitas benevolentia, iisque contra quam infinitæ ad colendam pietatem essent impositæ obligationes, eo quod omnium Creator et Dominus inter eos peculiari modo versari, atque iis sese præsentem exhibere dignaretur. Jam ad Tabernaculi fores accedit pompa: dum Arca infertur, Levitæ in duos choros divisi quod reliquum est Odæ alternatim canunt. Ea cantus alternatio potuit quidem fortasse per totum obtinere; in extrema certe Odæ parte manifeste deprehenditur. Hujusce autem Dialogismi, seu rem ipsam, seu dictionem, imagines, et figuras spectamus, est quædam simplex et minime arcessita, ideoque vera summeque admiranda sublimitas:

שאו שערים ראשיכם
והנשאו פתחי עולם
ויבוא מלך הכבוד:
מי זה מלך הכבוד
יהוה עזוז וגבור
יהוה גבור מלחמה:
שאו שערים ראשיכם
ושאו פתחי עולם
ויבא מלך הכבוד:
מי הוא זה מלך הכבוד
יהוה צבאות הוא מלך הכבוד:

" Tollite capita vestra, o Portæ;
" Vosque exaltemini, æternæ Fores,
" Et intrabit Rex gloriæ.
" Quis est Rex ille gloriæ?
" Jehova robustus et potens,
" Jehova potens belli.

"Tollite capita veſtra, o Portæ;
"Voſque exaltemini, æternæ Fores,
"Et intrabit Rex gloriæ.
"Quis vero eſt Rex ille gloriæ?
"Jehova Armipotens, ille Rex eſt gloriæ.

Videtis, Academici, hujuſce Pſalmi pulchritudinem et ſublimitatem ita conjunctam eſſe cum ipſa rerum et temporum occaſione, cumque tota ejus ſolennitatis, cui accommodatur, ſcena, ut niſi omnia iſthuc referremus, non modo periret vis ejus et gratia præcipua, verum ne conſtaret quidem ſenſuum, verborum, atque ordinis ratio. Quid itaque de aliis quam plurimis ſtatuendum arbitramini, quibus omnem hiſtoriæ lucem invidit vetuſtas? quantum eſt quod in ſacris carminibus hac ex parte perdidimus? quantum elegantiæ et decoris velavit, ſuppreſſit etiam, et penitus extinxit, rebus ipſis et argumento jampridem inducta obſcuritas? Quam ſæpe uſu venit, ut omnino nos lateat alicujus poematis ſcriptor, ætas, occaſio; quanto etiam ſæpius, ut ſumma in ignoratione verſemur plurimarum rerum factorumque, quæ principi materiæ adhærent, et univerſo carmini præcipua ornamenta adminiſtrant? Hoc habet aliqua ſaltem ex parte nobile illud Deboræ Canticum: eademque videtur eſſe Pſalmi ſexageſimi octavi ratio; quanquam appareat ſaltem affinis eſſe argumenti cum ſuperiore illo de quo modo egimus, cum nota illa formula, in tranſlatione Arcæ ſolenniter uſurpata, Exordii loco utatur:

יקום אלהים יפוצו אויביו
וינוסו משנאיו מפניו׃

"Exſurgat Deus; diſſipentur ejus inimici;
"Et fugiant a facie ejus qui eum oderunt.

Sed ex omnibus fere cauſis nobiliſſimo poemati plurimæ inſiderunt obſcuritates: alioquin habuiſſemus profecto ſingulare quoddam incredibilis ſublimitatis exemplum, cujus jam ſparſos tantum radios, et ex denſis veluti nubibus vix eluctantes, merito tamen admiramur.

In

In altero illo quod ſtatui genere, cujus nimirum ſublimitatem unice ſuſtentat conceptuum magnitudo et vis dictionis, ſine peculiari aliqua totius formæ magnificentia et pulchritudine diſpoſitionis, egregium habemus exemplum, Oden Moſis ευχαρεϛικην poſt tranſitum Maris Rubri.[1] Carmen hoc eſt ex omni parte nudum imprimis et ſimplex; nihil habens artificii, nihil in rerum ſive inventione ſive ordine exquiſitum. Naturæ ſolummodo et affectuum vocem audimus: ultro qua licet erumpit Gaudium, Admiratio, et cum pia Veneratione conjunctus Amor. Unice obverſatur Iſraelitarum animis ingens prodigium diviſi maris, fluctuum dum ipſi tranſirent utrinque cumulatorum, obrutorum denique aquis refluentibus hoſtium: hæc omnia, ut poſſunt, exprimunt; abrupte, interciſe, fervide, exultanter; ſingula breviter, eadem tamen ſæpius efferentes:

אשירה ליהוה כי גאה גאה
סוס ורכבו רמה בים׃

"Cantabo Jehovæ, quia magnifice ſeſe extulit;
"Equum equitemque in mare dejecit.

Hoc eſt Odæ προασμα, idemque Verſus Intercalaris a Mulierum Choro inter canendum identidem inſertus, quo breviter exprimitur univerſi carminis argumentum: nihilo tamen minus eadem res paulum variata dictione, et figuris diverſis, crebro iteratur:

מרכבת פרעה וחילו ירה בים
ומבחר שלשיו טבעו בים סוף׃
תהמת יכסימו
ירדו במצולת כמו אבן׃

"Pharaonis currus copiaſque in mare dejecit;
"Et in mari Rubro demerſi ſunt electi ejus duces.
"Operuerunt eos Abyſſi;
"Deſcenderunt in profunda, ſicut lapis.

Atque iterum:

אמר אויב ארדף אשיג

1 EXOD. XV.

אחלק שלל תמלאמו נפשי
אריק חרבי תורישמו ידי:
נשפת ברוחך כסמו ים
צללו כעופרת במים אדירים:

"Dixerat hoſtis, perſequar, adſequar;
"Dividam ſpolia, exſaturabitur anima mea;
"Stringam gladium, exſcindet eos manus mea:
"Spiritu tuo flaviſti; operuit eos mare;
"Demerſi ſunt, ut plumbum, in aquis ingentibus.

Nec id ſatis:

מי כמכה באלם יהוה
מי כמכה נאדר בקדש
נורא תהלת עשה פלא
נטית ימינך תבלעמו ארץ:

"Quis Tui ſimilis inter Deos, Jehova!
"Quis Tui ſimilis, verendus ſanctitate!
"Terribilis laudum, faciens mirabilia!
"Extendiſti dextram; abſorbet eos tellus.

En veros animi commoti impetus! germanam naturæ vim, nunquam arti conceſſam! affectus vix eluctantes, pariter laborantes rerum copia atque inopia verborum, eoque ipſo ſeſe efferentes expreſſius! Recitanda eſſet tota Ode, ſi ſingulas ejus partes recenſere vellem quarum laudanda eſſet ſublimitas. Unum tantum adnotabo, quod et in univerſa Hebræorum Poeſi locum habet, et in hoc Poemate præcipue cernitur: nimirum dictionis Brevitatem unum eſſe maximum ſubſidium ſublimitatis. Rerum ponderi plerumque officit diffuſa et exuberans oratio: quantum ſano corpori carnium et obeſitatis addideris, tantum detraxeris de vigore et viribus. Hebræi, ſi univerſa ſpectes, ſunt largi, copioſi, uberes; ſi ſingula, parci, reſtricti, preſſique: variando, repetendo, ſubinde addendo, amplificant: tota quidem res fuſe interdum tractatur, ſed iteratis crebriſque, et per omnia brevibus et nervoſis ſententiis; ita ut nec copia, nec vis deſit. Debetur iſthæc brevitas, cum linguæ ingenio, tum etiam naturæ carminis Hebræi: ideoque huic parti

ut

ut nullæ plerumque verſiones ſatisfaciunt, ita minime omnium verſiones metricæ.

Hujuſce brevitatis dictionis cum rerum copia conjunctæ, idemque ſublimitatis in hoc genere inſigne exemplum apponam Pſalmi viceſimi noni. Demonſtratur Supremum Dei Dominium, et immenſa Potentia, ex horribili fragoré et admiranda vi Tonitrus, quem Hebræi Dei Vocem appellant: ejus effectus deſcribuntur. Hanc Oden, cum ne ſoluta quidem oratione ita reddi poſſit, ut per omnia ſervetur brevitas, totidem verſibus Anapæſticis utcunque exprimere conatus ſum.

PSALMUS XXIX.

Regum Domino cedite, Reges,
Cedite ſummi decus imperii.
Date, quos meruit Nomen, honores;
Adytis Deum adorate ſacratis.
Sonat horrendum magna Dei Vox!
Æthere ab alto Deus intonuit;
Æquore vaſto ſuperintonuit
Valida, auguſta, decora, Dei Vox!
Ruit ingenti turbine cedros,
Ruit umbroſi cedros Libani.
Quatitur Libanus, ſubſilit Hermon;
Ut vaga lato bucula campo,
Levis in montibus ut ſaltat oryx.
Ruptis rutilant nubibus ignes;
Deſerta tremunt; tremit alta Cades:
Sylva gemit; querceta [1] laborant;

1 יחולל אילות, *dolore afficit quercus.* אלה, ſive etiam אילה, eſt Quercus: certe in hoc ſenſu ſæpe occurrit hæc vox in plurali numero forma maſculina inſerto י, אילים. Et ita accepit hoc in loco Interpres SYRUS; qui reddit, דמזיע אילתא. Nam verbum זוע apud Syros, ut apud Hebræos etiam et Chaldæos, notat motum aut agitationem in genere, neque dolores partus ſpeciatim reſpicit; uti neque ad eum ſenſum neceſſario reſtringenda eſt vi formæ *Piel* verbum יחולל. vide ISAI. LI. 9. Vox autem אילתא, quanquam pro Quercu ſuo in loco non comparet in Lexicis Syriacis, tamen in Verſione Syriaca quater occurrit in hoc ſenſu, Hebrææ voci אלה reſpondens; 2. SAM. XVIII. 9, 10, et 14. adeoque hoc etiam in loco pro Quercu ponitur. De Cervis parturientibus hæc vulgo accipiunt Interpretes; quod cum cæteris imaginibus hic

Denſis nudantur nemora umbris;
Subitoque jacent perculſa metu
Hominum corda, agnoſcuntque Deum.
Deus undantem regit Oceanum;
Rex æterno ſedet in ſolio:
Populumque Deus ſibi dilectum
Viribus, opibus, pace beabit.

hic uſurpatis parum convenit vel natura vel etiam dignitate: nec mihi perſuadent, quæ ad rem ipſam confirmandam afferunt, imprimis Doctiſſimus BOCHARTUS. Hieroz. Part. I. Lib. III. Cap. 17. Optime autem huic loco congruit imago Quercuum fulmine tactarum. Atque idem etiam Bochartus vocem אילה, perperam itidem de Cerva a Maſoretis cæteriſque Interpretibus intellectam, de Arbore interpretatur in pulcherrima explicatione loci obſcuri GEN. XLIX. 21. quam vidiſſe non pœnitebit, ibid. Cap. 18.

PRÆLECTIO VICESIMA OCTAVA:

ODÆ HEBRÆÆ TERTIUS CHARACTER.

Quo propoſitæ de Oda Hebræa diſputationi finem tandem imponam, ſupereſt ut in eo genere exempla quædam proferam, in quo ex omnibus cauſis, ex dictione, ex ſenſibus, ex ipſa poematis forma, exſurgit, eſtque omnium virtutum quaſi ἐρανος quidam, ſumma Sublimitas. Quæ mihi hanc in rem erunt adducenda Poemata, ita nota ſunt, ut minutam explicationem minime poſtulent; ita excelſa, ſuaque luce illuſtria, ut pene admittere dedignentur: ſufficiat itaque ea in univerſum indicare, et partes aliquas notatu fortaſſe digniores breviter vobis commendare.

Primum nobis exemplum eſto Moſis Ode Prophetica,[1] continens Defenſionem pro Deo adverſus Iſraelitas, et divinorum judiciorum rationem explicans. Exordium habet elegans et imprimis magnificum; univerſam diſpoſitionem et formam rectam, facilem, argumenti naturæ accommodatam, ordine pene hiſtorico; incredibilem rerum maximarum varietatem, Dei veritatem et juſtitiam, amorem paternum et propenſiſſimas erga Populum electum benignitates; hujus contra animum ingratum et rebellem; tum Divinæ indignationis ardorem, et graviſſimas minas, inſigni Proſopopœia expoſitas, qua nihil extat in lectiſſimis Poeſeos theſauris magnificentius: ipſos tamen iracundiæ æſtus miſericordia et lenitate identidem temperatos, et in promiſſionibus et conſolatione tandem deſinentes. Quod ad Senſuum elationem, Affectuum impetum, Figurarum et Dictionis vim attinet, cum hæc omnia generatim antehac tractarem, vix fieri potuit, quin ex hac ipſa Ode multa tum adducerem, quæ ad horum ſingula illuſtranda imprimis pertinerent. Ea ne aut re-

1 DEUT. XXXII.

M m petam,

petam, aut accumulem acceſſionibus parum neceſſariis, id unum de hoc poemate animadvertendum adjicio; eam eſſe argumenti rationem, ut Propheticæ Poeſeos ſtylum et colores multum ſequatur, ita ut ad Odæ vim omnem atque impetum et audaces ſpiritus, etiam eximia illa eique generi peculiaris Imaginum varietas et granditas accedat.

Alterum exemplum Odæ ex omni parte ſublimis erit Deboræ Επινικιον.[1] Habet hæc Ode tres partes; primo Exordium; deinde eorum, quæ tum antecedebant tum comitabantur victoriam, Recenſionem; poſtremo, ultimi eventus pleniorem Deſcriptionem, omnibus ornatam Poeſeos luminibus; mortem nimirum Siſeræ, et Matris ſpes fruſtratas. Hujuſce partis poſterioris præcipuas elegantias prius conatus ſum et ſatis quidem fuſe exponere. Media, ut verum fateamur, obſederunt haud exiguæ obſcuritates, multum officientes Carminis pulchritudini, nec facile diſſipandæ, niſi uberior hiſtoriæ lux accederet. Exordii ratio, vel propter inſignem ejus magnificentiam eſſet hic explicanda, vel eo etiam nomine quod, quam de Odarum Hebræarum Digreſſionibus ſententiam nuper propoſui, ei amplius illuſtrandæ optime inſerviat. Animadverteram enim præcipuos Sacræ Hiſtoriæ locos, quos maxime in Egreſſionibus ſectarentur Hebræi Vates, ita cum omni Sacrorum Carminum argumento eſſe conjunctos, ut vix unquam vel in maxime præcipiti excurſu periculum eſſet ne rerum ſeries atque ordo laboraret. Hujuſce Odæ argumentum eſt, Populus Iſraeliticus devictis Dei auxilio inimicis in libertatem vindicatus: quod in ipſo ingreſſu Vates breviter proponit, appellatiſque, ut tantæ rei animum advertant, regibus gentiumque vicinarum principibus, Dei laudes auſpicatur, non ex recenti beneficio exorſus, ſed ex prodigiis in exitu Ægyptiaco olim editis:

יהוה בצאתך משעיר
בצעדך משדה אדום:
ארץ רעשה גם שמים נטפו
גם עבים נטפו מים:
הרים נזלו מפני יהוה
זה סיני מפני יהוה אלהי ישראל:

[1] JUD. V.

"O Je-

"O Jehova, cum e Seire exires,
"Cum ex agro Idumæo procederes;
"Terra commota eſt, ſtillaverunt cœli,
"Stillaverunt aquis nubes;
"Fluxerunt montes a facie Jehovæ,
"Ipſe Sina a facie Jehovæ Dei Iſraelis.

Spirat hæc liberum ac fervidum Odæ ingenium tantarum rerum tam inſperato facta inductio; nec tamen ratio connexionis, tacitaque comparatio beneficii modo accepti cum ſtupenda illa liberatione, ullam habet obſcuritatem.

Eodem etiam vel in primis pertinet Habaccuchi Oratio;[1] inſigne exemplum ejus Sublimitatis quæ Odæ eſt maxime propria, quæque valde audaci et tamen facili Digreſſioni plurimum debetur. Vates præſentiens Dei judicia, calamitates populo ſuo Chaldæorum miniſterio primum inferendas, tum pœnas de ipſis Chaldæis ſumendas; partim terrore perculſus, partim ſpe et divinæ bonitatis fiducia recreatus, Deum precatur, ut ſuorum redemptionem et ſalutem maturet:

יהוה שמעתי שמעך יראתי
יהוה פעלך בקרב שנים חייהו
בקרב שנים תודיע
ברגז רחם תזכור׃

"Jehova, audivi nuntium tuum, extimui;
"Opus tuum, O Jehova, in medio annorum inſtaura;
"In medio annorum notum facias:
"In iracundia miſericordiæ reminiſcere.

Jam ultro hoc in loco cuivis occurrit Captivitatis Babylonicæ et Ægyptiacæ ſimilitudo; fieri etiam poſſe, ut Deo auxiliante par eſſet ratio liberationis: porro quam apte Vates preces ſuas ad Deum ita continuare poterat, ut qui tot miracula in populi ſui ſubſidium olim ediderat, eidem mox ſubvenire dignaretur; quam efficaciter piorum animos ita confirmare, ut meminerint Deum, qui olim Iſraelitas ex tantis malis

1 HABAC. III.

eripiendo infinitam ſuam potentiam teſtatam fecerat, idem etiam denuo in eorum poſteris vindicandis præſtare poſſe. Verum omnes hujuſmodi ingreſſionis formulas, eo ipſo quod ultro occurrerent, penitus omiſit; nec in ſplendidiſſimæ materiæ ſpatia quærit ſibi aditum, ſed inopinato impetu irrumpit:

אלוה מתימן יבוא
וקדוש מהר פארן :
כסה שמים הודו
ותהלתו מלאה הארץ :

" Deus e Themane prodiit,
" Et Sanctus e monte Paranæo:
" Operuit cœlos gloria ejus,
" Et ſplendore ejus oppleta eſt tellus.

Equidem totum hunc locum pari qua ingreſſus eſt magnificentia exornat Vates; ex tanta rerum admirandarum copia nobiliſſima quæque ſeligens, eaque coloribus ſplendidiſſimis, imaginibus, figuris, dictione elatiſſima illuſtrans; quorum ſummam ſublimitatem cumulat et commendat ſingularis clauſulæ elegantia: ita ut, niſi una atque altera ei inſideret obſcuritatis nebula vetuſtate, ut videtur, inducta, vix quidquam hoc poemate in ſuo genere extaret luculentius aut perfectius.

Unum inſuper addam inſigne exemplum Sublimitatis, quod nefas eſſet præterire, Iſraelitarum Carmen Triumphale in Excidium Babylonis, apud Vatem, cum in eleganti tum in elato dicendi genere principem, Iſaiam: quod omni modo cupiens explicare, quoniam prius ſatis fuſa enarratione expoſui, nunc verſibus adumbratum dabo; non quo exiſtimem divinam illam vim et audaces colores ulla imitatione exprimi poſſe, ſed ut perfecta illa Odæ effigies aliquanto clarius perſpiciatur, vel extrema ſaltem ejus lineamenta.

ISRAELITARUM ΕΠΙΝΙΚΙΟΝ

IN OCCASUM REGIS REGNIQUE BABYLONICI:

ODE PROPHETICA.

ISAIÆ CAP. XIV. 4, —— 27.

Ergo infolentis corruit Imperî
Infana moles? occidit urbium
Regina victrix, nec fubacto
Effera jam dominatur orbi?
Faftus Tyranni contudit impios
Jehova Vindex, fceptraque ferrea:
Qui verbere haud unquam remiffo
Fregit atrox populos gementes,
Nunc ipfe diras jure fubit vices.
Pacata Tellus undique gaudio
Exultat effræni, et folutos
Ingeminat fine more cantus.
Secura fummis ftat Libani in jugis
Ridetque Cedrus: Sicne jaces, ferox!
Jam nemo fævam, Te jacente,
Per nemorum dabit alta ftragem.
Te propter imis concita fedibus
Nigrantis Orci magna fremit domus:
En! luce defunctos Tyrannos,
Sceptrigeras foliis ab altis
Excivit umbras, hofpitis in novi
Occurfum euntes. Tene etiam, occupant,
Te viribus, Te luce caffum
Confpicimus, fimilemque noftri?

Orbumque

Orbumque faſtu? Non comitum frequens
Deducit ordo; non tuba, non lyræ
Concentus; at ſqualentis Orci
Nox premit, et taciturnus horror:
At turba circum plurima vermium
Fervet, pererrans membra licentius,
Fœdumque tabo diffluentes
Læta cohors populatur artus.
Ut decidiſti cælitus, agminis,
Eoe, clarum ſiderei decus!
Ut decidiſti, qui domabas
Victor ovans populos trementes!
Nuper minatus: Scandam ego nubila;
Stabo Sionis culmine in arduo
Sublimis, et qua ſpectat Arcton
Arce ſacra ſolium locabo:
Subjecta calcabo aſtra, premens polum,
Terramque torquens numine, par Deo.
At dura Te lethi profundo
Vis cohibet barathro jacentem.
Ac forte quiſquam conſpicit avio
Deforme corpus littore: ſtat diu
Incertus, admotoque pronus
Lumine, Te propius tuetur.
Mox infit; Hic eſt, quem Fuga, quem Pavor
Præceſſit? hic, quem terricolis gravem
Strages ſecuta eſt, Vaſtitaſque? hic
Attoniti ſpoliator orbis?
Indigna regum colla gravi jugo et
Duris catenis ſubjicere inſolens,
Lateque diffuſa ruina
Per laceras equitare gentes?

Reges,

Reges, tyrannique, et validûm ducum
Manes ſuperbi, non ſine gloria
Conduntur omnes, et repôſti
Sedibus in patriis quieſcunt:
At Te, ſupremis mortis honoribus,
Vili carentem munere pulveris,
Inter cadentûm turpe vulgus,
Sordidum et indecorem ſepulchris
Egere avitis: Te, quia patriæ
Tuiſque iniquum; Te, quia gentibus
Fatale portentum. Malorum
Nullus honos cineres ſequetur;
Pœna immerentes ob patrium ſcelus
Natos manebit. Funditus impiam
Delete gentem, ne ſuperbos
Proroget ulterius triumphos:
Namque ipſe conſurgam, Omnipotens ait,
Et nomen extinguam Babylonium,
Stirpemque, natoſque, ultimaſque
Relliquias generis nefandi;
Urbemque diris alitibus dabo
Feriſque habendam: vaſta teget palus
Demerſam, et [1] æterno profunda
Obruet exitio vorago.

1 וטאטאתיה במטאטא השמד : Και θησω αυτην πηλου βαραθρον εις απωλειαν. Ita LXX. (quos ſequitur ARABS,) docte apteque, cum ad ſenſum, tum quod vim vocis atque etymon attinet: vocabulum enim טאט, quod hoc ſolum in loco occurrit, ita acceperunt, ac ſi idem eſſet ac טוט, unde derivatur טט, Cœnum. Notum autem eſt, Verba Quieſcentia ſecunda ו, loco ו ſæpe admittere א: ſic קאם a קום, HOS. X. 14. ראמה a רום, ZECH. XIV. 10. כארו a כור, ut videtur, quod idem ac כרה, in loco inſigni PS. XXII. 17. pro qua voce Judæi contra ſuæ Maſoræ auctoritatem ſuppoſuerunt, vel ſaltem e Margine in Textum tranſtulerunt, כארי. Vide BOCHART. Hieroz. Part. I. Lib. III. 6. Hæ rationes auctoritate Seniorum confirmatæ multo magis me movent, quam anilis illa Fabella, quam de hac voce טאט narrant Judæorum Magiſtri, pro more ſuo, cum vocabulorum ignotorum ſignificationes comminiſcuntur.

Dixit

Dixit ſacramentum inviolabile
Jehova: Sic ſtat conſilium; hic tenor
    Fatique non mutandus ordo,
        Terminus hic ſtabilis manebit:
Frangam ſuperbas montibus in meis
Vires tyrannorum; eripiam truci
    Jugo laborantes, meorumque
        Ex humeris onus amovebo.
Jehova dixit: quis dabit irritum?
Gentes in omnes hanc Pater en! manum
    Extendit: extentam Jehovæ
        Quis potis eſt cohibere dextram?

PRÆLECTIO VICESIMA NONA:

שיר

SIVE HYMNUS.

DE IDYLLIO HEBRÆO.

INTER Hebræorum Cantica, quæ communi vocabulo שירים appellantur, alia ſunt quæ a Poeſeos Lyricæ natura aliquatenus recedunt, nec ad eam ſpeciem, quæ Ode vulgo dicitur, commode referri poſſunt. Ea in ſingularem potius claſſem, Idylliorum titulo notatam, placet includere: cujus et nominis et rei reddenda nobis eſt ratio.

Græcorum Carmina nonnulla (an ab ipſis Poetis, an a Grammaticis qui eorum monumenta recenſerent, id factum eſſet, haud liquido affirmaverim) generali Titulo Ειδη inſcripta fuiſſe accipimus; qui nihil aliud denotat, niſi quaſdam Poematum Species, ſive diverſa quædam Carmina, abſque aliqua vel formæ vel argumenti certa deſignatione. Id nomen etiamnum retinent Pindari Odæ. Quod ſi quæ aut levioris argumenti, aut ſtyli ſubmiſſioris, aut generis quomodocunque inferioris eſſe viderentur, nec item ab una materia inſcribi poſſent, ea diminutivo vocabulo Ειδυλλια appellabant. Ita inſcribuntur Theocriti Poematia, Bucolica nimirum cum aliis varii generis admiſtis: qualia Latini Eclogas malebant vocare, quaſi Poemata quædam habito ex pluribus delectu edita; vel diverſa ex cauſa, et verecundiore titulo, Silvas; quaſi congeriem Carminum ſubito impetu effuſorum, quæ vel ſecundis curis, vel tali etiam delectui materiem præbere poſſet. Quanquam autem Ειδυλλιον ſit nomen vagum et commune, nihil ex vi ſua de Carminis ſpecie certo

N n præfiniens,

præfiniens, uſu tamen et conſuetudine ſuum quendam et proprium Charactera tandem obtinuiſſe videtur: et fortaſſe non male ita deſcribi poteſt, ut ſit Poema modicæ magnitudinis; ſtyli medii, æquabilis, ad ſuavitatem et elegantiam potiſſimum comparati; diſpoſitionis facilis, rectæ, apparentis. In hoc genere perfecta quædam exempla præbent Hebræi Vates; eorum pleraque haud pigebit ſingulatim commonſtrare atque exponere.

Primum hic nobis occurrunt Pſalmi Hiſtorici, Dei laudes ex rebus geſtis et miraculis in populi ſui gratiam editis celebrantes: quorum prior, [1] Aſaphi nomine inſcriptus, Iſraelitarum hiſtoriam ab Exitu Ægyptiaco ad Davidis uſque tempora exequitur; rerum tantum præcipua excerpens et illuſtrans: ſtylo ſimplici fere atque temperato, ſed poetica conſtructione et quibuſdam ſententiarum luminibus diſtincto. Nec plane hiſtoricus eſt rerum ordo; nam ne tot rerum tam longa temporum ſerie geſtarum ordinata expoſitio faſtidium crearet, miracula Ægyptiaca valde eleganti et felici egreſſione inducuntur, et Epiſodii cujuſdam locum obtinent. Idem argumentum aliis duobus Pſalmis materiem præbet, quinto nimirum et ſexto ſupra centeſimum: quorum alter hiſtoriam uſque ab Abrahamo repetitam ad Exodum deducit; alter ab Exodo ad poſteriora Iſraelitarum tempora proſequitur: uterque ſuperiori illi Poemati per omnia plane ſimilis, cum univerſo ſtyli colore, (niſi paulo fortaſſe ſimplicior) tum etiam, quæ merito erat laudanda, facilitate et gratia Exordii.

Jam vero hi Pſalmi, quorum hactenus feci mentionem, tota forma et charactere mirifice conveniunt cum Hymnis Græcorum. Sane Græci Interpretes, ut id obiter notemus, ipſum Pſalmorum Librum rectius inſcripſiſſent ΥΜΝΟΙ; quæ vox cum Hebræo Titulo תהלים multo melius congruit. Erat apud Græcos hoc poematis genus a prima uſque eorum Poeſeos origine uſu receptum, et in religionibus celebrandis adhibitum. Exponebantur plerumque Deorum origines, natalia, res geſtæ, aliaque ad eorum hiſtoriam pertinentia: ita factum videmus in iis

1 PS. LXXVIII.

quæ

quæ etiamnum ſuperſunt in hoc genere Græcorum monumentis, in elegantiſſimis Hymnis Callimachi, iiſque qui Homero tribuuntur: eandem habet rationem Carmen Theocriti Διοσκȣροι inſcriptum, quod revera eſt Hymnus, iſque pulcherrimus; nec immerito in Idylliorum cenſum relatus, qui totum hoc genus ſatis apte poſſit includere. Veram hanc Hymni formam et germanum charactera apud Virgilium, [1] accuratiſſimum vetuſtatis imitatorem, egregie expreſſit geminus ille chorus Saliorum,

"qui carmine laudes
"Herculeas et facta ferunt.

Hymni illi antiqui, qui Orphei falſo dicuntur, ſunt potius τελεται, ſive quæ Latini Indigitamenta nominabant; habent enim [2] "tantum Deo-"rum invocationes, quibus utebantur in Myſteriis ii qui ſacris cujuſ-"piam Dei initiarentur." Utramque Hymni ſpeciem pulcherrime conjunxit interque ſe ſociavit Ovidius, poeta elegantior incertum an doctior: nam exordium Hymni in Bacchum [3] continet ejus Dei Indigitamenta, hoc eſt, nomina ejus et titulos ſolenniter enuntiat; reliqua pars ejuſdem res geſtas et laudes exequitur.

Reſtat adhuc alius, qui inter Hiſtoricos numerari poteſt, Pſalmus nimirum centeſimus triceſimus ſextus. Dei laudes celebrat, et infinitam ejus potentiam et benignitatem prædicat, facto ex operibus Creationis exordio, inductis dein miraculis Exodi, quorum præcipua ordinatim fere exequitur. Inchoatur hoc Carmen noto illo Diſticho;

הודו ליהוה כי טוב ·
כִּי לְעולם חסדו׃

"Laudate Jehovam, quia bonus eſt;
"Quia æterna eſt ejus benignitas:

quod alternis cantari ſolitum fuiſſe Ezræ [4] teſtimonio liquet: illud autem habet præcipue notabile, quod ejus Diſtichi poſterior verſiculus,

1 ÆNEID. VIII. 285.
2 JOS. SCALIGER Annot. in Hymn. Orph.
3 METAMORPH. IV. 11.
4 EZR. III. 10, 11.

ab altero choro identidem interjectus, ſingulis etiam verſiculis ſubjunctus, (quod eſt ſingularis exempli) perpetuam ἐπῳδὴν facit. Hinc ſatis clare perſpicitur ratio omnis et forma Verſus Intercalaris: quippe qui unum aliquem ſenſum, in quo potiſſimum totius Carminis argumentum aut finis vertitur, dilucide, breviter, ſimpliciterque exprimit; quique aptis pro Carminis diſpoſitione intervallis, rei efficacius animo imprimendæ cauſa, injicitur. Verſum hujuſmodi Intercalarem Idyllio præcipue convenire, ejuſque Poematis quodammodo proprium eſſe ſatis evincit Theocriti, Bionis, Moſchi, Virgilii denique auctoritas. Ex Sacris Vatibus unum alterumque exemplum adjungam, quod cum perfectiſſimis in hoc genere tantorum Poetarum monumentis conferri non vereatur: in quo ut eluceat cum univerſa Poematis elegantia, tum Verſus Intercalaris vis et venuſtas, ordo rerum et totius diſpoſitio præcipue explicanda eſt.

Inter elegantiſſimos proculdubio recenſeri meretur Pſalmus centeſimus ſeptimus, ejuſque elegantia maxima ex parte rerum diſpoſitioni et univerſæ Poematis formæ debetur. Celebrat hoc Carmen Dei bonitatem et miſericordiam erga omnes homines in maximis eorum calamitatibus, præſenti auxilio petentibus conceſſo, teſtatam: primo, errantibus in deſerto, fameque laborantibus; tum in vincula conjectis; deinde morbo conflictantibus; poſtremo in alto jactatis. Subjiciuntur divinæ ſeveritatis adverſus improbos, erga pios benignitatis exempla, quæ cum ſuperioribus hominum cordatorum meditationi commendantur. Ita totum Poema in quinque partes fere æquales ex ipſa materiæ ratione diſtribuitur; quarum priores quatuor clauduntur Verſu Intercalari ipſius Hymni conſilium et finem exprimente:

ידו ליהוה הסדו
ונפלאותיו לבני אדם:

"Laudent Jehovam ob ejus miſericordiam,
"Et miracula in hominum gratiam edita.

Hoc ipſum Diſtichon perpetuo variatur, alio ſubjecto Diſticho, quod vel materiem modo tractatam reſumit;

כי

כי השביע נפש שוקקה
ונפש רעבה מלא טוב :

" Nam ſatiavit animam fatiſcentem,
" Animamque eſurientem implevit bonis :

כי שבר דלתות נחשת
ובריחי ברזל גדע :

" Nam fregit portas aheneas,
" Et vectes ferreos diſcidit :

vel ipſius ἐπῳδῆς ſententiam repetit, noviſque imaginibus amplificat;

ידו ליהוה חסדו
ונפלאותיו לבני אדם :
ויזבחו זבחי תודה
ויספרו מעשיו ברנה :

" Laudent Jehovam ob ejus miſericordiam,
" Et miracula in hominum gratiam edita :
" Et offerant ſacrificia laudis,
" Et facta ejus læto cantu enarrent :

וירוממוהו בקהל עם
ובמושב זקנים יהללוהו :

" Et exaltent eum in cœtu populi,
" Et in concilio ſeniorum eum celebrent.

In his etiam omnibus elegantiſſime fit tranſitus a calamitatis deſcriptione ad liberationem perpetua repetitione ejuſdem Diſtichi;

ויצעקו אל יהוה בצר להם
ממצוקותיהם יצילם :

" Et invocârunt Jehovam in rebus afflictis;
" Ex anguſtiis ſuis eos liberat :

quod tamen non videtur habere naturam Verſus Intercalaris. Ultima pars, quæ in materiem paulo uberiorem excurrit, ſuam habet clauſulam duobus item diſtichis conſtantem, gravem et bonæ frugis plenam, nec a totius Poematis pulchritudine quidquam derogantem.

Superſunt quidem in Pſalmis alia ejuſdem generis, ſed haud æque perfecta exempla : alterum itaque ex Iſaia petam, eoque libentius, quod Vatem

Vatem elegantiſſimum hic, ut ſæpe etiam alibi fit, obſcuravit vulgaris capitum diſtributio, unum pulcherrimum Poema in duas partes diſcerpens, diverſiſque hinc inde ſectionibus adnectens, quibuſcum ei nulla intercedit argumenti neceſſitudo. Capitis Noni partem poſteriorem cum ſequentis initio conjunge,[1] jam integrum habes Vaticinium editum in Iſraelitas Samariæ regnum tenentes; grave, atrox, comminationibus plenum; eam quidem vim habens et ſublimitatem, ad quam Idyllium raro conſurgit; ipſam tamen Idyllii formam adeo perfecte expreſſam exhibens, ut in eam claſſem jure referri poſſit. Quatuor ſunt hujus Poematis partes, quarum unaquæque continet denunciationem Divinæ vindictæ in populum rebellem, grave aliquod crimen ei exprobrans, plagamque merito infligendam intentans. Primo arguitur Iſraelitarum Arrogantia et Faſtus; tum animi Obduratio, et communis morum Depravatio; tertio audax Impietas, omnia quaſi flamma et incendio corripiens et devaſtans; poſtremo Judiciorum iniquitas et oppreſſio pauperum. Hæc ob ſingula certum aliquod atque horribile ſupplicium denunciatur: cui porro ſubjicitur minax Clauſula, quæ ἐπῳδὴν facit, ad augendum terrorem mirifice comparata; qua ſignificatur, graviora adhuc imminere, nondum his pœnis fore expiata populi delicta, nec juſtitiæ Divinæ ſatisfactum:

בכל זאת לא שב אפו
ועוד ידו נטויה׃

"His omnibus nondum converſa eſt ejus indignatio,
"Sed manus ejus adhuc eſt extenta.

Quæ hactenus protuli exempla ex ipſo habitu ac facie Idylliorum claſſi protinus adjudicanda ſunt: reſtant fortaſſe non pauca, quæ ob ſtylum et charactera eidem æque adſcribi debent, in Libro Pſalmorum potiſſimum; nimirum ubi tractatur una aliqua materia plenius et ordinatius quam ab Oda fieri ſolet. Talis eſt Pſalmus centeſimus quartus, qui Dei Creatoris laudes exornat, ſumpto argumento ex pulcherrima ſapientiſſimaque totius rerum naturæ diſpoſitione; quod, uti par erat, or-

1 ISAI. IX. 8, —— X. 4.

dine eleganti et imprimis dilucido, ſtyli coloribus jucundiſſimis, imaginibus magnificis, ſplendidis, amœnis, variis, ſed iiſdem lectiſſimis, illuſtrat. Hoc Hymno nihil extat, nihil cogitari poteſt perfectius, ſive Carmen ipſum, ſive Hymni genus ſpectes. Habent quidem Prodigia quod primo aſpectu grandius apparet, quodque animum admiratione et ſtupore ferit protinus, et vehementius percellit: veriſſimam tamen laudis materiem, Deo Optimo, Maximo, digniſſimam, hominum mentibus fervido et permanenti pietatis ſenſu imbuendis accommodatiſſimam, præbet ejuſdem in creanda rerum univerſitate potentia, in ornanda ſapientia, in ſuſtentanda regendaque providentia, in rebus humanis adminiſtrandis juſtitia et bonitas. Græcorum Hymnos maximam partem conficiebant Fabulæ, eæque de rebus nec valde admirandis, neque etiam laudandis: nec mihi occurrit quidquam, quod quidem extat, ex illo genere graviore, præter Cleanthis Stoici Hymnum [1] Jovi inſcriptum, hoc eſt, Deo Creatori, ſive, ut ipſe loqui amat, Æternæ Rationi rerum Naturæ Effectrici atque Moderatrici; pulcherrimum ſane antiquæ ſapientiæ monumentum, ſenſibus magnificis, ſolidis, veriſque refertum: quæ enim habet Philoſophus de ſumma Dei potentia, de ſupremæ Legis et totius Naturæ harmonia, de hominum impiorum cæciſque animæ perturbationibus obnoxiorum ſtultitia atque inſania; ante omnia Divini auxilii imploratio, quo Numen ipſum perpetuis laudibus digne poſſimus celebrare; hæc omnia tam ſano minimeque fucato pietatis affectu animantur, ut ad Sacrorum etiam Vatum ſpiritum aliquatenus videantur accedere.

Merito in hoc genere primas tenet Hymnus ille Davidis quem modo memoravi: illi proxime aſſidet alius ejuſdem Auctoris, tum ratione argumenti, tum etiam eximiæ pulchritudinis: celebrat enim infinitam Dei ſcientiam, et admirabilem in humano corpore fabricando ſolertiam; et ſi fortaſſe ordinis et diſpoſitionis venuſtate a priore vincitur, ſenſuum tamen, imaginum, figurarum, dignitate atque elegantia neutiquam ei cedit. Superioribus itaque exemplis cumulus accedat Pſalmus centeſi-

1 Vide CUDWORTH. *Syſtem. Intellect.* pag. 432.

mus

mus tricesimus nonus; quem Latinis versibus utcunque expressum, fretus vestra, Academici, toties mihi perspecta indulgentia, recitabo.

PSALMUS CXXXIX.

Tu mihi semper ades, Tu me omni ex parte patentem
Intueris, Deus! et manifesto in lumine cernis.
Tu me, quicquid ago, quoquo vestigia flecto,
Usque premis; seu luce labor, seu alterna silenti
Nocte quies redeat: Tu pectus et abdita mentis
Perspicis, introrsum insinuans; cæcoque recessu
Exagitas latitantem, arctaque indagine cingis.
Tu dubiis vixdum eluctantia dicta labellis
Antevenis, primosque animi præverteris orsus.
Quippe manu prensumque tenes; nudumque, reclusumque,
Ante, retro, exploras, mihi me præsentior ipso.
O Deus! infinitum atque inscrutabile Numen!
Cuncta sciens Mens, ipsa incognita! qua fugiam Te,
Obtutusque tuos et conscia lumina fallam?
Ascendam cœlos? ibi Tu: subeam ima barathri
Tartara? ades: simul hæc magno loca numine comples.
Auroræne procul rutilas ferar ales in oras?
Occiduine petam fines novus incola ponti?
Hic etiam tua me ducet manus; hic tua cursum
Dextera præveniet cohibens, reprimetque fugacem.
Ergo petam tenebras, et condar nocte sub atra?
Demens, qui tenues umbras, et inania vela,
Sancte! tuis obvertam oculis, densissima cui nox
Pellucet, tenebræque ipsæ sunt luminis instar.
Te Dominum Auctoremque colo; Tu hos conditor artus
Formâsti, et gravida texisti matris in alvo.
Obstupeo, et memet læta formidine lustro,
Divini monumentum operis! Tu corporis omnem
Compagem,

Compagem, merſam tenebris et carcere cæco,
Perſpex'ti; tua ſolerti per ſingula ductu
Dextera iit, tua pinxit acus mirabile textum.
Ipſe rudi invigilans maſſæ, primiſque elementis
Conſcius inſtabas: juſſas orientia formas
Membra minutatim induerunt, quocunque vocares
Prompta ſequi: ſua cuique tuis inſcripta tabellis
Effigies erat, atque operis data norma futuri.
  Ut mî animum ſancto permiſta horrore voluptas
Percipit! ut vano juvat indulgere labori,
Dum tua facta, Deus, recolo; tua mente revolvo
Conſilia, et numero artificis miracula dextræ!
Promptius expediam, quot volvant æquora fluctus;
Littore vexato quam multæ agitentur arenæ.
Uſque eadem incaſſum meditanti lumina ſomnus
Opprimit; uſque eadem vigilanti cura recurſat.
  Non Tu ſacrilegos perdes, Deus? Ite, profani!
Ite procul, ſcelerum auctores, cædiſque miniſtri!
Non ego, Sancte, tuos hoſtes hoſtilibus iris
Inſequar? en! bellum Tibi bella parantibus ultro
Indico; neque do dextram, neque fœdera jungo.
Tu nunc eſto mihi teſtis; Tu pectoris ima
Cerne, Deus! penituſque altos ſcrutare receſſus.
Excute, ſiqua mihi cæcis concreta medullis
Hæret adhuc labes, et noxia corda refinge.
Tum ſceleris purum accipias, mittaſque ſalutis
Æternum per iter, rectoque in tramite ducas.

POEMATA DRAMATICA.

שיר השירים

CANTICUM CANTICORUM.

PRÆLECTIO TRICESIMA:

CANTICUM SALOMONIS NON ESSE JUSTUM DRAMA.

VETERES, Platonem [1] ſecuti, univerſam Poeſin, pro diverſa enunciationis ratione et forma, dividebant in enarrativam, imitativam ſive dramaticam, et mixtam. Cujus diſtributionis haud ſane magna eſt utilitas, cum neque diverſas poematum ſpecies ſecernit, neque alicujus poematis intimæ naturæ et conſtitutioni explicandæ multum inſervit. Siquidem omnes hæ formæ ſunt omnium poematum communes; niſi quod genus Epicum non ſimplicem ſed mixtam narrationem ſemper adhibeat, Scenicæ Poeſeos natura formam imitativam neceſſario poſtulet. Et ut liberum eſt cuivis alii poemati forma mixta uti, ita nihil prohibet quo minus, ſi libeat, etiam dramaticam induat. Verum neſcio quomodo uſu jam receptum eſt, ut hæc forma dramatica, quanquam multis communis, certum tamen Poematis genus conſtituat, vel ei ſaltem nomen imponat. Itaque in hoc genere Dramatico quid habeat Hebræorum Poeſis, mihi jam quærendum reſtat: et ne nobis illudat nominis ambiguitas a recentioribus inducta, in ipſo limine præcavendum eſt.

[1] Vid. PLAT. De Rep. Lib. III.

Dramaticæ

Dramaticæ quidem Poeſeos appellationem, uti modo notavi, omnino ad ſe traxiſſe ſibique vindicâſſe videntur duæ præcipuæ ſpecies cæteris excluſis; fere enim jam obtinuit, ut ea intelligamus Tragœdiam ſolummodo et Comœdiam. Id autem nomen multo latius patet: nihil enim aliud ſpectat, niſi externam enunciationis formam, et de omni poemate recte uſurpatur in quo perſonæ loquentes inducuntur ſine poetæ interlocutione; uti fit in bene multis Theocriti et Virgilii Bucolicis, in nonnullis Horatii Sermonibus, unaque atque altera Ode. Quo itaque accuratius de hac re agamus, Poeſin Dramaticam in duas ſpecies diſtribuere libet; unam minorem, quæ per enunciationem imitativam, ſive perſonis introductis, mores, affectus, actiones exprimit: alteram majorem, quæ uti cætera omnia, ita inſuper Fabulam aliquam continet, ſive Rem geſtam unam, integram, ſatis amplæ magnitudinis, in qua aliud ex alio ſequitur, quæque per variam eventuum novorum ſeriem ad exitum aliquem deducitur. Hæc ſpecies in ſe complectitur Comœdiam atque Tragœdiam; quæ uti a minoribus illis Carminibus Dramaticis Fabulæ potiſſimum ratione diſtinguuntur, ita ab Epico præcipue diſtant modo enunciandi.

In priore illa ſpecie Dramatici Carminis apud Hebræos nonnulla extant exempla, et palam apparent; latent fortaſſe alia, eaque plura quam ſuſpicamur. Eſt quidem crebra illa mutatio perſonarum apud Hebræos Vates plerumque animi valde commoti, et ex vehementi affectu ab actionis deſcriptione in ejuſdem imitationem inconſulto tranſeuntis; ſed nonnunquam formam dramaticam indicat, eoque modo commodiſſime explicari poteſt. Habet hanc formam Pſalmus Viceſimus quartus, continens, uti antea expoſui, Arcæ tranſlationem in montem Sionem, quæ per totum ſcenice quodammodo exhibetur, quanquam non niſi in poematis fine dialogiſmus appareat. Et inſignis ille locus Iſaiæ, ubi Meſſias Vindex cum Choro quodam loquens veluti in ſcenam inducitur:[r]

מי זה בא מאדום
חמוץ בגדים מבצרה:

[r] ISAI. LXIII. 1,——6.

זה הדור בלבושו
צעה ברב כחו :
אני מדבר בצדקה רב להושיע :
מדוע אדם ללבושך
ובגדיך כדרך בגת :
פורה דרכתי לבדי
ומעמים אין איש אתי :
ואדרכם באפי
וארמסם בחמתי :
ויז נצחם על בגדי
וכל מלבשי אגאלתי :
כי יום נקם בלבי
ושנת גאולי באה :
ואביט ואין עזר
ואשתומם ואין סומך :
ותושע לי זרעי
וחמתי היא סמכתני :
ואבוס עמים באפי
ואשכרם בחמתי
ואוריד לארץ נצחם :

CHO. "Quis iſte qui venit ab Edomo?
"Tinctis horrendum veſtibus a Botſra?
"Iſte verendus amictu;
"Grandi paſſu incedens pro maxima vi ſua?
MES. "Ego Juſtitiæ prædicator, potens ſalutis.
CHO. "Quare rubet amictus tuus?
"Et veſtes tuæ ut calcantis in torculari?
MES. "Torcular calcavi ſolus;
"Et ex populis nemo vir erat mecum:
"Et calcavi eos in ira mea;
"Et protrivi eos in æſtu meo:
"Et reſperſa eſt cædes eorum in veſtes meas,
"Et omnem amictum meum fœdavi.

"Nam

" Nam dies ultionis in corde meo eſt;
" Et annus quo meos redimam venit:
" Et circumſpexi, neque erat adjutor;
" Et obſtupui, neque enim erat ſuſtentator:
" Tum mihi ſalutem præſtitit brachium meum,
" Et indignatio mea ipſa me ſuſtentavit.
" Et conculcavi populos in ira mea,
" Et in æſtu meo ebrios et attonitos reddidi,
" Et cædem eorum derivavi in terram.

Ex eodem item genere eſt Pſalmus centeſimus viceſimus primus; quem etiam, cum et brevis ſit nec inelegans, integrum apponam. Rex, ad bellum gerendum, ut videtur, egreſſurus, prius ad Arcam Dei in monte Sione conſtitutam accedit, et divinam opem, in qua ſe unice confidere profitetur, implorat:

אשא עיני אל ההרים
מאין יבוא עזרי:
עזרי מעם יהוה
עשה שמים וארץ:
אל יתן למוט רגלך
אל ינום שמרך:
הנה לא ינום ולא יישן
שמר ישראל:
יהוה שמרך
יהוה צלך על יד ימינך:
יומם השמש לא יככה
וירח בלילה:
יהוה ישמרך מכל רע
ישמר את נפשך:
יהוה ישמר צאתך ובואך
מעתה ועד עולם:

" Attollam oculos meos in montes,
" Unde venit auxilium meum.
" Auxilium meum eſt a Jehova,
" Qui fecit cœlos et terram.

Reſpondet

Reſpondet illi e Tabernaculo Pontifex:

"Non ſinet labi pedem tuum;
"Non dormitabit, qui Te cuſtodit:
"Ecce non dormitabit, neque ſomno ſuccumbet,
"Qui cuſtodit Iſraelem.
"Jehova Te cuſtodiet;
"Jehova Te obumbrabit ad dexteram.
"Interdiu Sol non Te lædet,
"Neque Luna per noctem.
"Jehova Te cuſtodiet ab omni malo;
"Cuſtodiet etiam animam tuam.
"Jehova cuſtodiet exitum tuum et introitum,
"Ex hoc tempore, et uſque in ſæculum.

Atque hæc de minori illa ſpecie Dramatici carminis, ſeu potius de forma Dramatica quæ cuivis fere Poemati pro libitu competit, dicta ſufficiant. Altera illa, quæ continet in ſe Actionem ſive Fabulam, quæque revera conſtituit juſtam eamque perfectiſſimam Poematis ſpeciem, diligentiorem diſceptationem meretur.

Duo omnino extant apud Hebræos Poemata quæ hic in quæſtionem venire poſſunt, Canticum Salomonis, et Carmen Jobi; monumentorum omnium ſacrorum vel elegantia, vel ſublimitate, vel etiam obſcuritate, maxime notabilia. Poſt infinitos aliorum labores vix quicquam aliud in me ſumam, quam ut inquiram paulo accuratius in utriuſque Poematis naturam et formam, et quouſque ad juſti Dramatis ſpeciem accedat: de cætero, ex doctorum potiſſimum ſententiis quæ mihi maxime probabiles videbuntur, breviter expoſiturus, ſi quæ neceſſaria erunt vel ad hanc quæſtionem expediendam, vel ad præcipuas Carminum venuſtates illuſtrandas.

Canticum Canticorum Salomonis, (ita inſcriptum propter ſummam excellentiam vel compoſitionis vel argumenti) eſt Epithalamium, ſive *οαριστυς* Nuptialis; vel, ut Hebræum potius titulum ei imponamus, שיר ידידות,[1] Carmen Amorum, fervidiſſimos ſimulque ſuaviſſimos

[1] Ita inſcribitur PSALMUS XLV.

exprimens

exprimens affectus, amoris vim omnem ac dulcedinem ſpirans; ipſius Salomonis ſermo cum Sponſa ſua, qui varie exhibentur, et ſoli, et inter ſe invicem loquentes. Inducuntur etiam Puellæ, Sponſæ Comites, quæ ſcenæ ſemper intereſſe videntur, et ſuas etiam in dialogo partes gerunt: fit item mentio Juvenum Sponſi Amicorum;[1] ſunt autem mutæ Perſonæ. Hæc ex moribus Hebræorum, qui in nuptiis adhibere ſolebant παρανυμφιους; quales numero triginta honoris cauſa Samſoni[2] in feſto nuptiali aderant: in Evangelio φιλοι του νυμφιου,[3] et υἱοι του νυμφωνος,[4] dicti; ex Hebræorum vocibus רעים, et בני חופה:[5] occurrunt ibidem Virgines decem, Sponſo obviam ituræ, nimirum בתולות רעות הכלה.[6] Quæ ſatis indicant ſedem et quaſi fundamentum hujuſce Poematis poſitum eſſe in Hebræorum ritibus nuptialibus, eoque Connubii quandam formam exprimi. In hoc plerique omnes conſentiunt Interpretes: de univerſa autem operis œconomia, de rerum ordine, de partium diſtributione, ſumma eſt diſſenſio. Nihil aliud jam quærimus, niſi an Fabulam contineat, ſive Actionem aliquam imitetur: atque ex omnibus Eruditorum opinionibus, quæ ad hanc rem faciunt, maxime mihi probabilis videtur Viri Clariſſimi, admirabili ingenio ſummaque doctrina præditi, Jacobi Benigni Boſſueti de hoc Poemate Sententia.[7] Eam, quantum ad Carminis formam ac diſpoſitionem pertinet, breviter Vobis exponam, Academici: an inde ſequatur, haberi illud poſſe pro juſto Dramate, dehinc videbimus.

Conſtat, Nuptiale Convivium apud Hebræos per ſeptem dies fuiſſe celebratum,[8] ut omnia fere ſolennia per Hebdomadas: hinc quærendam exiſtimat Vir Doctiſſimus Poematis conſtitutionem, totumque in totidem partes ſeu dies diſtribuendum. Non temere diei noctiſque re-

1 CANT. V. I. VIII. 13. vid. III. 7, ——— 11.
2 JUD. XIV. 11.
3 JOH. III. 29.
4 MATT. IX. 15.
5 LIGHTFOOT. in MATT. ibid.
6 PS. XLV. 15.
7 Vid. BOSSUET. Præf. et Comment. in CANT.
8 Vid. GEN. XXIX. 27. JUD. XIV. 12.

currentis

currentis vices paſſim memorantur: iis itaque utitur indiciis in vera partium diviſione indaganda. Peracto ex more nuptiali Epulo, Sponſa veſperi ad virum deducebatur: hinc ſumendum Nuptialis Hebdomadis initium; nam Hebræi in diebus numerandis a veſpera inchoabant. [1] Sponſus, qui Paſtor eſſe fingitur, ſummo mane ad conſueta ruſticanæ paſtoraliſque vitæ officia repetenda proficiſcitur: Sponſa mox evigilans, et abſentem requirens, prorumpit in voces pleniſſimas amoris et deſiderii, unde Poema exordium ſumit. Solennis eſſe videtur matutina Sponſi egreſſio; hinc illa proficiſcentis, et Sponſæ quieſcenti conſulentis, ſæpius repetita obteſtatio: [2]

השבעתי אתכם בנות ירושלם
בצבאות או באילות השדה
אם תעירו ואם תעוררו
את האהבה עד שתחפץ:

" Obteſtor Vos, Solymitides,
" Per capreolas, perque cervas agreſtes,
" Ne excitetis, neve expergefaciatis,
" Dilectiſſimam, donec ipſa velit.

Nec minus frequens illa Puellarum exclamatio: [3]

מי זאת עלה מן המדבר:
מי זאת הנשקפה כמו שחר:

" Quænam eſt Illa, quæ aſcendit e deſerto! ---
" Quænam eſt Illa, quæ proſpectat, ut Aurora!

ita Sponſam e thalamo mane progredientem et primum apparentem admirari et ſalutare videntur. Hæ temporis matutini ſignificationes. Noctis interdum fit [4] mentio; interdum ex adjunctis [5] indicatur. Quas temporum notas ſi quis vere repertas recteque conſtitutas eſſe admittet, iiſque inſiſtet, is, credo, videbit totum opus ſatis commode diſtingui poſſe

1 Vide GEN. I. 5, &c.
2 Cap. II. 7. III. 5. VIII. 4.
3 Cap. III. 6. VIII. 5. VI. 10.
4 Cap. III. 1. V. 2.
5 Cap. II. 6. VIII. 3.

in

in portiones ſeptem, [1] quarum unaquæque unius diei ſpatium occupat. Addit Auctor, videri ſibi ultimo die deſignari Sabbatum, ex eo quod Sponſus non jam, ut alias, ſolus egreditur ad ruſtici operis negotia, ſed una cum Sponſa [2] e thalamo procedit in publicum. Hæc eſt Viri Magni ſententia; quam ita amplector non ut evidentem et certam, ſed ut conjecturam in re valde obſcura non omnino omni probabilitate deſtitutam; ita ſequor, ut faculam, qua clariorem in tantis tenebris nec illucere video, neque affulſuram ſpero.

Favet hæc Sententia omnium maxime ei opinioni quæ Carmen hoc in juſti Dramatis loco habet: ita enim eſſet Rei cujuſdam geſtæ imitatio ac repræſentatio Scenica. Quod ſi, qui Dramatis appellationem ei tribuunt, ex paſſim jam recepta vocis ſignificatione loquuntur; ii ſane id volunt dicere, contineri hoc Poemate Fabulam, ſive Actionem unam, integram, idoneæ magnitudinis, in qua aliud ex alio ſequitur, quæque per varios eventus ad exitum aliquem perducitur. Verum Feſti Nuptialis ſolennitas in ſe ſpectata minime cenſenda eſt iſtiuſmodi fuiſſe. Rituum quidem atque inſtitutorum, quæ apud Hebræos in nuptiis celebrandis locum habuerunt, non niſi valde imperfecta ad nos pervenit cognitio; nihil autem occurrit ex quo ſuſpicari poſſumus ea fuiſſe ejuſmodi, ut in ſe ſuaque natura aliquam eventuum varietatem includere, aut veræ ac legitimæ rerum geſtarum conſtitutioni materiem præbere poſſent. Una erat lætitiæ ſeries, idem gaudii tenor. Poterat quidem externi aliquod caſu aliquando incidere, quo rerum in deterius vel contra mutatio fieret, vel unde Fabulæ, ſimplicis fortaſſe ſed veræ, argumentum oriretur: an hic ita ſe res habeat, ex ipſo Poemate colligendum.

1 Hæc eſt operis diſtributio ex mente BOSSUETI:

Dies Primus:	Cap. I.		—— II.	6.
Secundus:	Cap. II.	7,	——	17.
Tertius:	Cap. III.		—— V.	1.
Quartus:	Cap. V.	2,	—— VI.	9.
Quintus:	Cap. VI.	10,	—— VII.	11.
Sextus:	Cap. VII.	12,	—— VIII.	3.
Septimus:	Cap. VIII.	4,	——	14.

2 Cap. VIII. 5.

Verum nihil ejusmodi ibi occurrit: a principio usque ad finem idem esse videtur rerum status, idem color; nisi quod amantium variantur affectus, eo præcipue quod nunc absentes languent, nunc mutuo consortio præsentes fruuntur. Sponsa [1] Sponsum absentem desiderat, quærit, invenit, amplectitur, domum deducit: iterum insequitur fugientem, sed frustra; mœret, languet, comitibus mandata dat ei perferenda, et splendidam fusamque ejus formæ descriptionem subjicit. Nihil hic justæ Actionis simile, nec quod magis accedat ad naturam legitimæ Fabulæ, quam quæ habet quodvis e Theocriti aut Virgilii Bucolicis Dramaticis, quibus Pastores amores suos, lusus, aut certamina exponunt; quæ nemo temere in eadem classe cum Euripidis aut Terentii Fabulis collocabit. Id itaque satis tuto jam statuere licet, Canticum Salomonis ad minorem illam speciem Dramaticæ Poeseos pertinere, seu formam solummodo dramaticam habere; neutiquam justi Dramatis titulo insigniri posse.

Verum sane ex alia parte hoc Poema cum Græcorum Dramate magnam habet affinitatem: nam Chorus ille Virginum cum Choro Tragico mirum in modum consentire videtur. Adsunt ad omnia vel consilii vel solatii officia paratæ: cum Sponsis colloquuntur; percontantur, respondent; omnibus se immiscent, nec recedunt usquam. Existimaverunt Viri eruditi, Theocritum Poetam suavissimum, septuaginta illis Interpretibus æqualem, et in aula Ptolemæi Philadelphi una florentem, aliqua ex hoc Carmine delibasse, et pene ad verbum expressa in sua Idyllia transtulisse. [2] Non magis a similitudine veri abesse videretur opinio, si quis judicaret Græcos usum Chori totamque ejus constitutionem ex hoc Salomonis Poemate didicisse, et ad Tragœdiæ suæ ornamentum accommodasse; si non multo magis credibile esset hujusce Cantici notitiam nimis sero ad eos pervenisse; planeque insuper constaret, Græcorum Chorum aliam omnino habuisse originem, neque Chorum Fabulæ, sed Fabulam Chori fuisse accessionem.

1 Capp. III, et V.

2 Confer CANT. I. 9. VI. 10. cum THEOC. XVIII. 30, 26. CANT. IV. 11. cum THEOC. XX. 26. CANT. VIII. 6, 7. cum THEOC. XXIII. 23, —— 26.

PRÆLECTIO TRICESIMA PRIMA:

DE CANTICI SALOMONIS ARGUMENTO ET STYLO.

De Cantici Salomonis œconomia et conſtitutione, quæ mihi in ſumma opinionum diverſitate maxime probabilia videbantur, breviter expoſui. De vero ejus Argumento non minus anceps et obſcura eſt quæſtio. Alii omnia ad proprium verborum ſenſum reſtringenda cenſent; alii in omnibus quærunt Allegoriam: nec inter eos qui Allegorice interpretantur, magis convenit; alii ſimplicem tantum Allegoriam admittunt, quidam etiam eam quam Myſticam voco, hiſtoricæ nimirum rei veritati ſuperſtructam. Quæ ſane omnia a meo inſtituto aliena exiſtimarem, et ut ſumma obſcuritate involuta libenter defugerem, niſi et ſingulatim de hujuſmodi Allegoriæ cum ſacra Poeſi conjunctione atque affinitate antea egiſſem, et perpetuo diligenter notâſſem uſum et conſuetudinem et analogiam Dictionis Parabolicæ; qua certæ Imagines, plurimum Naturales, certas alias notiones, quarum ſubtilior eſt ratio, lege quadam conſtanter ſervata, exprimunt: quam rem unam arbitror, ſi accurate inveſtigetur, ad intelligendos Vates Hebræos ſemper maximo adjumento fore; in ea certe hujuſce quæſtionis cardo præcipue vertitur.

Itaque ut ad rem illico veniam, et in quæſtione valde obſcura quæ mihi maxime probabilia videntur exponam, plane profiteor me in eam partem propendere, ut exiſtimem Carmen hoc eſſe omnino Allegoricum: primo Judaicæ veteris et Chriſtianæ Eccleſiæ conſenſu et auctoritate motus; deinde, idque maxime, Dictionis Parabolicæ Analogia inductus. Eam profecto ii parum videntur expendiſſe, qui huic opinioni præcipue adverſantur, quique neſcio quam Imaginum incongruitatem et indignitatem objiciunt: cujus offendiculi amovendi cauſa, quod multis impedimento eſſe video, hujuſce Allegoriæ rationem et legem,

et ſacrorum Vatum in eadem adhibenda prope omnium conſenſum, paulo fuſius explicabo.

Cum eæ ſint humanæ mentis anguſtiæ, ea imbecillitas, ut vix ullam Divinæ Naturæ partem cogitando complecti vel inveſtigando attingere poſſit, dignatus eſt Deus immenſam ſuam majeſtatem veluti contrahere, et craſſis imaginibus adumbratam exhibere, quo ſe intra limites noſtri conceptus ſiſteret, ſuamque naturam hebeti humani intellectus aciei expoſitam planeque conſpiciendam præberet. In ſacris itaque Scripturis deſcendit quodammodo in terram Deus, humano corpore, membris, ſenſibus, affectibus indutus; omnia mortali ſimilis, --- *ημεν δεμας, ηδε και αυδην.* Hanc Allegoriam *ανθρωποπαθειαν* appellant; quæ valde late patet, et Theologiæ proprie dictæ, uti in monumentis ſacris traditur, magnam partem occupat. In primis hic locum habent Affectus: neque ſane eſt ulla mentis humanæ commotio ac perturbatio, quæ non cum omnibus ſuis adjunctis plane ac ſine omni remedio ac lenimento Deo tribuatur; nec minimum eæ, quæ multum terrenæ fæcis ſecum admiſtum habere videntur, Iracundia, Dolor, Odium, Ultio. Fieri non potuit, quin ſuas etiam in hac veluti fabula partes ageret Amor, iſque ardentiſſimus vehementiſſimuſque qui in hominis naturam cadit. Itaque non Affectus ſolum paterni pietas lenitaſque Deo tribuitur, ſed et Conjugalis Amoris vis, ardor, ſollicitudo, et ejuſdem etiam læſi violentia; cumque eo conjunctæ perturbationes, Deſiderium, Ægritudo, Zelotypia.

Hujus autem tranſlationis ratio minime omnium eſt obſcura: fundamento nititur valde aperto, et quanquam in varias partes et minutiora adjuncta ſæpe deducatur, ſua tamen ei ſemper conſtat perſpicuitas. Ex omnibus populis elegit ſibi Deus in gentem peculiarem Abrahami poſteros, eamque nationem ſolenni fœdere ſibi propriam dicavit. Hujus fœderis quædam erant utrinque præſtandæ conditiones, ex altera parte amor, defenſio, conſervatio; ex altera fides, obedientia, puruſque cultus. Hoc eſt illud Conjugium a Deo cum Eccleſia ſua initum; ſacroſancta pactio ſub ea imagine a ſacris Vatibus fere omnibus toties celebrata: inſigni exemplo ejus Metaphoræ, quam Ariſtoteles [1] Analogicam

[1] POET. Cap. XXII. et RHET. III. 3.

vocat;

vocat; cum propoſitis quatuor notionibus, prima ad ſecundam eandem habet rationem quam tertia ad quartam; et voces homologæ inter ſe invicem commutari poſſunt. Ita Deus ad Eccleſiam eandem habet rationem quam Maritus ad Uxorem; et Deus eſt Maritus Eccleſiæ, Eccleſia Uxor Dei: ſic etiam in cæteris, cum in plura adjuncta particulatim deducitur; quomodo enim ſe habet ad Divinum illud Fœdus populi Pietas, Impietas, Idololatria, Rejectio; ſic ad Pactum Conjugale ſe habet uxoris Caſtimonia, Impudicitia, Adulterium, Repudium. Quæ notio ſacris Scriptoribus ita eſt familiaris, ut pro Idolorum cultu paſſim uſu receptum ſit Scortandi vocabulum, nec alienum locum ibi occupâſſe, ſed pene ſuum ac proprium obtinuiſſe videatur.

Videamus autem paulum quomodo in hac Imagine verſentur Sacri Vates, quam libenter ei inhæreant, quam non reformident eam in omnes partes educere, et per ſingula adjuncta perſequi. De Eccleſia in Dei gratiam reconciliata, inter alia complura ejuſdem generis, elegantiſſimus Iſaias: [1]

כי בעליך עשיך
יהוה צבאות שמו
וגאלך קדוש ישראל
אלהי כל הארץ יקרא׃

"Nam Maritus tibi erit Creator tuus;
"Nomen ei Jehova Exercituum:
"Et Redemptor tuus Sanctus Iſraelis;
"Deus univerſæ terræ vocabitur.

Et alibi per Comparationem: [2]

כי יבעל בחור בתולה
יבעלוך בניך [3]

1 ISAI. LIV. 5.

2 ISAI. LXII. 5.

3 בניך. Interpretes omnes, cum veteres tum recentiores, in anguſtias inextricabiles induxit hujus voculæ ambiguitas; quam cum male acceperunt LXX, male item punctaverunt Maſoretæ, illorum auctoritate conſecratus error late manavit, et penitus jam inolevit. Nihil tamen planius, nihil magis obvium et expoſitum: non eſt enim Plurale Nominis Subſtantivi בן, ſed Participii *Benoni* Verbi בנה, hoc modo ſecundum leges Maſoreticas efferendum, בֹּנָיִךְ; eſtque parallelum ac ſynonymum τῷ אלהיך in membro alterno. Confer locum ISAIÆ modo citatum; ubi etiam nota,

ומשוש חתן על כלה
ישיש עליך אלהיך׃

"Nam ut Juvenis Uxorem ducit Virginem,
"Ita Te Uxorem ducet Conditor tuus:
"Et ut Sponſus in Sponſa gaudet,
"Ita in Te gaudebit Deus tuus.

Eandem Imaginem varie et paulo liberius, utpote cum aliqua indignatione, proſequitur Jeremias,[1] Judæis defectionem a Dei cultu exprobrans. Ab eadem tota pendet pars prior Vaticiniorum Hoſeæ; quam ſive ex Hiſtorica veritate interpreteris, ſive ad Allegoriam omnino detorqueas, perinde hujus tranſlationis, in hoc argumento quodammodo conſecratæ, lex et ratio elucebit. Verum nemo eſt qui in hac materia pari cum audacia verſatus eſt, aut æque licenter ſe effudit, atque Ezekiel; Vates præfervidi ingenii, parum curioſus elegantiarum, ſecurus offenſionis: ut admodum verear, ne in graves reprehenſiones incurrat hominum delicatorum, qui e Gallorum ſcholis Critici evaſerunt: ita omnes locos qui huic rei adjacent libere aperteque tractavit, binis Parabolis[2] bene longis, quibus Judæorum atque Iſraelitarum ingratum erga Deum animum, turpemque a vero ejus cultu defectionem, ductis

nota, עשיך, בעליך, *Mariti*, *Creatores*, pluraliter dici cum eadem relatione ad eandem vocem. Hoc modo facillime tollitur illa Imaginis inceſtæ indignitas, quæ merito omnibus Interpretibus impedimento fuit. Ecce autem alium Iſaiæ locum, in quo item male accepta eſt a Maſoretis eadem ipſa vox:

מהרו בניך מהרסיך
ומחריביך ממך יצאו׃

"Cito fient Conditores tui, qui te everterant;
"Quique te deſtruxerant, ex te prodibunt.

ISAI. XLIX. 17.

Ita enim invitis Maſoretis diſtribuenda eſt ſententia; ita explicanda cum LXX, qui non modo vocem ambiguam hic recte reddiderunt, (uti etiam fecerunt CHALD. et VULG.) ſed totam etiam periodum docte, accurate, eleganter, ut nihil poſſit ſupra:

Ταχυ οικοδομηθηση υφ' ων καθηρεθης,
Και οι ερημωσαντες σε εξελευσονται εκ σου.

Eos, ut ſolet, ſequitur ARABS. Simile Idioma verbi מהר, vide in PS. CVI. 13. EXOD. II. 18. eundem ſenſum verbi יצא, JER. XXX. 21. NAHUM. I. II.

1 JER. III. 1, &c.

2 EZEK. XVI. et XXIII.

imaginibus

imaginibus ab Uxore adultera, et Mulierum duarum amoribus meretriciis, fuſe exequitur. Has Parabolas, ex ipſius Dei perſona prolatas, cum clara et aperta Allegoriæ explicatione, in materia lubrica non ſane nimium caute timideque incedentes, ſed multa exponentes liberius; has, inquam, qui ſemel attente perpenderit, is opinor iis, qui Canticum Salomonis, in omnibus ſumme elegans et verecundum, in diviniorem ſenſum interpretantur, nunquam poſthac objiciet colores vel tam ſancto argumento indignos, vel a ſacrorum monumentorum uſu, gravitate, ac puritate ullo modo alienos. His accedat Pſalmus Quadrageſimus quintus; ſanctiſſimum Epithalamium, de cujus argumento quantum video nulla eſt apud ſanos interpretes dubitatio, Dei cum Eccleſia ſua conjunctionem ſub eadem figura exprimens: quod etiam multi non temere judicarunt eadem occaſione compoſitum fuiſſe, eodemque veritatis fundamento conſtructum, quo hoc ipſum Salomonis Canticum. Non eſt denique prætereundum, Novi etiam Fœderis Scriptores [1] eandem Allegoriam ab anteceſſoribus ſuis receptam libenter admiſiſſe, ſuaque auctoritate denuo conſecraviſſe.

Abunde hæc ſufficiunt, ut mihi quidem videtur, ad amovendas omnes offenſiones ex parte rei ipſius et ex imaginis indignitate exortas, quæ plurimos Allegoricæ hujus Poematis interpretationi averſos et iniquos habuerunt. Eam ſententiam ulterius confirmare, et argumentis ex ipſo Poemate ductis munire, ſuperſedeo; reformidans, ut verum fatear, rei difficultatem: nam quanquam ita rem habere prorſus exiſtimem, opinione ductus, et auctoritate vetuſtatis, et præcipue uti dixi Tranſlationis Analogia; vereor tamen, ut id rationibus directis et ex interna operis ſtructura petitis ſatis clare evinci poſſit.

Quod ſi vero concedatur, Allegoricum eſſe hoc Poema, alia jam exſurgit quæſtio, quamnam ad ſpeciem Allegoriæ, ex tribus iſtis quas antea conſtituimus, referendum ſit. Earum prima erat Metaphora continuata; altera Parabola proprie dicta; tertia erat, quam Myſticam Allegoriam appellavi, quæ Hiſtoricæ veritati ſenſum ſublimiorem ſuperin-

1 Vide MATT. IX. 15. JOH. III. 29. 2. COR. XI. 2. EPH. V. 23, &c. APOC. XIX. 7. XXI. 2. XXII. 17.

ducit.

ducit. Iis plane accedo, qui in ultima illa Allegoriarum claſſe Carmen hoc includunt: quam cauſam ſane facile obtinere poſſumus, ſi modo ullus hic detur Allegoriæ locus; nam quin de ipſo Salomone hic agatur, deque veris ejus nuptiis, vix eſt ut dubitari poſſit. Norunt etiam qui in Vatum Hebræorum ſcriptis paulo diligentius verſati ſunt, quam ſit ea ratio Poeſeos ſacræ conſuetudini et naturæ conſentanea; quæ in vero argumento tractando ultra proximam materiem proſpicere amat, et rerum humanarum deſcriptionibus divinarum adumbrationem quandam ſubſternere. Argumentum autem huic Cantico præbent Nuptiæ Salomonis, Regis illius Iſraelitarum, et nomine et re, Pacifici: Sponſa ejus vocatur Salomitis, eodem nomine ad fœmininam poſitionem converſo, quanquam id Judæi perverſa pronuntiatione obſcuraverunt: ſonat enim Salomo et Salomitis, plane ut apud Romanos Caius et Caia. Non erat prætereunda hujus appellationis animadverſio; habere enim videtur aliquid momenti, nec obſcuram continere occulti ſenſus ſignificationem: quorſum enim Conjugi Salomonis, præter conſuetudinem Hebræorum, imponeretur ipſius nomen, niſi ex vi ac notione vocabuli? unde intelligitur, eandem nominis vim in ipſo Salomone non eſſe negligendam, nec in ejus perſona unice hærendum. Quænam autem fuerit ea Salomonis Sponſa, non certo quidem conſtat: verum non abſurde conjecerunt Viri eruditi, fuiſſe eam Pharaonis Filiam, quam præcipue amavit Salomo. Quidni autem Salomo Ægyptiam uxorem ducens ex hac etiam parte apte adumbraret alterum Illum Pacificum, qui Eccleſiam ex gentibus et alienigenis delectam ſibi eſſet deſponſaturus?

Porro de hac Allegoria id ſolum addam; ejus explicationem aggredienti duo imprimis eſſe cavenda: primo, ne in omnibus eam nimium urgendo, et minutiſſima quæque in partes pertrahendo, hominibus cordatis, doctis perinde atque indoctis, ludibrium debeat: tum ut conſtanter teneat hujus Allegoriæ conſuetudinem ac legem in ſacris monumentis plene explicateque traditam, permittatque ut qui ejus auctor fuit, idem ſit ſolus interpres. Hac in parte multum, ut mihi quidem videtur, erraverunt eruditi quidam Viri, [1] qui quæ de Sponſa dicta ſunt,

1 BERNARDUS, DURHAMUS, SANCTIUS, BOSSUETUS, &c.

non

non ſolum de univerſa Eccleſia, ſed de piis etiam Animabus privatim interpretantur; (ut alia mittam longe abſurdiora) quod quo nitatur fundamento, aut quomodo cum hujus Allegoriæ analogia a ſacris Vatibus perpetuo ſervata conſtare poſſit, non video.

Supereſt ut de hujus Poematis ſtylo pauca dicenda ſint. Paſtorale eſſe hoc Carmen antea indicavi; ſiquidem duæ Perſonæ principes [1] Paſtores eſſe finguntur. Id non abhorrebat ab Hebræorum moribus, qui in curando pecore [2] multum erant occupati, neque alienum ducebant a principum virorum dignitate ejuſmodi negotiis vacare. Salomonem certe minime dedecebat Paſtoris munus, cujus Patrem Deus a gregibus ovium ad regnum Iſraeliticum evexiſſet. Cum autem omnis agreſtis et paſtoralis vitæ ſpecies in ſe ſuaque natura ſit jucunda, tum Hebræos ex uſu et conſuetudine, adjuncta etiam dignitatis opinione, præcipue delectabat. Hic vero coloribus ad omnem elegantiam compoſitis depingitur, ſummaque lectiſſimarum imaginum varietate commendatur. Etenim [3] "hæc Cantio tota ſcatet deliciis: ubique flores, fructus, pul-"cherrimarumque plantarum copia, veris amœnitas, agrorum ubertas, "horti vernantes, irrigui; aquæ, putei, fontes: odoramenta, ſive arte "confecta, ſive quæ ſponte ſua humus parturit: adhæc columbæ, tur-"turum voces, mella, lac, vina liquentia: poſtremo in utroque ſexu "formæ honeſtas ac venuſtas, caſta oſcula, amplexus, amores tam pu-"dici quam blandi: ſi quid horreſcit, ut rupes, ferique montes, ac leo-"num cubilia, totum ad voluptatem, ac velut pulcherrimæ tabulæ or-"natum varietatemque, compoſitum." Quam pulchræ ſunt deſcriptiones cum ſuaviſſimo affectu conjunctæ! [4]

קומי לך רעיתי
יפתי ולכי לך:
כי הנה הסתו עבר
הנשם חלף הלך לו:

1 Vid. Cap. I. 7, 8.
2 Vid. GEN. XLVI. 32, —— 34.
3 BOSSUET. Præf. in CANT.
4 Cap. II. 10, —— 13.

הנצנים נראו בארץ
עת הזמיר הגיע
וקול התור נשמע בארצנו:
התאנה חנטה פגיה
והגפנים סמדר נתנו ריח:
קומי לך רעיתי
יפתי ולכי לך:

"Surge age, Deliciæ meæ!
"Formoſa mea, et veni!
"Ecce enim Hyems præteriit;
"Pluvia tempeſtas tranſiit, abiit:
"Apparent humi floſculi;
"Tempus adeſt cantus avium;
"Et vox Turturis in terra noſtra auditur.
"Ficus dulci ſucco condivit fructus ſuos,
"Et vineæ floreſcentes odorem diffundunt.
"Surge age, Deliciæ meæ!
"Formoſa mea, et veni!

Quanta ſuavitate conditæ comparationes! [1]

מה יפו דדיך אחתי כלה
מה טבו דדיך מיין
וריח שמניך מכל בשמים:
נפת תטפנה שפתותיך כלה
דבש וחלב תחת לשונך
וריח שלמתיך כריח לבנון:

"Quam jucundi ſunt amores tui, O ſoror mea, O ſponſa!
"Quanto dulciores amores tui vino,
"Et odor unguentorum tuorum omnibus aromatis!
"Labia tua, O ſponſa, ſunt favi ſtillantes;
"Mel et lac ſub lingua tua;
"Et odor veſtium tuarum ſicut odor Libani.

1 Cap. IV. 10, 11.

Sunt

Sunt aliæ nonnullæ, quas operæ pretium erit paulo diligentius exponere. [1]

שערך כעדר העזים
שגלשו מהר גלעד :

" Capilli tui ſicut grex caprarum,
" E monte Galaado emicantium.

Caprarum pili erant molles, nitidi, fulvi, Sponſæ capillis concolores: [2] comparantur pulcherrimi capitis cincinni cum denſis caprarum gregibus montem florentiſſimum ab imo ad ſummum uſque verticem operientibus.

שניך כעדר הקצובות
שעלו מן הרחצה
שכלם מתאימות
ושכלה אין בהם :

" Dentes tui ſicut grex ovium præciſe æqualium,
" Quæ e lavacro aſcendunt;
" Omnes inter ſe gemellæ,
" Neque eſt ulla pari ſuo orba.

Mirifice exprimitur dentium æqualitas, candor, perfecta compoſitio, et illæſa ſeries.

כחוט השני שפתותיך
ומדברך נאוה :

" Labella tua ſicut filum coccineum;
" Et decorus ſermo tuus:

tenuia nimirum et mire rubicunda, commendantia vocis et locutionis dulcedinem et gratiam.

כפלח הרמון רקתך
מבעד לצמתך :

" Genæ tuæ, ſicut ſectio mali punici,
" Cincinnis tuis intermicantes:

1 Cap. IV. 1, ——— 5.

2 Vide Cap. VII. 5 et confer 1. SAM. XIX. 13, 16. cum XVI. 12. et conſule BOCHART. Hieroz. Part. 1. Lib. II. 51.

paulum ſcilicet capillis velatæ, et ſub illa umbra dulcius erubeſcentes; ut grana mali punici (quorum color eſt candor rubore ſuffuſus) intra reſectum corticem.

כמגדל דויד צוארך
בנוי לתלפיות
אלף המגן תלוי עליו
כל שלטי הגבורים׃

"Collum tuum, ſicut turris Davidis,
"In pinnas extructa;
"In qua pendent mille clypei,
"Arma virorum fortium.

Cervix procera, erecta, excelſa, ad elegantiſſimas ſymmetriæ leges exacta; auro, gemmis, unionibus ornata; pulcherrime confertur cum Turre aliqua in arce Sionis, editiore, notæque elegantiæ, nec ſtructura minus quam ſupellectile decora; ubi varii generis arma ordinate tholis affixa erant.

שני שדיך כשני עפרים
תאומי צביה
הרעים בשושנים׃

"Duæ mamillæ tuæ, ſicut duo hinnulei,
"Gemelli capreolæ,
"Paſcentes inter lilia:

venuſtæ, tenellæ, ſororiantes, extanteſque in pectore candidiſſimo. Eſt צבי animal eximiæ pulchritudinis, ex ea ipſa nomen habens. Quibus omnibus quid delicatius, quid exquiſitius, quid etiam aptius et expreſſius, cogitari poteſt? Quantum perdidimus in aliis bene multis hujus Poematis locis, quorum claritati atque elegantiæ inextricabiles tenebras offudit vetuſtas?

איוב

POEMA JOBI.

PRÆLECTIO TRICESIMA SECUNDA:

DE POEMATIS JOBI ARGUMENTO ET FINE.

CUM de Jobi Poemate ejuſque natura et conſtitutione jam agendum ſit, video mihi eam quæſtionem propoſitam, in qua ſumma eſt opinionum diverſitas, prope ſola inter eruditos de maxima ejus obſcuritate conſenſio: ut argumentum vel tam difficile, vel toties tractatum, ingredienti quærenda ſit excuſatio temeritatis. Quanquam autem vel doctiſſimorum virorum de rebus valde dubiis inter ipſos diſſentientium aliquanto levior videri poſſit auctoritas, eoque minorem invidiam veniamque paratiorem ſint habituræ forſan aliorum, quæcunque ſint, ſententiæ; ea tamen defenſione non utar, cum id modo in me recipiam, quod mihi neceſſario imponit inſtituti mei ratio; non nova quæram, non eruditorum lites dijudicare auſim, obſcura vix ſperem illuſtrare; tantummodo ex locis clarioribus probabilia colligere, eaque quæ mihi videntur aliquo rationis fundamento niti, non quaſi comperta ac plane percepta, ſed in opinione poſita, proponere: cum de Poematis conſtitutione et partibus ſatis clare diſputari non poſſe arbitror, niſi quis in tanta opinionum varietate, quæ ſit ſua potiſſimum de univerſo opere ſententia, prius explicet.

Inter omnia Sacri Codicis monumenta exſtare quodammodo mihi videtur Liber Jobi, quaſi ſingulare quoddam atque unicum; utpote minimam omnium cum cæteris habens cognationem, nullam cum Iſraelita-

rum

rum rebus neceſſitudinem. Ponitur [1] in Idumæa ſcena Hiſtoriæ; hominis Idumæi caſus narrantur; qui loquentes inducuntur ſunt omnes Idumæi, vel finitimi Arabes, ex Abrahami quidem familia plerique oriundi: ſermo eſt pure Hebræus, quanquam auctore, ut videtur, Idumæo; nam omnes Abrahami poſteros Iſraelitas, Idumæos, Arabas tum

1 Cum valde incerta ſunt ea omnia, quæ ex Græcorum monumentis et Geographiæ longe recentioris ſcriptoribus Eruditi congeſſerunt, ad indicandam Jobi cæterorumque, qui hic memorantur, patriam et ſedes; aliam prorſus rationem incundam cenſeo, et ex Sacris Literis unice petendam hujuſce quæſtionis ſolutionem: quæ itaque mihi videntur ad hanc rem illuſtrandam aliquo modo pertinere, exinde deprompta breviter exponam.

ארץ עוץ, Terra Utzi, eſt Idumæa, ut plane conſtat ex THREN. IV. 21. Erat Utz Seiri Choræi Nepos: GEN. XXXVI. 20, 28. I. PAR. I. 38, 42. Seirus tractum montanum cognominem ante Abrahami tempora inſederat, ſed ejus poſteris ejectis regionem occupaverunt Idumæi: GEN. XIV. 6. DEUT. II. 12. Duo alii viri memorantur eodem nomine עוץ appellati; alter Shemo oriundus, alter Filius Nachoris fratris Abrahami; ſed an regio aliqua ex horum alterutro nomen duxerit omnino non liquet. Eſt autem Idumæa pars Arabiæ Petrææ, Tribui Judæ conterminina ad meridiem: NUM. XXXIV. 3. JOSH. XV. 1, 21. adeoque Terra Utzi recte locatur inter Ægyptum et Philiſtæos, JER. XXV. 20. ubi ordo locorum in populis recenſendis ab Ægypto uſque ad Babylonem ſatis accurate ſervari videtur; atque iidem populi eodem fere ordine iterum collocantur, JER. XLVI, —— L.

בני קדם, Orientales: ita appellantur omnes illæ gentes diverſæ, populique miſcellanei, (uti vocantur JER. XXV. 20.) qui inter Ægyptum et Euphratem habitant, Judææ circumvicini ad meridiem et orientem; ſpeciatim Idumæi, Amalckitæ, Midianitæ, Moabitæ, Ammonitæ; vid. JUD. VI. 3. et ISAI. XI. 14. Ex iis certe Idumæi et Amalckitæ ſiti erant ad meridiem Judææ; vid. NUM. XXXIV. 3. XIII. 29. I. SAM. XXVII. 8, 10. Hoc plane modo ſe res habere videtur: omnis ea regio inter Ægyptum et Euphratem vocabatur Oriens, primum reſpectu Ægypti, (ubi Iſraelitas ſic loqui didiciſſe cenſet JOS. MEDUS Oper. pag. 580.) poſtea abſolute, et ſine ulla relatione ad ſitum loquentis, aut ad rem de qua agitur. Abrahamus dicitur amandâſſe concubinarum ſuarum, hoc eſt, Keturæ et Hagaræ, filios, קדמה אל ארץ קדם, "orientem verſus, in eam regionem quæ Oriens vulgo dicitur:" GEN. XXV. 6. ubi nomen regionis ab ejuſdem ſitu diſtingui videtur. Salomo perhibetur "ſapientia antecelluiſſe omnes O-"rientales et omnem Ægyptum:" I. REG. IV. 30. hoc eſt, omnes populos vicinos ex ea parte ſimul ſumptos: erant enim qui ſapientiæ fama non minimum claruerunt, extra Ægyptum ſiti, et Judææ vicini ad meridiem, nimirum Idumæi, (vid. JER. XLIX. 7. ABD. 8.) quorum hic habenda erat ratio. Ita Babyloniis edicit Jehova; "Surgite, aſcendite in Kedarenos, et vaſtate "filios Orientis:" JER. XLIX. 28. veruntamen ii ſiti erant Babyloniis ad Occidentem. Jobus igitur etſi numeretur inter Orientales, non eſt tamen propterea neceſſario locandus in Arabia Deſerta.

אליפז התימני, Eliphazus Themanites: erat Eliphazus Eſavi filius, et Theman Eliphazi: GEN. XXXVI. 10, 11. ex hac gente proculdubio erat hic Eliphazus. Theman certe eſt urbs Idumæorum: JER. XLIX. 7, 20. EZEK. XXV. 13. AMOS. I. 11, 12. ABD. 8, 9.

בלדד;

Keturæos, tum Iſhmaelitas, communi lingua diu uſos fuiſſe veri eſt ſimillimum. Idumæos autem, ac ſpeciatim Themanitas, ſapientiæ fama claruiſſe, Jeremiæ atque Abdiæ Prophetarum [1] teſtimonio conſtat: Baruchus [2] etiam hos vel præcipue *τοις μυθολογοις και τοις εκζητηταις της συνεσεως* adnumerat. De Auctore quidem varie opinati ſunt Viri eruditi:

בלדד השוחי, Bildadus Suchites: erat Shuachus Abrahami ex Ketura filius, cujus poſteri inter Orientales numerandi; cum fratre Midiane, et fratris filiis Sheba et Dedane fortaſſe collocandus: vid. GEN. XXV. 2, 3. Dedan eſt urbs Idumææ: JER. XLIX. 8. et in ejus limite orientali ſita videtur, ut Theman in occidentali; EZEK. XXV. 13. Ex Sheba oriundi Sabæi, in aditu Arabiæ Felicis ad Mare Rubrum: Sheba cum Midiane conjungitur, ISAI. LX. 6. Midianitis autem in eadem eſt regione non longe a monte Horebo, EXOD. II. 15. III. I.

צופר הנעמתי, Zopharus Naamathites: inter urbes, quæ Tribui Judæ ſorte obvenerunt Idumæis conterminæ ad meridiem, numeratur Naama, JOSH. XV. 21, 41. neque alia occurrit hoc nomine: hinc forſan oriundus Zopharus.

אליהוא הבוזי, Elihuus Buzites: ſemel tantum occurrit Buz ut nomen loci vel regionis, JER. XXV. 23. ubi cum Dedane et Thema jungitur: Dedan, uti jam vidimus, eſt urbs Idumææ; Thema erat ex filiis Iſhmaelis, qui habitâſſe dicuntur "a Chavila uſque ad Shur, quod eſt e regione Ægypti;" GEN. XXV. 15, 18. Saulus autem dicitur percuſſiſſe Amalekitas "a Chavila uſque ad Shur, quod eſt e regione Ægypti;" I SAM. XV. 7. Chavila igitur iſthæc non longe eſt a finibus Amalekitarum; Amalekitæ autem nunquam ſeſe extenderunt ultra fines Arabiæ Petrææ; adeoque Thema urbs, quæ inter Chavilam et deſertum Shur, eſt alicubi ad meridiem vel ortum hibernum Judææ. Thema item Shebæ jungitur, JOB. VI. 19.

His probe perpenſis, clare, quantum in hujuſmodi quæſtione ſperare fas eſt, conſtare arbitror, Jobum in Idumæa habitâſſe, omneſque ejus Amicos in Arabia item Petræa, vel in regionibus proxime vicinis ſedes habuiſſe. Unum hic objicitur: quæritur, quomodo Chaldæi ad Euphratem ſiti in camelos Jobi habitantis in Idumæa tam longe diſſita impetum facere potuerunt? quod ſatis eſſe cauſæ multis habetur, cur Jobi patriam in Arabia Deſerta non longe ab Euphrate collocent. Quid vero prohibet, quo minus Chaldæi juxta atque Sabæi, populi rapinis dediti, et prædæ cauſa turmatim longe lateque graſſantes, per omnes has regiones, in ſingulas gentes ac familias potius quam in nationes et regna diviſas, adeoque latrociniis ſemper infeſtas, impune vagari potuerint, et ab Euphrate etiam uſque Ægyptum excurrere? Porro autem ex altera parte quæro, an æque credibile ſit, Amicos omnes Jobi, in Idumæa ejuſque vicinia degentes, ſtatim inaudire potuiſſe ea omnia quæ Jobo in Arabia Deſerta prope Chaldæam acciderant, eique protinus accurrere? aut, ſi eorum aliquos Arabiæ Deſertæ incolas fuiſſe quiſquam contenderit, inter ſe conſtituere, ut Jobum una viſerent, cum certo conſtet Eliphazum Themane in extrema Idumæa habitâſſe? Quod attinet ad Ptolemæi *Αισιται*, (ſic enim habent exemplaria, non *Αυσιται*) non conſtat id nomen cum Hebræa voce עוץ vel una litera congruere. LXX. INTT. regionem quidem *Αυσιτιδα* appellant, ſed in finibus Idumææ locant; et Jobum ipſum pro Idumæo, Eſavi Pronepote, habent. Vide Additamentum LXX. INTT. ad finem JOBI.

1 JER. XLIX. 7. ABD. 8.

2 BARUCH. III. 22, 23.

Elihuum

Elihuum fuiſſe, Lightfooti noſtri conjectura eſt; quæ primo quidem aſpectu ſeſe aliquantum commendat: videtur enim Elihuus in exordio [1] ſui ſermonis aliqua ex Auctoris perſona efferre. Verum ea Apoſtrophe melius intelligitur ad auditorum cœtum facta: ad hoc, duobus Diſtichis manifeſto conſtat, cum cætera omnia ex Auctoris perſona ſoluto ſermone efferantur. Altera, quæ plurimum etiam obtinuit, ſententia Moſem fuiſſe Scriptorem ſtatuit: quæ alii opinioni ſolummodo conſequens eſſe videtur; nimirum Carmen hoc in Iſraelitarum ſolatium compoſitum fuiſſe, eorumque res aliquo modo adumbrare; quam ipſam eſſe vaniſſimam arbitror: cum morum, rituum, rerum Iſraeliticarum nulla veſtigia, nullam ſpeciem aut umbram reperio. Addo etiam videri mihi ſtylum Poematis a poetico Moſis charactere haud paulum diſcrepare; preſſiorem enim eſſe, adſtrictiorem, breviorem, in poetica ſententiarum conſtructione accuratiorem: quod idem animadverti poteſt in Balaami Aramæi Vaticinationibus, hominis item exteri, ſed Prophetæ, nec a lingua Hebræa, nec a vero Deo, alieni. Probabiliorem itaque exiſtimo eorum ſententiam, qui vel Jobum ipſum, vel aliquem potius ei ætate ſupparem, Carminis Auctorem ſtatuunt: nam antiquiſſimum eſſe omnium monumentorum ſacrorum, res, ſermo, univerſus character, ipſa denique obſcuritas, arguit. De ætate Jobi ipſius, quanquam accurate definiri non poteſt, non tamen video cur multum dubitemus. Moſe antiquiorem fuiſſe, ac æqualem etiam Patriarchis, ipſius longa ætas indicat. Ut cætera taceam huc pertinentia, quæ Viri eruditi animadverterunt, ante Legem latam eum vixiſſe probabiliter inferri poteſt ex eo Sacrificii genere, quod Deo jubente offert; ſeptem nimirum juvencos et ſeptem arietes: [2] quod in iis regionibus, ea ætate, nondum deleta inter gentes Creationis intra ſeptem dies memoria, obtinuiſſe, Balaami Aramæi exemplo conſtat. Nunquam in dubium vocata fuiſſet Hiſtoriæ veritas, niſi Allegoriarum conquiſitoribus tantum placuiſſent ſuæ fictiones, ut nihil amplecti vellent quod non umbratile eſſet et commentitium. Veritatem dico quoad rerum ſummam: nam ſer-

1 JOB. XXXII. 15, 16.
2 JOB. XLII. 8. Confer NUM. XXIII. 1, &c.

mones

mones omnes, atque alia aliqua fortaſſe adjuncta poetice exornata eſſe arbitror, ſed nequaquam conficta aut detorta ad extruendam Allegoriam. In ipſo Poemate ne minima quidem Allegoriæ indicia comperio: in Prologo [1] ſi quæ ejuſmodi occurrunt, ſimilia ac paria habent etiam Libri Hiſtorici. Eſſe autem Prologum et Epilogum quodammodo extra ipſum opus, et Argumentum Poematis explicare, manifeſtum eſt; an ejuſdem cum Poemate et ætatis et auctoris, incertum: ſunt quidem in Prologo nonnulla, unde multi certo ſibi collegiſſe videntur, ſcriptorem Judæum fuiſſe; quæ tamen non nimium urgenda eſſe exiſtimo.

Hæc omnia in ambiguo eſſe, et multis doctiſſimorum hominum controverſiis ultro citroque jactari, minime eſt mirandum: de præcipuo autem Poematis Argumento ac Fine potuiſſe unquam dubitari, id quidem merito mirari quiſquam poſſit. Nam quanquam multa ſint loca valde obſcura, multa quæ vereor ut quiſquam mortalium ſatis intelligat; quanquam etiam in rerum et ſententiarum nexu, et ſerie orationis, plerumque præcipua poſita ſit obſcuritas; eo tamen uſque tenebris involuta eſſe omnia, ut nihil in univerſum clare percipi certeque concludi poſſit, non eſt exiſtimandum. Ac longe quidem aliter ſe res habet. Effulget enim per totum una atque eadem, eodem ducens, quanquam ſæpius intermiſſa, lux: quam ſi quis attente ſequatur, neque ſeſe ultro tenebris immergat, iiſque nimium inhæreat, non dubito quin univerſi operis ſeriem, argumentum, et finem, ſatis clare ſit perſpecturus. Eam rationem ſequamur paulum, Academici; et obſcuriora ſuſpenſo pede tranſeuntes, clarioribus inſiſtentes diligentius, totum opus pingui, ut aiunt, Minerva percurramus, videamuſque, ſi quam univerſi argumenti notionem conſequi et in animis noſtris conſignare poſſimus.

Proponitur exemplum Viri Boni, pietatis conſpicuæ, probatæque integritatis, e ſummo rerum proſperarum faſtigio in profundiſſimas miſerias ſubita ruina deturbati: qui cum primo omnes quibus abundabat facultates, liberoſque etiam amiſiſſet; deinde graviſſimo inſuper totius

1 JOB. I, 6, &c. II. I, &c. Confer I. REG. XXII. 19, —— 22.

corporis morbo laboraret; iſthæc omnia æquo animo ac forti Deique reverentiſſimo ſuſtinuit. "Hucuſque, inquit [1] Hiſtoricus, nihil deli- "querat Jobus, nec indigni quidquam aut inſulſi Deo attribuerat:" et poſt ſecundam Tentationem, [2] "In his omnibus Jobus labiis ſuis haud "quidquam peccaverat." Quod notat, iterumque urget Hiſtoriæ ſcriptor, quo excitet lectorem eumque attentiorem reddat ad ſequentia, quæ Poematis argumentum conſtituunt: nimirum ut animadvertat, num in conſtantia ſua perſtiturus eſſet Jobus, quæque adhuc etiam ingruerent mala pari animi fortitudine, parique dictorum modeſtia et temperantia eſſet laturus. Accedebat enim jam aliud oneris, quo penitus exploraretur Viri virtus, quod revera, uti nos jam præmonuit ſcriptor, haud æque firmiter eum ſuſtinuiſſe deprehendemus: Amicorum nimirum, qui ad eum conſolandi animo venerant, iniquæ ſuſpiciones, acerbæ accuſationes, et importunæ vehementeſque altercationes. Hinc exſurgit Poematis Argumentum. Cum enim, poſt diutinum eorum ſilentium, in graviſſimos queſtus et ardentiſſimam Natalium ſuorum Execrationem paulo impotentius ſeſe effudiſſet Jobi dolor; exacerbati ſubito amicorum animi, mutatæ voluntates, et ſolatia, ſi quæ ſecum in ſinu repoſita attuliſſent, in contumelias verſa. Prior ex tribus illis egregiis Conſolatoribus impatientiam ejus corripit; arguit improbitatis; tecte quidem et oblique, cum de probis Deus hujuſmodi pœnas non ſumat; monet non aſpernandam eſſe Dei caſtigationem. Alter, in alloquendo non lenior, pro conceſſo ac comperto habet, liberos ejus ſcelerum ſuorum pœnas luiſſe; ipſum, modo innocens ſit vel ad miſericordiam Divinam confugiat, in integrum reſtitui poſſe. Tertius eum accuſat arrogantiæ, vanitatis, et mendacii, eo quod ſe contra ſociorum accuſationes defendat; ad ſaniorem mentem vitamque ſanctiorem hortatur. Omnes de Dei judiciis in malos impioſque ſemper aperte editis, deque hypocritarum certiſſimo exitio, multa diſſerunt, haud obſcure Jobum petentes. Quid ad hæc omnia ac ſingula Jobus? de ſuis miſeriis, de Amicorum inhumanitate, de Dei ab ſe alienatione, queritur; Deum homineſque

1 JOB. I. 22.
2 JOB. II. 10.

teſtatur

teſtatur, innocentem ſe opprimi; Deo imparem eſſe, et juſtiſſimam cauſam obtinere non poſſe: animoſius paulo et contentioſius cum Deo agit, quem probos ac improbos æque plagis conficere affirmat. His reſponſionibus multo etiam magis irritati ſunt ſociorum animi: acrius ac vehementius ad accuſandum denuo ſe accingunt. Jobum impietatis, ſuperbiæ, impotentiæ, furoris, inſimulant: eoſdem locos tractant, de Juſtitia Dei, de impiorum ſuppliciis, certiſſimoque poſt brevem felicitatem excidio: quam ſententiam ſua patrumque ſuorum experientia comprobatam fidenter pronuntiant, multiſque imaginum ac ſententiarum luminibus exornatam graviſſime amplificant. Ex parte item Jobi eadem fere cum ſuperioribus, ſed multum aucta et exaggerata, retractantur: provocationes ad Deum, graviſſimæ expoſtulationes, integritatis ſuæ conteſtationes; de amicorum crudelitate, de vitæ humanæ vanitate, de ſuis miſeriis, queſtus, mœror, deſperatio: ſpem tamen ultimam in Deo ſeſe reponere fidenter teſtatur: quanto autem fortius impiorum pœnas objeciſſent adverſarii, tanto pertinacius Jobus eorundem impunitatem perpetuamque uſque ad mortem ſecuritatem felicitatemque [1] regerit et confirmat. His commotus prior Cenſorum Eliphazus ad apertas criminationes et contumelias deſcendit: hominem integerrimum graviſſimorum criminum acriter accuſat; injuſtitiæ, rapinæ, oppreſſionis, reum agit; utque impium virtutis et religionis ſimulatorem inſectatus, poſtremo ad pœnitentiam hortatur. Eo animoſius Jobus ad Dei Tribunal provocat, utque coram ipſo cauſam ſuam agere ſibi liceat, exoptat: de Dei in ſe ſeveritate impatientius queritur, de ſua juſtitia fidentius gloriatur; deinde ſuam de impiorum impunitate ſententiam acrius tuetur. Ad hæc alter Triumvirorum Bildadus ornate ſed breviter de Dei majeſtate et ſanctitate ſolummodo differit; audaciam Jobi clam exagitans, qui ad eum provocare auſus eſſet. Bildadum irridet Jobus; et infinitam Dei potentiam et ſapientiam fuſius et ornatius exponit. Cum autem nihil reponeret Tertius, cæterique penitus tacerent; veram tandem animi ſui ſententiam de impiorum ſorte aperit:

1 Sunt quidem Capita XXI, et XXIV, ex obſcurioribus; ſed mihi videtur ingenioſa et probabilis Cl. SCHULTENSII Interpretatio in hanc ſententiam.

non esse stabilem eorum felicitatem; ipsos eorumque posteros Deum injustitiæ Vindicem subito quandoque experturos. Sed in his omnibus Divinam Sapientiam ab hominibus nullo modo pervestigari posse; summam autem hominis Sapientiam in Dei timore positam esse. Priorem gloriam et felicitatem, cum præsenti sua miseria et dedecore comparatam, amplificat. Postremo contra Eliphazi criminationes, cæterorumque iniquas suspiciones, vitæ anteactæ rationem singulatim reddit, suam in omnibus officiis spectatam integritatem coram Deo hominibusque testatur, iterumque ad Deum Judicem provocat.

Hæc si vere ex universa orationis serie colligantur, quatenus eam per loca apertiora minusque perplexa incedentes investigare ac consequi possumus, non difficile erit hujusce partis, quæ Disputationem inter Jobum et Triumviros continet, Argumentum statuere. Quæstio itaque est, De Jobi Pietate et Integritate; an, qui tam insigni Dei judicio tantis malis conflictetur, pro pio et insonte haberi possit. Ea in latiorem controversiæ campum, quæstionemque minus definitam deducit, De Dei consilio in hujusce vitæ miseriis et felicitate dispensanda. Amici, Jobum videntes tam graves pœnas luentem, hominem simulatæ pietatis accusant, et atrocioris alicujus sceleris reum falso arguunt: Jobus nullius sibi flagitii conscius, et iniquis eorum criminationibus lacessitus, integritatem suam fidentius et pertinacius quam homini fas est coram Deo tuetur, atque ita sese justum esse contendit, ut Deum ipsum injustitiæ videatur insimulare.

Status hic Controversiæ clarissime explicatur in sequentibus: nam cum Triumviri Jobo respondere desiissent, 1 "eo quod justus sibi videretur," hoc est, quod se nullius sceleris reum esse, quo tam graves Dei vindicis iras commeruisset, constanter contenderet; prodit Elihuus in utrosque commotus; in Jobum, 2 "quod sese præ Deo justificaret," hoc est, ita suæ justitiæ causam defenderet, ut Deum ipsum injustitiæ arguere videretur; in Triumviros, 3 "quod cum nihil haberent quod

1 Cap. XXXII. 1.
2 Cap. XXXII. 2. confer XXXV. 2. XL. 8.
3 Cap. XXXII. 3.

"Jobo

"Jobo respconderent, eum tamen condemnarent;" nimirum quod inique secum statuerent, Jobum impium esse et flagitiosum, cum tamen illius gravissimis innocentiæ suæ asseverationibus nihil haberent quod reponerent, aut quo, rebus factisque prolatis, eum sceleris reum arguere possent.

Ad eundem controversiæ statum plane conformatur Elihui Actio: De se enim pauca præfatus, se alia ratione, sine odio aut favore, cum Jobo acturum profitetur. Castigat itaque Jobum, ipsius verbis prolatis, quod suæ justitiæ nimium tribueret; quod se omnis delicti ac pravitatis immunem affirmaret; quod cum Deo contentiosius ageret, eumque hostili erga se animo esse dictitaret. Deum non necesse habere omnes consilii sui rationes hominibus exponere; multis tamen modis monere mortales, nocturnis scilicet revelationibus, aut immissis gravioribus morbis, quo superbiam eis adimat. Jobum denuo increpat, eo quod se justum esse prædicaret, Deum autem injuste atque inimice secum egisse affirmaret: quod quam indecorum quamque indignum esset, ostendit. Tertio Jobo objicit, quod ex bonorum miseriis et malorum felicitate male ac perverse concluderet, nemini prodesse Religionis cultum: probos etenim propterea calamitatibus diutius conflictari, quod auxilium Divinum vel non quærant, vel non patienter expectent, nec sese coram Deo humiliter et submisse gerant: quo uno responso, ut [1] ipse recte monet, tum Jobi contumacia castigatur, tum trium Censorum malignæ suspiciones tolluntur. Postremo Dei consilium in hominibus castigandis aperit; nimirum ut probet eos, ut emendet, ut eorum superbiam frangat; ut contumaces male perdat, submissis autem gratiam præstet: ita jam cum Jobo Deum agere; propterea ipsi cavendum, ne Deo minus obsequentem sese præbeat, neve ultra in se delictum admittat. Porro ex contemplatione Divinæ potentiæ et majestatis ad debitam Numini reverentiam præstandam hortatur. Ad Elihui toties intermissas ac deinde repetitas castigationes nihil respondet Jobus.

1 Cap. xxxv. 4.

Elihuum excipit Dei ipſius oratio; qua, in abditas conſiliorum ſuorum rationes deſcendere haud dignatus, ſed ſuæ immenſitatis ſtupenda quædam exempla proponens, in eodem quod Elihuus ingreſſus erat argumento inſiſtit: primo, caſtigata Jobi temeritate, eum Ignorantiæ arguit; qui ſuorum operum, quæ vulgo omnibus obverſantur, rationem percipere non poſſit; formationem et naturam terræ, maris, lucis, animalium: deinde ei ſuam Debilitatem demonſtrat; ad edenda in æmulationem Numinis potentiæ ſuæ exempla provocans; tum ad unum atque alterum ex brutis animantibus remittens, quibuſcum non auſit contendere; quanto [1] minus cum Creatore, omnipotente, rerum omnium Domino, nullique obnoxio? Ad hæc Jobus humillime ſe Deo ſubmittit, ſuam imbecillitatem atque ignorantiam agnoſcit, et cinere aſperſus pœnitentiam agit.

Quibus omnibus perpenſis, videor mihi vere conſtituere poſſe, hujus Poematis Argumentum eſſe, Tertiam ultimamque Jobi Tentationem ab Amicis criminantibus factam: cujus eventus eſt, primo Jobi æſtus, indignatio, contumacia; deinde animi ſedatio, ſubmiſſio, pœnitentia: Ejuſdem autem præcipuum eſſe Finem, Ut homines doceat, habita ratione tum humanæ corruptionis, ignorantiæ, et debilitatis, tum infinitæ Dei ſapientiæ et immenſæ majeſtatis, ſuis viribus, ſuæ juſtitiæ, renuntiandum eſſe; Deo fidem habendum, et cum ſumma humilitate et reverentia ei ſeſe in omnibus ſubmittendum.

Illud autem diligenter imprimis animadverſum velim; aliud plane Diſputationis inter Jobum et Amicos, aliud univerſi Poematis eſſe Argumentum: alium plane eſſe Poematis, alium univerſæ Hiſtoriæ Finem. Nam quanquam is ſit, quem dixi, Finis, id Argumentum Poematis, nihilo tamen minus concedi poteſt Hiſtoriam univerſam ſimul ſumptam proprie continere Patientiæ ſpectatæ Exemplar et Præmium. Hæc quoniam non ſatis definite diſtincteque a doctis tractata ſunt, id ipſum non minime in cauſa eſſe exiſtimo, cur in totam hanc quæſtionem tanta inducta ſit obſcuritas.

1 Vide Cap. XLI. 10, 11.

Non

Non ignoro hoc argumentum ineuntibus quæſtiones aliquas occurre-re ſolere, quæ, ut ſolenni ritu fuſius tractentur, quaſi ſuo jure depoſcant: verum cum earum pleræque in locis quibuſdam obſcuris potiſſimum verſantur, quorum non ſatis adhuc explicata eſt ſententia; nec, quemcunque tandem exitum habituræ ſint, eorum quæ ſtatuimus veritatem, quantum video, ſunt labefacturæ, iis omnibus ſuperſedendum duxi. Nec vero, quia multa adhuc reſtant involuta et incerta, eſt idcirco de apertis et evidentibus dubitandum. Quod ad graviora quædam Dogmata attinet, quæ Viri eruditiſſimi ex egregio hoc veteris ſapientiæ monumento docte et ingenioſe confirmarunt; cum ejuſmodi ſunt, ut vel ex locis itidem obſcurioribus potiſſimum pendeant, vel ad præcipuum Poematis finem, ut mihi quidem videtur, non pertineant, vel cum eo ipſo quem jam ſtatui probe conſtent; ea in diſquiſitionem vocare multo minus erat conſilium. Suffeciſſe etenim arbitror, quæ hactenus dicta ſunt, ei negotio, quod unum a me exigebat inſtituti mei ratio; et ad quæſtionem de hujuſce Poematis conſtitutione et virtutibus, quantum neceſſe eſt, aditum aperuiſſe.

PRÆLECTIO TRICESIMA TERTIA:

POEMA JOBI NON ESSE JUSTUM DRAMA.

De Jobi Carmine eo potiſſimum conſilio inſtituta nobis eſt diſputatio, ut de ejus natura et conſtitutione accuratius paulo quæreretur, utque in Poematum Hebræorum cenſu ſuus ei certuſque tribueretur locus: quod ipſum otioſe et præter neceſſitatem feciſſe forſan videbimur; cum res jamdiu conſtituta ſit et præjudicata, et Poema hoc apud eruditos fere omnes et habeatur et appelletur Dramaticum. Verum cum hæc ipſa appellatio, uti antea notavi, ſit valde ambigua, non una hoc in loco oritur quæſtio; etenim quærendum eſt primo, qui de hoc loquuntur Dramate, quam notionem ei voci ſubjiciunt: quod ſi certo inveſtigare poſſimus, nuſquam enim quid velint clare explicant, erit tum poſtea diſceptandum, an id nomen ſub ea notione jure recteque huic Poemati imponatur.

Poemata appellantur Dramatica, vel ex ſola enunciationis forma, cum perſonæ loquentes ac veluti agentes inducuntur ſine poetæ interlocutione; quæ erat antiquis recepta vocabuli notio: vel, quod hodie potiſſimum obtinet, cum ſub eadem forma Actio etiam quædam, ſive Fabula, exponitur. Prius ſi volunt, qui Jobi Poema Dramaticum vocant, non repugno; neque vero operæ pretium eſſet ejuſmodi quæſtionem pluribus agitare. Profecto qui litigioſus eſſet, contendere poſſet, univerſum opus eſſe ex forma narrativa et dramatica Mixtum, cum pars Hiſtorica ex Auctoris perſona prolata negligi non debeat: verum cum ea omnia ſint ſoluto ſermone, et mihi videantur argumenti ſolum loco eſſe ad explicanda reliqua, neque Poematis partem ullam conſtituere; quæ autem ſingulis orationibus præmittuntur vix quidquam majus contineant, quam ſi nuda loquentium nomina præfigerentur; habeant per me licet quod petunt; ſit Poema Forma Dramatica compoſitum. Hoc

autem

autem ut concedamus, vix erit ſatis; ſunt qui majus quiddam poſtulare videntur: loquuntur enim de Rerum Conſtitutione, de Cataſtrophe Dramatis; *θεον απο μηχανης* induci dicunt; quidam etiam Actus Fabulæ numerant: iiſdem certe vocibus utuntur, ac ſi de Tragœdia aliqua Græcorum ſermo eſſet; adeoque cum Carmen Jobi Dramaticum vocant, de ea ſpecie Dramatis loqui cenſendi ſunt, quæ Athenis maxime et exculta eſt et perfecta. Reſtat itaque quærendum, an Poema Jobi præcipuas habeat Græci Dramatis proprietates, ita ut ad eandem ſpeciem jure referri poſſit.

Majorem hanc ac legitimam Dramatici Carminis ſpeciem eo potiſſimum nomine ab altera illa minore et communi ſejungi ſtatuimus, quod præter Formam Dramaticam juſtam atque integram etiam Actionem ſive Fabulam contineret. Atque id quidem ex mente Ariſtotelis: nam quanquam plures ſtatuat Tragœdiæ partes, Fabulæ tamen primas tribuit; [1] hanc principium, hanc finem, hanc omnium maximum, hanc animam Tragœdiæ appellat, ſine qua nec nomen ſuum obtinere, nec omnino eſſe poteſt. Fabula autem eſt Actionis Imitatio, ſive rerum geſtarum Compoſitio; quod poſt explicat diſtinctius: Tragœdia, inquit, eſt Imitatio, non Hominum, ſed Actionum, et vitæ, et felicitatis, et infelicitatis: hoc eſt, præcipuum eſt hujus Poematis munus, non Mores humanos imitari; nam nec ſola morum imitatio conſtituit Tragœdiam, et Tragœdia poteſt eſſe ſine moribus; ſed Actiones, et vitam humanam exprimere; compoſitam nimirum aliquam rerum geſtarum atque eventuum ſeriem exhibere, ex quibus ipſis efficitur agentium felicitas et infelicitas. Nam felicitas in actione eſt; et finis hominis eſt actio quædam, non qualitas: quoad mores tales quidam, boni puta aut mali, habemur; quoad actiones autem felices, aut contra, ſumus. Igitur Poetæ non eo conſtituunt Actionem, ut Mores imitentur, ſed Actionis gratia Mores una complectuntur. Hactenus imitationem Actionis ab imitatione Morum accurate diſtinxit. Præterea autem eam Actionem [2] oportet unam eſſe, integram, et idoneæ magnitudinis. Porro,

1 ARIST. Poet. Cap. VI.
2 Ibid. Cap. VII.

ut Fabulæ naturam clarius perſpiciamus, notandum eſt duas eſſe ejus præcipuas ſpecies:[1] eſt enim vel Implexa vel Simplex; quarum altera continet, vel ſubitam rerum in contrarium mutationem, vel perſonæ ignoratæ agnitionem, vel etiam utrumque; altera neutrum habet, ſed continuo quodam et æquabili rerum tenore procedit. Omnis autem Fabulæ, adeoque et Simplicis, etſi nihil habeat in eventis valde admirabile et improviſum, eſt tamen aliquis rerum[2] nexus et ſolutio, et ab una ad alteram harum partium tranſitus: quod fieri non poteſt, niſi aliud ex alio ſequatur, niſi ſit rerum et eventuum diverſorum ordo quidam et ſeries, quæ gradatim ad exitum aliquem perducit.

His omnibus probe expenſis, non dubito affirmare, Poema Jobi nullam omnino, ne Simplicem quidem, Actionem continere; ſed poſito rerum ſtatu certo ac definito, cui ne minima quidem commutatio ab initio uſque ad finem Carminis accidit, mores, affectus, ſententias, quæ ex eo ſtatu probabiliter vel neceſſario conſequuntur, ſolummodo imitari. Quid enim? inducitur Jobus e ſummo felicitatis gradu dejectus, et in graviſſimis miſeriis conſtitutus; exponuntur tum Jobi tum Amicorum in eo rerum ſtatu ſenſus et affectiones. Hoc enim in loco nova oritur Jobi Tentatio, deque ejus conſtantia duriſſima omnium quæſtio exercetur, quæ verum atque unicum totius Poematis argumentum conſtituit: nam, qui graviſſimas calamitates ſubito et cumulate ingruentes, paupertatem, orbitatem, et aſperrimos corporis dolores, integritatis ſuæ conſcientia fretus, tam fortiter ſuſtinuiſſet, ut nihil in dictis indecorum ſibi extorqueri, nihil de ſumma ſua erga Deum reverentia detrahi, pateretur; quæritur, an idem innocentiam ſuam ac virtutem, cui nimium fortaſſe tribueret ac plus æquo confideret, in ſuſpicionem et crimen vocari æque patienter ferret. Jobus, acerbiſſimo doloris ſenſu pene oppreſſus, ſortem ſuam impotentius luget: Amici ejus intolerantiam caſtigant, de ejus virtute ſcrupulum ac dubitationem injiciunt, Dei juſtitiam in puniendis improbis amplificant. Acrius commovetur Jobus; apertius criminantur Amici. Alter ad Deum provocat, cum Deo ani-

1 Ibid. Cap. x.
2 Ibid. Cap. xviii.

moſius

mosius expostulat; alteri interea jam concitato instant, atque urgent; acerbius accusantes, et indignationem ejus et confidentiam paulo intemperantius se efferentem vehementius exagitantes. Intercedit Elihuus, controversiæ Arbiter: Amicorum acerbitatem, et inique conceptas suspiciones, Jobi audaciam et nimium elatos sui fiducia spiritus, castigat. Jobus monentem æquo animo fert, ejus nimirum reprehensione sedatior factus, nec quanquam sæpius expectanti quidquam respondet: Deo autem, suam ipsi temeritatem, debilitatem, et ignorantiam ob oculos ponenti, semel atque iterum humillime se submittit, et pœnitentiam agit. Finitur hoc in loco, uti videtis, Jobi Tentatio, in qua periculum erat ne laberetur; et Poemati simul finis necessario imponitur, manente adhuc eodem sine ulla mutatione rerum ac fortunarum ejus statu. Est sententiarum magna varietas, sunt morum pulchræ imitationes, sunt affectuum insignes motus; magna lis, controversia, disputatio; sed nulla rerum motio aut conversio, nulla Actio.

Vide autem annon ipsa Argumenti conditio omnem Actionem excludat. Ex hoc ipso enim rerum statu, ex cumulatissimis Jobi miseriis, nascitur de ejus integritate dubitatio, eæque suspiciones et criminationes, quibus Jobi indignatio exagitatur et incenditur, quibusque ad expostulandum cum Deo, deque sua virtute fidentius gloriandum stimulatur; et par erat, ut manente eodem rerum statu ad humilitatem Deique reverentiam revocaretur. Fuisset enim valde παρα το πρεπον, si prius in integrum esset restitutus, quam animos submisisset et pœnitentiam egisset. Jobi autem Pœnitentia Poemati finem imponit. Neque vero erat necesse, ut quæstio de Dei Providentia et Justitia in ipso Poemate solveretur, vel felici rerum Jobi exitu, vel etiam inducta Divinorum consiliorum explicatione: non enim id primario agitur, neque Argumentum Poematis ipsa per se constituit isthæc quæstio, sed ei potius deservit atque subjicitur. Est enim, ut ita dicam, Instrumentum Tentationis: infertur ea Disputatio ad explorandos intimos Jobi sensus, et nudandam latentem superbiæ labem, quæ in ejus animo insederat. Quamobrem eo minime spectat, uti nec spectare debuit, Dei oratio; neque enim res ipsa aut Poematis ratio postulabat, ut Divinæ Pro-

videntiæ inſtitueretur defenſio, ſed ut Jobi confidentia reprimeretur.

Porro ſi rerum ſtatum mutas, mutabitur ſimul Argumenti ratio. Si priorem Hiſtoriæ partem, ſi poſteriorem, ſi utramque includis; jam habes Patientiæ in miſeriis omnibus externis ferendis ſpectatæ, et a Deo tandem ampliſſimis prœmiis affectæ, inſigne documentum: a quo tamen haud paulum diſcrepat univerſa Poematis ratio, quod Jobi, Amicorum contumelias et probra intemperanter ferentis, Impatientiam potius exhibet: atque id quidem ex Argumenti neceſſitate; irritatur enim Jobus, excandeſcit, de ſua ſanctitate fidentius, de Dei juſtitia contentioſius, loquitur, Elihui nimirum monitis Deique caſtigatione corrigendus: ut hominibus etiam ſanctiſſimis ταπεινοφροσυνη, et fides in Deum cum ſumma reverentia conjuncta, commendaretur.

Quod ſi quis queratur, nos nimium curioſa vocabuli interpretatione calumniari; et hanc Jobi Tentationem, hanc ipſam Diſputationem, Actionis cujuſdam ſpeciem habere contendat: alio ſane rem deducamus, videamuſque, ſi quis e Græcis Tragicus Poeta ſimile argumentum eodem modo tractaviſſet, quid fuiſſet conſecuturum. Non eſt opus ut vobis notum faciam, quo artificio Sophocles Oedipi Tyranni Fabulam compoſuit; quanto cum ingenii et judicii acumine, paulatim ac per continuos gradus novorum eventuum, ex ipſo rerum ſtatu exſurgentium, horrendum illud arcanum retegitur, quo patefacto, ſibi ipſi Oedipus oſtenditur, et ex felici fit miſerrimus. Ponamus jam Sophoclem alia plane ratione eandem rem tractaviſſe, et totum Poema eo argumento confeciſſe, quod nunc extremo Fabulæ Actu continetur. Exhibetur hic Oedipus in ultimis malis conſtitutus: patent Affectuum loci pulcherrimi et τραγικωτατοι: infandi caſus miſerrima lamentatio; cæcitatis, dedecoris, exilii, calamitas; præſentis doloris acerbitas; præteritorum acerbior memoria; filiarum commiſeratio; ſui ſuorumque omnium deteſtatio, maxime eorum, qui expoſitum ſuſtulerant, ſervaverant, eduxerant: quæ omnia poeta pro re attigit:

Ιω Κιθαιρων, τι μ' εδεχȣ; τι μ' ȣ λαβων
Εκτεινας ευθυς; ———

quæque ſequuntur παθητικωτατα. Poterat hæc ipſa dilatare, et uberius fuſiuſque exornare: poterat adjicere, deferveſcente paulum primo luctus ardore, culpæ purgationem, innocentiæ obteſtationem, ignorantiæ et fatalis neceſſitatis excuſationem, in Deos et Fortunam effuſiſſimas querelas. Exſurgit, uti videtis, argumentum grande, ſplendidum, varium, copioſum, quæſtioque graviſſima a ratione Jobææ diſputationis non valde disjuncta. Poterat eam ipſam forma dramatica iiſdem inductis perſonis exequi, et juſtam menſuram Dramatis, ejuſque omnes ferme numeros et partes explere; una tamen Fabula excepta, qua maxime ipſa Dramatis eſſentia continetur, et ſine qua reliquæ omnes in legitimo Dramate conſtituendo nihil valuiſſent: nam ejuſmodi Poema Græci θρηνον fortaſſe, aut κομμον, aut quidvis potius quam Tragœdiam appellaviſſent.

Quod ipſum magis adhuc confirmatur ejuſdem Sophoclis exemplo atque auctoritate: nam cum Oedipum denuo in ſcenam proferret, et eodem fere in loco, quem modo propoſui, argumenti ſedem poneret, longe tamen alia ratione rem tractavit. Oedipi Colonei nomen habet iſthæc Fabula; eſtque Simplex, ne videar Jobum voluiſſe obruere iniqua et invidioſa comparatione cum pulcherrima Implexarum. Inducitur Oedipus cæcus, exul, miſeriis confectus: in promptu ſunt omnes ii loci, quos indicavi; ſortis ſuæ lamentatio, Numinum ac Fati accuſatio, purgatio criminis, cæterique; quorum nullum prætermiſit, nullum non egregie exornavit poeta: nec tamen hos morum, affectuum, ſententiarum locos ipſum Poematis argumentum conſtituit, ſed argumento ſuperinduxit; ſeu potius ex ipſa Actione depromſit, quam invenit et contexuit pulcherrimam. Oedipus a filia manu ductus Colonum venit, ibi moriturus et ſepeliendus, Oraculi monitu; ita enim fore, ut Athenienſes Thebanis bello ſuperiores evaderent. Cum locus ſacer eſſet, ægre eum illic conſiſtere patiuntur Athenienſes, Theſeus tamen eum in hoſpitium ac tutelam recipit. Advenit altera filiarum fratrum diſcordias nuncians, item adfuturum jam Creontem, ut ex de-

creto

creto Thebanorum eum in patriam reducat. Adeſt Creon; Oedipo ſuadet, ut Thebas redeat; recuſanti vim intentat: Theſeus Oedipum protegit: intervenit Polynices, ut in bello contra Thebanos Patrem ſibi ſocium adjungat, quæ erat victoriæ conditio: abnuit Oedipus, filiumque diris execratur: poſtremo communicatis cum Theſeo Deorum reſponſis, mortem obit, et ibidem ſecreto ſepelitur. Inſtruitur hoc modo Actio juſta, integra, maximique momenti; cujus omnes partes eodem ſpectant, et ad eundem finem perpetuo diriguntur, in quo poſita ſunt Thebarum et Athenarum fata. Mores, affectus, ſententiæ exornant, non ſuſtinent Fabulam: iſta ſi tollantur omnia, Actio nihilominus reſtabit, ſeque Tragœdia ſuſtentabit; ſublata autem Actione, cætera utcunque reſtent, una tollitur et omnino extinguitur Tragœdia.

Satis ex jam dictis conſtare exiſtimo Jobi Poema cum utrovis Oedipo Sophoclis, vel cum alia quavis Græcorum Tragœdia, recte componi non poſſe, ita ut ad eandem ſpeciem referatur, niſi vel Hebræi vel Græci Poematis conſtitutio funditus mutetur, niſi vel illuc accedat, vel hinc detrahatur Actio: quod autem ea parte omnino deſtituitur, qua maxime continetur Dramatis eſſentia, id pro juſto Dramate falſo haberi.

Quanquam autem huic Poemati legitimi Dramatis titulum abjudicem, nihil de ejus pretio derogatum eo; quod ii potius faciunt, qui ad alienam normam id inique exigere voluerunt; unde neceſſe eſt vitioſum et mancum videri, quod ſane in ſuo genere eſt pulcherrimum et perfectiſſimum. Quæ enim poteſt concipi in ejuſmodi argumento, difficili et recondito et ab omni actione abſtracto, elegantior œconomia? quæ diſtributio ordinatior? quæ, quantum in tantis vetuſtatis tenebris cernere poſſumus, accuratior et ſubtilior et ad finem conſequendum aptior rerum deductio? Profecto qui reputabit modo, quam parva habuerit initia, quam tarda incrementa ceperit, Græcorum Tragœdia; is nunquam poterit ſine ſumma admiratione intueri tot ante ſæculis natum Poema, tam pulchre inventum, tam ſolerter diſpoſitum, tam perfecte expletum, tam ſingularis exempli; quod ſimilitudinem atque

imaginem

imaginem quandam Dramatis ſtatim arripuit, unde non difficile fuiſſet ad ipſum abſoluti operis exemplar aſcendere; quale certe Græca Poeſis multorum annorum ſtudio atque uſu ante Æſchylum nondum erat adſecuta. Verum utcunque ea ſe res habet, quicunque tandem Jobo aſſignandus eſſet in Græcorum Poetarum choro locus, quibus diſpoſitionis et artificii laudem facile concedimus, apud ſuos certe principem in hoc genere obtinet: nec refert quo appelletur nomine, ſive Didacticum, ſive Ethicum, ſive Patheticum, Forma Dramatica Poema, modo in ſummo Hebrææ Poeſeos faſtigio et culmine, ſingulari ac ſibi propria ſede, collocetur.

PRÆLECTIO TRICESIMA QUARTA:

DE POEMATIS JOBI MORIBUS, CONCEPTIBUS, ET STYLO.

Cum Poema Jobi pro vero ac legitimo Dramate, cujuſmodi ſunt Græcorum Tragœdiæ, minime haberi poſſe contenderem, eidem tamen non modo formam Dramaticam, et in univerſa diſpoſitione quandam juſti Dramatis imaginem ac quaſi anticipationem attribui, ſed ejus præcipuas etiam, Fabula duntaxat excepta, partes conceſſi: in his primum locum habet Morum Imitatio.

Mores ſunt, ſecundum quos Tales quaſdam eſſe Perſonas dicimus; quibus declaratur, quale ſit loquentis propoſitum, qualis vivendi, agendi, ſentiendi ratio. Princeps eſt in hoc Poemate Jobi Perſona, qua exhibetur Virtutis exemplar; quantum humana recipit debilitas, abſolutæ; quod indicat operis Argumentum, plenius autem et perfectius exprimunt ipſius Sermones. Sanctus eſt, pius, Dei reverentiſſimus; integer, et conſcius ſuæ integritatis; patiens dolorum, ſed Stoica *απαθεια*, ſeu potius immanitate et ſtupore haudquaquam præditus: graviſſimis enim malis oppreſſus luget, queritur, mortem exoptat, hoc eſt, naturæ cedit et obtemperat; iniquis autem Amicorum ſuſpicionibus et acerbis accuſationibus irritatus, vehementius excandeſcit, et in parum decoras cum Deo expoſtulationes nimia ſuæ virtutis fiducia abripitur.

Obſervandum eſt, primam Jobi orationem, quanquam ardentiſſimo affectuum impetu erumpentem, meras tamen querimonias continere; eſſe ſolummodo [1] מלים ולרוח אמרי נואש, "verba inania, et dicta de-

[1] JOB. VI. 26.

" ſperati

"ſperati ad reſpirationem quærendam effuſa;" qua excuſatione ipſe mox utitur; nullam habere cum Deo actionem, nullam de divina juſtitia quæſtionem, nullam ſuæ integritatis commemorationem: nec video cur tam dure de hoc loco pronuntient quidam Interpretes. Mihi quidem videtur Poeta ſummo cum judicii acumine pariter atque ingenii vi id ipſum effeciſſe quod neceſſario poſtulabat poematis ratio: ita enim expreſſit Jobi mœrorem ſane humanitus erumpentem, et habita rei ratione condonabilem, et in ſumma carentem delicto, ut hucuſque Virtus ejus illæſa conſtaret; ſed imaginibus adeo atrocibus amplificatum, ſententiis tam crebris fervidiſque exaggeratum, ut Cenſoribus non deeſſet occaſio et materia calumniandi: adeoque nec occaſioni deſunt Cenſores; hanc enim ipſam doloris intemperantiam caſtigat Eliphazus, et Jobum ſolummodo ut parum fortem aperte corripit, graviora oblique ſignificans. Porro Eliphazi increpatione ſemel etiam laceſſitus Jobus, cum de Dei in ſe ſeveritate jam queritur, adhuc tamen ab acrioribus illis cum Deo expoſtulationibus ſeſe abſtinet, lenioribus querimoniis contentus, et peccatum ſimul agnoſcens. [1] Quocirca quæ in ſe poſtea admittit jam aliquantum labaſcens Viri virtus, duræ illæ et pervicaces integritatis ſuæ obteſtationes, divinæque juſtitiæ obmurmurationes, ea omnia ſunt Affectus potius quam Morum: arguunt enim, non impium, ſed conſcium quidem ſuæ integritatis, nimiumque confidentem, multo autem magis acerbiſſimis corporis animique cruciatibus oppreſſum, et vehementi doloris æſtu longius æquo evectum. Cum autem cauſam ſuam veluti abjiciunt Triumviri, et ab importunis criminationibus tandem abſtinent, quanquam nihil quidquam de ſua pertinacia adhuc remittit Jobus, ſubſidente tamen aliquantum iracundiæ et doloris æſtu, redit jam quodammodo ad ſeſe, atque animi ſui ſententiam ſedatius paulo et apertius exponit: et profecto etſi erga Deum fortaſſe arrogantior, eſt tamen contra Eliphazi accuſationes juſta et vera pro ſe Viri defenſio. Videte autem primo, quam mirifice exprimitur Jobi confidentia et perſeverantia, in cauſa ſua tuenda contra obtrectationes Amicorum: [2]

1 Vide Cap. VII. 20.
2 Cap. XXVII. 2, ——— 7.

חי אל הסיר משפטי
ושדי המר נפשי:
כי כל עוד נשמתי בי
ורוח אלוה באפי:
אם תדברנה שפתי עולה
ולשוני אם יהגה רמיה:
חלילה לי אם אצדיק אתכם
עד אגוע לא אסיר תמתי ממני:
בצדקתי החזקתי ולא ארפה
לא יחרף לבבי מימי:
יהי כרשע איבי
ומתקוממי כעול:

" Ut vivit Deus, qui jus meum amovit;
" Et Omnipotens, qui amarore imbuit animam meam;
" (Nam omnino adhuc mens mihi conſtat,
" Et ſpiritus Dei eſt in naribus meis:)
" Ita nunquam labia mea rem iniquam loquentur,
" Nec lingua mea quod falſum eſt proferet:
" Abſit, ut a vobis jus ſtare pronunciem:
" Donec expiravero non amovebo a me integritatem meam.
" Juſtitiam meam firmiter retineo, nec eam dimittam;
" In omni vita cor meum nunquam me probro adficiet;
" Fiat, ſicut improbus, inimicus meus;
" Et qui ſeſe incitat contra me, ſicut injuſtus.

Quam autem magnifica, quam auguſta, quam pulchra atque amabilis jam effulget Imago Virtutis, cum vitæ anteactæ memoriam omnem repetit! Quæ Viri majeſtas & auctoritas! [1]

בצאתי שער עלי קרת
ברחוב אכין מושבי:
ראוני נערים ונחבאו
וישישים קמו עמדו:

[1] Cap. XXIX. 7, —— 10.

שרום

שרים עצרו במלים
וכף ישימו לפיהם׃
קול נגידים נחבאו
ולשונם לחכם דבקה׃

"Cum egrederer ad portam, ſuper urbe;
"Cum in foro tribunal meum conſtituerem:
"Viderunt me juvenes, et ſeſe occultarunt;
"Et ſenes aſſurrexerunt, ſteterunt:
"Principes cohibuerunt ſermonem,
"Et ori ſuo manum impoſuerunt:
"Vox nobilium obmutuit;
"Et lingua eorum palato adhæſit:

Quæ beneficentia, liberalitas, in ope ferenda promptitudo![1]

כי אזן שמעה ותאשרני
ועין ראתה ותעידני׃
כי אמלט עני משוע
ויתום ולא עזר לו׃
ברכת אובד עלי תבא
ולב אלמנה ארנן׃

"Profecto auris audiebat, et beatum me prædicabat;
"Et oculus videbat, et teſtimonium mihi perhibebat:
"Quoniam ſtatim vindicabam inopem vociferantem;
"Et pupillum, et cui nullus opitulator:
"Benedictio pereuntis ſuper me ſemper deſcendebat;
"Et cor viduæ ut caneret efficiebam.

Quæ Judicis ſanctitas et integritas![2]

צדק לבשתי וילבשני
כמעיל וצניף משפטי׃
אב אנכי לאביונים
ורב לא ידעתי אחקרהו׃
ואשברה מתלעות עול
ומשניו אשליך טרף׃

1 Cap. XXIX. 11, —— 13.
2 Cap. XXIX. 14, 16, 17.

" Juſtitiam indui, et ipſa me veſtivit;
" Inſtar pallii et tiaræ judicium meum: —
" Pater eram egenis;
" Et in cauſam etiam ignoti ſolebam inquirere:
" Confringebam molares oppreſſoris;
" Et e dentibus ejus excutiebam prædam.

Quæ puritas et firmiſſimis principiis fundata Numinis reverentia! quæ benevolentia denique et humanitas! [1]

ומח חלק אלוה ממעל
ונחלת שדי ממרומים:
הלא איד לעול
ונכר לפעלי אָון:
הלא הוא יראה דרכי
וכל צעדי יספור:
אם אמאס משפט עבדי
ואמתי ברבם עמדי:
ומה אעשה כי יקום אל
וכי יפקד מה אשיבנו:
הלא בבטן עשני עשהו
ויכוננו ברחם אחד:

" Quæ enim portio a Deo deſtinata deſuper;
" Et hæreditas ab Omnipotente de excelſis?
" Annon excidium injuſto?
" Et abalienatio operantibus iniquitatem?
" Nonne Ille ſemper videt vias meas?
" Et omnes greſſus meos dinumerat? —
" Si ſprevi cauſam ſervi mei,
" Et ancillæ meæ, cum mecum lite contenderent;
" Quid tum facerem, cum ſurgeret Deus;
" Et cum viſitaret, quid illi reſponderem?
" Nonne in ventre, qui me fecit, idem illum fecit?
" Nonne formavit nos in utero Unus?

1 Cap. XXXI. 2, —— 4, 13, —— 15.

Animadvertit

Animadvertit Ariſtoteles,[1] Exemplum viri egregie Probi ex rebus proſperis in adverſas incidentis Tragœdiæ minime convenire; cum ſit *μιαρον*, fœdum potius et plane indignum, quam vel miſerabile vel terribile: quod quanquam Græcorum ſcenæ et Ethnicorum hominum ſenſui valde accommodatum, apud nos tamen ſemper locum habere, aut in Jobi Poema transferri, vix poteſt. "Miſeratio oritur, inquit Ille, "cum immerenti res adverſæ eveniunt:" itaque egregia Virtus in infelicitatem incidens tantum abeſt ut ſit a miſeratione aliena, ut potius ad eam commovendam ſit imprimis comparata. "Metum incutiunt ejus "miſeriæ, qui nobis eſt ſimilis:" unde efficitur, terrorem non habere valde improborum quidem infortunia; idem vero de eximie bonorum miſeriis haud æque conſequitur: nam ſi nobis timemus, cum virtus mediocris affligitur; multo ſane magis, cum egregia.[2] Ea itaque mihi videtur eſſe mens Ariſtotelis, non ut prorſus exiſtimet, Viri egregie Probi valdeque infelicis exemplum ſua natura male comparatum eſſe ad commovendum vel miſerationem vel terrorem, ſed potius Virtutem Infelicem eſſe rem in ſe ipſa indignam planeque deteſtabilem, et quæ in Scenam proferri non debet: quæ Philoſophi ſententia oritur ex inſana illa humanæ Virtutis æſtimatione, in qua eximenda Jobi Poema potiſſimum occupatur. Sane Perſona Jobi, quanquam ad Virtutis conſummationem tam prope accedens, ſatis tamen in ſe humanæ debilitatis admixtum habere videtur, ut nec probabilitate careat, neque certe in Terrore commovendo ſuo effectu deſtituatur. Etenim ſi mortalium integerrimo in graviſſimas miſerias incidenti divinæ juſtitiæ omnino obmurmurare ſit nefas, quis eſt, qui coram Deo conſiſtet? quis, qui ſe malorum immunem et exſortem fore confidet? Minime autem alienus eſt Terror a fine Poematis, ſiquidem hoc præcipue inculcatur Documen-

1 Vide De Poet. Cap. XIII.

2 *Και τους ομοιους ελεουσι, κατ' ηλικιαν, κατ' ηθη, καθ' εξεις, κατ' αξιωματα, κατα γενη· εν πασι γαρ τουτοις μαλλον φαινεται και αυτῳ αν υπαρξαι· ολως γαρ και ενταυθα δει λαβειν, οτι οσα εφ' αυτων φοβουνται, ταυτα επ' αλλων γιγνομενα ελεουσιν.* ——— *Και μαλιστα το σπουδαιους ειναι, εν τοις τοιουτοις καιροις οντας, ελεεινον· απαντα γαρ ταυτα, δια το εγγυς φαινεσθαι, μαλλον ποιει τον ελεον· και ως αναξιου τε οντος, και εν οφθαλμοις φαινομενου του παθους.* ARISTOT. Rhet. II. 10.

tum,

tum, μη υψηλοφρονει, αλλα φοβȣ. Et ſuorum malorum exemplum quam vim habere deberet præclare docuit ipſe Jobus: [1]

ישמו ישרים על זאת
ונקי על חנף יתערר׃
ויאחז צדיק דרכו
וטהר ידים יסיף אמץ׃

"Super hoc ipſum attoniti ſtupebunt integri;
"Et innocens adverſus hypocritam zelo flagrabit:
"Sed obſtinate perſiſtet in via ſua juſtus;
"Et puro manuum augebitur conſtantia.

Triumviri tales omnino exhibentur, quales Poematis ratio poſtulabat; Cenſores acerbi, ſeveri, irritabiles, a pio ſolandi propoſito in objurgationes et contumelias facile abrepti. Statim ab initio την προαιρεσιν δηλȣσιν, et quid ab iis expectandum ſit ſatis clare indicant: primus quidem ſub ipſo ingreſſu aliquam præ ſe fert lenitatem; [2]

הנסה דבר אליך תלאה

"Si tentemus te adloqui, an ægre laturus es? —

Sed vincit protinus indignatio;

ועצר במלין מי יוכל׃

"At cohibere ſermones quis valeat?

Alter ſubito excandeſcit: [3]

עד אן תמלל אלה
ורוח כביר אמרי פיך׃

"Quouſque proloqueris iſta,
"Et verba oris tui erunt inſtar venti vehementis?

Audi vero Tertium: [4]

הרב דברים לא יענה
ואם איש שפתים יצדק׃
בדיך מתים יחרישו
ותלעג ואין מכלם׃

1 Cap. XVII. 8, 9.
2 Cap. IV. 2.
3 Cap. VIII. 2.
4 Cap. XI. 2, 3.

"Annon

"Annon multitudini verborum reſpondebitur?
"Numquid vir loquax habebitur juſtus?
"An mendacia tua hominibus ſilentium imponent?
"Et cum irriſeris nemo tibi pudorem incutiet?

Iniqui, contentioſi, omnia in pejorem partem rapientes: [1]

האל יעות משפט
ואם שדי יעות צדק׃

"An Deus pervertet jus?
"Anne Omnipotens diſtorquebit juſtitiam?

ubi nota, Jobum nihil quicquam adhuc de divina juſtitia intemperantius effudiſſe. [2]

אף אתה תפר יראה
ותגרע שיחה לפני אל׃

"Quin Tu irritam facis Religionem,
"Et minuis precationem coram Deo:

invidioſum habes alterius conſectarium. Superbi, faſtuoſi, ſuæ ſapientiæ plurimum tribuentes: [3]

מדוע נחשבנו כבהמה
נטמינו בעיניכם׃
טרף נפשו באפו
הלמענך תעזב ארץ
ויעתק צור ממקומו׃
גם אור רשעים ידעך

"Quamobrem reputamur inſtar bruti pecoris;
"Impuri habemur in oculis veſtris?
"O lanians ſeipſum in ira ſua!
"Ergone propter Te derelinquetur tellus?
"Et revelletur rupes e loco ſuo?
"Imo vero improborum lumen extinguetur. —

Nec verecundior Bildado ſuccinens Zopharus: [4]

1 Cap. VIII. 3.
2 Cap. XV. 4.
3 Cap. XVIII. 3, — 5.
4 Cap. XX. 2, 3.

לכן שעפי ישיבוני
ובעבור חושי בי׃
מוסר כלמתי אשמע
ורוח מבינתי יענני׃

"Profecto cogitationes meæ ad respondendum me stimulant,
"Et propterea festinus me impellit impetus:
"Castigationem mihi ignominiosam audiero?
"Ergo spiritus intelligentiæ meæ me cogit respondere.

Censores autem eandem causam eodem fere modo omnes agunt: Eliphazus quidem, qui lenissime omnium inceperat, in acerbissima descendit convicia, et gravissimas accusationes directe et speciatim Jobo intentat, a quibus cæteri sibi temperant: nam Bildadus locum de Dei majestate et sanctitate bis antea ab altero ornatum, ne nihil diceret, breviter tantum retractans, et Zopharus ad silentium confugiens, socium pariter destituere, et Jobo causam cedere videntur. Satis commode Tribus committuntur obtrectandi partes: nimis angustum fuisset et exile, Persona singularis; confusum plane et importunum, Censorum turba. Cæterum Triumvirorum Mores, quantum quidem video, parum inter se discriminantur: Affectuum sane gradationi, quam Morum diversitati, impensius studetur. Quod si aliquam hac in parte varietatem desideret delicata et fastidiosa recentiorum Critica, excusanda est nascentis Poeticæ simplicitas, rerumque gravitate et sententiarum pondere compensanda.

Veruntamen Censorum asperitati et intemperantiæ pulchre opponitur et adversatur Elihui lenitas et moderatio: mitis est, pius, æquus, ab acerbitate et adulatione pariter alienus, singulari sapientia præditus, quam Dei gratiæ unice tribuit; quæ omnia multum insuper commendat ætas juvenilis. Uti vero præclare comparati erant Censorum Mores ad irritandum Jobi animum, ita ad eundem sedandum pulcherrime accommodatur Persona Arbitri: in hoc ipso autem posita est Argumenti sedes; in hoc veluti cardine totius Poematis consilium et finis vertitur.

Quem finem haberet Dei Actio, quam consentaneum universæ Poematis rationi & proposito, antea notavi: id modo jam addam, quanquam

quam plurimis tota oratio incongrua, & a re de qua agitur plane aliena, temere viſa ſit; nemo tamen ſententiarum gravitatem a Perſona abhorrere, aut tanta majeſtate ullo modo indignam eſſe unquam exiſtimavit.

Altera pars quæ in hujuſmodi Poemate præcipue ſpectari debet eſt Sententia; quam oportet argumento convenire et apta dictione explicari: διανοιαν vocat Ariſtoteles, et in Dramatis partibus recenſet; non quidem, quaſi ejus ſpeciei propriam, ſed ut omni Poemati communem, et in omnibus maximi momenti. Mores ſunt ſolummodo Perſonarum, et Poema omne quod Perſonas habet, habere etiam debet Mores: Sententia autem eſt et Poematis omnis, et Orationis. Habet rationem cum Perſonarum tum Rerum: quod ad Perſonas attinet, potiſſimum verſatur in Moribus et Affectibus exprimendis: quæ jam protuli ſunt Senſuum exempla, quoad Mores exprimunt. Reſtant itaque Affectuum Imitationes, et Rerum Deſcriptiones: de quibus cum generatim antehac diſſererem, fieri non potuit quin aliqua ex hoc ipſo Poemate proferrem; Dictio autem Poetica quam vim haberet in animi motibus incitandis, non aliunde melius demonſtrare valui, quam petitis ibidem exemplis: quocirca quod ſupereſt expediam breviter.

In vehementioribus Affectibus maxime verſatur Jobi Poema, dolore, iracundia, indignatione, acerrimiſque concertationibus, ad Terrorem concitandum potiſſimum comparatum, et Sublimitatem imprimis ſpirans: quo in genere ſufficiant exempla antehac allata. Nec tamen deſunt leniores animorum motus; Luctus et Querimonia ad miſerationem commovendam: [1]

אדם ילוד אשה
קצר ימים ושבע רגז׃
כציץ יצא וימל
ויברח כצל ולא יעמוד׃
אף על זה פקחת עיניך
ואתי תביא במשפט עמך׃
שעה מעליו ויחדל
עד ירצה כשכיר יומו׃

[1] Cap. XIV. 1, 2, 3, 6.

"Homo natus de muliere,
"Brevis eſt dierum, et ſatur tumultus:
"Ut Flos emicat, et langueſcit;
"Fugitque ut umbra, et non ſubſiſtit.
"Etiamne ſuper hunc oculos tuos aperuiſti?
"Et Me adduces in judicium Tecum? —
"Remove conſpectum ab eo, ut remiſſionis aliquid habeat;
"Et acquieſcat diei ſuo ſicut mercenarius.

totuſque ille locus pulcherrimis imaginibus depictus, et in genere Elegiaco perfectiſſimus. Acrius poſtea inſurgit dolor, ſed flebilis identidem et queribundus: 1

עד אנה תגיון נפשי
ותדכאונני במלים:
זה עשר פעמים תכלימוני
לא תבשו תהכרו לי:
חנני חנני אתם רעי
כי יד אלוה נגעה בי:
למה תרדפני כמו אל
ומבשרי לא תשבעו:

"Quouſque vexabitis animam meam,
"Et contereti me ſermonibus?
"Jam decem vicibus me contumelia affeciſtis;
"Non erubeſcitis, in me uſque obfirmati eſtis. —
"Miſeremini mei, miſeremini mei, O vos amici mei!
"Nam Dei manus me plaga affecit.
"Quianam inſectamini me, ut Deus;
"Neque carne mea ſatiati eſtis.

Quantum ſibi indulget Spes, in poſteræ felicitatis imaginibus formandis quam ingenioſa ſit, in fovendis quam credula, in ornandis deſcribendiſque quam læta et geſtiens, perfecte expreſſit Jobus poſt vitæ anteactæ commemorationem: 2

1 Cap. XIX. 2, 3, 21, 22.
2 Cap. XXIX. 18, —— 23.

ואמר

ואמר עם קני אגוע
וכחול ארבה ימים׃
שרשי פתוח אלי מים
וטל ילין בקצירי׃
כבודי חדש עמדי
וקשתי בידי תחליף׃
לי שמעו ויחלו
וידמו למו עצתי׃
אחרי דברי לא ישנו
ועלימו תטף מלתי׃
ויחלו כמטר לי
ופיהם פערו למלקוש׃

" Proinde dicebam, In nido meo expirabo;
" Et ut arenam multiplicabo dies:
" Radix mea ſeſe dilatabit ad aquas;
" Et ros commorabitur in ramo meo:
" Gloria mea ſemper erit mecum recens;
" Et arcus meus in manu mea renovabitur:
" Me audient, et expectabunt;
" Et ad conſilium meum intenti tacebunt:
" Poſtquam locutus fuero nihil iterabunt;
" Et ſuper eos ſtillabit oratio mea:
" Et expectabunt me, ut pluviam;
" Et os ſuum diducent ad imbrem ſerotinum.

Referri poſſunt etiam ad Imitationem Affectuum adjuncta quædam, ex intima natura, veriſque humanæ animæ motibus deprompta, quibus quævis illuſtratur Deſcriptio: uno ex multis exemplo contentus ero. Ita a natura comparatum eſt, ut quæ maxime ex votis, ſed præter ſpem, eveniunt, ea videntes etiam et ſentientes vix credamus: de Deo Jobus; [1]

אם קראתי ויענני
לא אאמין כי יאזין קולי׃

1 Cap. IX. 16.

"Si invocavero, et mihi reſponderit,
"Non crederem quod exaudiverit vocem meam:

quo egregie expreſſit cum Dei majeſtatem et ſeveritatem, tum ſuam humilitatem et deſperationem. [1]

אשחק אליהם לא יאמינו

"Adridebo eis, non credent:

inquit Jobus de ſuis Clientibus; quo amplificatur ipſius ſumma gravitas dignitaſque cum facilitate conjuncta, ſimul horum erga ipſum intemerata veneratio. Uno denique atque eodem adjuncto ad Equum Bellatorem tranſlato mirifice depingitur ardor ejus atque alacritas, pugnæque arrecta cupido: [2]

ברעש ורגז יגמא ארץ
ולא יאמין כי קול שופר:
בדי שפר יאמר האח
ומרחוק יריח מלחמה
רעם שרים ותרועה:

"Cum trepidatione et fremitu vorat terram;
"Nec credit, quod tubæ ſit ſonitus:
"Pergente jam tuba, dicit, Euge;
"Et a longinquo odoratur prælium,
"Tonitru principum et clangorem.

Quo ex loco omnium admiratione celebratiſſimo abunde cernitur, quantum etiam valet in Rerum deſcriptionibus hoc Poema: ſimul exiſtimare licet in aliis nonnullis non minus evidentem fore ſenſuum cum rebus convenientiam et proprietatem, ſi de ipſis Animalibus eorumque natura æque conſtiterit. Ut de Deſcriptione aliqua recte judicetur, æque claram ac plane eandem atque ipſe ſcriptor Rei ipſius notionem habere oportet. Omnibus ſane mortalibus communis eſt tonitrus perceptio; videamus quomodo eam expreſſit Elihuus: [3]

1 Cap. XXIX. 24.

2 Cap. XXXIX. 24, 25.

3 Cap. XXXVII. 1, —— 4. In ultima linea legendum videtur יעקב, cum VULGATO et SYMMACHO: quam emendationem propoſuit Vir Doctiſſimus RICHARDUS GREY, de hoc Poemate præclare meritus.

אף לזאת יחרד לבי
ויתר ממקומו׃
שמעו שמוע ברגז קלו
והגה מפיו יצא׃
תחת כל השמים ישרהו
ואורו על כנפות הארץ׃
אחריו ישאג קול
ירעם בקול גאונו
ולא יעקבם כי ישמע קולו׃

" Ob hoc etiam expavescit cor meum,
" Et subsultim trepidat e sede sua:
" Audite audiendo vocis ejus fremitum,
" Et murmur quod ex ore ejus egreditur!
" Sub omne cœlum rectus ejus impetus,
" Et lumen ejus in extremas oras terræ.
" Post illud rugit vox;
" Intonat voce Majestatis suæ;
" Neque investigari poterit, cum audita fuerit, vox ejus.

Non est necesse ut in singulis diutius immoremur, cum in hoc Poemate abunde suppetant, et passim occurrant, in omni virtutis atque elegantiæ genere, sensuum, imaginum, ac dictionis pulcherrima exempla. Ut verbo dicam, styli majestas Argumenti granditati, vis atque impetus Affectuum incitationi, respondet; utque cæteris omnibus Hebrææ Poeseos monumentis facile antecellit hoc Poema rerum dispositione et Oeconomia, ita sublimitate elocutionis totiusque scriptionis elegantia nulli concedit. Imprimis autem, ut nec illud omittam, accurata est et perfecta Constructio Poetica, quod in antiquissimis fere Hebræorum monumentis maxime cernitur: ejus vero rei artificium, uti convenerat Poematis cum dignitati tum etiam longitudini, situm est potius in justa totius periodi conformatione, & accurata distributione membrorum, quam in contrapositione vocum, aut nimium elaborata Parallelismi concinnitate.

Hæc

Hæc erant, quæ de Sacra Hebræorum Poesi differenda propofueram: quibus exequendis fi quid induſtria confecutus fum, id Vobis, Academici, imprimis deberi profiteor, qui conatus meos boni confulere, et ſtudium meum veſtro etiam ſtudio et favore fuſtentare dignati eſtis. Profecto cum mecum reputarem argumenti hujufce magnitudinem et difficultatem, quam et antea prævideram, et magis etiam indies expertus fenfi; in quo anteceſſorum veſtigia, et doctorum etiam monita, perfæpe deficerent; recondita eſſet vel in fe, vel propter vetuſtatem, rerum natura, inveſtigatio ardua, fubtilis explicatio, anceps aſſertio, periculofus error: ne conciderem plane animo, Veſtra fecit humanitas. Intelligebam enim Viris graviſſimis atque eruditiſſimis probari inſtitutum meum, ut neque ab hujufce Diſciplinæ confilio, neque a loci dignitate, neque a ſtudiofæ juventutis utilitate, alienum: inter Auditores meos eos fæpe numerabam, unde me potius et in hoc et in omni literarum genere præcepta petere decuiſſet: Juvenes autem, ad quos unice pertinebat hujufce muneris ac præceptionis ratio, femper habebam meis confiliis ſtudio fuo et frequentia faventes: quæ mihi impertita veſtræ voluntatis teſtimonia nifi in beneficii loco ponerem, fane de me arroganter, de Vobis contumeliofe fentirem. Vobis itaque omnibus, Academici, maximas et ago gratias et habeo: femper mihi jucundiſſima erit veſtræ erga me benevolentiæ recordatio; neque verendum eſt, ne id patiar ex animo meo excidere, quod mihi præcipuo honori eſſe femper exiſtimabo.

Ut autem iſtuc revertar, quo maxime ſpectavit univerfum præceptionis meæ confilium, Vos, Juvenes Ornatiſſimi, mihi jam poſtremo monendos atque hortandos arbitrarer, nifi laudandi potius eſſetis. Nam Linguam Hebræam, nimium diu neglectam et pæne obfoletam, his proximis aliquot annis ita fedulo coluiſtis, et in cæterarum literarum focietatem et communionem tanto ſtudio et confenfu revocaſtis, ut jam iterum fummo in honore et celebritate verfetur; ut veſtro beneficio poſt longum exilium, ſtatum, exiſtimationem, dignitatem, quafi poſtliminio recepiſſe videatur. Pergite itaque his ſtudiis eadem qua cœpiſtis diligentia,

tia, eadem ingenii felicitate, incumbere; nihilque prius habete, quam ut illuſtretis porro atque propagetis has literas; cum ſuaves, elegantes, jucundas, tum ſumme utiles et fructuoſas; rerum copia locupletes, gravitate admirabiles, ſanctitate venerandas; homine ingenuo et liberali imprimis dignas, ad Theologiæ ſcientiam adſpiranti omnino neceſſarias; Vobis ipſis laudi, Academiæ honori, Eccleſiæ emolumento, futuras. Habetis Ducem, 1 qui auctoritate, exemplo, præceptis, aſſiduitate, nunquam veſtris commodis atque utilitati deerit; cum excellenti ingenio Virum, et ſingulari eruditione, tum ſummo morum candore, ſumma facilitate atque humanitate præditum. Vobis Ille immenſos Orientis theſauros, ampliſſimumque ſcientiæ campum, curſumque ad laudem patefaciet: mihi ſuffecerit, Hebrææ Poeſeos copiam et divitias aliquantum indicaſſe, et amœniora quædam hujuſce Paradiſi ſpatia aperuiſſe, ſi forte illuc ſtudia veſtra allicere atque excitare poſſem: quod ſi intelligerem, Vos in hoc literarum curriculum meo hortatu promptiores unquam deſcendiſſe, uberrimum me laboris mei fructum percepiſſe exiſtimarem.

1 Virum Cl. THOMAM HUNT S. T. P. Linguæ Hebrææ Regium, et Arabicæ Laudianum, Profeſſorem.

METRICÆ HARIANÆ
BREVIS CONFUTATIO:
ET
ORATIO CREWIANA.

METRICÆ HARIANÆ

BREVIS CONFUTATIO.

Cum Viri admodum Reverendi FRANCISCI HARII, nuper Epiſcopi CICESTRENSIS, de Metrica Hebræa Hypotheſis ita ſe doctis quibuſdam probaverit, ut perſuaſum habeant, Præſulem eruditiſſimum germanam veterum Hebræorum poeſin, ab annis plus bis mille intermortuam, feliciter jam inſtauraſſe; ſuamque de hac re ſententiam rationibus tam validis firmaviſſe, ut plane extra omnem controverſiam poſita ſit: profecto qui eam ita adoriri velit, ut ſolummodo de parte aliqua quæſtionem inferat, dubitationem ac ſcrupulum ſubinde injiciat, aut unum atque alterum ejus argumentum convellat, "fruſtra [1] ſperaverit ſe opinionem eorum animis tam "alte infixam, tantique Viri auctoritate munitam, exempturum: ne-"dum is fidem impetrabit, qui affirmet ſe reperiſſe quod doctiſſimum "Præſulem latuit, niſi validiſſimis rationibus illius Hypotheſin evertat, "ſuam confirmet. Miſſis igitur ambagibus ad rem illico deveniam, et "exemplo, quod unum probationis genus incredulis hac in cauſa aſ-"ſenſum extorquere poſſit, clariſſimo et certiſſimo oſtendam, me jam "primum de facto deprehendiſſe poeſeos hujus naturam et regulas, "eaſque plane contrarias et pugnantes iis quas ille conſtituit." Exemplum quo utar erit Pſalmus CXI, is ipſe quo utitur Harius; qui probe expenſus noſtram ſententiam ſatis aperiet et probabit, ſimulque illius rationes omnes funditus evertet.

[1] Vide HARII Prolegomena in Pſalmos ſub initio.

PSALMUS CXI.

Verſ.		Period.
1.	odéh javóh becól lebáb,	I.
2.	besód jeſárim véyedáh.	
3.	gédolím mayaſé javóh,	II.
4.	déruſím lecól chephzéhem.	
5.	hód vehádar póyaló,	III.
6.	vezídkathó yomédeth láyad.	
7.	zecér yaſáh leníphlotháv;	IV.
8.	chánun vérachúm javóh.	
9.	téreph náthan líreáv,	V.
10.	jízcor léyolám beríthо.	
11.	coách mayaſáv higíd leyámo,	VI.
12.	lathéth lahem nachálath góim.	
13.	mayaſé jadáv eméth umíſpat;	VII.
14.	neemánim cól pikúdav:	
15.	semúcim láyad léyolám,	VIII.
16.	yáſuím beeméth vejáſar.	
17.	pedúth ſalách leyámo,	IX.
18.	zívah léyolám beríthо.	
19.	kádoſ vénorá ſemó;	X.
20.	reſíth chocmáh jiráth javóh.	
21.	ſécel tób lecól yoſéhem,	XI.
22.	tehílathó yomédeth láyad.	

Ex

Ex hoc Pſalmo Alphabetico ſecundum literas initiales in ſuos verſiculos diſtincto, et numeris ſuis, ſine ulla textus emendatione, ſine ulla etiam Maſoreticarum vocalium mutatione, (niſi quod cum Hario *javoh* legam,) reſtitutò, colligendi ſunt ac ſtatuendi canones Hebraici Carminis.

I. [1] Primo igitur in Hebræa Poeſi pedes non ſunt omnes diſſyllabi: nam in verſibus, 3, 11, 16. —lím maya—, cóach maya—, —ím bee—, ſunt Dactyli; in verſibus 13, 14, mayaſé, neemá— ſunt Anapæſti: contra Harii Canonem I.

II. Quantitatis ſyllabarum ſemper habetur ratio: nam eadem vox, quotieſcunque recurrit, ſemper eſt ejuſdem quantitatis; exempli gratia, javóh, lecól, ſemper ſunt Iambi, láyad ſemper Trochæus, mayaſé Anapæſtus; léyolám perpetuo eſt Amphimacer, berítho, yomédeth Amphibrachus: contra Canonem II.

III. Verſiculi ſunt vel Trochaici, qui admittunt Dactylum, vel Iambici, qui Anapæſtum: ſed neutiquam colligi poteſt verſum ex hoc vel illo genere eſſe, eo quod impari vel pari numero ſyllabarum conſtet: nimirum qui pari ſyllabarum numero conſtant, ſunt ſæpius quidem Iambici, verſ. 1, 2, 7, 13, 14, 15, 20; ſed interdum Trochaici, verſ. 3, 4, 10, 18, 21; et qui impari, ſæpius quidem ſunt Trochaici, verſ. 5, 8, 9, 11, 16, 19; ſed interdum Iambici, verſ. 6, 12, 17, 22: contra III, et IV.

1 Præcipui Canones Hariani:

I. "Primo in poeſi Hebræa pedes ſunt omnes diſſyllabi.

II. "Quantitatis ſyllabarum nulla ratio habetur.

III. "Ubi par eſt ſyllabarum numerus, ejus generis verſiculi Trochaici ſunt, in prima ſyllaba acuendi.

IV. "Si impar ſit ſyllabarum numerus, pro Iambicis cenſendi ſunt, et ſyllaba ſecunda, ut rhythmus ſervetur, acuenda.

V. "Periodi plerumque conſtant duobus verſiculis, ſæpe tribus quatuorve, aliquando pluribus.

VI. "Verſiculi ejuſdem Periodi, exceptis perpaucis, ſunt ejuſdem generis.

VII. "Verſus Trochaici plerumque pedum numero conveniunt, ſed ſæpe etiam diſcrepant.

VIII. "Verſus Iambici plerumque diſcrepant, ſed ſæpe etiam conveniunt.

IX. "Singuli verſiculi ſingulos ſenſus non exponunt.

Vide HARII Prolegom. pag. 27, &c.

IV. Ver-

IV. Verſiculi ejuſdem Periodi ſunt diverſi generis, Period. III, IV, VI, VIII, IX, X, XI; paucis exceptis, Period. I, II, V, VII: et qui genere conveniunt, raro conveniunt numero ſyllabarum et pedum; nimirum in Periodo II, et V, primus verſus eſt Trochaicus Dimeter Catalecticus, ſecundus vero Trochaicus Dimeter Acatalecticus; in Periodo VII, primus eſt Iambicus Dimeter Hypercatalecticus, ſecundus vero Iambicus Dimeter Catalecticus: unicum datur exemplum, ubi verſus genere convenientes ſyllabarum etiam et pedum numero conveniunt, in Periodo I; iique ſunt Iambici: contra VI, VII, VIII.

V. Periodi omnes duobus tantum verſiculis conſtant: nam rectius *koph* et *reſh* penultimam, *ſhin* et *tau* ultimam, Periodum conſtituunt; quod vidit Doctiſſimus Cappellus:[1] contra V.

VI. Singuli verſiculi ſingulos ſenſus ſemper exponunt: contra IX.

" Hæc autem quæ dixi vera eſſe, ut ſunt veriſſima, conſtat exem-
" plis hic adductis, et cuivis Pſalmos inſpicienti facile liquebit, cum
" quavis fere pagina exempla legenti in oculos incurrent."[2]

Quæ cum ita ſint; cum reconditas Metricæ Hebrææ regulas ex hoc Pſalmo feliciter eruerim, vel potius ultro ſeſe offerentes luculenter expoſuerim, eaſque ad Artem facilem, perfectam, ſibique conſtantem redegerim; principiis æque claris et certis innixus, ſed minime mihi eam licentiam permittens, quam ſibi prolixe indulget Harius, ut unam eandemque vocem nunc Trochæum, nunc Iambum, nunc diſſyllabam, nunc triſſyllabam, faciat; id jam meo jure ab æquo lectore poſtulaturus videor, ut meam Hypotheſin Harianæ præferat: hoc certe me facile impetraturum confido, ut utramque eodem in loco habeat, utrique parem tribuat auctoritatem; hoc eſt, omnino Nullam.

Simili quodam modo omnem, quæcunque ea fuerit, Hypotheſin, quæ Metricæ Hebrææ leges tradere, et Verſuum numeros, pedes, et

1 Vide CAPPELLI Crit. Sacr. Lib. I. Cap. XII. II.

2 Vide HARII Prolegom. pag. 31. Animadvertit proculdubio Lector, ad conſtituendos duos ultimos Canones noſtros, ut et reliquos fortaſſe pleroſque, Propoſitionem Univerſalem ex Particulari deduci: nimirum, ſic ſe res habet in hoc Pſalmo, ergo ſic habet in omnibus Hebraicis Carminibus quibuſcunque: in quo Harium ſequor; nam ut quod res eſt plane dicam, ex hac argumentandi ratione, ſimulque ex Petitione Principii, tota pendet illius Hypotheſis.

ſcanſionem

ſcanſionem definire, aggredietur, facile everti poſſe exiſtimo: nam ei Hypotheſi aliam contrariam et omnino repugnantem, ſed æque validis argumentis confirmatam, opponi poſſe perſuaſum habeo.

Quod ad eorum attinet ſententiam, qui Hebraici Carminis artificium in ομοιοτελευτοις unice ponunt, ſive in verſuum clauſulis ſimiliter deſinentibus; eam, quanquam multos habuerit fautores, et eruditos propugnatores, Clericum, Garofalum, Fourmontium, multo tamen eſſe arbitror omnium vaniſſimam, quippe cujus vanitas tam manifeſto deprehenditur. Nam cum in Carminibus Alphabeticis nonnullis certo definiuntur verſuum clauſulæ, cumque in iis plane apparet verſuum clauſulas non eſſe ſimiliter deſinentes, nullam adhibitam fuiſſe circa ομοιοτελευτα curam aut cogitationem; clare id vincitur, Hebraici Carminis artificium in ομοιοτελευτοις poſitum non eſſe.

ORATIO ANNIVERSARIA

IN MEMORIAM PUBLICORUM BENEFACTORUM
ACADEMIÆ OXONIENSIS,
EX INSTITUTO
HONORATISSIMI DOMINI
ET PATRIS ADMODUM REVERENDI
NATHANIELIS DOMINI CREWE,
NUPER BARONIS DE STENE
ET EPISCOPI DUNELMENSIS,
HABITA IN THEATRO SHELDONIANO
VI. NONAS JULII A.D. MDCCLI.

A ROBERTO LOWTH A.M. E COLL. NOV.
POETICÆ EXPRÆLECTORE,
ARCHIDIACONO WINTONIENSI.

ORATIO CREWIANA.

QUOD pie ac prudenter a majoribus noſtris olim proviſum eſt, Academici, ut in ſingulis Collegiis Virorum de unoquoque privatim bene meritorum annua fieret recordatio, id jam tandem Viri Illuſtriſſimi Sanctiſſimique Præſulis auctoritate atque inſtituto in Academia pariter obtinet, ut eorum omnium, quorum munificentia res noſtra communis in hunc amplitudinis gradum pervenit, grata ac ſolennis commemoratio communiter et publice concelebretur. Senſit profecto Vir ille ſapientiſſimus, noſtrique tum commodi tum dignitatis ſtudioſiſſimus, non modo ad Academiæ pietatem imprimis pertinere, ut officii hujuſce religioni quoad poſſet ſancte auguſteque ſatisfaceret, ſed et ejuſdem plurimum intereſſe, ut per quos potiſſimum profecerit quaſi præconis alicujus voce palam teſtaretur; neque plus gloriæ in illuſtriſſimos hujus Academiæ Patronos ex ipſorum liberalitate, quam honoris in ipſam Academiam ex tot tantorumque Virorum patrocinio, redundaturum. Hoc vero Illum vel præcipue in animo habuiſſe arbitror, quod Vos ut ex animis veſtris excidat nunquam commiſſuros eſſe confido; nimirum omnem magni alicujus beneficii commemorationem ſimul in ſe continere admonitionem officii, acerrimoſque ingenuorum hominum mentibus admovere laboris, induſtriæ, virtutis ſtimulos: ita fore, ut quoties fieret tot tantorumque erga vos meritorum enumeratio, toties attentius cogitaretis, quid horum auctoribus, quid Academiæ, quid patriæ, quid humano denique generi, eo nomine debeatis; toties animi veſtri gratiæ non verbis, ſed re factiſque, referendæ flagrantiore quadam cupiditate ac deſiderio incenderentur.

Cujus ego ut paream voluntati auctoritate veſtra ex ipſo diſceſſu huc revocatus, poſt miſſionem, quam mihi lætiorem dubito an acerbiorem reddiderit veſtra, Academici, erga me perſpecta benevolentia, etſi nihil aliud, hoc certe, quod non ultimum eſt in hoc negotio, et in quo ne-

mini facile concesserim, affero, animum huic Academiæ longo usu, suavissimo commercio, sanctissima necessitudine, multis magnisque beneficiis cum privatim tum publice acceptis, meritissimo devinctum atque deditum; ejusque salutis, existimationis, famæ, conservandæ, tuendæ, propagandæ, incredibili quodam studio ardentem. Neque porro defuturam mihi in hoc argumento orationem vererer, si rei ipsius amplitudinem ac dignitatem, quantam mente et cogitatione complector, tantam verbis exprimere et dicendo consequi possem.

Equidem cum ex ultima memoria Academiæ nostræ origines atque incrementa repeto, video ejus initia ipsis hujusce nationis primordiis ætate finitima; res ejus cum ipsius reipublicæ fortunis fere conjunctas: in difficillimis temporibus maximisque rerum conversionibus, hanc summis hominibus atque potentissimis non parvi æstimatam, hanc optimis præcipuæ curæ habitam; hanc semper primarios in Ecclesia et in Republica viros, hanc Præsules, Optimates, Principes, Reges, ut quisque de patria bene mereri voluit, ita Academiam propensissimo quemque animo amplexum fuisse, eique servandæ, augendæ, amplificandæ, consilia, officia, operas, liberalitatem, promptissime studiosissimeque contulisse. Hanc enim studiorum fuisse domicilium, hanc literarum sedem, hanc fontem scientiæ atque virtutis; hujus præcipue salute totius regni salutem contineri, unde artes atque disciplinæ, unde humanitas, doctrina, religio, in omnes reipublicæ partes derivarentur.

Quod si usque a magno illo ALFREDO, Academiæ nostræ vel conditore vel certe instauratore, initium ducamus, quod fuisse unquam tempus reperiemus, quo non REGUM potissimum nostrorum in eadem vel sublevanda, vel tutanda, vel ornanda, eximiam quandam curam ac solicitudinem, favorem etiam et propensissimam voluntatem, testatam fuisse videbimus? Hi Academiam barbarorum populorum incursionibus afflictam erexerunt; hi civilibus discordiis concussam stabiliverunt; hi intestinis dissidiis distractam atque dilaceratam auctoritate, consilio, intercessione, præsentia, composuerunt: ab his concessæ immunitates, leges constitutæ, prœmia proposita, factæ donationes: hi Collegio-

Collegiorum partim conditoribus præſidio fuerunt, partim ipſi condiderunt. Quid dicam, qui diſciplinas novas conſtituere, conſtitutas amplioribus ſtipendiis augere; qui exercitationibus noſtris coram intereſſe, et labores noſtros atque diligentiam monitis, hortationibus, præmiis, multoque magis oculis atque aſpectu ipſo, incitare dignati ſunt: quid, qui literis ipſis favendo, noſtræ ſimul induſtriæ et honori veriſſime faverunt? Quos omnes ſi ſingulatim recenſere vellem, annales noſtros ab ultima memoria ad hunc uſque diem percurrere, faſtorumque codicillos ordinatim vobis recitare, neceſſe haberem. Hæc autem quorſum pertinent, niſi ut cogitemus, iſthæc omnia, quæ videmus quibuſque fruimur, ex eodem ſancto auguſtoque fonte et manaſſe primum, et perpetuo profluxiſſe: hanc Academiam Regiæ auctoritatis veluti fundamento conditam eſſe, ejuſque præſidio etiamnum niti atque conſiſtere; Regii favoris aura ad hunc dignitatis atque opulentiæ portum perveniſſe, ejuſdemque cuſtodia tutam et ſecuram ſtationem obtinere: his non modo ejus decus, exiſtimationem, felicitatem, ſed ſalutem, ſed vitam ipſam atque ſpiritum contineri? Neque immerito majores noſtri hanc ſibi primam laudem et quaſi propriam vendicaverunt, ut ſingulari pietate tantis beneficiis reſponderent; utque erga Regiam Majeſtatem fidei, honoris, obſervantiæ gloria, cæteris omnibus antecellerent, ſuæque nationi perfectum quoddam proponerent documentum atque exemplar. Tuemini itaque, Academici, per famam atque fortunas veſtras vos obteſtor, tuemini hanc laudem illibatam atque illæſam; atque providete, ne ulla unquam hac in parte labes, quam ab animis veſtris longiſſime abeſſe certo ſcio, ne vel tenuiſſima ſuſpicionis macula, nomini veſtro inhæreſcat.

Proxime ab Regibus noſtris COLLEGIORUM FUNDATORIBUS, inter quos ſunt et Regii nominis, Academiæ grates debentur; qui beneficiis privatim collatis, incredibile dictu eſt, quantum rem ejus communem atque dignitatem publicam amplificaverunt. Revocate enim animos veſtros, Academici, ad illorum temporum memoriam, cum ſine certa ſede, ſine laribus propriis, homines hic loci literis operam dantes

tes fusi per urbem ac dispersi licenter vagabantur; tabernarum potius ac popinarum inquilini, quam Musarum hospites aut Academiæ cives. Ut commorandi, perinde erat vivendi ratio; neque habitatio, quam mores, solutior. Piget pudetque referre, quæ tum sæpe dominabatur in hoc disciplinæ atque humanitatis domicilio libido atque immanitas; quæ factionum barbaries, qui discordiarum furor, quæ pugnarum atque etiam cædum rabies et licentia; cum in confusa et infinita multitudine, nec satis noti, neque in certos ordines descripti, neque ulli regimini domestico obnoxii effrenate passim grassarentur. Jam si temporum notis institerimus, reperiemus hanc feritatem tum demum mitescere atque obsolescere cœpisse, cum magni illi literarum patroni vel potius parentes, quorum laudes ad sempiternam memoriam ipsorum in patriam merita propagaverunt, ædes hic complures condidissent ac sodalitia constituissent, ubi doctrinarum studiis dediti, non modo sumptibus necessariis atque etiam honestis sustentarentur, sed publicis Academiæ institutis non minus utentes, privata tamen et sua interea disciplinæ descriptione et certa vivendi ratione continerentur; atque in sui Moderatoris quasi patrisfamilias tutelam traditi, propriosque habentes artium non magis quam morum Præceptores, ad omnem humanitatem, virtutem, et pietatem attentius sanctiusque informarentur. His itaque Viris non modo debemus magna ex parte Academiæ nostræ amplitudinem et splendorem, sed quæ Academiam multo magis decorant, vitæ civilioris atque humanioris cultum, tranquillitatem, concordiam, ordinem, moderationem, totiusque institutionis liberalis accuratiorem normam: his debemus peculiarem illam Academicæ Reipublicæ formam, quæ ad gentis etiam Anglicanæ gloriam pertinet, quamque cum una florentissima Academia Cantabrigiensi, dilectissima nostra Socia atque Compare, communem habemus. Utramque sane Academiam Anglicanam intuens, quot video Collegia, tot numero justas et perfectas Academias, quasi plures civitates uno communis fœderis et societatis vinculo conjunctas; quarum plurimæ multis non minimi nominis apud exteras nationes integris Academiis, ædificiorum splendore, possessionum amplitudine, literariæ supellectilis copia, et, quod maximum est,

graviter

graviter ſanctеque conſtituta inſtitutionis diſciplina, ſingulæ antecedunt. Cogitate modo, Academici, quos ex tot tantiſque, quibus præter cæteros fruimini, commodis et facultatibus, induſtriæ, honeſtatis, atque virtutis fructus, non modo patria veſtra, ſed univerſus etiam orbis expectat atque efflagitat. Animadvertite autem atque tenete eam potiſſimum boni regiminis rationem et viam, quam vobis aperit ipſa reipublicæ veſtræ forma, vobiſque præcipue facilem et proclivem reddit. Inde nimirum repetenda eſt, vel conſervatio, vel ſi qua eſt opus, emendatio diſciplinæ, unde primum inſtituendæ data eſt facultas; a ſingulis in univerſos, ex familiis in civitatem, ex Collegiis in Academiam, neceſſe eſt emanent boni mores. In Vos itaque, Viri Venerabiles, Collegiorum Præfecti, quibus eo nomine primæ etiam regiminis publici partes dantur, in Vos omnium converſi ſunt oculi, in Vos ipſa ſpectat Academia: Vobis ſe ſuam integritatem et ſalutem imprimis debere profitetur; malevolorum convitiis vexata ad veſtram fidem et vigilantiam confugit: cum Academiæ fama veſtra conjuncta eſt exiſtimatio; ad Vos præcipue pertinet diſciplinæ Academicæ bene adminiſtratæ gloria, neglectæ atque jacentis in Vos potiſſimum redundabit dedecus.

Plurimis jam conſtitutis ampliſſimeque conſtructis Collegiis, atque hoc modo a privatis mœnibus in publicum inducta ſaniore diſciplina, privatam etiam magnificentiam ſimiliter conſecutus eſt PUBLICORUM ÆDIFICIORUM ſplendor. Qui quidem inde primum, unde decuit maxime, initium habuit, atque a rebus ſacris et ad religionem pertinentibus quaſi auſpicato incepit. Primum enim ædificium quod ſumptuoſius et auguſtius molita eſt Academia, Schola erat Theologica; in quo opere egregiam experta eſt munificentiam ſingularis ſui patroni, Celſiſſimi Principis HUMFREDI DUCIS GLOCESTRIÆ, Regis Henrici Quinti Fratris, cui a moribus et naturæ benignitate cognomen Bono vulgo erat inditum. In eodem poſtea perficiendo larga uſa eſt liberalitate Utriuſque KEMPII, alterius Archiepiſcopi Cantuarienſis, alterius Londinenſis Epiſcopi. Ad Scholam facta eſt acceſſio Bibliothecæ, quæ ejuſdem optimi Principis beneficio ſuperſtructa eſt, et libris

pro

pro ea ætate magnifice ornata; accepit enim codices manu exaratos ſexcentos, quos ipſe in hunc uſum ex diverſis orbis partibus conquiſiverat, ingenti pecunia, uti facile computare poſſitis ex eo, quod ex illorum numero ſoli Centum viginti novem, quos primos donaverat, mille librarum pretio æſtimarentur. Eidem Bibliothecæ haud multo poſtea Codices plus centum manu ſcriptos contulit RICHARDUS LITCHFIELDUS Archidiaconus Midleſexiæ: præterea autem idem grandem nummorum ſummam dedit reparando atque ornando Beatæ Mariæ Templo, uti honeſtius et pro ſua proque rei dignitate rem divinam faceret Academia.

Hæc initia optimis auſpiciis facta magnis poſtea incrementis aucta ſunt. Nam occaſione Reformatæ Religionis cum Bibliothecam Humfredinam qui vehementiore, uti fit, ſtudio purgare aggreſſi ſunt, vaſtaſſent potius, ſuoque inſtrumento prope omni orbatam reliquiſſent, huic tandem reficiendæ intentus Illuſtriſſimus BODLEIUS ea iniit conſilia, quæ exitus habuerunt ſupra quam ipſe ſibi primo propoſuerat, vel quiſquam tum ſperare auſus eſſet, felices. Inſtaurata enim ſuis impenſis antiqua Bibliotheca, libriſque impreſſis per totam Europam coemptis abunde inſtructa, ſuadere cœpit Bodleius multis Viris primariis, literatis et literarum fautoribus, uti, ſi quos haberent libros rariores et Codices manu exaratos, huc eos in publicam utilitatem et fidelem cuſtodiam reponerent. Tantum effecit cum apud amicos ſuos viri auctoritas, tum ipſius perpetua in conquirendis libris diligentia, in donandis liberalitas, ut brevi opus eſſet novis ad vetus ædificium acceſſionibus. Quas cum ipſe ample fieri curaſſet, ejuſdem porro conſiliis, præſidio, benignitate adjuta Academia magnum inſuper molita eſt opus: inchoatæ ſunt Scholæ Publicæ; pecuniæ a Præſulibus et Optimatibus large collatæ. Bodleius interea moriens hæredem teſtamento inſtituit Academiam, operique faſtigium impoſuit; nam tertiam contignationem adjiciendam curavit in perpetuam creſcentis Bibliothecæ ſuæ acceſſionem. Ita Unius Viri ſtudio, auctoritate, conſiliis, eximia liberalitate, paratum eſt Academiæ noſtræ domicilium, ædeſque inſtructæ, quibus commoditatum amplitudine, ædificiorum magnificentia, literarii inſtrumenti

ti copia, vix alia habet, aut ſane unquam habuit, pares. Neque immerito is Bodleio proprius ac ſingularis honos tribuitur, ut illius egregia erga Academiam merita anniverſaria oratione celebrentur; utque eos [1] potiſſi[illegible] habeat laudum ſuarum præcones, qui ingenio, eruditione, copia, uſu, facultate, ei officio ornatiſſime cumulatiſſimeque ſatisfacere poſſint.

Quid ego vobis ſingula enumerem ſplendoris incrementa, quæ plurima ex illo tempore Academia accepit; quæ vobis ante oculos verſantur, quæque ipſa, me tacente, et loci majeſtatem prædicant, et patronorum noſtrorum munificentiam veluti clariſſima voce teſtantur? Quid vobis Muſæum Aſhmolianum commemorem, ipſius Academiæ impenſis pulcherrime ædificatum, Scientiæ Phyſicæ promovendæ commode adornatum, ampliſſima Officina Chymica inſtructum, ingentique copia rerum rariorum ad Naturalem Hiſtoriam pertinentium a Viro clariſſimo ELIA ASHMOLIO potiſſimum dotatum? Quid Hortum Botanicum Illuſtriſſimi HENRICI COMITIS DANBIENSIS ſumptibus extructum, Clariſſimi SHERRARDI beneficio, atque ipſius Academiæ larga liberalitate, haud ita pridem eouſque auctum, ut celeberrimorum hortorum Leydenſis atque Patavini cæterorumque omnium plane obſcuret ſplendorem, utque nulla in toto orbe Academia quidquam habeat in eo genere ſimile aut ſecundum? Quid Typographeum Clarendonianum, a Magno CLARENDONIO conſcriptæ, emiſſæque in publicum Academiæ cura, immortalis Hiſtoriæ, fructum; ab Academia Illuſtriſſimo HYDIORUM nomini merito dicatum; ex qua familia nec adhuc defuerunt Viri ſpectatiſſimi, quos ſibi inter præcipuos Patronos ſemper adoptaret, neque, uti augurari libet, unquam defuturi ſunt, quos porro adoptabit? Quid ſplendidiſſimam Bibliothecam RADCLIVIANAM, quam, nequid aliud jam dicam, Vos ipſi nuperrime ſumma hominum celebritate, ſumma ampliſſimorum Virorum frequentia, apparatu in omni genere eleganti atque magnifico, hoc ipſo in loco dedicaviſtis? Quid denique hoc ipſum Theatrum, Viri graviſſimi atque

1 Ædis Chriſti Alumnos.

ſanctiſſimi GILBERTI SHELDONI Cantuarienſis Archiepiſcopi ſingulari conſtructum munificentia? munus dignum Auctore, dignum his comitiis celebrioribus, hac ipſa ſolennitate, hac ampliſſima atque ornatiſſima ſpectantium corona; dignum his auditoribus, alio dicente: quod cum intueor et circumſpicio, videor mihi in ipſa Roma, vel in mediis Athenis, antiquis illis et cum maxime florentibus, verſari; niſi quod, fidenter hoc dico, neque Roma neque Athenæ tale tantumque Gymnaſium Muſis et Apollini ſuo conſecratum unquam habuerunt.

Quibus etſi diutius libuiſſet immorari, alio tamen me revocaret illorum eximia liberalitas, qui LECTIONES PUBLICAS inſtituendo, ſtudentium commodis ipſarumque literarum ſaluti conſuluerunt atque incremento. Quod ne altius repetam, neve ab Alfredo deducam, aut a Lectionibus Linguarum Orientalium Clementis Quinti Romani Pontificis auctoritate ſancitis; aut Artium Scientiarumque univerſarum ab Illuſtriſſimo Principe Johanne Bedfordiæ Duce, Humfredi illius Glaceſtrienſis, et natura et animo in literas benevolo, germano Fratre, aut Sacræ Theologiæ ab Edvardo Quarto Rege, conſtitutis: quæ omnes jampridem ætate obſoleverunt atque perierunt: primum ſane quod extat hujuſmodi inſtitutum debemus pietati Illuſtriſſimæ Fœminæ, MARGARETÆ RICHMONDIÆ COMITISSÆ Regis Henrici Septimi Matris, quæ in utraque ſuæ nationis Academia Lectionem Theologicam dotavit: munus pro illis quidem temporibus ſatis amplum, ſed poſtea CAROLI I. REGIS pientiſſimi benignitate auctius redditum, et cum in ſe, tum exemplo ſuo utiliſſimum; cujus forte imitatione Prælectiones ſuas publicas ſeptem inſtituit poſtea WOLSEIUS: elati Vir animi ſummeque excelſi, nihil non magnificum cogitantis; quod cogitaverat, nihil non exequi audentis; cujus infra gloriam conſiſtere vel Reges, qui maxime æmulari vellent, facile patiebantur. Verum hac quidem ex parte HENRICUS VIII. REX, cum Wolſeii omnia fiſco addicerentur, caducam laudis hæreditatem et libenter adiit, et procurando auxit: nam etſi ex eo numero quinque tantum Cathedras hic loci inſtituerit, totidem tamen alteri Academiæ dedit; omnibuſque honoraria pro

pro ea ætate ampla aſſignavit, quanquam poſtea earum pleraſque Reges JACOBUS et CAROLUS I. pro ſua in literas benevolentia liberalius et honorificentius dotandas cenſuerunt. Quæ deinde ampliſſimorum Virorum in promovendis Scientiis æmulatio et pene certamen? cum prope uno atque eodem tempore Philoſophiam Naturalem educandam atque alendam ſuſciperet SEDLEIUS, Moralem WHITUS: cum CAMDENUS Hiſtoriam, quam ipſe immortalibus ſcriptis illuſtraverat, prædiis perpetuis donaret; cumque SAVILIUS, quam ipſe Geometriæ Cathedram magna cum laude impleverat, eandem cum altera Aſtronomiæ ſummis viris in poſterum implendam curaret. Qui Viri, Academici! quanta in Matheſi nomina! Savilio debemus Briggium, Walliſium, Halleium; eidem Savilio, Greavium, Wardum, Wrennum, Gregorium, Keilum; ne nominem, quem poſteri nunquam tacebunt. Nec multo poſt Lectionem Arabicam fundavit LAUDUS, nunquam hoc in loco ſine eximio præconio memorandus: magnus Vir, ad literas ornandas et propagandas natus; omnique invidia major, ſi ex civilibus turbis, ad quas minus erat a natura comparatus, et ex iſtis infeliciſſimorum temporum procellis in otium et tranquillitatem Academicam veluti in portum confugiſſet: ad Academiæ ſalutem promovendam unice compoſitus, ſtudiorum fautor, diſciplinæ ſtator, legum et lator et vindex; qui ita Cancellariatum geſſit, ut ſimul graviſſimi Cenſoris ſeveritatem, Parentis amantiſſimi pietatem, præſtaret. Quæ et quanta erat perpetua ejus erga eandem munificentia, teſtantur inſuper Mille trecenti Codices manu exarati, variis Linguis, ſed præſertim Arabica, Perſica, cæteriſque Orientalibus conſcripti, ingenti ſtudio et pretio undique conquiſiti, et Bibliothecæ Bodleianæ donati: quo in genere nulla alia Bibliotheca Europæa parem theſaurum jactat.

Magna equidem ſunt hæc, ſed alterius ſæculi; —verum bonas literas etiamnum ſummis uti fautoribus, neque res noſtras Auguſtiſſimo Patrocinio carere, nuper indicavit ampliſſimum in eodem liberalitatis genere GEORGII I. REGIS munus; honorarium Hiſtoriæ Recentiori ex fiſco aſſignatum. Neque mihi ſane hoc in loco prætereundum eſt, Illuſtriſſimum CREWIUM, in diſtribuendis, uti maxime opus eſſe exiſtimavit,

 mavit,

mavit, legatis, quibus ſuam in Academiam voluntatem teſtatam fecit, aliquos ex Publicis Lectoribus ſuæ munificentiæ magna ex parte participes eſſe voluiſſe.

Quod ſi rem recte æſtimemus, cur alio jamdudum fere deflexit beneficiorum in nos collatorum curſus, hæc maxime in cauſa fuiſſe reperiemus; partim Scientiarum docendarum præmia ſatis ample antehac conſtituta, partim ipſius Academicæ diſciplinæ conditio, ſtudiorumque ratio (dicam quod verum eſt) in melius mutata. Nam cum primum inſtitui cœperunt hæ ipſæ quas memoravi Lectiones Publicæ, non erat, uti bene noſtis, adeo communis & pervulgata Scientiarum interior & perfectior cognitio, neque ubivis occurrebat qui Artium elementa paulo ſubtilius & copioſius explicare poſſet: accedebat bonorum librorum magna paucitas: cogebantur igitur foris quærere quod non habebant domi. Itaque boni adoleſcentes turmatim itabant ad Scholas; Publicum Profeſſorem quaſi oraculum quoddam audiebant, "intentique ora "tenebant:" elapſa propemodum hora, ad alium ac deinde alium ſurſum deorſum protinus curſitandum erat, hunc e Dialecticæ ſpinetis ſeſe explicantem, illum fortaſſe Rhetoricæ floſculos legentem: tandem aliquando domum ſe conferebant plenos reportantes codicillos, unde, neſcio quomodo, magno certe cum labore ex magna rerum farragine, pauxillum tamen quiddam extricabant, quod eſſet ex uſu. Alia autem hodie rerum eſt facies, longe major ſtudiorum commoditas: vigent literæ variæ, multiplices, pervagatiores, latiuſque diffuſæ; ſuppetit in omni genere librorum copia, cum in Collegiorum Bibliothecis, tum in privatis ſtudentium ſcriniis; non deſunt multi in ſingulis Collegiis Præceptores omni eruditionis laude florentes, quibus juvenes domi commodius, conſtantius, diligentius, ordinatius, multo majore denique cum fructu, operam dant: ita ut jamdudum Publici Profeſſoris munus merito plerumque habeatur eximiæ potius eruditionis inſigniumque in literas meritorum præmium, quam magni aut aſſidui laboris merces. Faciunt itaque perverſe et inique, qui ab illis veteres iſtas elementarias et pene quotidianas præceptiunculas repoſcunt; cum nos in ſtudiorum rationem et viam minus utilem minuſque expeditam revocatum eunt, vel

id

id ab iis poſtulant, quod, cum revera maxime volunt, non tamen poſſunt, non datur exequi. Id potius agant Viri omni ingenii et doctrinæ gloria cumulatiſſimi, nec ſuorum Anteceſſorum vel clariſſimis quicquam inferiores, id curent, quod nunquam deſinunt curare: teneant in literis principatum; ſtudiis noſtris præſint; juventuti Academicæ exemplo, auctoritate, hortatu, monitis, ad omnem eruditionis laudem ſeſe duces præbeant; ſi quibus major quædam atque eminentior ineſſe videatur ingenii et virtutis indoles, hos alant, foveant, incitent, præceptis atque inſtitutis, cum publice tum præcipue privatim, adjuvent; edant in publicum egregia ſuorum ſtudiorum monumenta; proferant interdum in ſcholas pro ſua quiſque diſciplina aliquid de meliore nota, accuratius et perfectius elaboratum, quod ſine graduum ac togulæ diſcrimine communiter omnes audiamus. Iſtud quidem ordinare et lege conſtituere haud ſcio an Vobis, Academici, uſquequaque ſit liberum; in eorum certe ſitum eſt poteſtate, qui, ſi ipſi velitis, neque vobis defueritis, omni modo huic Academiæ benefacere, cum poſſunt, tum maxime etiam volunt.

Hæc idcirco liberius et fidentius dixi, quia, cum Vos omnes eadem mecum privatim ſentire perſuaſum habeo, tum video idem eſſe Academiæ ipſius de hac re judicium non obſcure ſignificatum. Nam cum haud ita pridem Vir Ornatiſſimus HENRICUS BIRKHEADUS, quem honoris cauſa nomino, prædia quædam Lectioni Poeticæ hic loci inſtituendæ liberaliter aſſignaviſſet, cumque ea de re legem ferret Academia, totumque hujus inſtitutionis negotium ordinaret, quid quæſo fecit? Num ita tulit, uti more illo antiquo atque obſoleto, altero quoque die, Prælector Poetam aliquem, Ovidium puta aut Phædrum, ſumeret tyronibus infimæ claſſis in ſcholis prælegendum atque interpretandum; quem ſingulos verſiculos grammatice reſolventem, et digitis dimetientem, circulus omnis, ſiquem forte convocare unquam potuiſſet, e veſtigio reliquiſſet? Minime: ſed cavit, uti commodis intervallis ſolenniores quaſdam haberet Lectiones; et relicto argumenti delectu libero, libera tractandi ratione, ſatis ei ſuum officium commendavit, monuitque, ſedulo daret operam, ut quoad poſſet aliquod veſtris omnium auribus dignum promeret.

meret. Quod cum Vir summo ingenio et doctrina præditus, qui primus ei muneri præpositus est, [1] ita exequutus esset, ut omnium votis faceret satis, neque vel ab adolescentium utilitate, vel ab eruditissimorum hominum judicio et comprobatione abhorrerent ejus præceptiones; id, credo, advertens Nobilissimus CREWIUS, institutionis hujusce opportunitatem, quique inde in literas fructus redire posset, experimento edoctus, inter cætera, quæ multis Academiæ munia obeuntibus consilio summe prudenti præmia distribuit, huic quoque negotio ampliorem mercedem proponendam censuit.

Ea profecto Summi Viri gravissimique Præsulis in Academiam nostram supremis tabulis testata benignitas spectatæ ejus per omnem vitam munificentiæ, perpetuoque in literas favori, omnino consentiebat. Erat illi animus excelsus, liberalis, et imprimis beneficus, cum generis nobilitate, munerumque, quæ in Republica et in Ecclesia sustinuit, dignitate, præclare congruens. Politiorem omnem humanitatem artesque elegantiores, quibus ipse abunde instructus erat, præcipue diligebat; severiorum literarum, quas interea diligentissime coluit, non minus fautor: cujus rei indicio sunt multæ atque honestæ pensiones studentibus in Collegio Lincolniensi, quod ipse aliquando rexerat, olim ab eo assignatæ. Domus ejus antiqua erat hospitalitate, omnibus patens, egentibus juxta atque illustrissimis hospitibus referta: oderat privatam luxuriam, publicam magnificentiam unice amabat, non levitate atque inani ostentatione, sed generosa quadam animi elatione atque instinctu. Bene itaque et ad illius mentem et consilium valde accommodate facitis, Academici, qui hac frequentia, his lætitiæ gratæque voluntatis significationibus, hoc apparatus splendore et magnificentia, hunc ornatis atque celebratis diem: in quo honoris et gratiarum præcipua quædam pars Illi merito debetur, qui inter alia multa, quibus Academiæ prospexit, beneficia, hoc etiam providit, uti cæteris omnibus ejusdem munificentissimis Patronis debiti honores gratesque persolverentur.

[1] Vir Clarissimus JOSEPHUS TRAPP S.T.P.

De

De me, poſt tantorum Virorum recordationem nihil ſane dicerem, niſi turpe et indignum eſſet, qui publica gratiarum actione fungatur, eum ſuo nomine ingratum videri. Ego vero, Academici, importunus haberi in hoc officio malim, quam negligens; neque facile ullum unquam aut locum aut tempus alienum putabo, quo teſtari poſſim, quantum Vobis atque huic Academiæ debeam. Nunc certe cum Vos poſtremum publice alloquor, non poſſum facere, quin pro veſtra perpetua erga me humanitate atque benevolentia, pro favore etiam et ſtudio veſtro, quod ſæpius compertum habui, gratias quas poſſum maximas agam, majores etiam habiturus; meque huic Academiæ ſanctiſſimis fidei, amoris, obſervantiæ, pietatis vinculis, magnorumque beneficiorum gratiſſima memoria, obſtrictum eſſe ſuprema voce palam profitear. Hanc ex animo meo religionem nulla unquam delebit oblivio; et quanquam inter vos verſari, veſtrumque numero adſcribi deſinam, non minus tamen voluntate atque animo et Veſter ero et Academicus. Vos itaque, Academici, valere, plurimumque ſalvere jubeo, vobiſque omnibus fauſta omnia et felicia comprecor; Deumque Optimum, Maximum, ſanctiſſime veneror, ut hanc Academiam ſalvam, florentem, perpetuam præſtare velit; utque ita ei bene proſpereque omnia eveniant, uti ea de literis, de religione, de Republica, de Eccleſia, de patria, deque humano genere, et merita eſt, et meretur.

PRÆLECTIONUM ARGUMENTA.

PRÆLECTIO I.

DE POETICÆ FINE ET UTILITATE.

POETICÆ Propositum, Prodesse Delectando; ut Finis sit Utilitas, Medium Delectatio. Quod illustratur exemplis petitis ex diversis Poeseos generibus; Didactica, Epopœia, Tragœdia, Oda, Elegia; ex Poesi leviore, quæ vel ad otii oblectamentum, vel ad literarum ornamentum, comparata est. Attingitur Poesis Sacra; unde ad Argumentum speciatim tractandum aditus aperitur.

Pag. 1, — 17.

PRÆLECTIO II.

ARGUMENTI PROPOSITIO ET DISTRIBUTIO.

Argumenti dignitas, utilitas, et cum Instituti ratione convenientia. Poesin divinitus inspiratam non positam esse extra provinciam Criticæ. Hinc petendam esse Artis ipsius originem; hinc æstimandam ejus dignitatem; hinc ortum duxisse, quæ apud Græcos de Poeseos divinitate opinio percrebuit. Critice agendum: vitandæ disquisitiones Theologicæ. Argumenti Distributio generalis in Tres partes, ratione Metrorum, Styli, et Dispositionis. Pag. 19, — 24.

PARS PRIMA.

מזמור

SIVE DE METRIS HEBRÆIS.

PRÆLECTIO III.

POESIN HEBRÆAM METRICAM ESSE.

De natura Hebræi Carminis disquirendi necessitas. Poesis Hebræa Metrica esse probatur, ex Carminibus Alphabeticis, versuumque hoc modo definitorum æqualitate et congruentia: ex Dialecto Poetica. Horum versuum proprietates quædam maxime obviæ. Rhythmus autem

et Scanſio omnino ignota penituſque deperdita: quod ex rei natura evincitur. Poetica Sententiarum conformatio. Græca et Latina Poeſis hac in parte ab Hebræa multum diſcrepat, ex linguarum natura. Hinc oritur peculiaris conditio Verſionum ex Hebræo Carmine oratione ſoluta quacunque, vel Græcis Latiniſque verſibus, expreſſarum.
Pag. 25, — 33.

PARS SECUNDA.

משל

SIVE DE STYLO PARABOLICO.

PRÆLECTIO IV.

STYLI PARABOLICI

ORIGO, USUS, CHARACTERES;

AC DE SENTENTIOSO GENERE.

Stylus Poeticus Hebræis משל, ſive Parabola, dicitur. Ejus partes, Sententioſum, Figuratum, et Sublime. Styli Parabolici origo, uſuſque primævus: apud exteros; apud Hebræos. Ejus exempla quædam antiquiſſima in Moſis ſcriptis conſervata. I. Genus Sententioſum; ejuſque ratio et effectus. Pag. 34, — 43.

PRÆLECTIO V.

DE GENERE FIGURATO;

EJUSQUE PARTITIO.

II. Genus Figuratum: ejus tractandi ratio, ad mentem Hebræorum potius quam ad Rhetorum formulas accommodata. Ejus Definitio: præcipuæ partes, Metaphora, Allegoria, Comparatio, Proſopopœia. Hujus tractationis conſilium: Hebræorum poeſin legentibus quæ ex hac parte incommoda obveniunt; quomodo tollenda. 1. De Metaphora agetur generali diſquiſitione de Poeticis Imaginibus: quarum natura explicatur; et Quatuor præcipui fontes ſtatuuntur: Natura, Vita Communis, Religio, Hiſtoria. Pag. 44, — 49.

PRÆ-

PRÆLECTIO VI.

DE IMAGINIBUS POETICIS, EX REBUS NATURALIBUS.

Frequens uſus Metaphoræ dictionem grandem reddit, ſed ſæpe obſcuram: Hebræi Vates frequenti ejus uſu ſublimitati conſulunt ſine imminutione perſpicuitatis. Cujus rei Tres cauſæ ſtatuuntur: primo, Imagines transferunt notiſſimas; tum in earum accommodatione conſuetudinem et analogiam ſequuntur; poſtremo iis præcipue licentius utuntur, quæ maxime ſunt familiares, et notiſſimæ poteſtatis. Confirmantur hæc exemplis Imaginum (1.) ex Rebus Naturalibus: quæ ſunt omnibus hominibus communes; quæ ſunt Hebræis magis quam cæteris familiares; quæque ſunt iiſdem propriæ. Pag. 50, — 57.

PRÆLECTIO VII.

DE IMAGINIBUS EX COMMUNI VITA.

Eadem illuſtrantur exemplis Imaginum (2.) ex Communi Vita. Ea apud Hebræos admodum ſimplex erat, qui in agricultura et pecuaria potiſſimum occupabantur. Harum Artium dignitas; et Imaginum exinde deſumptarum ſplendor: Tritura, Torcular. Imaginum maxime vulgarium ex ipſa proprietate ſublimitas. Explicatur Hebræorum Infernum Poeticum, cujus Imaginem ex Conditoriis ſive Cryptis ſepulchralibus, quarum aliquæ in Oriente adhuc viſuntur, petitam fuiſſe, oſtenditur. Pag. 58, — 67.

PRÆLECTIO VIII.

DE IMAGINIBUS EX REBUS SACRIS.

Imagines (3.) ex Religione offenſioni et obſcuritati præcipue obnoxiæ. Exempla quarundam, quæ valde deformes haberi poſſent, tum aliarum, quarum præcipua lateret elegantia, niſi ex ſuis Sacris illuſtrarentur. Exponitur PSALMI CIV. Exordium. Interpretationibus vel accuratiſſimis parum fidendum: ipſi ſunt fontes adeundi.

Pag. 68, — 74.

PRÆLECTIO IX.

DE IMAGINIBUS EX HISTORIA SACRA.

Imagines (4.) ex Hiſtoria Sacra ſunt plerumque omnium maxime perſpicuæ et illuſtres. Hujuſmodi tranſlationum ratio exponitur; quæ Hebræis Vatibus eſt propria. Quocirca earum loci præcipui ordine recenſentur: Chaos et Creatio; Diluvium; Sodomorum Excidium; Exitus Iſraelitarum ex Ægypto; Dei in Sinam Deſcenſus. Hoc genus tranſlationis Poeſi Sacræ, maximeque Propheticæ, ſua natura præcipue accommodatum eſſe; Poeſi Profanæ haud facile competere.
Pag. 75, — 86.

PRÆLECTIO X.

DE ALLEGORIA.

11. Allegoriæ Tres formæ: (1.) Continuata Metaphora; quam vix eſt operæ pretium a ſimplici Metaphora ſejungere. Sed notatur licentia Hebræorum in miſcendis inter ſe Metaphoræ, Allegoriæ, et Comparationis formis: item hujuſmodi Allegoriæ forma quædam perfectior uno alteroque exemplo proponitur. 2. Parabola: ejus præcipuæ conditiones: ut fiat ex Imagine nota, apta, et apertæ definitæque ſignificationis; ut ex Imagine eleganti et venuſta; ut ejus partes omnes et adjuncta perſpicua ſint et propoſito conducant; ut ſibi conſtet, nec tranſlatis propria admiſceat. Parabolæ Prophetarum, maximeque Ezekielis, ad has leges exiguntur. Pag. 87, — 95.

PRÆLECTIO XI.

DE ALLEGORIA MYSTICA.

3. Allegoriæ Myſticæ Definitio. Ejus fundamentum; in Allegoria Judaicæ Religionis poſitum. Quid inter hanc et duas priores Allegoriæ formas intereſt; ratione materiæ: illæ quovis Imaginum genere utuntur, hæc unice locum habet in iis, quæ Hebræorum Sacris aut conjuncta ſunt, aut oppoſita: in illis Imago Proxima nullam per ſe habet veritatem; in hac et Proximæ et Remotiori æque competit veritas. In modo tractandi quid intereſt. Pulcherrimus tractandi modus, cum ge-

geminæ

minæ Imagines per totum Poema deducuntur, ſibi invicem perpetuo reſpondentes, et ſeſe mutuo illuſtrantes. Cujus generis exempla ſunt PSALMI II, et LXXII. Styli Parabolici natura huic generi Allegoriæ valde accommodata: hujus Allegoriæ ratio enuntiandis Vaticiniis aptiſſima. In ſe valde obſcuram eſſe; ſed rerum prædictarum eventu, et uberiore Divinæ Revelationis luce inducta, temporis longinquitate ſemper clariorem effici. Pag. 96, — 101.

PRÆLECTIO XII.

DE COMPARATIONE.

III. Comparationum Tres cauſæ: Illuſtratio, Amplificatio, Varietas. Prima poſtulat Imaginem notam, perſpicuam, accurate congruentem; an grandis ſit aut venuſta, parum ſollicita: hinc Comparationibus humilibus et ſordidis parata defenſio. Altera Imaginem grandem aut venuſtam, etſi minus accurate congruat: unde ab aliis obſcuritatis et diſſimilitudinis crimen amovetur. Tertia ſectatur Imaginem ſplendidam, venuſtam, elegantem, cum re cui componitur apte congruentem in Adjunctis, Genere autem ipſo ab eadem plane diverſam. Perfectiſſimum Comparationis genus in quo harum Trium permiſta eſt virtus. Comparationum forma peculiaris apud Hebræos Vates; ex natura Styli Sententioſi. Sunt frequentes, breves, ſimplices, in uno plerumque adjuncto inſiſtentes. Diverſæ Imagines parallelis ſententiis expoſitæ plura Comparationum paria ſimul efficiunt: vel diverſa ejuſdem Imaginis adjuncta in una Comparatione per plura ſententiarum paria diſtribuuntur. Pag. 102, — 113.

PRÆLECTIO XIII.

DE PROSOPOPOEIA.

IV. Proſopopœiæ duo genera: cum rebus inanimis vel fictis Perſona datur; cum veræ Perſonæ probabilis Oratio tribuitur. De Perſonis fictis et inanimis: de veris Perſonis. Explicatur Proſopopœia Matris Siſeræ ex Deboræ Cantico: item, Iſraelitarum Επινικιον in occaſum Regis Babylonii, apud Iſaiam, Proſopopœiis unice conſtans, et omnia Perſonarum exempla exhibens. Pag. 114, — 122.

PRÆLECTIO XIV.

DE SUBLIMI GENERE; AC DE SUBLIMITATE DICTIONIS.

III. Quomodo משל continet in ſe notionem Sublimitatis. Sublimitas Dictionis et Conceptuum. Quid habet Dictio Poetica apud Hebræos, cum in ſe ſpectata, tum cum ſoluta oratione collata, quo mereatur nomen a Sublimitate impoſitum. Sublimitas Dictionis Poeticæ oritur ex Affectibus. Quantum diſcrepet Dictio Poetica a ſoluta oratione apud Hebræos. Singulares quædam Poeticæ Dictionis ac Conſtructionis formæ ex JOBI Cap. III. exhibentur. Pag. 123, — 132.

PRÆLECTIO XV.

DE SUBLIMITATE DICTIONIS.

Poeticæ Dictionis Character porro illuſtratus diverſi generis exemplis petitis ex Cantico Moſis DEUT. XXXII. Perſonarum frequens et ſubita mutatio; ejuſque cauſa et effectus. Temporum ratio a vulgari uſu ſæpe abhorrens: ejus finis Evidentia. Linguæ Hebrææ in hac parte natura quædam peculiaris. Futura ſæpe efferuntur in tempore Præſenti Perfecto; et Præterita in Futuro: quorum alterum facile explicatur; alterius magna eſt difficultas, quam nec Interpretes, nec Grammatici expediunt. Ejus rei exempla quædam proferuntur, et tentatur explicatio. Hujuſce Conſtructionis frequens uſus pro certa Poeticæ Dictionis nota haberi poteſt. Pag. 133, — 142.

PRÆLECTIO XVI.

DE SUBLIMITATE CONCEPTUUM.

Sublimitas Conceptuum oritur, vel ex animi elatione, vel ex vehementi affectu; utroque, ſive naturali, ſive divinitus infuſo. Animi elatio cernitur in Rerum, Adjunctorum, Imaginum, magnificentia. Exempla proferuntur ex Deſcriptionibus Divinæ Majeſtatis; Operum et Attributo-

Attributorum Dei; cum Dei Potentia per Interrogationem et Ironiam exprimitur. Anthropopatheia ab Hebræis Vatibus ita tractata, ut sit plerumque valde sublimis; ac tum maxime, cum Imagines in se spectatæ a Dei majestate alienissimæ videri possint: ejus rei causa investigatur. Pag. 143, — 153.

PRÆLECTIO XVII.

DE SUBLIMITATE AFFECTUUM.

Conceptuum Sublimitas ex vehementi Affectu. Quod vulgo dicitur Enthusiasmus, est motus Affectuum naturalis: verus Enthusiasmus est ex impulsu Divino, et Vatum Sacrorum proprius. In Affectibus exprimendis maxime cernitur Poeseos vis: Affectus concitando Poesis finem suum optime consequitur; sive is sit Utilitas, sive Delectatio. Quomodo sit utilis Affectuum Concitatio; quomodo jucunda, etiam eorum, qui dolorem secum habent conjunctum. Sublimis et Pathetici differentia et cognatio. Sacræ Poeseos Sublimitas orta ex Imitatione Affectuum, Admirationis, Gaudii, Indignationis, Mœroris, Terroris, exemplis illustratur. Pag. 154, — 165.

PARS TERTIA.

POEMATUM HEBRÆORUM VARIÆ SPECIES.

נבואה

SIVE POESIS PROPHETICA.

PRÆLECTIO XVIII.

PROPHETARUM SCRIPTA PLERAQUE ESSE POETICA.

Hebræorum Poemata, argumenti accuratius tractandi causa, in suas Species tribuenda sunt; ex rei potius ratione, quam ex ipsorum Hebræorum sensu. Poesis Prophetica. Prophetarum scripta pleraque vere poetica esse et metrica. Judæorum recentiorum et Hieronymi in hac quæstione auctoritas elevatur. In Prophetarum Vaticiniis eadem cernuntur metrorum indicia, quæ in Libris Poeticis: Dialectus, Stylus, Constructio Poetica. Quorum satis apparent duo priores; posterior fusius

ſius explicanda, et exemplis illuſtranda. Præmittitur Poeſeos et Prophetiæ cognatio. Prophetarum Collegia; quorum ex diſciplina erat Hymnos canere cum fidium ſymphonia; quod Vaticinari dicitur: adeoque eadem vox Prophetam et Poetam ſive Muſicum æque denotat. Eliſæus oraculum editurus fidicinem ſibi adduci poſtulat. Poeſis ad uſum Prophetiæ valde accommodata. Recenſentur Oracula antiquiora in Libris Hiſtoricis extantia, quæ vere eſſe poetica oſtenduntur.

Pag. 166, — 176.

PRÆLECTIO XIX.

POESIN PROPHETICAM

ESSE SENTENTIOSAM.

Hebræorum Hymnodia. Hymnos alternis choris canendi ratio: unde deducitur origo Poeticæ Conſtructionis; qua Hebræorum Carmina formam Amœbæam fere induunt, in diſticha et verſiculos parallelos plerumque diſtributa. Explicatur Sententiarum Paralleliſmus: cujus Tres ſtatuuntur Species; Parallela Synonyma, Antitheta, Synthetica: quorum exempla proferuntur, primum ex Libris qui Poetici habentur, deinde ſimilia et paria ex ſcriptis Prophetarum. Azariæ Judæi ſententia proponitur et expenditur: menſuras ſcilicet Canticorum Hebraicorum non ſyllabis aut pedibus conſtare, ſed partibus propoſitionis et ſenſuum. Magni momenti eſſe accuratam Poeticæ Sententiarum Compoſitionis obſervationem. Pag. 177, — 196.

PRÆLECTIO XX.

POESEOS PROPHETARUM

GENERALIS CHARACTER.

Ex Vaticiniis Poeticis excipiuntur Libri integri Danielis et Jonæ; et in cæteris Prophetarum ſcriptis partes quædam Hiſtoricæ; et quæ ibidem occurrunt Poemata nonnulla diverſi generis. Reliqua conſtituunt corpus quoddam Poeſeos Propheticæ. Hujus ſpeciei Character ex ipſius Prophetiæ natura et fine inveſtigatur. Juſti Poematis Prophetici exemplum ex Iſaia profertur et explicatur: item aliud ex Balaami Vaticiniis Latino Carmine converſum exhibetur. Pag. 197, — 206.

PRÆLECTIO XXI.

PROPHETARUM SINGULORUM PROPRII CHARACTERES.

Singulorum Prophetarum peculiaris Character et Stylus notatur: quæque eorum partes Poeticæ ſint, quæ ſecus. Græcorum Poeſin in hoc genere nihil habere dignum mentione. Apud Latinos valde notabilis eſt Virgilii Ecloga IV; quæ multo obſcurior eſt quam vulgo habetur, et a nemine hactenus ſatis intellecta. Pag. 207, — 215.

קינה

SIVE ELEGIA.

PRÆLECTIO XXII.

DE ELEGIÆ HEBRÆÆ ORIGINE ET FORMA; AC DE THRENIS JEREMIÆ.

Elegiæ Hebrææ origo et ratio inveſtigatur ex ſolennibus luctus ſignificationibus in exequiis defunctorum, cum naturalibus, tum artificioſis. Præficæ in funeribus mercede conductæ: earum Næniæ breves, numeroſæ, ſingulis ſententiis enuntiatæ; in quarum imitationem confictæ Lamentationes, quæ apud Prophetas ſæpe eduntur. Jeremiæ Threni ad eandem formam compoſiti. De ejus Poematis univerſa natura et forma; de metrorum ratione; deque argumento et ſtylo.
Pag. 216, — 224.

PRÆLECTIO XXIII.

DE RELIQUIS HEBRÆORUM ELEGIIS.

Multa adhuc ſupereſſe in hoc genere Hebræorum Carmina. Threnorum Sylloge quædam deperdita. Elegiæ apud Ezekielem. Multi ex Jobi ſermonibus pro Elegiis haberi poſſent. Pſalmorum pars circiter ſeptima Elegiis conſtat. Profertur perfectum Elegiæ exemplum ex

 Pſalmis.

Psalmis. Exponitur Davidis in Saulum et Jonathanum Threnus: qui item versibus Elegiacis Latine exprimitur. Pag. 225, — 233.

PRÆLECTIO XXIV.

משלים

SIVE CARMINA DIDACTICA.

Antiquissimum docendi genus per Parabolas. Parabolæ Salomonis: duæ ejus Libri partes; prima, Novem Capita continens, vere poetica, et in eo genere elegantissima: altera, inde ad finem Voluminis, singulis tantum sententiis constans. Parabolæ præcipui Characteres; Breve, Subobscurum, Elegans. Ecclesiastes: ejus Libri Argumentum, Dispositio, et Stylus. Ex eodem sunt genere Psalmi Alphabetici omnes; aliique nonnulli. Sirachidis Sapientia; in imitationem Parabolarum Salomonis Hebraice scripta. Græci Interpretis fides; et Libri ipsius elegantia. Sapientia Salomonis; in imitationem item Salomonis Græce scripta: ejus Libri Stylus, et Oeconomia. Ecclesiastici Caput XXIV Hebraice redditum. Pag. 234, — 244.

שיר

SIVE ODE.

PRÆLECTIO XXV.

ODÆ HEBRÆÆ PRIMUS CHARACTER.

Odæ origo ex lætissimis animæ affectionibus. Antiquissima Poeseos Species, et humano generi coæva. Hebræis præcipue exculta. Odarum canendarum apparatus a Davide magnifice institutus. Hujusce Poematis Idea generalis: præcipui Characteres, et communes affectiones. Primus Odæ Character, Suavitas. Quibus affectibus exprimendis accommodatus: ejus exempla ex Psalmis varia indicantur. PSALMUS CXXXIII. metris Latinis adumbratus. Pag. 245, — 251.

PRÆLECTIO XXVI.

ODÆ HEBRÆÆ MEDIUS CHARACTER.

Odæ Medius Character, ex Suavitate et Sublimitate temperatus; easque vel inter se miscens, vel simul connectens. Illustrantur PSALMI XCI, et LXXXI. De Vatum Hebræorum deque Pindari Digressionibus; earumque ratione dissimili. Exponitur PSALMUS LXXVII. PSALMUS XIX metris Latinis conversus exhibetur.

Pag. 252, — 262.

PRÆLECTIO XXVII.

ODÆ HEBRÆÆ TERTIUS CHARACTER.

Tertius Odæ Character, Sublimitas. Ejus ratio triplex. Ex ipsa Poematis forma et dispositione. Illustratur PSALMUS L; item PSALMUS XXIV. Ex Conceptuum magnitudine et vi dictionis. Exponitur Mosis Ode post Transitum Maris Rubri. Hebræorum Brevitas. PSALMUS XXIX Latinis versibus exprimitur. Pag. 263, — 272.

PRÆLECTIO XXVIII.

ODÆ HEBRÆÆ TERTIUS CHARACTER.

Odæ Sublimitas summa ex omnibus causis consurgens. Proponitur Mosis Ode Prophetica DEUT: XXXII: Deboræ Ἐπινίκιον: Habbaccuchi Oratio: et Isaiæ Ἐπινίκιον in occasum Babylonis Latine tentatur.

Pag. 273, — 280.

PRÆLECTIO XXIX.

שיר

SIVE HYMNUS.

DE IDYLLIO HEBRÆO.

Præter Odas, sub communi vocabulo, quo apud Hebræos Cantica appellantur, continetur alia Species, similis Græcorum Idyllio. Ejus

nominis ratio, et Speciei deſcriptio. Pſalmi Hiſtorici omnes in hanc claſſem referuntur: mirifice congruunt cum Hymnis Græcorum, qui ipſi ſunt Idyllia. Verſus Intercalaris, ejuſque ratio; hujuſce Poematis pene proprius. PSALMI CVII elegantiſſima diſpoſitio explicatur: item ISAIÆ Cap. IX. 8, — X. 4. Hæc formam Idyllii perfectam exhibent: proferuntur alia quoad ſtylum et charactera non minus abſoluta Idyllii exempla. Cleanthis Stoici Hymnus laudatur. PSALMUS CXXXIX verſibus Hexametris Latine exprimitur. Pag. 281, — 289.

POEMATA DRAMATICA.

שיר השירים

CANTICUM CANTICORUM.

PRÆLECTIO XXX.

CANTICUM SALOMONIS NON ESSE JUSTUM DRAMA.

Poeſeos diſtributio Platonica in narrativam, dramaticam, et mixtam, non magnæ utilitatis; ſed hoc loco notanda, ut Dramatica Poeſeos ratio accuratius definiatur, et appellationis ambiguitas a recentioribus inducta tollatur. Conſtituuntur duæ ejus Species: una minor, quæ formam tantum habet imitativam, et in qua perſonæ loquentes inducuntur ſine poetæ interlocutione; altera major, quæ Fabulam inſuper continet. Prioris exempla quædam apud Hebræos: ad poſteriorem nulla Hebræorum poemata aſpirare poſſunt, niſi fortaſſe duo; Canticum Salomonis, et Poema Jobi. Quæritur, an Canticum Salomonis Fabulam in ſe contineat. Eſt Epithalamium: ejus Perſonæ: fundamentum Poematis poſitum in Hebræorum ritibus nuptialibus. Proponitur et explicatur Boſſueti ſententia: Poematis nimirum Conſtitutionem ſumptam eſſe ex Hebræorum Nuptiali Convivio per ſeptem dies celebrato, totumque in totidem partes ſeu dies diſtribuendum. Hæc ſententia maxime omnium iis favet, qui hoc Poema pro juſto Dramate habent: nec tamen inde ſequitur, eo contineri Fabulam. Fabulæ Definitio. Nihil juſtæ Fabulæ ſimile in Cantico Salomonis; non eſt itaque legitimum Drama, ſed ad minorem Dramaticæ Poeſeos Speciem referendum.

dum. Chorus Puellarum cum Græcorum Choro Tragico valde congruit: cui tamen originem præbere nullo modo potuit.
Pag. 290, — 298.

PRÆLECTIO XXXI.

DE CANTICI SALOMONIS

ARGUMENTO ET STYLO.

De Cantico Salomonis dubitatur, ex ſenſu Proprio an Allegorico intelligi debeat: defenditur Senſus Allegoricus ex Analogia Parabolicæ Dictionis. Fundamentum et ratio hujus Allegoriæ explicatur. Diluuntur offenſiones ex Imaginis indignitate exortæ, auctoritate ſacrorum Scriptorum ferme omnium cum Veteris tum Novi Teſtamenti. Interpretatio Allegorica ſatis confirmatur Analogiæ argumento: ex interna operis ſtructura haud æque facile probatur. Allegoriam hanc Tertiæ eſſe Speciei, nimirum Myſticam; deque veris Salomonis nuptiis agi. Eam explicantibus duæ adhibendæ cautiones. Stylus Poematis eſt Paſtoralis: Perſonæ Paſtores eſſe finguntur; quam accommodate ad ſenſum Hebræorum. Locorum elegantium, Deſcriptionum, Comparationum exempla quædam proferuntur. Pag. 299, — 308.

איוב

POEMA JOBI.

PRÆLECTIO XXXII.

DE POEMATIS JOBI

ARGUMENTO ET FINE.

Ut de natura hujus Poematis ſatis clare diſputare quiſpiam poſſit, inter tot diſcrepantes ſententias quænam ſit ſua de univerſo opere opinio exponenda eſt. Librum Jobi inter ſacra monumenta ſingularem eſſe, neque ullam habere cum Hebræorum rebus neceſſitudinem. Hiſtoriæ ſedem eſſe Idumæam; qui loquuntur pleroſque eſſe Idumæos ex Abrahami familia; Auctorem Idumæum eſſe videri, cui vernaculus ſermo

ſermo Hebræus. Nec Elihuum fuiſſe, nec Moſem; ſed Jobum ipſum, vel aliquem ei ætate ſupparem. Omnium Librorum qui extant hunc eſſe antiquiſſimum: in vera Hiſtoria fundari, neque ullam in ſe Allegoriam continere. Quanquam ſit valde obſcurus, tamen univerſi Poematis Argumentum et Finis ſatis clare percipi poteſt. Exponitur Totius brevis quædam Analyſis; in qua, quantum fieri poteſt, loca obſcuriora minime urgentur. Unde deducitur, 1. Argumentum controverſiæ inter Jobum et Amicos. 2. Argumentum univerſi Poematis ſimul ſumpti. 3. Ejuſdem conſilium et finis. Vitantur aliæ quæſtiones quæ ad hanc rem neceſſario non pertinent. Pag. 309, — 319.

PRÆLECTIO XXXIII.

POEMA JOBI

NON ESSE JUSTUM DRAMA.

Poema Jobi vulgo appellatur Dramaticum; et multis cenſetur ejuſdem eſſe generis cum Græcorum Tragœdia: quæ ſententia expenditur. Fabula ſive Actio ex eſſentia legitimi Dramatis: ejus Definitio et conditiones neceſſariæ ex mente Ariſtotelis. Demonſtratur Poema Jobi nullam in ſe continere Fabulam: ejuſque Conſtitutio et Finis amplius explicatur. Comparatur cum Oedipo Tyranno Sophoclis; item cum ejuſdem Oedipo Coloneo: a quibus ratione Conſtitutionis omnino diſcrepare oſtenditur. Eſt tamen in ſuo genere pulcherrimum et perfectiſſimum: prope accedit ad formam et naturam legitimi Dramatis; et diſpoſitionis nomine inter Hebræorum Poemata principem et ſingularem locum obtinet. Pag. 320, — 327.

PRÆLECTIO XXXIV.

DE POEMATIS JOBI

MORIBUS, CONCEPTIBUS, ET STYLO.

Quanquam Poema Jobi Fabulam in ſe non continet, alia tamen aliqua habet ſibi cum juſto Dramate communia. Mores. Jobi Mores; ab Affectuum motibus diſtinguendi. Expenditur et explicatur Ariſtotelis

telis ſententia; viri egregie probi perſonam Tragœdiæ minime convenire: quod nec in Jobo locum habere, neque de Tragœdia in univerſum verum eſſe, oſtenditur. Finis Poematis. Trium Amicorum Mores: affectuum gradationi quam Morum diverſitati magis ſtudetur. Elihuus. Dei Sermo. Senſus: in Moribus et Rebus exprimendis verſantur; quorum de altero jam actum eſt; alterum continet in ſe Affectus et Deſcriptiones. Vehementiorum Affectuum exempla in hoc Poemate ſuperius prolata: Affectuum leniorum unum atque alterum exemplum exhibetur: uti et Deſcriptionum. Stylus hujus Poematis ſumme elegans et ſublimis; et Poetica Conſtructio accuratiſſima. Peroratio: Juventuti Academicæ literarum Hebraicarum ſtudium commendatur. Pag. 328, — 343.

INDEX LOCORUM VETERIS TESTAMENTI,

qui in Prælectionibus citantur, explicantur, illustrantur.

Litera n. numero Paginæ præfixa Notas significat. Sicubi variatur in Capitum aut Versiculorum distributione, adeundus est Codex Hebræus.

GENESIS.

	Pag.
I. 3.	144
5.	296
24.	n. 27
IV. 23, 24.	39
IX. 25, — 27.	40
27.	n. 137
XIV. 6.	n. 310
XXIII.	n. 64
9.	n. 64
XXIV. 2.	n. 35
XXV. 2, 3.	n. 311
6.	n. 310
15, et 18.	n. 311
XXVII. 27, — 29	40
39, 40.	40
XXIX. 27.	295
XXXI. 39.	n. 27
XXXVI. 10, 11.	n. 310
20, et 28.	n. 310
XLVI. 32, — 34.	n. 305
XLIX. 2, — 27.	40
	175
8.	n. 137
9.	88
11.	n. 27
16, et 19.	n. 137
21.	n. 272

EXODUS.

II. 15.	n. 311
18.	n. 302
III. 1.	n. 311
IX. 8.	n. 80
XV. 1, — 21.	158
	246
	269, &c.
	n. 28
1.	n. 229
6.	195
9, 10.	160
11, 12.	158
20, 21.	177
XIX. 16, — 18.	n. 82
XXIII. 17.	n. 266
31.	n. 27
XXVI. 7, &c.	73
36.	72
XXVII. 16.	72
XXVIII. 2.	71
39.	72
XXXII. 18.	179
XXXV. 30, — 35.	72

LEVITICUS.

XIX. 32.	n. 89

XXIII. 24.	255
XXV. 9, 10.	255
13, —— 16.	n. 59
23, 24.	n. 59

NUMERI.

XIII. 29.	n. 310
XXI. 14, 15.	41
17.	179
27.	35
27, —— 30.	41
XXIII, XXIV.	35
	41
	173
	200
	206
	312
XXIII. 1, &c.	312
7, —— 10.	123
19.	150
XXIV. 3.	n. 27
5, —— 9.	206
XXIX. 1.	255
XXXIV. 3.	n. 310

DEUTERONOMIUM.

II. 12.	n. 310
IV. 11, 12.	n. 82
VIII. 7.	n. 55
X. 14, —— 16.	266
XI. 10., 11.	n. 55
XXVIII, —— XXXI.	133
XXVIII. 2.	n. 251
XXXI. 19, —— 21.	173
XXXII.	133
	159
	n. 168
	169
	173, &c.
	273
1.	116
2.	111
	195
5.	137
5, 6.	134
10.	140
11.	112
	141
15.	135
40, —— 42.	158
42.	187
XXXIII. 2, 3.	n. 29
21.	n. 29

JOSHUA.

III. 15.	n. 54
X. 12, 13.	n. 229
27.	64
XV. 1, et 21.	n. 310
21, et 41.	n. 311

JUDICES.

III. 31.	n. 59
V.	158
	268
	274, &c.
1.	n. 229
28, —— 30.	118, &c.
29.	141
VI. 3.	n. 310
11.	n. 59
IX. 7, —— 15.	93
XIV. 11.	295
12.	295
14.	189
XV. 16.	184

RUTH.

II. 4.	n. 110

I. SAMUELIS.

II. 4, —— 7.	190
IX. 3.	n. 59
X. 5, —— 10.	170
XI. 5.	n. 59

XV. 7. n. 311
22, 23. 175
XVI. 12. n. 307
XVIII. 7. 178
XIX. 13, et 16. n. 307
20, —— 24. 170
XXIV. 13 n. 35
238
XXVII. 8, et 10. n. 310
XXXI. 3. n. 229

II. SAMUELIS.

I. 17, —— 27. 229, &c.
19, —— 27. 232
III. 33, 34. 218
VII. 8. n. 59
XII. 1, —— 4. 93
XVIII. 9, 10, et 14. n. 271
XIX. 4. 217
XXI. 1. n. 266
XXIII. 1, —— 7. 175

I. REGUM.

IV. 30. n. 310
31. n. 37
XII. 27, 28. n. 251
XIII. 30. 217
XIX. 19, 20. n. 59
XXI. 3. n. 59
XXII. 19, —— 22. 313

II. REGUM.

III. 15. 172
XIII. 21. 64
XIX. 21, —— 34. 176
XXI. 13. 62

I. PARALIPOMENÔN.

I. 38, et 42. n. 310
II. 6. n. 37
XII. 15. n. 54
XVI. 31. 117

XXIII. 5. 247
XXV. 1, —— 3. 171
1, —— 7. 247
XXVIII. 18. 74

II. PARALIPOMENÔN.

III. 1. 60
VII. 14. n. 266
XVI. 14. 64
XXIX. 30. 247
XXXV. 25. 225

EZRA.

III. 10, 11. 283
11. 178
VII. 9. n. 251

NEHEMIAS.

IX. 11. n. 27
XII. 31, 38, et 40. 177

JOBUS.

Vide 163
168
226
294
309, —— 341
Analysis Libri 313, —— 318
I, II. 127
313
I. 6, &c. 313
22. 314
II. 1, &c. 313
10. 314
III. 127, &c.
226
328
3. 128
4, —— 7. 129
7. 130
10. 130
14. 66
20,

20, — 24. 131
IV. 2. n. 29
334
V. 19. 193
VI. 226
2, 3, 4, 8, et 9. 162
15, — 20. 55
109
112
19 n. 311
26. 328
VII. 226
20. 329
VIII. 2. 334
3. 335
IX. 16. 339
X. 226
21, 22. 66
XI. 2, 3. 334
7, — 9. 148
XIV. 226
1, — 3, et 6. 337
XV. 4. 335
XVI. 9, — 14. 161
XVII. 226
8, 9. 334
16. 66
XVIII. 3, — 5. 335
13. 116
XIX. 226
2, 3. 338
21, 22. 338
XX. 2, 3. 335
23. n. 27
XXI. n. 315
XXII. 2. n. 27
11. 55
XXIV. n. 315
22. n. 29
XXVI. 12. 78
XXVII. 1. 35
2, — 7. 329
20. 55
XXVIII. 22. 116
XXIX. 226
1. 35
7, — 10. 330
11, — 13. 331
14, 16, et 17. 331
18, — 23. 338
24. 340
XXX. 226
XXXI. 2, — 4. 332
10. n. 29
13, — 15. 332
XXXII. 1. 316
2. 316
3. 316
15, 16. 312
XXXIII. 18. 65
XXXV. 2. n. 89
316
4. 317
XXXVII. 1, — 4. 340
XXXVIII, — XLI. 323
336
XXXVIII. 4, — 11. 145
17. 66
XXXIX. 24, 25. 340
XL, XLI. 340
XL. 8. 316
10, — 14. 150
XLI. 2, 3. 318
20. 116
XLII. 7, — 17. 313
8. 312

PSALMI.

Vide 42
168
226
232
239
282
285
II. 99
3, 4, 5. n. 27
6. 194
IV. 8. n. 88
IX. 14. 66

XI. 6.	80
7.	n. 27
XVI. 2.	n. 254
XVII. 7.	n. 194
XVIII. 1.	n. 229
8, — 15.	83
13, 14.	n. 80
16.	84
XIX.	260, &c.
8, — 11.	191
XXII. 3, et 8.	n. 183
13.	56
17, — 19.	100
17.	n. 279
XXIII.	250
XXIV.	265, &c.
	291
5.	n. 251
6, et 9.	266
XXV.	26
	239
XXVII. 8.	n. 266
XXVIII. 1.	65
XXIX.	271
3, 4.	158
9.	n. 271
XXXI. 15.	n. 254
XXXII. 3.	n. 194
XXXIII. 9.	145
13, 14.	187
14.	n. 194
XXXIV.	26
	239
XXXVI. 6, 7.	147
XXXVII.	26
	239
XXXVIII.	70
XLII.	227, &c.
8.	55
XLIII.	229
XLV.	303
1.	n. 294
15.	295
XLIX. 5.	35
L.	263, &c.
LXII. 12.	193
LXIII.	249
LXV.	250
7.	71
LXVII. 1.	n. 31
LXVIII.	268
30.	n. 56
LXIX. 16.	66
21.	100
LXXII.	99
	250
LXXVII.	258, &c.
17.	117
18, 19.	192
LXXVIII.	282
2.	35
38, et 40.	140
59.	152
61.	n. 266
65.	152
69.	74
72, 73.	n. 59
LXXX.	249
9, — 18.	93, &c.
	141
LXXXI.	255, &c.
LXXXIII. 14, et 16.	59
14, — 16.	111
LXXXV.	249
11.	115
LXXXVIII. 1.	177
7.	66
LXXXIX. 3.	n. 27
XCI.	252, &c.
1, 2, 3, 5, et 6.	n. 252
9.	n. 254
XCII.	249
13.	104
XCIII. 1.	71
3, 4.	185
XCIV. 1, et 3.	184
9.	238
XCVI. 10, — 13.	158
13.	117
XCVII. 1.	185
XCVIII. 7, 8.	117
7, — 9.	158

XCIX. I. 157
CI. 5. n. 27
CII. 8. n. 194
CIII. 3, — 5. n. 29
CIV. 140
286, &c.
1, — 5. 72, &c.
11. n. 27
14. n. 90
20. n. 27
CV. 282
4. n. 266
20. 185
CVI. 282
13. n. 302
CVII. 284, &c.
CX. 3. 88
CXI. 26
239
CXII. 26
239
CXIII. 5, 6. 188
CXIV. 180
8. n. 27
CXVI. 7, et 19. n. 29
12. 29
CXIX. 26
239
CXX, — CXXXIV. n. 251
CXXI. 293
CXXII. n. 251
CXXVIII. 1, 2. n. 252
CXXIX. 6, — 8. 110
CXXXII. 8. n. 266
13, et 15. n. 251
CXXXIII. 251
2, 3. 104
3. n. 89
n. 110
CXXXVI. 178
283
CXXXVII. 2. n. 194
3. n. 29
CXXXIX. 287, &c.
7, — 10. 148
15. 72
CXL. 7. n. 254
CXLI. 7. 66
CXLII. 6. n. 254
CXLV. 26
239
CXLVII. 7. 179
CXLVIII. 245
5. 145

PROVERBIA.

Vide 168
234, &c.
I, — IX. 235
X, &c. 235
VIII. 27, — 31. 114
X. 12. 238
XIII. 7. 189
XX. 12. 238
15. 237
XXV. 11. 235.
14. 236
16. 237
XXVII. 6, 7. 189
19. 237
27. n. 251
XXVIII. 11. 189
16. n. 27
XXIX. 8. n. 80
XXX. 1. 171
XXXI. 1. 171
3. n. 29
10, — 31. 26

ECCLESIASTES.

Vide 239
XI. 1. n. 90
XII. 2, — 6. 89
11. 236

CANTI-

CANTICUM SALOMONIS.

Vide	50
	92
	168
	294, — 308
I. 5.	189
7, 8.	305
9.	298
II. 6.	296
7.	296
10, — 13.	305
13.	n. 29
III.	298
1.	296
5.	296
6.	296
7, — 11.	295
IV. 1, — 5.	109
	307, &c.
11.	298
10, 11.	306
V.	298
1.	295
2.	296
15.	56
VI. 10.	296
	298
VII. 2, et 4.	109
5.	56
	n. 307
VIII. 3.	296
4.	296
5.	296
	297
6, 7.	298
13.	295

ISAIAS.

Vide	163
	200
	207
	209
I. 2.	116
5, 6, et 16.	70
17.	n. 92
II. 7.	188
13.	56
V. 1, — 7.	92
	95
7.	n. 137
14.	66
	116
24.	n. 111
VI. 3.	178
VII. 2.	108
IX. 8, — X. 4.	286
X. 10.	n. 89
14.	102
18.	56
28, — 32.	137
34.	56
XI. 14.	n. 310
XIII. 6.	n. 137
6, — 13.	163
XIV. 4, — 27.	67
	120, &c.
	277, &c.
4.	n. 29
	35
4, — 9.	192
9, et 18.	66
15.	66
19.	66
23.	n. 279
26, 27.	149
XVII. 12, 13.	105
13.	59
XXI. 10.	59
XXII. 16.	64
XXIV. 1, et 18, — 20.	79
17.	n. 137
23.	53
XXVII. 7.	n. 137
XXVIII. 17.	89
23, — 29.	89
28.	n. 90
XXX. 26.	53
XXXI. 4.	186

INDEX LOCORUM

XXXIII. 1.	n. 137
9.	56
XXXIV.	n. 84
	201, &c.
4.	77
8, —— 10.	80
11.	77
14.	78
XXXV.	204, &c.
2.	56
8.	n. 205
XXXVII. 22, —— 35.	176
24.	56
XXXVIII. 10.	65
XL, —— LXVI.	208
XL. 12, et 26.	146
XLI. 15, 16.	60
XLIII. 16, —— 19.	81
XLIV. 15.	n. 27
XLV. 10.	n. 29
XLVII. 1, &c.	116
XLIX. 7.	185
17.	n. 302
24.	n. 89
LI. 3.	78
9.	n. 271
9, 10.	82
15, 16.	78
LIII. 1, —— 5.	182
8.	n. 27
LIV. 5.	188
	301
7, 8.	190
LV. 10, 11.	108
LVI. 9.	n. 27
LVII. 2.	66
6.	n. 137
LIX. 10.	66
LX. 1.	185
1, —— 3.	181
6.	n. 311
13.	n. 92
19, 20.	53
LXI. 3.	n. 137
10.	71
LXII. 5.	301
LXIII. 1.	n. 203
1, —— 3.	61
1, —— 6.	291
4, —— 6.	160
LXIV. 6.	70
LXV. 11, 12.	n. 137

JEREMIAS.

Vide	129
	164
	208
	209
III. 1, &c.	302
IV. 7.	n. 57
19, —— 23.	164
23, 26.	76
26.	56
VI. 29.	n. 80
IX.	209
17, —— 22.	219
XI. 5.	n. 29
XIII. 21.	n. 27
XIV. 17, &c.	209
XX. 14, 15.	129
14, —— 18.	209
XXII. 6, et 23.	56
18.	217
23.	n. 27
XXIII. 9.	172
XXV. 20.	n. 310
23.	n. 311
30.	152
XXX. 21.	n. 302
XXXI. 21.	n. 27
35.	78
XLVI, —— L.	n. 310
XLVI, —— LI. —— 59	209
XLVII. 6, 7.	117
XLVIII. 45, 46.	n. 41
XLIX. 7.	n. 310
	311
7, 9, et 10.	211
8.	n. 311
14, —— 16.	211
16.	n. 27
	19.

19.	n. 57
20.	n. 310
28.	n. 310
LI. 2.	n. 137
33.	59
LII.	n. 209

THRENI.

Vide	26
	168
	220, &c.
I. 1, 2, et 17.	116
7.	222
8, 9, et 17.	70
12, et 16.	223
21.	230
II. 2.	70
4.	161
19.	222
III. 13.	116
14, et 66.	n. 119
53.	64
IV. 3.	n. 29
15.	n. 222
21.	n. 310

EZEKIEL.

Vide	163
	197
	209
III. 14, 15.	172
VII. 6.	n. 137
XV.	92
XVI.	n. 27
	92
	302
10, 13, et 18.	72
XIX.	226
1, —— 9.	92
10, —— 14.	92
XXI. 31.	n. 80
XXII. 21.	n. 80
XXIII.	92
	302
XXIV. 3, —— 13.	93
XXV. 13.	n. 310
	n. 311
XXVI. 18.	n. 29
20.	66
XXVII.	225
3.	n. 27
XXVIII. 12.	207
12, —— 19.	225
XXXI.	56
	92
	95
14.	65
XXXII.	226
2.	n. 57
7, 8.	54
18.	65
18, —— 32.	67
19, &c.	66
XXXIV. 18, 19.	n. 57
XXXVI. 17.	70
XXXIX. 18.	56

DANIEL.

Vide	197
	211
VII. 19.	n. 57
28.	172
X. 8.	172
XII. 2.	n. 251

HOSEAS.

Vide	210
I, —— III.	302
II. 15.	179
VI. 1, 2.	186
IX. 15.	n. 137
X. 14.	n. 279
XI. 8, 9.	183
XIII. 7, 8.	153
XIV. 6, —— 8.	104
6, 7.	193

OEL.

Vide 210
I. 210
  6, 7, et 10. 138
II. 139
  210
II. 14. 59
  15, 16. 77

AMOS.

Vide 211
I. I. n. 59
  3. 193
  11, 12. n. 310
II. 9. 104
IV. I. 56
V. I, 2. 219
  5. n. 137
  16. 219
VII. 14, 15. n. 59
VIII. 8. n. 244
IX. 5. n. 244

ABDIAS.

Vide 211
  1, — 9. 211
  8. n. 310
  311
  8, 9. n. 310

JONAS.

Vide 197

MICHAS.

Vide 211
I. 3, 4. 82
  10, — 15. n. 137
II. 4. 35
III. 12. n. 29
  n. 111

IV. 13. 59
V. 7. n. 89
VI. I. 116
  5, — 8. 173
  16. n. 119
VII. 14. 56

NAHUMUS.

Vide 211
I. 2. 184
  11. n. 302
III. 12. 103

HABBACCUCUS.

Vide 211
III. 275, &c.
  2. 172
  5. 116
  10. 117
  12. 59
  16. 172

ZEPHANIAS.

Vide 211
II. 4. n. 1
  14. n

HAGGÆUS.

Vide 212

ZECHARIAS.

Vide 212
IX. 5. 187
XI. I. 56
  3. n. 57
XIV. 10. n. 279

MALACHIAS.

Vide 212

ECCLESIASTICUS.

		26.	
		27.	
Vide	240	XLIV. 5.	
I. 25.	n. 41		
VI. 35.	n. 41	SAPIE	
XVIII. 29.	n. 41		
XXIV.	241	Vide	
	242	VIII. 8.	

F I N I S.

EMENDANDA.

Lege,

Pag. 63. lin. 30. recepto. p. 74. l. 22. repræſentet. p. 93. l. 26. continuo. p. 110. l. 20. efflorescit. p. 138. l. 29. abjecit. p. 146. l. 25. לכלם. p. 160. l. 25. inſperatæ. p. 163. l. 25. רשעים. p. 168. l. 1. illos. p. 215. l. 3. dicam,. p. 256. l. 10. illa et. p. 262. l. 7. ſuis,. p. 362. l. 2. *poſt* Auctore, *inſere*, dignum Academia ;. p. 366. l. 5. *lege*, et inſtitutionis. p. 376. l. 24. PROPHETICÆ.